

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Peter Kumer

*Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi
posestmi*

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Peter Kumer

Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi

Doktorska disertacija

Mentorica: *dr. Irma Potočnik Slavič, izredna profesorica*

Somentorica: *dr. Mimi Urbanc, višja znanstvena sodelavka*

Študijski program: *Humanistika in družboslovje*

Področje: *Geografija*

Ljubljana, 2017

»Prav je, da spoznavamo in razumemo ne le lastnike, ampak tudi sebe, saj nas lahko lastništvo gozda "doleti" ali pa si ga celo lahko izberemo.«
dr. Nevenka Bogataj, slovenska geografinja in gozdarka

»Lastnikov gozdov ne bi smeli obravnavati kot problem – problem, za katerega imajo vlada, podjetje ali program ustrezno rešitev. Lastniki gozdov so bogastvo, njihovi raznoliki cilji gospodarjenja pa so prednost in ne slabost.«
dr. John Bliss, ameriški antropolog in gozdar

*Ata,
doktorsko delo posvečam tebi, ker zgledno skrbiš za svoj gozdič, ga neguješ z ljubeznijo in mu namenjaš veliko pozornosti.*

ZAHVALA

Iskreno zahvalo najprej izrekam svoji mentorici dr. Irmi Potočnik Slavič in somentorici dr. Mimi Urbanc. S svojimi bogatimi izkušnjami sta mi nudili strokovno pomoč in me uvedli v znanstveno delo. Rade volje sta si vzeli po več ur svojega časa za strokovne razprave, s tem oplemenitili končno podobo disertacije in mi vtisnili pečat raziskovalca.

Iskreno se zahvaljujem tudi:

- dr. Špeli Pezdevšek Malovrh za nešteto ur, ki mi jih je potrpežljivo namenila, da me je uvedla v gozdarsko problematiko;
- predstojniku dr. Dragu Perku in vsem sodelavcem Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU za izvrstno delovno okolje, še posebej pa Roku, ki je kot »pisarniški cimer« potrpežljivo prenašal vse moje tegobe, povezane z disertacijo, in Jaku, ki je ponudil nesebično pomoč pri pripravi anketnega vzorca in izvedbi nekaterih analiz;
- dr. Eriku Štrumblju, ki je kot soavtor prispeval k moji prvi objavi v mednarodni znanstveni reviji;
- dr. Kevinu Bostonu iz Fakultete za gozdarstvo Oregonske državne univerze, ki me je sprejel kot gostujočega raziskovalca na ameriški univerzi in mi svetoval pri raziskovalnem delu;
- gozdarjem iz Zavoda za gozdove Slovenije, Gozdarskega inštituta Slovenije in Oddelka za gozdarstvo Biotehniške fakultete, ki so mi posredovali podatke in delili koristne nasvete;
- vsem, ki so sodelovali pri intervjujih, fokusnih skupinah ter deležnikom, ki so bili vključeni v raziskavo;
- staršem in sestrama za osebno podporo v času podiplomskega študija;
- tebi, ker me podpiraš pri vseh izzivih in daješ smisel mojemu življenju.

POVZETEK

Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi

V doktorski disertaciji obravnavamo družbeno skupino lastnikov majhnih gozdnih posesti v Sloveniji, ki imajo v lasti pet ali manj hektarjev gozda. Ti lastniki sprejemajo odločitve o 40 % površin najpomembnejšega naravnega vira v Sloveniji. Njihova številčnost (okoli 279.000) predstavlja izziv za državo z dvema milijonoma prebivalcev. Kljub številnim raziskavam o zasebnih lastnikih gozdov v Sloveniji ni še nihče sistematično raziskal skupine majhnih gozdnih posestnikov. Namen raziskave je bil ugotoviti vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi v Sloveniji.

V disertaciji smo uporabili kombinacijo kvantitativnih in kvalitativnih metod. Podatkovno osnovo kvantitativne analize so predstavljali podatki iz »indeksa lastnikov gozdov«, spletno-poštnega anketiranja in uteži, ki so jih deležniki podeljevali dejavnikom. »Indeks lastnikov gozdov« je obsežna podatkovna zbirka o lastnikih in njihovih posestih. Spletno-poštno anketiranje je temeljilo na slučajnostnem prostorsko enakomerno razporejenem vzorcu 2.012 lastnikov. Anketo je izpolnilo okrog 28 % naslovnikov. Deležniki (24 predstavnikov ministrstva, inšpekcijske službe, javne gozdarske službe, izobraževalno-raziskovalnih ustanov in združenj) so po metodi SMART podeljevali uteži dejavnikom, ki po njihovem mnenju zavirajo gospodarjenje na majhnih zasebnih gozdnih posestih. Nadaljnje kvalitativne analize so bile opravljene na podlagi transkripcij poglobljenih polstrukturiranih intervjujev (22) in fokusnih skupin (9). V kvalitativni del smo poleg lastnikov vključili še deležnike, ki so imeli izkušnje ali pa ustrezen institucionalni vpliv na področju gospodarjenja z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi.

Z opisno statistiko in statističnimi testi smo preučevali družbenogeografske značilnosti lastnikov. Z optimizacijsko metodo voditeljev smo določili število in značilnosti tipov lastnikov. Z Glaserjevo (1998) in Charmazovo (2006) variacijo utemeljevalne teorije smo izvedli analizo na podlagi kvalitativnih podatkov.

Ugotovili smo, da so lastniki majhnih zasebnih gozdnih posesti relativno zelo raznolika družbena skupina in po svojih družbenogeografskih značilnostih podobni splošni populaciji Slovenije. V primerjavi z vsemi zasebnimi lastniki gozdov v Sloveniji so majhni zasebni lastniki gozda relativno bolje izobraženi. Za njih je značilno, da je med njimi manj aktivnih kmetov in več žensk, da so bolj oddaljeni od svojih posesti oziroma jih več živi v urbanih delih Slovenije ter so manj vključeni v gospodarjenje z gozdom. Gozd lastnikom majhnih zasebnih gozdnih posesti predstavlja neznamenit osebni dohodek.

Analiza je pokazala dva tipa lastnikov, tj. »vključene« in »odsotne«. Cilji gospodarjenja »vključenih« lastnikov so raznoliki in vključujejo gospodarjenje za proizvodnjo lesa, vzdrževanje naravnih lepot, ustvarjanje prostora miru in počitka ter vzdrževanje zdravega in raznolikega gozdnega ekosistema. »Odsotni« lastniki so v prihodnosti manj pripravljeni izpolnjevati cilje gospodarjenja, še najmanj pa cilje, povezane z lesno proizvodnjo. »Vključeni« lastniki višje vrednotijo proizvodno funkcijo, medtem ko so okoljsko in socialno funkcijo višje vrednotili predstavniki »odsotnih« lastnikov. »Odsotni« lastniki so v primerjavi z »vključenimi« bolj izobraženi in imajo višje dohodke, med njimi je več žensk, manj jih je tudi povezanih s kmetijstvom.

Zanimalo nas je, ali imajo notranji in zunanji družbenogeografski dejavniki gonilno ali zaviralno moč. Ugotovili smo, da je odgovor na to vprašanje zelo kompleksen, saj so dejavniki številni in prepleteni. Njihov vpliv na lastnike se razlikuje glede na socialne, ekonomske in demografske značilnosti posameznikov ter politično-gospodarski okvir.

Navedli smo več smernic za trajnostno gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi, povezanih s spremembo zakonodaje, povečanim pretokom informacij in gospodarskimi ukrepi.

KLJUČNE BESEDE

lastniki majhnih zasebnih gozdnih posesti, vključeni lastniki, odsotni lastniki, socialnogeografski dejavniki, gospodarjenje z gozdom, razvrščanje v skupine, utemeljevalna teorija, Slovenija

ABSTRACT

The Role of Socio-Geographic Factors in Managing Private Small-Scale Forest Estates

This dissertation examines a social group of private small-scale forest owners in Slovenia, which own five or less hectares of forest. These owners make decisions about 40 % of the area covered by the most important natural resource in Slovenia. Their significant number (roughly 279,000) represents a challenge for a nation of only two million.

Despite numerous scholarly research focused on private forest owners in Slovenia, no one has ever systematically investigated the group of small-scale forest owners. The aim of the research was to find the role of socio-geographic factors in managing private small-scale forest properties in Slovenia.

In dissertation we used a combination of quantitative and qualitative methods. The conducted quantitative analysis was based on “forest owner registry” database, mixed-mode (online and paper) questionnaire and weights assigned by stakeholders to factors. “Forest owner registry” is a comprehensive forest owner and forest property database. Mixed-mode questionnaire was based on random spatially equally dispersed sample of 2012 owners from the study population. The questionnaire was filled out by 28 percent of addressee.

Stakeholders (24 representatives from the ministry, inspection, public forestry service, educational and research institutions and associations) followed SMART method and assigned weights to factors that are – to their opinion – negatively associated with managing small-scale forest properties. Further qualitative analyses were performed on transcriptions of in-depth semi-structured interviews (22) and focus groups (9). In addition to owners, stakeholders with experiences or institutional influence in private forest management, were also included in our qualitative analysis.

With descriptive statistics and statistical tests, we examined socio-geographic characteristics of owners. By using k-means clustering, we defined the number and characteristics of owner types. By using Glaser’s (1998) and Charmaz’s (2006) variation of grounded theory, we performed analysis on qualitative data.

We found that private small-scale owners are relatively heterogeneous group of people and are similar to general population of Slovenia. In comparison with other private forest owners in Slovenia, private small-scale owners are relatively more educated. There are fewer active farmers in this group, more women, they reside further from their properties in urban areas in Slovenia and are generally less engaged in forest management. To private small-scale forest owners, forest represents insignificant source of personal income.

The analysis resulted in two forest owner types, ie. “engaged” and “detached”. “Engaged” owners expressed heterogeneous management objective, including management for wood production, aesthetic enjoyment, creating a place of peace and meditation, and maintaining healthy and diverse forest ecosystem. “Detached” owners are not prepared to achieve any kind of management objective in the future, but especially not production-related. “Engaged” owners assigned a higher value on production function. Environmental and social function were valued higher by the members of “detached” owners. “Detached” owners are relatively more educated, and with higher income. There are more women in this owner type and they are less affiliated with agriculture.

We examined whether internal and external socio-geographic factors present a negative or positive forest management activity factor. We found that the answer to this question is very complex because the factors are numerous and intertwined. Their impact on owners depends

on social, economic and demographic characteristics of individuals and political and economic framework.

We indicated several guidelines for sustainable small-scale forest management related to changes in forestry legislature, increased information and economic measures.

KEY WORDS

private small-scale forest owners, engaged owners, detached owners, sociogeographic factors, forest management, typology, grounded theory, Slovenia

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Opredelitev problema	1
1.2	Relevantnost preučevanja in raziskovalna vrzel	3
1.3	Namen, cilji in hipoteza	5
1.4	Pregled objav in relevantne zakonodaje	6
1.5	Oblike povezovanja lastnikov gozdov v Sloveniji	13
1.6	Teoretična izhodišča	14
1.7	Lastniško posestna struktura gozda v Sloveniji	19
1.7.1	Zgodovinski pregled	19
1.7.2	Procesi na podeželju	26
2	METODE	30
2.1	Zbiranje podatkov	31
2.1.1	Kombinirano spletno-poštno anketiranje	31
2.1.2	Poglobljeni polstrukturirani intervjuji	36
2.1.3	Vključevanje deležnikov pri izbiri in uteževanju zaviralnih dejavnikov	40
2.1.4	Fokusne skupine	42
2.2	Analiza podatkov	46
2.2.1	Statistična analiza vprašalnika	46
2.2.2	Analiza podatkov, zbranih s kvalitativnimi metodami	49
3	REZULTATI	55
3.1	Osnovne značilnosti lastnikov MZGP	55
3.2	Tipologija lastnikov MZGP	60
3.2.1	Primerjava med tipoma	60
3.2.2	Poglobljene značilnosti tipov	63
3.3	Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenja z MZGP	65
3.3.1	Prostorska oddaljenost in razpršenost	65
3.3.2	Čustvena oddaljenost	67
3.3.3	Družbeni odnosi	69
3.3.4	Starost	71
3.3.5	Povezanost s kmetijstvom	73
3.3.6	Življenjski slog	74
3.3.7	Znanje za delo v gozdu	79

3.3.8	Dostopnost gozdne posesti	80
3.3.9	Pripravljenost za povezovanje	82
3.3.10	Ženske lastnice	85
3.4	Odnos lastnikov MZGP do obiskovalcev gozda	88
3.5	Ocene deležnikov glede zaviralnih dejavnikov gospodarjenja z MZGP	93
4	SMERNICE ZA TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE Z MZGP	95
4.1	Analitični okvir za pripravo smernic	95
5	RAZPRAVA	101
5.1	Razprava o pridobljenih rezultatih	101
5.2	Razprava o uporabljenih metodah	107
5.3	Priporočilo za nadaljnje raziskovalno delo	108
6	SKLEPI	109
7	LITERATURA	111
8	PRILOGE	123

SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1: Pregled tipov lastnikov, njihovih značilnosti in pogostih oznak v literaturi	8
Preglednica 2: Značilnosti zasebnih gozdnih posesti po območnih enotah ZGS.	28
Preglednica 3: Opis spremenljivk, vključenih v anketiranje.	32
Preglednica 4: Seznam in osnovni podatki intervjuvancev.	37
Preglednica 5: Število deležnikov glede na tip institucije	40
Preglednica 6: Seznam fokusnih skupin in njihove glavne značilnosti.	44
Preglednica 7: Postopek vrednotenja funkcij gozda.	47
Preglednica 8: Cilje, ki so jih ocenjevali anketiranci, smo razvrstili v štiri skupine.	48
Preglednica 9: Kategorije utemeljevalne teorije in dimenzije PPR.	51
Preglednica 10: Tri najbolj relevantne glavne komponente sedmih spremenljivk.	60
Preglednica 11: Povprečne vrednosti izbranih spremenljivk po posameznem tipu lastnika, ocenjene razlike, 95-% intervali zaupanja in vrednosti <i>p</i>	61
Preglednica 12: Vrednote, spremenljivke, s katerimi smo jih merili, ter njihova teoretična povezanost z življenjskim slogom.	76
Preglednica 13: Subjektivna povprečna ocena dostopnosti do gozda respondentov	80
Preglednica 14: Razlogi za nenaklonjenost lastnikov MZGP povezovanju.	84
Preglednica 15: Tipi konfliktov med lastniki MZGP in obiskovalci gozda.	89
Preglednica 16: Splošna in tipsko usmerjena priporočila gozdarske politike.	96
Preglednica 17: Podrobnejši opis smernic z izhodišči in upoštevanimi načeli PBP.	100

SEZNAM SLIK

Slika 1: Površina in število zasebnih gozdnih posesti po velikostnih razredih v Sloveniji.	1
Slika 2: Struktura gozdnega prostora, ki vpliva na gospodarjenje z MZGP gozda.	15
Slika 3: Odnos med zunanjimi in notranjimi dejavniki, gonilnimi in zaviralnimi silami ter obliko gospodarjenja.	15
Slika 4: Razsežnosti prilagojene teorije o psihološki razdalji.	17
Slika 5: Odnos med zunanjimi in notranjimi dejavniki, razsežnostmi PPR, trizložnim prostorom in obliko gospodarjenja.	18
Slika 6: Ocena sprememb deleža gozda na izbranih tipih reliefa in Krasu, prikazana s pomočjo trendnih črt.	19
Slika 7: Grafični prikaz spreminjanja lastniške strukture gozda v Sloveniji.	22
Slika 8: Shema kronološkega pregleda spreminjanja lastništva gozdnih posesti na Slovenskem.	23
Slika 9: Dejavniki in procesi, ki so po drugi svetovni vojni vplivali na drobitev gozdnih posesti.	24
Slika 10: Sprememba v pokritosti Slovenije z gozdom med letoma 1824 in 2016.	25
Slika 11: Tipi zemljiške razdelitve.	26
Slika 12: Povprečne velikosti zasebnih gozdnih posesti po občinah v Sloveniji.	27
Slika 13: Povprečna velikost gozda v posameznih območnih enotah ZGS na enega zasebnega lastnika.	28
Slika 14: Štiristopenjski model zbiranja in obdelave raziskovalnih podatkov.	30
Slika 15: Naključni prostorsko razporejeni raziskovalni vzorec.	33
Slika 16: Kumulativni prikaz stopnje odziva po dnevih in obliki anketiranja.	34
Slika 17: Lokacije središč gozdnih posesti lastnikov respondentov, vključenih v statistično analizo.	35
Slika 18: Lokacije bivališč lastnikov, s katerimi je bil opravljen polstrukturirani intervju.	37
Slika 19: Hierarhija kategorij dejavnikov in dejavnikov, navedenih v ocenjevalnih listih po metodi SMART.	41
Slika 20: Fokusne skupine so bile izvedene na lokalni ravni. Zemljevid prikazuje lokacije fokusnih skupin.	42
Slika 21: Primer sheme interakcij in neverbalne komunikacije.	43
Slika 22: Utrinek iz fokusne skupine.	45
Slika 23: Shema korakov utemeljevalne teorije, prikrojena naši študiji.	50
Slika 24: Primer kodiranja segmenta teksta v programskem okolju ATLAS.ti 7.0.	52
Slika 25: Primer združevanja v kategorije.	53
Slika 26: Primer zaznamka.	53
Slika 27: Primer miselnega vzorca, ki je nastal na podlagi »grozdenja« v raziskovalnem procesu.	54
Slika 28: Starostna struktura anketiranih lastnikov MZGP.	55
Slika 29: Statusna struktura lastnikov MZGP.	56
Slika 30: Izobrazbena struktura lastnikov MZGP.	56
Slika 31: Neto mesečni dohodek lastnikov MZGP.	57
Slika 32: Posestna sestava lastnikov MZGP.	58
Slika 33: Število parcel lastnikov MZGP.	58
Slika 34: Solastništvo MZGP.	59
Slika 35: Razpršenost posesti lastnikov MZGP.	59
Slika 36: Primerjava dveh razvrščanj v skupine.	61

Slika 37: Razdelitev lastnikov majhnih gozdnih posesti na tipe in podtipe.	64
Slika 38: Kartografska predstavitev oddaljenosti med lastnikovim krajem bivanja in gozdnimi posestmi.	65
Slika 39: Razlika med tipoma A in B ter nerespondenti.	66
Slika 40: Oče ene izmed intervjuvank med vlačanjem hlodov blizu Sviščakov (Snežniški gozdovi) leta 1987.	69
Slika 41: Kartografski prikaz povprečne oddaljenosti lastnikov (glede na kraj bivanja) od posesti.	75
Slika 42: Povprečne ocene pomembnosti izbranih splošnih vrednot glede na tip lastnika.	77
Slika 43: Razlika v načinu dostopa gozdne posesti med vključenimi in odsotnimi lastniki.	81
Slika 44: Razdalja med domom in gozdom glede na spol.	87
Slika 45: Lokalne utežitve kategorij vključenega in odsotnega tipa lastnikov.	93
Slika 46: Poenostavljena matrična predstavitev značilnosti tipičnih predstavnikov posameznih podtipov lastnikov.	102

OPREDELITEV POJMOV

<i>gozd</i>	Zemljišče, poraslo z drevjem, visokim najmanj pet metrov, ki ima površino najmanj 0,25 hektarja (ZG, 1993).
<i>majhna zasebna gozdna posest</i>	Zasebna gozdna posest, ki je manjša od petih hektarjev.
<i>gospodarjenje z gozdom</i>	Opravljanje varstvenih in gojitvenih ter vseh drugih del, ki so potrebna za zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij gozdov, gradnjo in vzdrževanje gozdne infrastrukture, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi (ZG, 1993).
<i>družbenogeografski dejavnik</i>	Dejavnik, ki vpliva na preoblikovanje pokrajine in izvira iz družbe.
<i>parcelizacija</i>	Prehod lastništva ene zaokrožene parcele z enega na dva ali več lastnikov (Richter, 2005).
<i>fragmentacija</i>	Fizična delitev ene parcele ali posesti na dva dela ali več delov (Zhang in sod., 2008).
<i>denacionalizacija zemljišč</i>	Nasproten proces od nacionalizacije zemljišč, tj. odpravljanje državne ali družbene lastnine v korist zasebnega lastništva. Pri tem gre lahko za vračilo zemlje nekdanjim razlaščencem, dodelitev zemlje drugim interesentom (Kladnik, 1999) oziroma za denarno odškodnino (ZDen, 1991).

POGOSTO UPORABLJENE OKRAJŠAVE

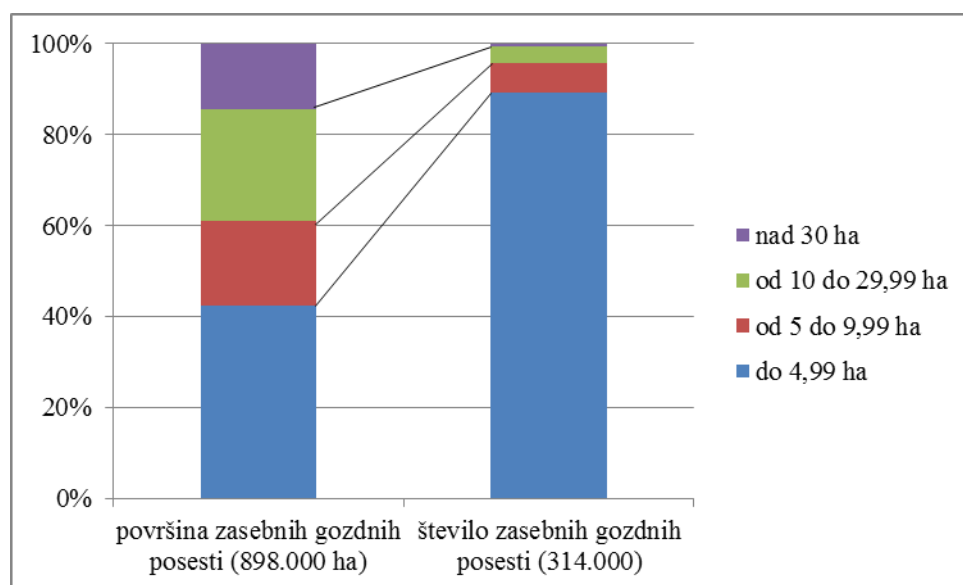
<i>MZGP</i>	majhne zasebne gozdne posesti
<i>GGE</i>	gozdnogospodarska enota
<i>GGO</i>	gozdnogospodarsko območje
<i>MKGP</i>	Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano RS
<i>KGZS</i>	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
<i>ZGS</i>	Zavod za gozdove Slovenije
<i>OE</i>	Območna enota Zavoda za gozdove Slovenije
<i>IUFRO</i>	Mednarodna zveza gozdarskih raziskovalnih organizacij
<i>ZG</i>	Zakon o gozdovih
<i>ZKGZ</i>	Zakon o Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije
<i>ReNGP</i>	Resolucija o nacionalnem gozdnem programu
<i>PPR</i>	prilagojena psihološka razdalja
<i>GIS</i>	Geografski informacijski sistem

1 Uvod

1.1 Opredelitev problema

Več kot polovica površja Republike Slovenije (58,9 % ali 1,2 milijona hektarja) je prekrita z gozdom (Poročilo Zavoda ..., 2016). Po gozdnatosti sodi Slovenija v evropski (Statopis ..., 2015, str. 49) in svetovni vrh. Z dobrimi 71.000 drevesi na kvadratni kilometer je po gostoti dreves uvrščena na drugo mesto, takoj za Finsko (Crowther in sod., 2015). Gozdne površine so se v zadnjih dveh stoletjih, predvsem zaradi opuščanja kmetijskih površin, povečale za petino (Poročilo Zavoda ..., 2016). Gozd je najpomembnejši obnovljivi naravni vir v Sloveniji (Resolucija o nacionalnem ..., 2007). Zaradi številnih družbenih procesov in zgodovinskih mejnikov je danes večina (kar 76 %) gozdnih površin v Sloveniji v zasebni lasti (Poročilo Zavoda ..., 2016). To je v skladu s stanjem v Evropi, kjer je 71 % vseh gozdov v zasebni lasti (Živojinović in sod., 2015).

Za Slovenijo velja, da ima v zasebni lasti pretežno majhne posesti, saj je njihova povprečna velikost samo 2,6 hektarja. Na regionalni in lokalni ravni pa so precejšnje razlike v povprečni velikosti zasebne gozdne posesti (npr. 2,18 hektarja v OE Sežana, 0,81 hektarja v OE Murska Sobota in 13,5 hektarjev v GGE Idrija II). Zasebna gozdna posest je tudi zelo razdrobljena (v povprečju zasebno gozdno posest sestavljajo dve do tri prostorsko ločene gozdne parcele) in v veliko primerih solastniška (tretjina zasebnih gozdnih posesti je v lasti dveh ali več lastnikov; Medved, 2013). V povprečju imajo manjše posesti več solastnikov kot večje. Posledično je v Sloveniji 314.000 posesti in kar 489.000 lastnikov. Gozd je razdeljen na 5,7 milijonov parcel (Medved, Matijašič, Pisek, 2010; Poročilo Zavoda ..., 2015). To pomeni, da je skoraj vsak četrti državljan Slovenije lastnik gozda.

Slika 1: Površina in število zasebnih gozdnih posesti po velikostnih razredih v Sloveniji.

Viri: Pezdevšek Malovrh, 2010; Poročilo Zavoda ..., 2016; Medved, Matijašič, Pisek, 2010.

Kar 89 % (okoli 279.000) zasebnih lastnikov v Sloveniji ima v lasti manj kot pet hektarjev gozda (Slika 1). To je primerljivo z evropskim povprečjem (86 %; Lidestav, Ní Dhubháin, Karppinen, 2015). Posesti takšnega velikostnega reda na ravni Evrope pokrivajo manj kot 20

% (Lidestav, Ní Dhubháin, Karppinen, 2015), v Sloveniji pa kar 40 % vseh gozdnih površin (Pezdevšek Malovrh, 2010). Med kmetijskimi gospodarstvi (ki vključujejo kmetijska podjetja in družinske kmetije) je takšen velikostni red gozdnih posesti prevladujoč: 40 % kmetijskih gospodarstev (Zemljišča in raba zemljišč, 2010) oziroma 70 % družinskih kmetij (Dernulc in sod., 2002) ima v lasti gozd, ki pokriva manj kot pet hektarjev.

Majhne površine zasebnih gozdnih posesti v Sloveniji so povezane z manjšo prisotnostjo del v gozdu. Po podatkih Zavoda za gozdove je leta 2014 posek v zasebnih gozdovih dosegel le 71 % možnega oziroma načrtovanega poseka (Poje, Pezdevšek Malovrh, Krč, 2016; Poročilo Zavoda ..., 2015). Slednji je določen glede na gozdnogospodarske načrte in se lahko glede na ZG zaradi usmeritve v sonaravno gospodarjenje giblje le do 60 % prirastka. Neizvajanje sečnje v zasebnih gozdovih naj bi bilo sicer povezano z več dejavniki, vendar ZGS izpostavlja premajhno ekonomičnost pridobivanja lesa (Poročilo Zavoda ..., 2015). Čeprav zanesljivih podatkov o realiziranem poseku (glede na možen posek), razvrščenih po oblikah lastništva gozda in velikostnih razredih gozdne posesti na ravni Slovenije, ni (Poročilo Zavoda ..., 2015, str. 13), je ta odstotek pri majhnih zasebnih gozdnih posestih verjetno manjši. Neizvajanje del v gozdovih lastnikov majhnih posesti je rezultat številnih medsebojno prepletenih dejavnikov (Poje, Pezdevšek Malovrh, Krč, 2016).

Izvajanje del v gozdu je pomembno iz več razlogov, naštetih v nadaljevanju.

- Negovalna in druga dela v gozdu zagotavljajo pomlajevanje in s tem produktivnost gozda in večjo potencialno vrednost lesa (Coulson, Stephen, 2008; Murty, McMurtrie, Ryan, 1996). Vodi lahko tudi v večjo odpornost gozda do bolezni (npr. ob napadu podlubnikov).
- Gospodarske koristi, ki so povezane s proizvodno funkcijo, so številne in prispevajo k energetski varnosti, imajo vpliv na podeželsko politiko, podeželskemu prebivalstvu pa dajejo priložnost za delo in zaslužek. Opisane so v dokumentih evropske energetske politike, kjer je posebej izpostavljena politika obnovljive energije (Direktiva 2009/28/ES ..., 2009) in so določeni cilji za vse članice EU (Hetemäki in sod., 2014).
- Ustrezno gospodarjen gozd naj bi prispeval k zmanjšanju podeželsko-mestnih migracij, ohranjanju kulturne pokrajine in izboljšanju kakovosti bivanja na podeželju. Takšen gozd naj bi tudi izboljšal kakovost zraka in vode ter povečal raznolikost habitata (Coulson, Stephen, 2008).
- Kljub velikim potrebam po povečanem prometu z lesom so potenciali v zasebnih gozdovih zaradi velikega števila lastnikov, ki so neorganizirani in imajo razdrobljene ter majhne posesti, premalo gospodarsko izkoriščeni (Blennow in sod. 2014; Pezdevšek Malovrh in sod. 2017).
- Izkoriščanje proizvodnih funkcij v gozdu je najbolj dobičkonosno, saj so neposredne denarne koristi od ostalih dveh skupin funkcij (socialne in okoljske) zaradi zakonodaje močno omejene (ZG, 1993; Nichiforel in sod., 2016).
- V mestnih predelih je zgledno gospodarjen gozd privlačen za prebivalstvo, saj slednje v njem išče prostor za rekreacijo ali pomiritev. Mestni gozdovi blažijo temperaturne ekstreme in negativne vplive hrupa ter učinkujejo kot filter za padavinsko in podzemno vodo (Tyrväinen in sod., 2003).

Kot oviro za učinkovitejše izvajanje del v gozdu Poročilo o izvajanju ReNGP (2016) navaja prav lastnike majhnih in razdrobljenih zasebnih gozdnih posesti, zato nam ta družbena skupina predstavlja izziv za preučevanje.

1.2 Relevantnost preučevanja in raziskovalna vrzel

Lastniki majhnih gozdnih posesti v Sloveniji (tudi lastniki drobnih posesti; v angl. *small-scale forest owners, family forest owners, nonindustrial private forest owners*) se glede na okoljski, socialni, ekonomski in politični okvir odločajo, če, kdaj in kako se bo z gozdom gospodarilo (Butler, 2017). Število lastnikov je veliko; velik je tudi skupni obseg gozdnih površin, ki jih imajo v lasti (glej poglavje 1.1). Zato pomembno vplivajo na uresničevanje funkcij gozda (gre za sposobnost gozda, da zagotavlja dobrine, ki posredno ali neposredno zadovoljujejo človekove potrebe; Mavsar, 2005): proizvodno, socialno in okoljsko funkcijo (ZG, 1993).

Čeprav je vpliv dejavnikov na gospodarjenje z zasebnimi gozdnimi posestmi obravnavalo več tujih in domačih raziskovalcev (Lidestav in sod., 2016), se jih je malo posvetilo izključno lastnikom majhnih gozdnih posesti (Poje, Pezdevšek Malovrh, Krč, 2016; Eggers in sod., 2014) ter njihovi strukturni raznolikosti, družbenim procesom in zgodovinskim mejnikom, ki so vplivali na nastanek današnje »drobne« lastniške strukture in oblike gospodarjenja lastnikov MZGP.

V doktorski disertaciji opredeljujemo majhno gozdno posest kot tisto, ki je manjša od petih hektarjev. Ta opredelitev sloni na naslednjih strokovnih virih.

- Cimperšek (2016, str. 143) navaja, da je glede na Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996) pet hektarjev zgornja meja, ki opredeljuje majhne posesti.
- V Zakonu o spremembah in dopolnitvah ZG (2007) pet hektarjev predstavlja najmanjšo možno velikost parcele, ki jo je še mogoče deliti. Gozdne parcele, manjše od petih hektarjev, je mogoče deliti le v izjemnih primerih, ki jih določa zakon.
- Lastniki s tolikšno površino gozda so bili pogosto izvzeti iz študij, ki so preučevale socialni vidik gospodarjenja z gozdom. Razlogi za njihovo izločitev so bili: (a) manj pomembna vloga pri koriščenju proizvodne funkcije, (b) pasivna oblika gospodarjenja z gozdom in (c) slaba zastopanost v vzorcih (npr. pri anketnih vprašalnikih). Tako sta na primer Ficko in Bončina (2013) izločila posestnike z manj kot enim hektarjem gozda, Boon in Meilby (2007) posestnike z dvema hektarjema, Karppinnen (1998) ter Selter in sod. (2009) pa posestnike s petimi hektarji.

Takšna opredelitev za majhno gozdno posest velja le za Slovenijo, saj »koncept lastništva majhnih gozdnih posesti pomeni različne stvari različnim ljudem v različnih državah« (Wiersum, Elands, Hoogstra, 2005). Glavna razlika je v pojmovanju drobnega lastništva, saj nekaterim pomeni obliko konvencionalnega (proizvodno usmerjenega) gospodarjenja z gozdom, prilagojeno majhnim površinam. V tem pogledu so si evropske države zelo različne. V Belgiji, Španiji in Švici je povprečna zasebna gozdna posest velika največ tri hektarje, na Finskem, Norveškem in Švedskem pa lahko obsega do 40 hektarjev (The Forest Resources ..., 1994). Drugim koncept drobnega lastništva pomeni gospodarjenje s poudarkom na neproizvodnih ciljih.

Doktorska disertacija predstavlja celovit in strukturiran pregled zunanjih ter notranjih dejavnikov, ki vplivajo na gospodarjenje z MZGP v Sloveniji. Predstavlja tipične profile teh lastnikov in gonilne ter zaviralne sile, ki vplivajo na gospodarjenje z gozdom.

Raziskovalno vrzel v geografiji (ki preučuje odnos med človekom in okoljem) vidimo v preučevanju procesa spreminjanja odnosa lastnika do gozda in MZGP v Sloveniji, ki prehaja od tradicionalne navezanosti na zemljo in konservativnega gospodarjenja z družinsko zapuščino do sodobnega uveljavljanja individualnih in raznovrstnih motivov ter želja. Spreminjanje odnosa lastnika do gozda in družbenogeografski dejavniki usmerjajo

gospodarjenje z MZGP. V tem oziru gozdno zemljišče kot fizičnogeografsko dejstvo predstavlja bolj statično, družbenogeografske značilnosti lastnikov pa dinamično komponento.

Svojevrstno raziskovalno vrzel predstavlja tudi preučevanje ženskih lastnic gozda, ki so se s stihijskim dedovanjem znašle v poklicu, ki je bil tradicionalno v domeni moškega spola.

1.3 Namen, cilji in hipoteza

Namen doktorske disertacije je ugotoviti vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi v Sloveniji.

V doktorski disertaciji smo si zastavili dve osrednji raziskovalni vprašanji.

- Kateri dejavniki vplivajo na skromno vključevanje lastnikov v gospodarjenje z MZGP?
- Kateri dejavniki bi potencialno spodbudili lastnike MZGP k aktivnemu trajnostnemu gospodarjenju?

V doktorski disertaciji smo si zastavili več ciljev.

- Analizirati vpliv zgodovinskega razvoja pokritosti z gozdom, sprememb v lastniški strukturi in zakonodajnega okvira na gospodarjenje z MZGP.
- Preučiti družbenogeografsko raznolikost lastnikov MZGP in jih razvrstiti v skupine.
- Prepoznati zunanje in notranje dejavnike ter zaviralne in gonilne sile, ki vplivajo na gospodarjenje lastnikov MZGP.
- Ugotoviti, kako lastniki vrednotijo socialne funkcije gozda.
- Pripraviti smernice za trajnostno gospodarjenje z MZGP.

Hipoteza je:

Največji vpliv na vedenje lastnika imajo notranji (psihološki) dejavniki, ki so neodvisni od zunanjih dejavnikov.

1.4 Pregled objav in relevantne zakonodaje

Gospodarjenje z gozdovi kot del koncepta sonaravnosti

Področje urejenega gospodarjenja z gozdovi v evropskem in severnoameriškem kontekstu obravnava obsežna literatura. Področje je neločljivo povezano s konceptom sonaravnega gojenja gozdov. Načrtno gospodarjenje z gozdom se je namreč pojavilo kot odziv na njegovo netrajnostno izkoriščanje, ki je doseglo enega izmed vrhuncev v 18. stoletju (Cotta, 1804; Cotta, 1856; Diaci, MacConnell, 1996; Hartig, 1795; Bončina, Čavlović, 2009; Bončina, 2011). Odražalo se je v zmanjševanju pokritosti z gozdom ter izgubi vrstne in pokrajinske pestrosti (Parker, 1993; Mladenoff, Pastor, 1993). Številne razprave (Leibundgut, 1986; Schütz 1986, 1989, 1996; Mlinšek, 1991, 1994; Dolinšek, 1993; Cimperšek, 1995; MCPFE, 1993) sonaravno gospodarjenje opredeljujejo kot celosten poseg v gozd, ki upošteva sposobnost njegove obnovitve in trajnost izkoriščanja okoljske, socialne in gospodarske funkcije ter ne povzroča škode drugim ekosistemom. V načrtovanju gospodarjenja z gozdom sta se oblikovali dve glavni smeri: »klasična gozdarska šola« (Cotta, 1804; Hartig, 1795; Judeich, 1871), ki stremi k čim večjemu tržnemu izkoristku in sloni na proizvodnji lesa, ter »prilagojena« gozdarska šola (Gayer, 1882; Hufnagl, 1892; Schollmayer, 1906; Biolley, 1920; Möller, 1922), ki je tudi del slovenske gozdarske doktrine (Bončina, Čavlović, 2009; Mlinšek, 1968; Johann, 2007) in daje enakovreden pomen tako proizvodnim kot neproizvodnim funkcijam gozda. Novejša razmišljanja glede (sonaravnega) gospodarjenja z gozdom so zbrana npr. v zborniku z naslovom *Nature-Based Forestry in Central Europe* (2006), v katerem avtorji izražajo svojo zaskrbljenost nad mehanizacijo, racionalizacijo in globalizacijo, ki danes ogrožajo sonaravno gojenje gozda. Po drugi strani ugotavljajo, da se odvijajo tudi trendi v prid sonaravnemu gozdarjenju. To so ponavljajoče se energijske krize, povečana poraba lesa, povečane potrebe po zadovoljevanju socialnih in okoljskih funkcij gozda ter vzpon gibanj za ohranjanje narave. V Sloveniji so na tem področju dejavni predvsem Diaci (1996), Bončina (2011) in Cimperšek (2011).

Razvoj družboslovnih raziskav na področju gospodarjenja z gozdovi v svetu

Širše družbenogospodarsko dogajanje je imelo vse od začetkov načrtnega gospodarjenja z gozdom pomemben vpliv na gospodarjenje (Bachmann, 2003). Raziskovalci so zato, da bi razumeli razlike v gospodarjenju, začeli preučevati družbo in njen (spreminjajoč se) odnos do gozda.

Po letu 1945 se je zaradi poveljne prenovne v Evropi in gospodarskega razmaha v Severni Ameriki povpraševanje po lesu povečalo, zato je bila tudi večina raziskav o lastnikih gozdov usmerjena v načine povečevanja mobilizacije lesa iz zasebnih gozdov. Raziskave so sledile potrebam gospodarstva. Lastnike manjših posesti (pri čemer manjše posesti v širšem severnoameriškem in evropskem kontekstu ne gre enačiti z majhnimi posestmi, kot jih razumemo v Sloveniji) so raziskovalci obravnavali kot problem. Takrat se je uveljavil »problem lastnikov manjših posesti« (angl. *the small woodland problem*), saj proizvodnja lesa iz teh gozdov ni dosegala potreb gospodarstva. Teh lastnikov se je oprijela oznaka »neindustrijski zasebni lastniki gozdov« (angl. *non-industrial private forest owners*, Fischer in sod., 2010; Skok, Gregerson, 1975; Towell, 1982). Te raziskave so temeljile na pozitivistični paradigmi, znanstveni empiriji in kvantitativnih metodah (Fischer in sod., 2010).

Prve ideje o tem, da za lastnike ne morejo biti pomembne le proizvodne funkcije gozda, so se pojavile v 70. letih 20. stoletja. Peščica raziskovalcev je začela poudarjati lastnikove raznolike cilje, povezane z gospodarjenjem (Kingsley, Finley, 1975; Olson, 1979). Tako so v ZDA še do

konca 80. let 20. stoletja nadaljevali s spodbujanjem proizvodnje v manjših zasebnih gozdovih (predvsem z denarnimi spodbudami, Cabbage, 1996).

Leta 1981 je bila v ZDA izdelana prva tipologija lastnikov gozdov (Kurtz, Lewis, 1981). Ta je izhajala iz njihovih motivov, povezanih z gospodarjenjem, in je predstavljala osnovo za različne spodbude njihovega gospodarjenja.

Namen študije je bil razvrstiti lastnike v skupine, da bi do njih z različnimi spodbudami pristopali bolj sistematično, z ozirom na njihove motive, povezane z gozdom. Sprva so tipologije (Kurtz, Irland, 1987; Marty, Kurtz, Gramann., 1988; Lönnstedt, 1989; Carlen, 1990) temeljile na anketah, ki so jih razdelili gospodinjtvom (in ne zgolj lastnikom) in so sledile »kvantitativni revoluciji« (Humanistic Geography, 1980), ki ni upoštevala širšega družbenogospodarskega konteksta. Želeli so ugotoviti, kaj bi spodbudilo lastnike, da bi povečali mobilizacijo lesa iz gozda.

Nemška socialnogeografska šola (še posebej pa t. i. Münchenska šola), ki se zaradi jezikovne ovire ni naslanjala na konvencionalno anglo-saksonsko (Humanistic Geography, 1980), je tedaj na čelu z Ruppertom (1983) preučevala razloge za opustitev kmetovanja tudi na najbolj rodovitnih območjih. Razvili so koncept družbene ledine (nem. *Socialbrachte*), s katerim so razlagali spremenjen odnos človeka do okolja, ki je posledica spremenjenih vrednot. Ta koncept je neločljivo povezan z ohranjanjem narave in estetiko pokrajine, zato so ga prevzele tudi druge discipline (mdr. gozdarstvo, Humanistic Geography, 1980, str. 160). Podobno so s konceptom temeljnih funkcij bivanja (nem. *Grunddaseinsfunktionen*) razlagali, da imajo človekovo bivališče, delo, oskrbovanje, izobrazba, rekreacija in njegova vloga v družbi neposreden vpliv v prostoru (Grotevent, 2009), npr. v načinu, kako lastnik gospodari z gozdom.

Konec 80. let 20. stoletja je razvoj komunikacijske tehnologije in prometne infrastrukture v Evropi in Severni Ameriki vplival na povečan interes javnosti (tako mestne kot podeželske) za doživljajske storitve gozda. Širše družbenogospodarske spremembe (selitev v mesta, zaposlitev v neagrarnih poklicih, pojav »vikendašev«) so dosegle tudi lastnike gozdov. Gozd je postal zanimiv za družboslovce, ki so v gozdarstvo postopoma vnesli kvalitativni pristop in družboslovne teorije (Fischer in sod., 2010).

Šele takrat se je pojavilo širše zavedanje, da so zasebni lastniki gozda zelo kompleksna družbena skupina z raznolikimi družbenogospodarskimi in demografskimi značilnostmi. Ugotovili so, da na njihovo gospodarjenje (ali odsotnost gospodarjenja) vplivajo številni medsebojno prepleteni dejavniki (Westholm, 1992; Bourke, Luloff, 1994; Törnqvist, 1995; Lönnstedt, 1997).

V literaturi se je počasi uveljavilo prepričanje, da lastniki gospodarijo zaradi številnih razlogov, med drugim tudi zato, da bi uživali v lepoti in miru, ki ju nudi gozd, varovali naravo in biodiverzitetu, vzdrževali gozdne površine, ki pripadajo kmetiji, ter da bi gozd ohranili za svoje naslednike (Lönnstedt, 1998).

Proizvodna funkcija pri majhnih lastnikih gozda ni bila več v ospredju tudi zaradi pojava nove okoljske paradigme, ki nasprotuje neprestani ekonomski rasti in človeški prevladi nad naravo ter vidi največji pomen gozda v njegovi »notranji« vrednosti. Koncept gospodarjenja z ekosistemom se je tako pojavil kot protitež tradicionalnemu gozdarstvu (Lisberg, 2002). Poleg tega potencialen les z zasebnih majhnih posesti ni bil več tako pomemben tudi zaradi globalne ekonomije, ki je povzročila široko proizvodnjo lesa na gozdnih veleposestih Severne Amerike in globalnega juga (Egan, 1997).

Pomembno prelomnico glede zavedanja javnosti in političnih odločevalcev o pomenu gozdov je predstavljala konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju, ki je potekala leta 1992 v

Riu de Janeiro. Od takrat dalje je sonaravno gospodarjenje z gozdom vodilni princip, vključen v nacionalne strateške dokumente in priznan s strani gozdarskih institucij po vsem svetu.

Kasneje je bilo na nacionalnih ravneh izdelanih še kar nekaj tipologij lastnikov, ki so upoštevale kompleksnejše družbenogospodarske kazalce (Jennings, Putten, 2006; Ní Dhubháin in sod., 2007; Ingemarson et al., 2006; Urquhart and Courtney, 2011). Temeljile so predvsem na naslednjih spremenljivkah, povezanih z gospodarjenjem:

- vedenje lastnikov (Broderick in sod., 1996);
- cilji gospodarjenja (Hugosson, Ingemarson, 2004; Ingemarson in sod., 2006; Karppinen, 1998; Kline, Alig, Johnson, 2000; Lönnstedt, 1997; Mizaraite, Mizaras, 2005; Kuuluvainen, Karppinen, Ovaskainen, 1996; Volz in Bieling, 1998; Becker, Borchers, Mutz, 2000) in
- vrednotenje funkcij gozda (Boon, Meilby, Thorsen, 2004; Ficko, Bončina, 2013; Hogl, Pregernig, Weiss, 2005; Richter, 2005).

Primerjave teh študij so številni avtorji predstavili v okviru preglednih člankov (npr. Ní Dhubháin in sod., 2007; Emtage, Herbohn, Harrison, 2007; Pezdevšek Malovrh, 2010; Boon, Meilby, 2004). Ugotavljamo, da so lastniki običajno razdeljeni v tri do štiri skupine in da so si tipologije med seboj precej podobne, čeprav so bile izdelane v različnih državah in s pomočjo različnih metod ter so temeljile na različnih spremenljivkah (Preglednica 1).

Tip	Opis	Poimenovanja tipov v angl.
Lastniki z raznolikimi motivi	Enakovredno vrednotijo tako proizvodno kot okoljsko in socialno funkcijo gozda.	<i>Multiobjective Owner, Multifunctional Owner, Part-time Owner</i>
Pasivni lastniki	Z gozdom manj gospodarijo, pomemben jim je status, da so lastniki gozda. Gozd razumejo kot dediščino, ki jo bodo predali naslednikom.	<i>Passive Owner, Indifferent Owner, Disinterested Owner, Individualists</i>
Lastniki rekreativci	Poudarjajo neproizvodne, okoljske in doživljajske funkcije gozda. Gozd jim večinoma ne predstavlja vira dohodka.	<i>Forest Recreationist, Affluent Weekenders, Hobby Owner, Woodland retreat, Non-timber Private Consumer; Entusiast, Forest Environmentalist, Amenities, Cunsumptive, Retreat</i>
Proizvodno usmerjeni lastniki	Glavna motivacija za gospodarjenje je finančna korist, saj v svojem gozdu vidijo naložbo, vir dohodka ali celo priložnost za zaposlitev.	<i>Timber Agriculturalist, Forest Utilitarian, Investor, Timber Manager, Timber Producer, Classic Owner, Economically Interested, Farmer Forest Owner, Economist, Income from Forestry</i>
Okoljsko usmerjeni lastniki	V gozdu vidijo predvsem dragocen ekosistem, v katerega naj bi človek čim manj posegal. Menijo, da je gozd potrebno varovati zaradi okoljskih storitev, ki jih ta zagotavlja ljudem, in ker predstavlja življenjski prostor živalim in rastlinam.	<i>Timber Conservationist, Resource Conservationist, Non-Timber, Naturalist, Preservationist</i>

Preglednica 1: Pregled tipov lastnikov, njihovih značilnosti in pogostih oznak v literaturi
Viri: Tipologije lastnikov, navedene v besedilu.

V tem oziru je pomembna še ugotovitev Karppinena (1998), ki meni, da lahko lastnike razvrstimo v dve skupini, in sicer na tiste, za katere je glavni motiv za gospodarjenje proizvodnja lesa (angl. *producers*), in na tiste, ki gospodarijo zato, da lahko koristijo nelesne gozdne produkte (angl. *consumers*).

Pomembno mesto pri uveljavljanju sonaravnega gospodarjenja so na konferencah ministrov, pristojnih za gozdarstvo (1990, 1993, 1998, 2003, 2007; Planinšek, 2010), in v evropski gozdarski strategiji (Schmithüsen, Hirsch, 2010) pripisali prav zasebnim lastnikom gozdov (Lidestav, Ní Dhubbáin, Karppinen, 2015). Zasebne lastnike so prepoznali kot ključne akterje ne le pri ohranjanju gozdnih ekosistemov, pač pa tudi pri spodbujanju razvoja podeželja in pri ohranjanju gozdno-lesne verige (Pulla in sod., 2013; Schmithüsen, Hirsch, 2010). Vloga lastnikov in njihovega gospodarjenja se je povečala tudi s premikom od vladanja (angl. *governing*) do upravljanja (angl. *governance*) v nekaterih državah v Evropi. Preučevanje lastnikov gozdov je doseglo svoj vrhunec z vzpostavitvijo nacionalnih popisov lastnikov gozdov (npr. na Finskem in Švedskem), s pomočjo katerih ugotavljajo odvisnost med značilnostmi lastnikov (starost, spol, lokacija bivanja) in obliko gospodarjenja (Karppinen, Hänninen 2006; Brandl in sod. 1999; Berg-Lejon in sod., 2011) ter časovno spreminjanje te odvisnosti.

Razvoj družboslovnih raziskav na področju zasebnega lastništva gozdov v Sloveniji

S problematiko zasebnega lastništva v Sloveniji se je največ ukvarjal Winkler (1976, 1989, 1992, 1994, 1995), ki je preučeval gospodarski položaj zasebnih lastnikov, razvoj kmečke gozdne posesti, združništvo in obdavčenje. Kasneje se je zasebnim lastnikom posvetil Medved (1994, 2000, 2006, 2010), ki je preučeval njihovo usposobljenost za gospodarjenje z gozdovi, gospodarske posledice lastniško-posestne sestave in sodelovanje lastnikov. Kotnik (1998, 2003) je preučeval nezgode v gozdovih in izobraževalne potrebe lastnikov gozdov. Pezdevšek Malovrhova (2010, 2011, 2015, 2016) se je posvetila predvsem povezovanju lastnikov gozdov.

V Sloveniji nacionalni popis lastnikov gozdov še ni vzpostavljen, razpolagamo pa z »indeksom lastnikov gozdov«, ki ga hranijo in posodablja Geodetska uprava Republike Slovenije, Zemljiška knjiga in Zavod za gozdove Slovenije. Z razvrščanjem lastnikov so se ukvarjali Medved (1992), ki je delil lastnike glede na družbenogospodarske značilnosti posesti, Bogatajeva (2007, 2010), ki je delila lastnike na podlagi trajnostnega ravnanja z gozdom, Pezdevšek Malovrhova (2010), ki je razdelila lastnike glede na pripravljenost za povezovanje, ter Ficko in Bončina (2013), ki sta lastnike razdelila glede na vpliv informacij na način gospodarjenja.

Možnost praktične uporabe tipologije lastnikov so preučevali Boon in Meilby (2007), Dayer, Allred in Stedman (2014), Pezdevšek Malovrhova in sod. (2017) ter Subjin in sod. (2013), ki so videli največji potencial v spremembi gozdarskih politik, usklajenih z značilnostmi posameznih tipov lastnikov. Ficko (2013, 2015) pa je preučeval oblike gospodarjenja z zasebnimi gozdovi.

Lastniki majhnih gozdnih posesti

Študije ugotavljajo, da se v Evropi in ZDA število majhnih gozdnih posesti povečuje (Mehmood, Zhang, 2001; Pulla in sod., 2013; FAO, 2010). Razloge za drobljenje posesti (parcelizacija in fragmentacija) je raziskoval Finec Ripatti (1996). Med razlogi je izpostavil povečevanje števila nekmečkih lastnikov gozda. Medtem ko Gobster in Rickenbach (2003) ugotavljata, da je v ZDA eden izmed glavnih razlogov za zmanjšanje povprečne velikosti

posesti spremenjen način življenja lastnikov, pa so imele v Evropi velik vpliv strukturne spremembe v kmetijski panogi v zadnjih desetletjih (Pulla in sod., 2013). Krč in sodelavci (2015) med glavne razloge za majhne posesti prištevajo denacionalizacijo, urbanizacijo in deagrarizacijo. Zaradi vse številčnejšega lastništva, vse manjših gozdnih posesti in vse več s tem povezanih problemov je bila že leta 1986 pri Mednarodni zvezi gozdarskih raziskovalnih organizacij (IUFRO) ustanovljena t. i. Enota za drobno gozdno lastništvo, ki od leta 2002 izdaja tudi svojo znanstveno revijo *Small-scale Forestry* (Brandl, 2007). Drobljenje gozdnih posesti je privedlo tudi do povečanega števila lastnikov, med katerimi je mnogo takšnih brez znanja o delu v gozdu; za njih so Hogl, Pregernig in Weiss (2005) uvedli izraz »novi lastniki gozda«.

S pojavom drobnega zasebnega lastništva gozda so zanimanje za preučevanje gospodarjenja z gozdovi izkazali tudi raziskovalci drugih ved (Ingemarson, 2004; Hugosson, Ingemarson, 2004; Lidestav, Nordfjell, 2005; Appelstrand, 2007). Kot nova kategorija preučevanja se je pojavil spol (Fischer in sod., 2010): povečano število žensk med lastniki gozda naj bi bilo posledica novih dednih praks, to pa naj bi vplivalo na prihodnje gospodarjenje (Lidestav, 1998). Preučevanje vloge žensk v gozdarstvu je relativno novo področje v družboslovnih raziskavah o gozdu (FAO, 2006; Lidestav, 2001; Johansson, 2001; Chaseling, 2001; Augutaviciene, 2001; Follo in sod., 2008), vendar je zelo pomembno tudi za Slovenijo, kjer je skoraj 49 % vseh lastnikov gozda žensk (Medved, Matijašić, Pisek, 2010), kar presega evropsko povprečje (Forest ownership changes in Europe, 2016). V Sloveniji je to področje dokaj neraziskano, s starejšimi lastnicami gozda na podeželju pa se je ukvarjala le Bogatajeva (2010; 2011).

Geografski vidik lastništva gozdnih posesti

Geografi so preučevali gospodarjenje z majhnimi gozdnimi posestmi z naslednjih dveh vidikov: gozd kot gradnik podeželja in prostorske razsežnosti lastništva gozda.

- Vpliv gozda na razvoj podeželja je postal zanimiv predmet znanstvenih razprav šele v zadnjih desetletjih, ko je po eni strani kmetijstvo izgubilo sloves »stebra podeželja« (Huigen, Paul, Volkers, 2000), po drugi strani pa se je vloga gozdarstva iz proizvodnje lesa prelevila v zagotavljanje več koristi hkrati, še posebej okoljske in doživljajske (Elands, Wiersum, 2001). O tem je pisal slovenski geograf Matjaž Jeršič že leta 1982; omenjal je »proces prevrednotenja gozdnih funkcij«, pri katerem naj bi staro zaporedje funkcij (oglarstvo, gozdna paša, steljarjenje) zamenjal nov redosled funkcij gozda, torej varovalne (na primer zaščitna funkcija pred erozijo, usadi in plazovi) »splošnokoristne« (gozd kot prostor rekreacije na prostem in prostor znanstvenih raziskovanj) in proizvodne funkcije (Jeršič, 1982). To prelevitev naj bi opisovala teorija gozdnega prehoda (angl. *Forest transition theory*, Mather, 2008). Gozdarstvo prispeva k ustvarjanju raznolike podeželske pokrajine, na primer s procesom zaraščanja kmetijskih površin (Cunder, 1999; Gabrovec, Kladnik, 1997). Vlogi gozda pri razvoju podeželja so se posvečali še Wiersum (1998), Elands in Wiersum (2001) ter Mather (1998). Med slovenskimi avtorji velja izpostaviti Potočnik Slavičev (2010), ki je preučevala pomen nedelujoče gozdno-lesne verige pri razvoju podeželja.
- Prostorski vidik drobnega lastništva gozda je postal zanimiv, ko so ugotovili, da prostorski parametri pomembno vplivajo na način gospodarjenja. Med prostorskimi parametri izstopajo: oddaljenost lastnikov od gozdne posesti (npr. Haugen, Karlsson, Westin, 2016), življenje v podeželskem ali mestnem okolju (npr. Kangas in Niemelainen, 1996) ter velikost posesti in njene fizične značilnosti (npr. Boon in sod., 2004). Na te parametre in njihov vpliv na »proizvodnostno ekstenzifikacijo« slovenskega podeželja je opozoril že Kladnik (1982), ki se je sicer osredotočil na kmetijske površine, vendar jih je obravnaval skupaj z gozdom.

Zakonodajni okvir lastništva gozdnih posesti

Pravni red, ki ureja področje gospodarjenja z zasebnimi gozdnimi posestmi v Sloveniji, je obširen in zapleten. Gozd je zato v javnosti pogosto obravnavan kot »pravno najbolj regulirana nepremičnina« (Turk, 2012). Kljub temu je pravni red mestoma nedosleden in nedorečen ter dopušča številne interpretacije.

- V Ustavi Republike Slovenije (1991) so opredeljene naloge države, povezane z gozdom (skrb za ohranjanje naravnega bogastva, skrb za ohranjanje zdravega življenjskega okolja). Dotika se tudi lastninske pravice, saj jo omejuje z elementi, ki se morajo upoštevati pri njenem izvajanju. Lastniki morajo namreč zagotavljati gospodarsko, socialno in ekološko funkcijo gozda, da slednjega lahko koristi širša skupnost. Ustava naj bi po mnenju pravnikov na zelo abstrakten in dvoumen način urejala vprašanja, povezana z gozdom (Pucelj Vidović, 2015). Tako si denimo ustavni sodniki niso bili povsem enotni, ali je nabiranje plodov v gozdu s strani nelastnikov ustavno dopusten poseg v lastninsko pravico (U-I-51/95, 1999). Tudi prost dostop, ki pomeni prosto hojo nelastnikov po gozdu, bi lahko v prihodnosti postal predmet ustavne presoje z nejasnim izidom (Pucelj Vidović, 2015).
- Zakon o gozdovih (1993) temelji na preteklih zakonih (1963, 1973). Po letu 1993 je bil večkrat spremenjen (2002, 2007, 2010, 2013, 2014, 2015; Kraighar in sod., 2014). Ureja pravice in dolžnosti lastnikov pa tudi pravice in dolžnosti uporabnikov gozdov. Zakon zapoveduje mnogonamensko in sonaravno gospodarjenje z gozdom in daje enak pomen proizvodnim, socialnim in ekološkim (okoljskim) funkcijam. Skladno z ustavo, na kateri temelji, zapoveduje lastnikom, da morajo dopustiti prost dostop ljudi v gozdu, da lahko (v okviru opredeljenih omejitev) koristijo njegovo socialno funkcijo. V povezavi z gospodarjenjem z gozdovi zakon ureja tudi gojenje in varstvo gozdov, izkoriščanje in rabo ter razpolaganje z gozdovi. Po zakonu lastnik gozda nosi veliko odgovornosti in ima do njega veliko dolžnosti. Lastnik je po zakonu dolžan opravljati gozdnogojitvena, varstvena in sanitarna dela, kot mu to zapoveduje javna gozdarska služba. Goloseki so prepovedani. V gozdu lahko seka le v mejah gozdnogojitvenega načrta. Če del v gozdu ne izvaja, je (lahko) kazensko preganjan. V 90. letih 20. stoletja so bila ta določila zelo napredna – švedska zakonodaja jih je recimo sprejela šele eno leto za Slovenijo (Appelstrand, 2007). Izpostavljamo še Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (ZG-B), ki dodatno spodbuja vzdrževanje lastnikov in prepoveduje delitev parcele, manjše od petih hektarjev.
- Stvarnopravni zakonik (2002) je relevanten, ker podrobneje opredeljuje dedni postopek, pravice in dolžnosti lastnikov sosednjih posesti ter določa, da imajo nelastniki pravico do koriščenja gozdnih plodov v zasebnem gozdu.
- Zakon o kmetijskih zemljiščih (1996) je za lastnike pomemben zato, ker podrobneje obravnava prodajo in nakup gozdnih zemljišč.
- Zakon o divjadi in lovstvu (2004) je za gospodarjenje z gozdom pomemben predvsem zato, ker določa, da mora lastnik dopustiti uporabo gozdov nelastnikom, če imajo ti pravico za izvrševanje lova. V njem so tudi nekatere nedoslednosti: za razliko od Zakona o gozdovih uporablja termin »upravljanje« namesto »gospodarjenje«. Ker gre za dve različni pravni opredelitvi znotraj različne zakonodaje, ki sta namenjeni rabi istega vira (Pucelj Vidović, 2015), bi to lahko v prihodnosti pripeljalo do sodnih sporov.
- Zakon o denacionalizaciji (1991) opredeljuje način vračila (gozdnih) posesti, ki so bile po drugi svetovni vojni podržavljene, zasebnim lastnikom oziroma njihovim dedičem. Pomemben je predvsem zato, ker prispeva k povečanju števila zasebnih lastnikov, zmanjševanju povprečne velikosti zasebne posesti in zmanjševanju gozdnih površin, ki so bile prej v državni lasti (Winkler, Medved, 1994; Pezdevšek Malovrh in sod., 2012).

- Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (1994) je pogostokrat razumljen kot dopolnilo Zakona o denacionalizaciji, saj je omogočil vrnitev premoženja, ki je bilo pred nacionalizacijo v lasti skupnosti. Zakon o dopolnitvi Zakona o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (2011) učinkoviteje ureja gospodarjenje in upravljanje skupnega premoženja v primeru, če ni urejeno dedovanje vseh nekdanjih solastnikov (npr. ko je eden izmed dedičev neznan).
- Zakon o ohranjanju narave (1999) določa način ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot. Za lastnike gozda je pomemben, saj določa pravila glede rekreacije v gozdu in zapoveduje sankcije v primeru kršitev.
- Zakon o davku na nepremičnine (2013) naj bi bil po mnenju Ustavnega sodišča RS neustaven, zato se pripravlja nov zakon, v katerem bo zapisan nov sistem obdavčitve za gozdne posesti.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP, 2007), ki je naslednik Programa razvoja gozdov v Sloveniji (1996), je temeljni strateški dokument, namenjen določitvi nacionalne politike gospodarjenja z gozdovi. Izpostavljeno je trajnostno, sonaravno in večnamensko gospodarjenje z gozdovi (Zafran, 2013).
- Strategija »Les je lep« (2012) postavlja les med perspektivne gospodarske panoge v finančnem obdobju 2014–2020 in ga opredeljuje kot strateško surovino Slovenije. Na podlagi analize stanja določa cilje, ukrepe, kazalnike in roke za intenziviranje gospodarjenja z gozdovi ter za oživitvev in razvoj predelave lesa in energetske uporabe njegovih ostankov.
- Na ravni Evropske unije so pomembni predvsem dokumenti, ki navajajo smernice za zagotavljanje in izvajanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Opredeljene so na primer v nekdanji Gozdarski strategiji EU (1998) in aktualni Novi gozdarski strategiji EU (2013).

V zadnjih nekaj letih prihajajo s strani različnih interesnih skupin vse glasnejši pozivi po temeljiti spremembi zakonodaje, povezane z lastništvom gozdov. Temu v prid govorita dva argumenta (Kadunc, 2015), predstavljena v nadaljevanju.

- Zakonodaja je bila zasnovana in sprejeta v prvih letih po osamosvojitvi ter je temeljito spremenila zakonodajo iz prejšnjega družbeno-političnega sistema. Dotična zakonodaja je bila kasneje deležna le »nujnih« sprememb in dopolnil, da je bila usklajena z evropskimi direktivami in spremembami na drugih, z gozdom povezanih področjih.
- Od začetka 90. let 20. stoletja do danes se je opazno spremenila struktura lastnikov gozdov (večje število lastnikov in njihova delitev na aktivne in manj aktivne) pa tudi odnos javnosti do gozda (povečanje pomena rekreacije v gozdu in pojav različnih oblik rekreacije, ki so si med seboj lahko konfliktne). Zastarela zakonodaja neuspešno ureja nove odnose, pojav konfliktov v gozdu pa je med različnimi deležniki posledično vse večji.
- Zakonodaja omejuje lastninske pravice lastnikov gozdov, ki so sicer ustavno dopustne (Zapisnik uvodnega sestanka ..., 2017). Interesna združenja lastnikov (npr. ZLGS, KGZS) si prizadevajo za spremembo zakonodaje, ki bi lastnikom gozdov priznala več lastninskih pravic, zaradi česar bi lahko gozdni prostor v širšem obsegu izkoriščali v tržne namene (npr. izključna pravica do izkoriščanja nelesnih gozdnih dobrin, povezanost lovske pravice z lastništvom zemljišča itd.; Posvet Gozd ..., 2015; Pojbič, 2015).

1.5 Oblike povezovanja lastnikov gozdov v Sloveniji

V nadaljevanju so predstavljene oblike povezovanja lastnikov gozda v Sloveniji. Povezovanje lastnikov je Pezdevšek Malovrhova (2010) opredelila kot ključni napor pri aktiviranju zasebne posesti. Povezovanje lastnikov smo preučevali tudi v okviru pričujoče raziskave.

Oblike povezovanja med lastniki gozdov se med državami precej razlikujejo (Kittredge, 2005, str. 675). Da bi zagotovili mednarodno primerjavo, smo se pri opisu slovenskih oblik sodelovanja med lastniki MZGP oprli na Kittredgeovo univerzalno klasifikacijo.

1. Neformalno povezovanje (angl. *Informal cooperation, IC*). Lahko gre za začasno obliko povezovanja, kjer se lastniki povežejo, da dosežejo enkratni cilj, kot je na primer izgradnja gozdne ceste ali posek drevja na zaokroženi površini. Običajno bolj usposobljen in opremljen lastnik opravi sečnjo in spravilo, ostali lastniki pa opravijo spremljevalna dela in nato naredijo kompenzacijo v obliki denarja ali v naravi (npr. v obliki drv). Naprednejši primer neformalnega sodelovanja je združevanje pod okriljem izvajalcev za izvedbo del v izrednih razmerah. Kompleksnejše oblike vključujejo izmenjavo informacij, znanja, izkušenj in nasvetov med lastniki, čeprav ti v glavnem neodvisno gospodarijo s svojo posestjo. Še bolj napredne oblike vključujejo možnosti za izpopolnjevanje, izobraževanje, izmenjavo praktičnih izkušenj, obveščanje o stanju trga z lesom in stanovsko zagovorništvu v politiki. Tak primer v Sloveniji je združevanje »od zgoraj navzdol« pod okriljem revirnega gozdarja (oddelčno gospodarjenje), ki pa naj bi se sčasoma razvilo v katero izmed oblik, ki temeljijo na pobudah od spodaj navzgor.

2. Povezovanje za delitev opreme (angl. *Equipment cooperation, EC*). Lastniki si delijo opremo in stroje za sečnjo ter skupaj gradijo gozdne ceste in vlake. Povežejo se tudi za skupno spravilo lesa. Z gozdom gospodarijo neodvisno drug od drugega. V Sloveniji so tak primer strojni krožki in strojne skupnosti.

3. Povezovanje za gospodarsko korist (*Financial cooperation, FC*). Lastniki se povežejo, da skupaj nastopajo na trgu lesa in lesnih proizvodov ter s tem dosežejo boljši položaj (boljšo odkupno ceno). Večja kot so združenja, močnejše je lahko njihovo pogajalsko izhodišče. V Sloveniji poznamo različne oblike sodelovanja: združevanje pod okriljem društva lastnikov gozdov, agrarne skupnosti, zadruga, združevanje pod okriljem izvajalcev, združevanje pod okriljem KGZS ali DLG (društvo lastnikov gozdov) in združevanje pod okriljem skupin proizvajalcev.

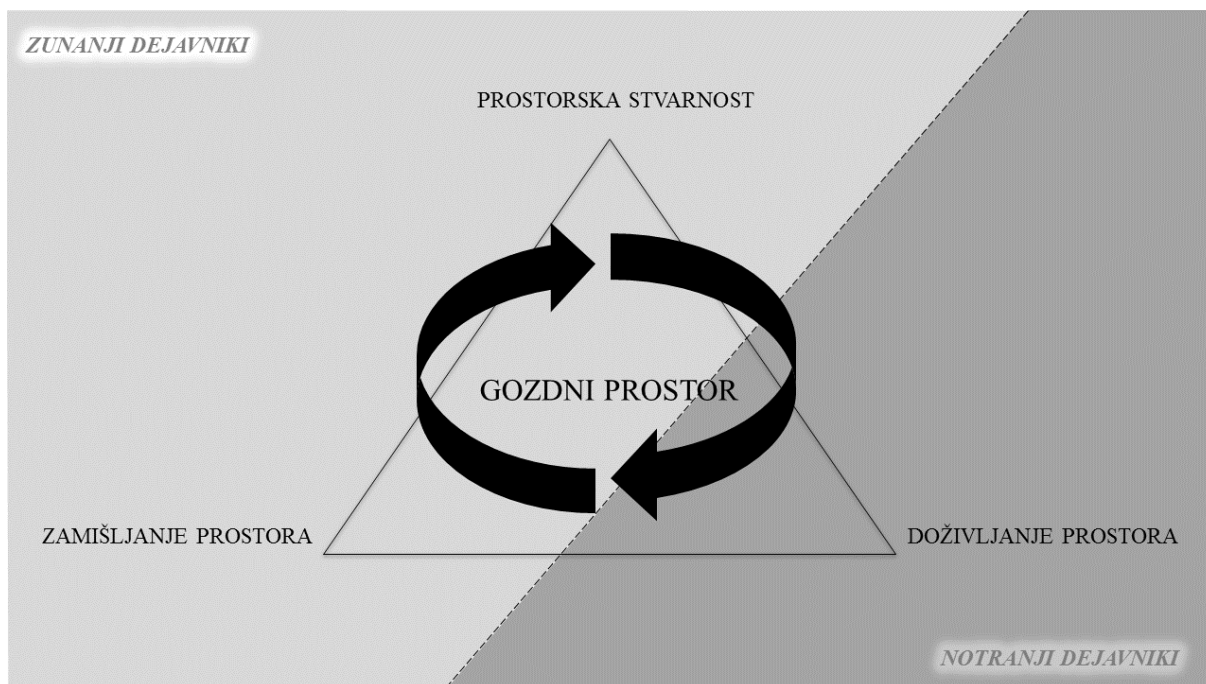
4. Sodelovanje za zastopanje v političnem procesu. Nekateri raziskovalci slednje opredeljujejo kot četrto obliko povezovanja. Lastniki se povežejo, da lahko učinkoviteje zagovarjajo svoje interese v političnem procesu.

1.6 Teoretična izhodišča

Trizložni model gozdnega prostora

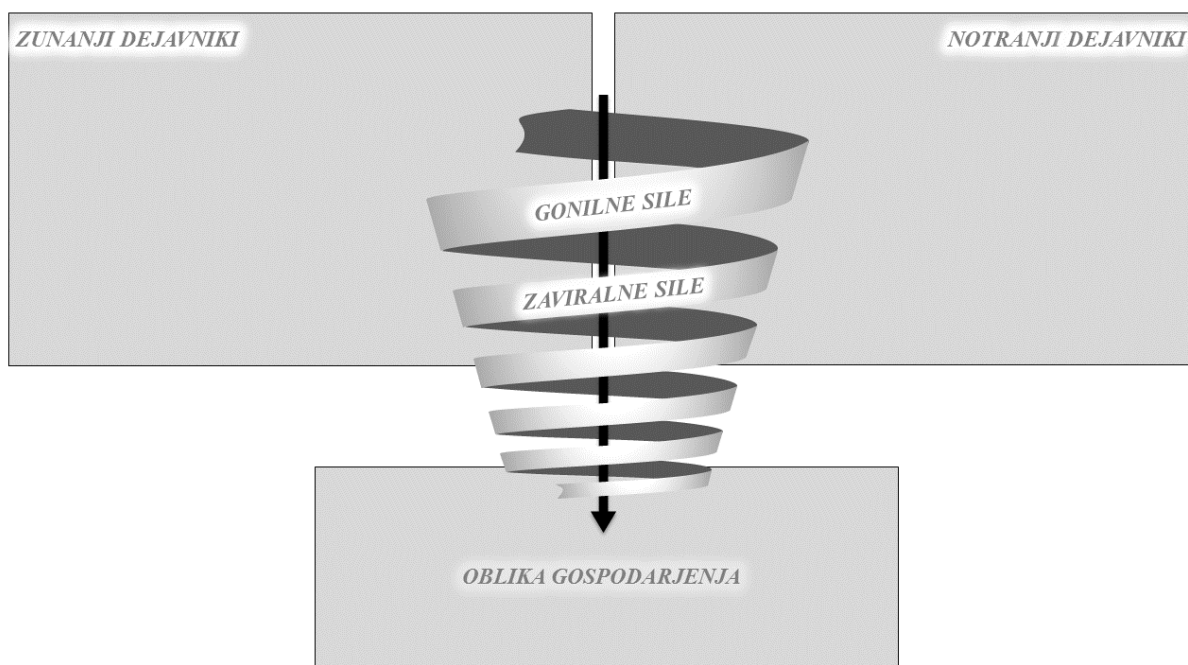
Za celovito opredelitev gospodarjenja z MZGP v Sloveniji smo se naslonili na univerzalni trizložni model prostora, kot ga vidita Lefebvre (1974) in Halfacree (2006). Model, prenesen v gozdni prostor, ki ga gradijo majhne posesti, s katerimi gospodarijo številni lastniki, sestavljajo naslednji elementi: *prostorska stvarnost*, *zamišljanje prostora* in *doživljanje prostora* (Slika 2). Vsakega izmed teh elementov sestavljajo svojstveni notranji in zunanji dejavniki, na kar nakazujejo izsledki preteklih raziskav (Rauch, Gronalt, 2005; Suda, Warkotsch, 2002; Bolkesjø, Baardsen, 2002; Stern in sod., 2013, Boon, Meilby, Thorsen, 2004; Hogl, Pregernig, Weiss, 2005; Ní Dhubháin in sod., 2007; Pezdevšek Malovrh in sod. 2015; Živojinović in sod., 2015; Eggers in sod., 2014; Cai in sod., 2016).

- *Prostorska stvarnost* (angl. *spatial practice*) gradijo zunanji dejavniki, ki oblikujejo fizični gozdni prostor oziroma gozdno pokrajino (naravnogeografski in družbenogeografski dejavniki in procesi, ki so vodili v današnje stanje gozdnatosti in današnje geografske značilnosti gozda).
- *Zamišljanje prostora* (angl. *representations of space*) sestavljajo zunanji dejavniki, ki narekujejo pravila igre: formalno-pravne omejitve (ustavna in zakonska določila, naloge in ukrepi javne gozdarske službe in inšpekcije), vpliv drugih deležnikov v gozdnem prostoru (interesi in vplivi veleposestnikov, države, lokalnih skupnosti in drugih interesnih skupin ter javnosti), gospodarsko stanje (stanje trga z lesom in lesnimi proizvodi, makroekonomski kazalci), usmeritve in priporočila načrtovalcev in raziskovalcev ter procesi na podeželju, ki so ustvarili razdrobljeno gozdno pokrajino.
- *Doživljanje prostora* (angl. *representational space*) gradijo notranji družbenogeografski dejavniki, ki izhajajo iz lastnikovih značilnosti, odločitev, delovanj: demografske značilnosti (starost, spol, izobrazba ipd.), družbenogospodarska dinamika (lokacija bivanja, migracije, zaposlitev, način življenja, vpliv globalizacije ipd.), kulturne značilnosti naroda (zaupanje, gozd kot predmet nacionalne, lokalne ali osebne identitete, gozd kot prostor sproščanja, rekreacije in preživljanja prostega časa, gozd kot simbol naravnega okolja, tradicija, povezana z deli v gozdu).

Slika 2: Struktura gozdnega prostora, ki vpliva na gospodarjenje z MZGP gozda. Prerejeno po Lefebvrejevem (1974) in Halfacreejevem (2006) trizložnem modelu prostora.

Na vsakega lastnika in njegov način gospodarjenja z gozdom vpliva zapletena kombinacija zunanjih in notranjih dejavnikov. Nekateri izmed teh dejavnikov spodbudijo lastnika, da izvaja dela v gozdu – to so *gonilne sile* (angl. *drivers*). Druga kombinacija dejavnikov odvrča lastnike, da bi gospodarili s svojim gozdom. To so *zaviralne sile* (angl. *barriers*). Odnos med zunanjimi in notranjimi dejavniki ter gonilnimi in zaviralnimi silami predstavlja Slika 3.

Slika 3: Odnos med zunanjimi in notranjimi dejavniki, gonilnimi in zaviralnimi silami ter obliko gospodarjenja.

Prilagojena teorija o psihološki razdalji

Kognitivnih teorij, pojasnjujočih dejavnike, ki vplivajo na preučevano vedenje, je v raziskavah na področju okoljske psihologije veliko. Med njimi so najpogosteje uporabljene teorija načrtovanega vedenja (angl. *Theory of planned behaviour*, Ajzen 1991), teorija vrednot, prepričanj in norm (angl. *Value-belief-norm Theory*, Stern 2000), teorija aktivacije norm (angl. *Norm activation model*, Schwartz, 1977) ter teorija oblikovanja ciljev (angl. *Goal Framing theory*, Lindenberg, Steg, 2007). Vsaka izmed štirih teorij ima svoje prednosti in slabosti, vendar po mnenju Silverjeve (2015) slabo pojasnjujejo odnos med vedenjem in odločitvami na primeru lastnikov gozdov. V obzir moramo namreč vzeti vse okoliščine, v katerih se je oblikovalo lastniško razmerje, torej tako notranje kot zunanje dejavnike. Šele podrobnejše razumevanje lastnikovega socialnega (partnerstvo, otroci), delovnega (zaposlitev, izobrazba) in osebnega okolja (zdravje, vrednote), pa tudi okolja, v katerem se nahaja gozdna posest (gospodarsko stanje, pravne omejitve in lastniške razmere), pripomore k razumevanju, kako posamezni lastniki opravijo določeno odločitev glede gospodarjenja in kako so te odločitve povezane z dejansko obliko gospodarjenja (Hujala, Pykalainen, and Tikkanen, 2007; Silver, 2015). Teorija o psihološki razdalji (angl. *Psychological distance theory*) omogoča organizacijo in kategorizacijo velikega števila dejavnikov in njihovih »psiholoških razdalj« ter pojasnjuje, kako so ti dejavniki medsebojno povezani. Psihološka razdalja v tem kontekstu opredeljuje fizično razdaljo, pretečeni čas, odnose med posameznikom in ljudmi v njegovem socialnem krogu ali odnos med različnimi kategorijami. Psihološka razdalja je dinamičen koncept. Predstave posameznika se namreč spremenijo z dodajanjem novih kategorij in pojasnjevanjem razdalj med njimi.

PR je bila izdelana za sociološke in psihološke raziskave. V okoljski znanosti so jo uporabili na področju podnebnih sprememb (Spence, Poortinga, & Pidgeon, 2012), pri ugotavljanju odnosa do električnih vozil (Skippon & Garwood, 2011) in okolju prijaznem vedenju (Pahl, Bauer, 2013).

Njeno uporabnost na področju gospodarjenja z naravnimi viri so raziskali Egan in Jones (1995) ter Silverjeva (2015). Slednja je ugotovila, da lahko pripomore k razlaganju zaviralnih sil, ki vplivajo na odločitve lastnikov, povezane z gospodarjenjem z gozdom. Na ameriškem primeru ugotavlja, da teorija o psihološki razdalji odgovarja na vprašanje, zakaj proizvodnja lesa ni glavni motiv lastnikov manjših zasebnih gozdnih posesti.

Prostorska, časovna, socialna in objektivna razsežnost (Slika 4) so štiri razsežnosti prilagojene psihološke razdalje (PPR), vsebuječe dejavnike, ki vplivajo na obliko gospodarjenja z gozdom.

- *Prostorska razsežnost* pojasnjuje vpliv fizične ali prostorske razdalje med tistim, ki zaznava, in objektom zaznave. Raziskave ugotavljajo, da posamezniki prostorsko bolj oddaljene objekte zaznavajo bolj abstraktno kot tiste, ki se nahajajo bližje (Fujita in sod., 2006). V našem primeru se je prostorska razsežnost zrcalila v oddaljenosti lastnikov od doma do gozdne posesti, v razpršenosti posesti, v manjši meri pa tudi v velikosti posesti.
- *Časovna razsežnost* temelji na raziskovalnih dognanjih, da se posamezniki lahko manj uživajo v dogodke, ki se bodo zgodili v daljni prihodnosti, kot pa v tiste, ki se bodo zgodili kmalu (Arnold, McDermott, Szpunar, 2011). Nasprotno je življenje v pretekli dogodke lažje. V našem primeru se je časovna razsežnost nanašala na dejstvo, koliko časa je posest v lasti posameznika oziroma njegove družine in kako pogosto posameznik obišče svoj gozd.
- *Socialna razsežnost* pojasnjuje sposobnost ponotranjenja in razumevanja zaznav »drugih«. Percepcije »drugih« so namreč posamezniku bolj abstraktne kot lastne. Ta razsežnost obravnava tudi družbene vloge. V kolikor se posameznik prepozna v

določeni vlogi v družbi, lahko to vlogo nemudoma tudi odigra (Trope, Liberman, 2003). V okviru te razsežnosti smo raziskovali lastnikovo socialno okolje v povezavi z lastništvom posesti (solastništvo s partnerjem, partnerico, povezanost z družino in potomci, delovno mesto, izobrazba).

- **Objektivna razsežnost** pojasnjuje vpliv gospodarskega, pravnega in družbenega okolja na gospodarjenje lastnika. V našem primeru gre za spodbujevalno (davčne olajšave, možnost vključevanja v oblike združevanja lastnikov, dobro sodelovanje z vsemi deležniki v prostoru) ali zaviralno okolje (neugodno gospodarsko okolje, konflikti med različnimi uporabniki prostora, nezmožnost povezovanja, neznanje za delo v gozdu), v katerem se nahaja gozdna posest.

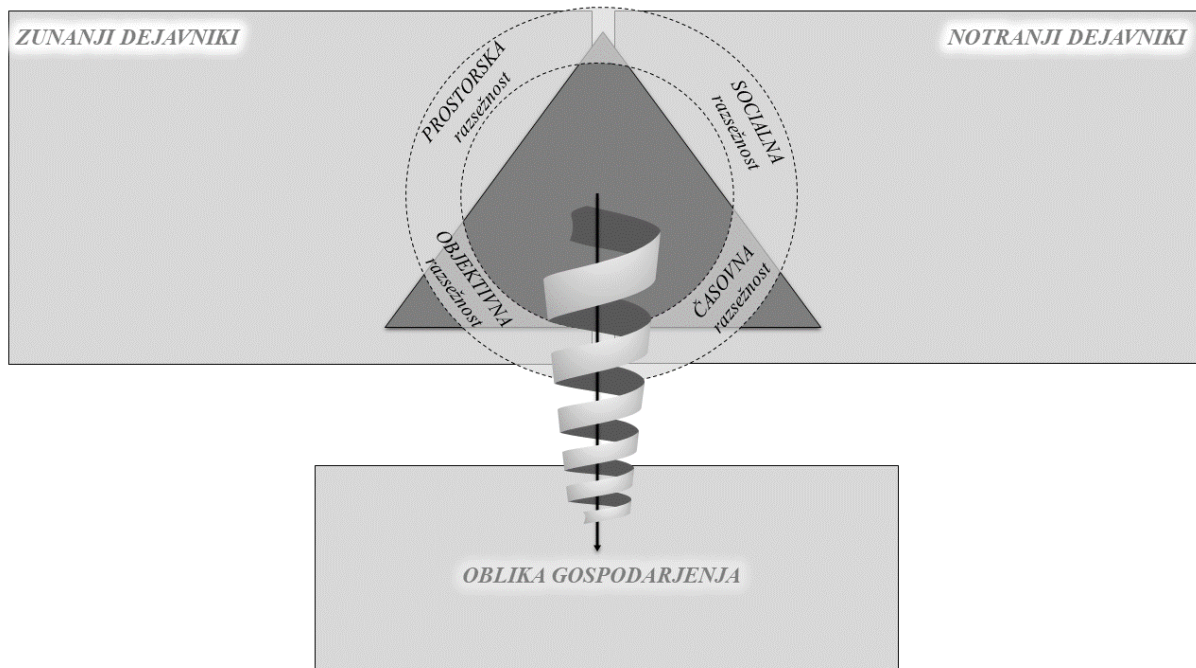

Slika 4: Razsežnosti prilagojene teorije o psihološki razdalji.

Primeri za lastnika MZGP, ki sprejema odločitve glede gospodarjenja. Primeri so razporejeni od leve proti desni, in sicer od najkrajše do najdaljše psihološke razdalje (prirejeno po Silver, 2015).

PPR pomaga razložiti, kaj vpliva na odločitve lastnikov MZGP. Naslanja se na razmišljanje lastnikov glede gospodarjenja s pokrajino, njihovo fizično oddaljenost od posesti, vlogo, ki jo ima gozd v odnosih z ostalimi ljudmi, in njihovo splošno poznavanje gozdarjenja. Teorija nam je pomagala pri prepoznavanju dejavnikov, ki vplivajo na lastnikovo gospodarjenje z gozdom.

Razsežnosti PPR zajemajo tako zunanje kot notranje dejavnike in vse tri elemente trizložnega prostora. To predstavlja Slika 5.

Slika 5: Odnos med zunanjimi in notranjimi dejavniki, razsežnostmi PPR, trizložnim prostorom in obliko gospodarjenja.

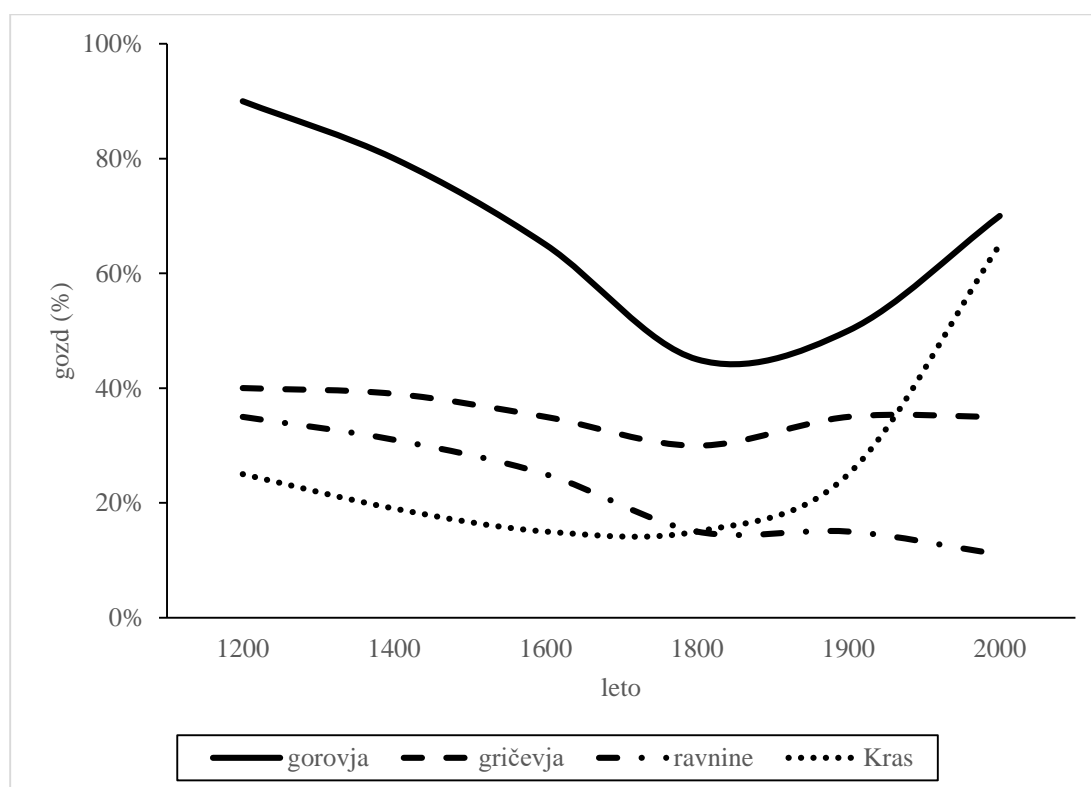
1.7 Lastniško posestna struktura gozda v Sloveniji

1.7.1 Zgodovinski pregled

Zgodovinske dejavnike, ki so botrovali nastanku današnje drobne lastniške strukture, lahko razdelimo v dve skupini, in sicer na **družbene** (gospodarski in politični procesi ter mejniki, Slika 8) in **okoljske** (spreminjanje pokritosti površja z gozdom, Slika 6).

Stari vek

O gospodarski rabi naših gozdov v starem veku je malo podatkov. Raba gozda je bila v starejših obdobjih omejena na nabiralništvo in lov, ki sta predstavljal obliko gospodarstva in ključno človeško dejavnost (Blaznik, 1970, str. 465). Remic (1975) navaja, da obstajajo dokazi, da so že Iliri in Kelti izkoriščali les za gradnjo naselij, zlasti za pridobivanje kovin, predvsem železa. Rimljani so gradili ceste, ob njih izsekavali gozdove in po cestah razvijali živahen promet z lesom, prav tako pa tudi po rekah in morju. Ponekod so uvedli tudi gozdarsko službo, ki jo je vodil gozdni mojster (Remic, 1975). Z nastopom produktivnejšega kmetijstva se je pomen gozda za človekov obstoj zmanjšal. V njem so bodisi ekstenzivno pasli živino bodisi ga požigali, da so na krčevinah lahko izvajali poljedelstvo (Mihelič, 2008, str. 28; Sirotkovic, 1987; cv: Bončina, 2011, str. 469).

Slika 6: Ocena sprememb deleža gozda na izbranih tipih reliefa in Krasu, prikazana s pomočjo trendnih črt.
Vir: Gabrovec, Komac, Zorn, 2012.

Od naselitve Slovanov do 17. stoletja

V času slovanske naselitve so bili gozdovi skupna last – z njimi so gospodarile rodovne skupnosti (Winkler, 1995). Okoli leta 800 so Slovenci izgubili svobodo in prišli pod oblast fevdalne rimsko-nemške države. Postopoma so prevladali zapleteni fevdalni odnosi. Lastniki večine zemlje, zlasti pa gozdov, so postali deželni vladarji. Oddajali so jo v uporabo vazalom, posvetnim in cerkvenim velikašem. Vedno manj je bilo slovenskih svobodnjakov, kosezov, ki so imeli v posesti gozd (Remic, 1975; Maček, 2007; Winkler, 1995).

Od 10. stoletja dalje je začelo primanjkovati obdelovalnih zemljišč. V procesu nižinske kolonizacije so krčili do tedaj nekultivirana gozdna zemljišča. Nižine so bile hitro zapolnjene, zato so kolonisti v 13. stoletju začeli s krčenjem v višinskih predelih. Gozd je v primerjavi z njivami veljal za manjvrednega in se je skrčil na polovico prvotnega obsega (Müllner, 1902; Blaznik, 1970; Mihelič, 2008, str. 30). Dinarski gozdovi so bili za proizvodnjo izkoriščeni le blizu žag, rudnikov, fužin in večjih naselij ter blizu meje med Avstrijo in Osmanskim cesarstvom (današnja Hrvaška, Bončina 2011, str. 469; cv: Klepac, 2001).

Gozdovi so pogosto omenjeni v zvezi z darilnimi listinami vladarjev, potem pa v urbarjih in davčnih knjigah ali zemljiških katastrih. Kmetije, soseske in srenje so tudi po uvedbi tlačanstva oziroma podložništva obdržale nekaj pravic pri rabi gozdov za lastne potrebe (drva, tehnični les, paša, plodovi, stelja). Sprva (do 17. stoletja) se je pospeševalo krčenje gozdov za pridobivanje kmetijskih površin, saj so gospodi krčevine dajale več dohodka kot gozdovi. S povečanjem gospodarskega pomena gozdov pa je les postal blago in gozd se je začel privatizirati. Zemljiški gospodje so začeli podložnikom natančneje odmerjati uživalne pravice v gozdovih in jih tudi omejevati. V gozdovih so se razvile služnosti (servituti). Zemljiška gospoda je v zameno za rabo lesa zahtevala določeno odškodnino (dajatve ali tlaka). Poleg tega so bili vse pogostejši spori med kmeti in (pretežno tujo) fevdalno gospodo, ki je v gozdu videla dobiček (Winkler, 1995; Remic, 1975).

Deželni vladarji so vedno bolj pospeševali rudarstvo in fužinarstvo, ker sta bili to zelo donosni dejavnosti. Zato so dodeljevali podjetnikom najbližje gozdne komplekse v trajno uporabo. S tem so marsikje prišli v navzkriž s kmeti (in njihovimi služnostnimi pravicami) pa tudi vladarji. Nastali so spori v škodo gozdovom, zlasti potem, ko sta se začeli razvijati obrtna predelava lesa na vodnih obratih in trgovina z lesom, ki so ga po novih cestah vedno več vozili v jadranska pristanišča (Remic, 1975).

Predmarčna doba

Glede na nekatere vire je bil obseg gozda na slovenskem ozemlju najmanjši v 18. in 19. stoletju (Remic, 1975; Petek, 2005). Od takrat naprej so se gozdne površine neprestano povečevale (Nacionalni gozdni program, 2008).

Še v predmarčni dobi so izkoriščanje gosposčinskih gozdov še vedno spremljali spori med lastniki in podložniki, ki so imeli gozdne služnosti. Gozd je zemljiškim gospodom dajal veliko dohodkov, zato so ga strožje nadzorovali, se upirali priznavanju podložniških pravic do lesa oziroma so te skušali omejiti. Služnostni upravičenci pa so si prizadevali, da bi obseg služnostnih pravic razširili. Kmetje so gledali na služnostne gozdove kot na tujo posest, ki so jo smeli izkoriščati za kritje domačih potreb; pri tem so povsem zanemarjali gozdno-zaščitne predpise. Izsekavanje služnostnih gozdov naj bi bilo v nekaterih primerih tako obsežno, da so bili gozdovi povsem opustošeni. Kmetijske družbe na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem so se večkrat ukvarjale z vprašanjem gozdov in njihove zaščite. Ugotavljale so, da je urejeno gospodarjenje z gozdovi ob obstoječih služnostnih pravicah nemogoče. Nekatera večja

zemljiška gospostva so tako že v prvi polovici 19. stoletja, tj. še pred zemljiško odvezo, rešila vprašanje služnostnih pravic v gozdovih z odstopom dela gozda upravičencem, in sicer pod pogojem, da so se odpovedali služnostni pravici v preostalem gozdu, ki ga je obdržal zemljiški gospod. Toda takšni primeri so bili redki (Blaznik, 1970).

Od marčne meščanske revolucije 1848 do danes

Z zakonom o zemljiški odvezi leta 1848 je habsburška monarhija odpravila ostanke fevdalnega sistema, kar jih je še ostalo po terezijanskih in jožefinskih reformah s konca 18. stoletja. Določila zakona so se uveljavljala še naslednjih nekaj desetletij. Patent o odkupu in uravnavi zemljiških služnosti iz leta 1853 je kmečke pravice v gozdovih razveljavil in postavil načelo, da jih kmetje odkupijo.

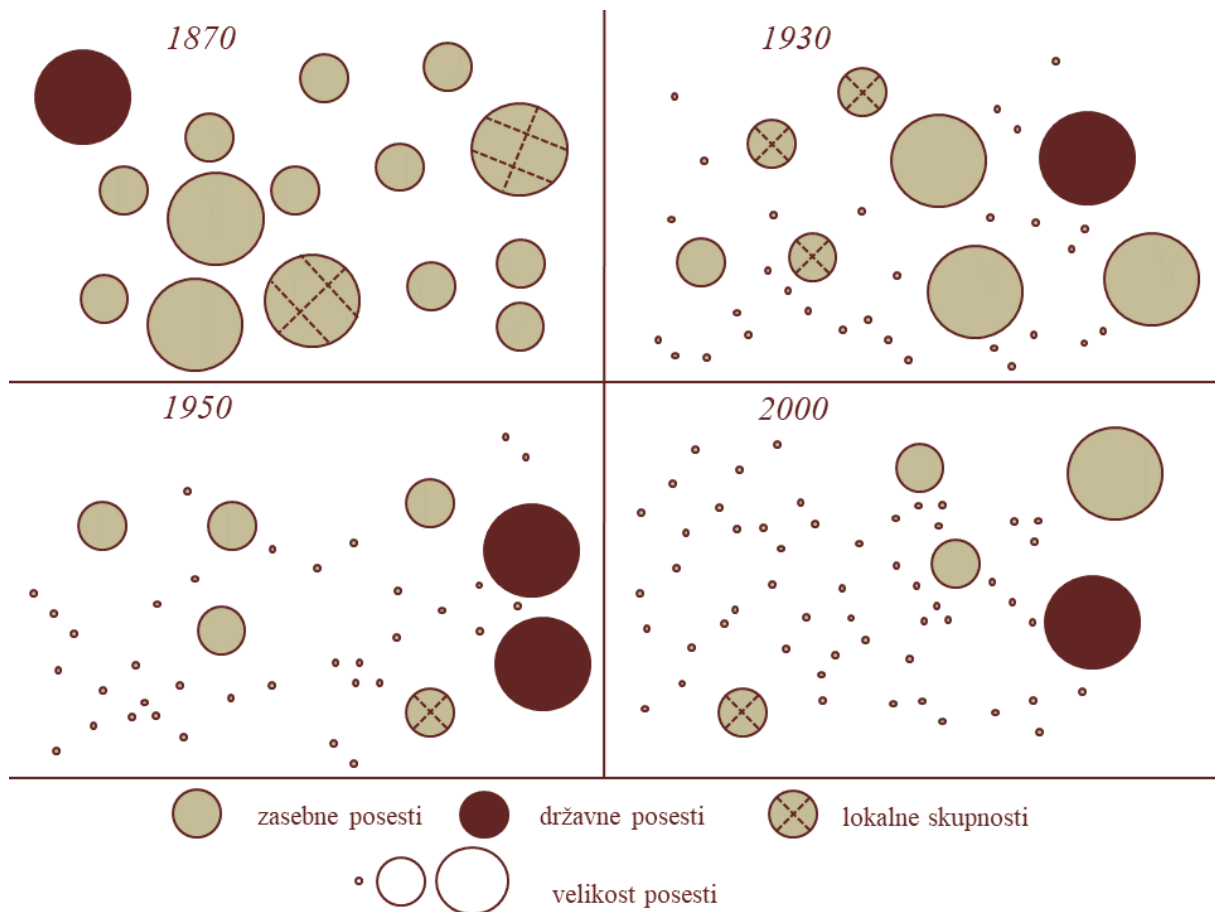
Razne oblike in pravice do zemljiške posesti so bile spremenjene v zasebno lastnino, zemljo pa so po različnih merilih razdelili med bivše fevdalne gospode in kmete. Dajatve so odpravili brezplačno ali pa z odplačilom odškodnine (Blaznik, 1970). Tako je na današnjem območju Slovenije nastala zasebna kmečka posest (Winkler, 1995).

V nadaljevanju je prikazan razvoj posestne strukture gozda od zemljiške odveze do danes (Slika 7).

Kmečka privatizacija gozda (od 1848 do konca 19. stoletja)

Za Slovence je zemljiška odveza pomenila odvezo zemljiških bremen in možnost odkupa gozdnih servitutov. To je bila osnovna gospodarska podlaga za vsestranski razvoj. Nad dve tretjini gozdne površine sta tako po tisoč letih zopet prišli v last kmetov, deloma tudi v kolektivno last (Winkler, 1995; Remic, 1975; Medved, Matijašič, Pisek, 2010). Zemljiška odveza je bila sklenjena z Zakonom o odkupu in uravnavi zemljiških služnosti iz leta 1853 (Blaznik, 1970). Dedni zakon iz leta 1868 je dovoljeval svobodno delitev kmečke posesti in razdrobljenost, kar je na osnovi francoskih uredb že dotlej veljalo na območju nekdanjih Ilirskih provinc (Lazarević, 2011).

V 70. letih 19. stoletja je bil gozd razdeljen na malo posest (50 %), ostanke srednjeveških fevdov (npr. plemiških družin Auerspergov, Attemsov in Bornov) in veliko kmečko posest v vzpetih delih (skupaj 30 %), cerkveno posest (6 %), skupno vaško posest (8 %) in državno posest (»le« 4 %). Prevladujoče načelo gospodarskega liberalizma, po katerem naj se država ne bi ukvarjala neposredno z gospodarstvom, je povzročilo celo prodajo državnih gozdov (Winkler 1995). V grobem lahko rečemo, da je bilo vse do konca avstrijske vladavine naše gozdarstvo vezano na kmeta (Remic, 1975).

Slika 7: Grafični prikaz spreminjanja lastniške strukture gozda v Sloveniji.

Kriza kmečkega gozdarjenja in nastanek veleposesti (od konca 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne)

Gospodarski liberalizem, rimsko dedno pravo, prevelike odškodnine za zemljo, neizkušenost s samostojnim gospodarjenjem, vojne in gospodarske krize (npr. evropska agrarna kriza s konca 19. stoletja) na prelomu iz 19. v 20. stoletje so vodile kmete v hude finančne težave. Svoje gozdove so začeli čezmerno pustošiti, jih deliti in prodajati. Kmetije so se drobile, nastajali so kajzarji oz. t. i. kmečki proletariat. Vaške agrarne skupnosti (srenje, soseske) so se začele deliti (Remic, 1975). Veliko ljudi se je začelo odseljevati in zaposlovati v industriji, predvsem v tujini, saj doma še ni bila razvita (Lazarević, 2011).

Zaradi škode, ki jo je povzročalo nenadzorovano drobljenje kmetij, je država leta 1889 sprejela zakon, ki je v določenih primerih omejil delitev srednjih posesti. Najbolj razdrobljena je bila posest na Primorskem in severozahodnem Štajerskem, najmanj pa na Koroškem, saj so s pravnimi akti drobljenje omejili že leta 1903 (Lazarević, 2011; Gestrin, Melik, 1966).

V približno istem obdobju se je izoblikovalo gozdarstvo kot znanost. Pojavila se je tudi doktrina sonaravnega gospodarjenja. To je vplivalo na ohranjanje gozda in izboljšanje njegove vrstne sestave (Schültz, 1999; Bončina, 2000).

Gozdni zakoni so le za državne in zasebne veleposesti predpisovali strokovno upravo in načrtno gospodarjenje. V majhnih gozdovih so uvedli zgolj splošen strokovni nadzor in nekaj zaščitnih ukrepov, zato niso uspeli preprečiti propada kmečkih gozdov (Winkler, 1995).

Za začetek 20. stoletja je bilo značilno kopičenje gozdov v rokah kapitalističnih veleposestnikov in nadaljevanje drobljenja kmečke posesti (Winkler, 1995). Gozd je bil večinoma (52 %) razdeljen na majhne posesti. Veleposestniki so imeli v lasti 30 % gozda. Država in upravne enote so imele v lasti približno 4 % gozdov, preostalo pa so bili cerkveni gozdovi (6 %) in gozdovi vaških skupnosti (8 %, Medved, 2013).

Leta 1931 je bila povprečna velikost kmečkega gospodarstva skupaj z gozdom 8,7 hektarjev (od tega 4,4 hektarja gozda), kar je bilo blizu takratnega srednjeevropskega povprečja (Petek, 2005). Po Zakonu o likvidaciji agrarne reforme iz 1931 so za razlastitev (nacionalizacijo) prišla v poštev veleposestva, ki so imela nad 1.000 hektarjev gozdne površine. Del te lastnine so prevzele občine, del pa je prišel pod začasno državno upravo (Blaznik, 1970; Remic, 1975). Vendar pa naj ta reforma ne bi bistveno posegla v veleposesti, saj je bilo razlaščenih le okoli 23.000 hektarjev gozdov (Winkler, 1995).

Slika 8: Shema kronološkega pregleda spreminjanja lastništva gozdnih posesti na Slovenskem.

Viri: Winkler 1995; ReNGP, 2007; Remic, 1975; Blaznik, 1970; Medved, 2013, Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije, 2016.

Socialistična kolektivizacija in drobljenje zasebne posesti (od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve)

V tem obdobju se je zasebna gozdna posest zmanjšala, na to pa so imeli največ vpliva naslednji trije dejavniki (Medved, 1991): agrarna reforma, dedovanje in gradnja infrastrukturnih objektov.

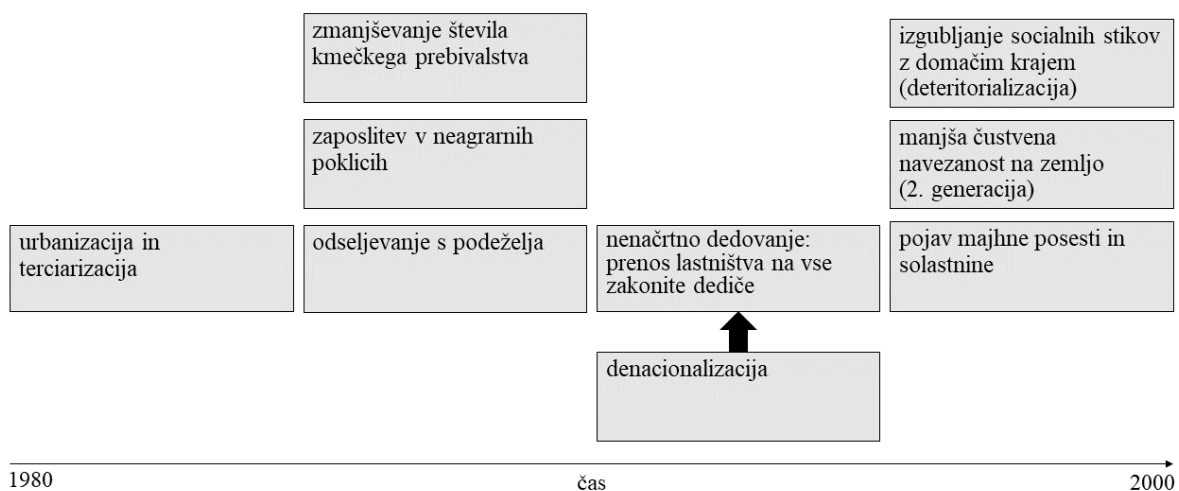
Po drugi svetovni vojni je bila veleposest ponovno razlaščena. Z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji (1945) je bilo 25 hektarjev največja možna površina gozda, ki si jo je lahko lastil kmet. Nekmetje so imeli lahko v lasti le pet hektarjev gozda. Strožji republiški Zakon o kmetijskih zemljiščih (1975) je nekmetom še dodatno omejil obseg gozda: v lasti so lahko imeli največ 1,5 hektarja (Avsec 1988; Medved, 2013; Petek, 2005). Kolektivizacija ozemlja Slovenije sicer ni prizadela v tolikšni meri kot druge socialistične države (OECD Review of

agricultural policies 2001, str. 9). Lastninska sestava v gozdovih se je bistveno spremenila, državni sektor pa se je okreplil, vendar so še naprej prevladovali zasebni gozdovi. Formalne omejitve glede velikosti posestva so vplivale na opuščanje kmetijstva in gozdarstva (Zagožen, 1988). Pozitivni vidik kolektivizacije je bil, da je bilo za podržavljeno (in drugo državno posest) in zasebno posest uvedeno celovito načrtovanje in gospodarjenje, kar je imelo pozitivne učinke na gozdno-lesno verigo, poleg tega pa je bil v ospredju javni interes za ohranitev in razvoj gozdov (Krč, 2015, Milavec, 2015; Černač, 2015).

V tem obdobju je na gospodarjenje z zasebnimi gozdovi v Sloveniji imela vse večji vpliv deagrarnizacija, tj. proces opuščanja kmetijstva kot dejavnosti, vira zaslužka in načina življenja (Cunder, 1999; Gabrovec, Kladnik, 1997) zaradi gospodarskih procesov (industrializacija; Lazarević, 2011). Konec 70. let 20. stoletja se je gospodarstvo tako v slovenskih kot evropskih urbanih središčih začelo preusmerjati od predelovalnih v storitvene dejavnosti (Rus 2007; Klemenčič, 2002).

Gozd je bil tradicionalno del kmetij, saj so bile te majhne in sta bili za njih značilni samooskrba in diverzifikacija dohodkov. Z deagrarnizacijo je prešlo vedno več gozda v roke nekmečkih lastnikov. To je vplivalo na delitev posesti in večji delež solastništva (Follo in sod., 2016, str. 1; Eurostat, 2011; Stampfer, Durrstein, Moser, 2001).

Drobljenje se je zato (kljub demografskim spremembam in spremembam v strukturi populacije lastnikov gozdov oz. močni deagrarnizaciji) nadaljevalo. Velikost kmečkega gospodarstva v Sloveniji se je do leta 1969 zmanjševala. Razmerje, torej dve tretjini zasebnih in ena tretjina državnih gozdov, se je ustalilo v obdobju od 1960 do 1990.

Slika 9: Dejavniki in procesi, ki so po drugi svetovni vojni vplivali na drobitev gozdnih posesti.

Denacionalizacija in odtujitev lastnikov (od osamosvojitve do danes)

Zakon o denacionalizaciji (1991) je omogočil vrnitev gozdnih posesti, ki so bile podržavljene. Čeprav so se s tem zakonom oblikovale nekatere zasebne veleposesti, na primer tiste v lasti Ljubljanske nadškofije (15.000 hektarjev), družine Born (3.600 hektarjev), družine Attems

(2.200 hektarjev), Jurija Rudeža (1.600 hektarjev) in Huberta Koslerja (929 hektarjev), je proces vračanja posesti v naravi povzročil, da se je:

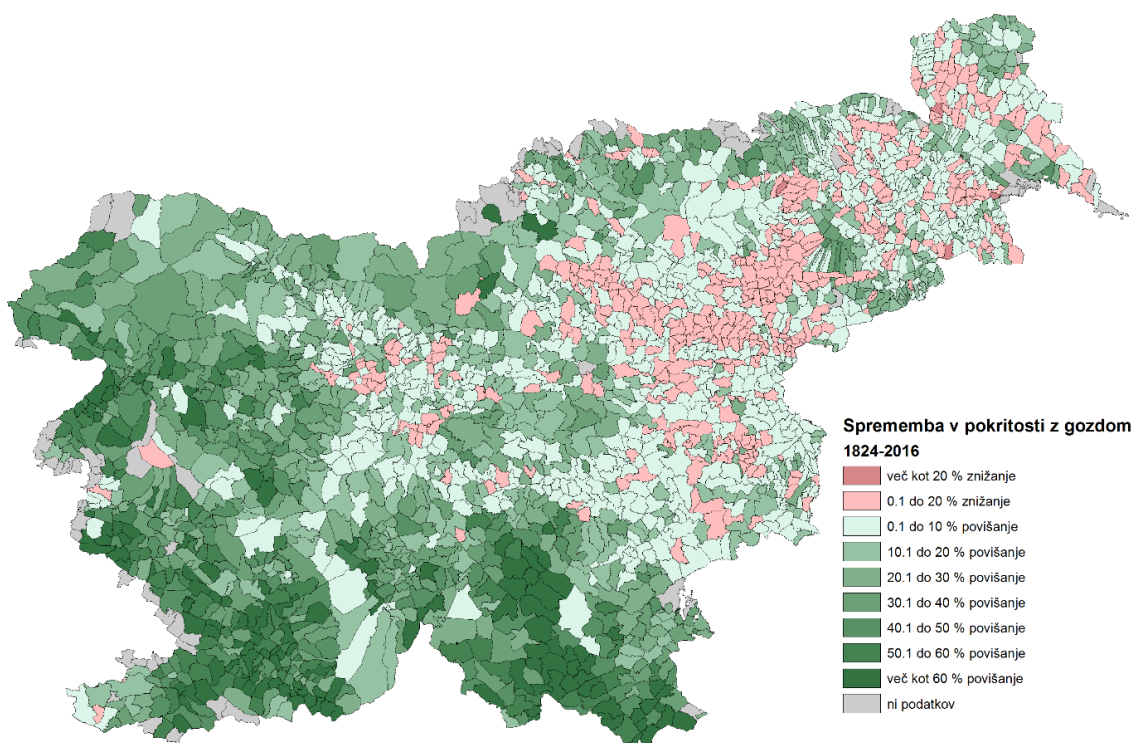
- v povprečju vračala veleposest (v povprečju je vrnjena posest obsegala 30 hektarjev),
- zaradi večjega števila zakonitih dedičev (ob začetku denacionalizacije so bili v povprečju trije) povprečna velikost zasebne posesti zmanjšala (in ne povečala, kot je bilo sprva predvideno, Winkler, 1994),
- povečal delež posesti z več kot enim lastnikom,
- posest v večini vračala nekmetom.

Ob koncu procesa denacionalizacije naj bi delež zasebnih gozdov dosegel skoraj 80 % (Medved, 2013; Petek, 2005, Winkler, 1995).

Od začetka do konca 20. stoletja se je povprečna velikost zasebne gozdne posesti v Sloveniji zmanjšala za 50 %. Leta 1990 je bila povprečna velikost 2,7 hektarja in ta velikost je ostala približno enaka do danes navkljub vračanju velikih državnih posesti zasebnim lastnikom (Winkler, 1994).

Ta proces so spremljale demografske spremembe in spremembe v strukturi lastnikov. Tako se je demografska slika lastnikov majhnih gozdnih posesti približala splošni populaciji: lastniki so v povprečju vse starejši, delež ženskih lastnic se povečuje, vse manj je kmečkih lastnikov gozda (Medved, Matijašič, Pisek, 2010).

Drugi razlog, ki je vplival na povečanje števila lastnikov gozda, pa je zaraščanje kmetijskih površin in postopno prehajanje v kategorijo gozda (Gabrovec, Kumer, 2017, Slika 10). Ta proces je značilen za obdobje po drugi svetovni vojni in je s povečevanjem gozdnih površin prinesel tudi nove lastnike gozda.

Slika 10: Sprememba v pokritosti Slovenije z gozdom med letoma 1824 in 2016.

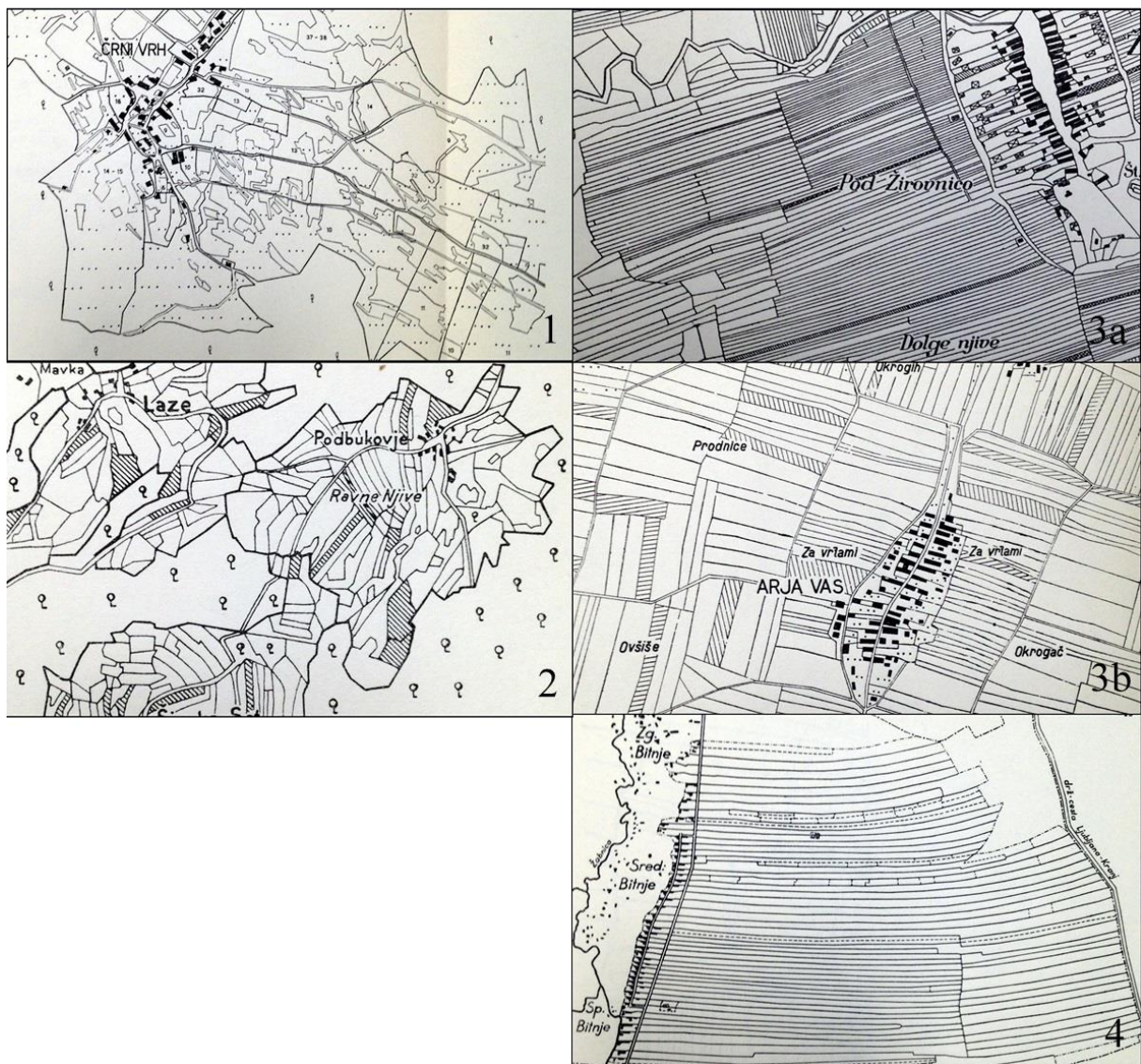
Vir: Gabrovec, Kumer, 2017.

1.7.2 Procesi na podeželju

Razdrobljenost zasebnih gozdnih posesti, njihova parcelizacija in fragmentacija ter relativna majhnost so rezultat številnih procesov na podeželju.

Regionalno specifične oblike zemljiške razdelitve

Danes je v Sloveniji za nekatere regije značilna večja razdelitev gozdne posesti kot za druge. Razlike v razkosanosti med regijami so odraz regionalno specifičnih oblik zemljiške razdelitve, ki so povezane s poljsko razdelitvijo in so posledica prilagoditve človeka pokrajini. Nastale so kot rezultat součinkovanja regionalno specifičnih dejavnikov, kot so kolonizacija, zgodovinski razvoj kmetijstva, tip naselij, kmetijska pridelovalna usmerjenost in način poljske pridelave (Urbanc, 2002; Geografski terminološki slovar, 2005). Oblike zemljiške razdelitve delimo v več skupin, prikazuje pa jih Slika 11 (Geografski terminološki slovar, 2005; Perko, 2010; Ilešič, 1950).

Slika 11: Tipi zemljiške razdelitve.

(1) celki v Črnem vrhu nad Idrijo, (2) grude pod Sveto goro pri Litiji, (3a) ozki delci ali jermeni v Žirovnici pri Cerknici, (3b) široki delci v Arji vasi pri Celju, (4) proge v Bitnjah pri Škofji Loki (vir: Ilešič 1950).

1. celki: kmetije imajo posest v enem prostorsko zakroženem, vendar nepravilno oblikovanem kosu. Pojavljajo se v vzpetem svetu severne Slovenije (od Gorenjske do Pohorja). Običajno gre za višinske kmetije, ki so večje po površini in razporejene po sončnih policah.

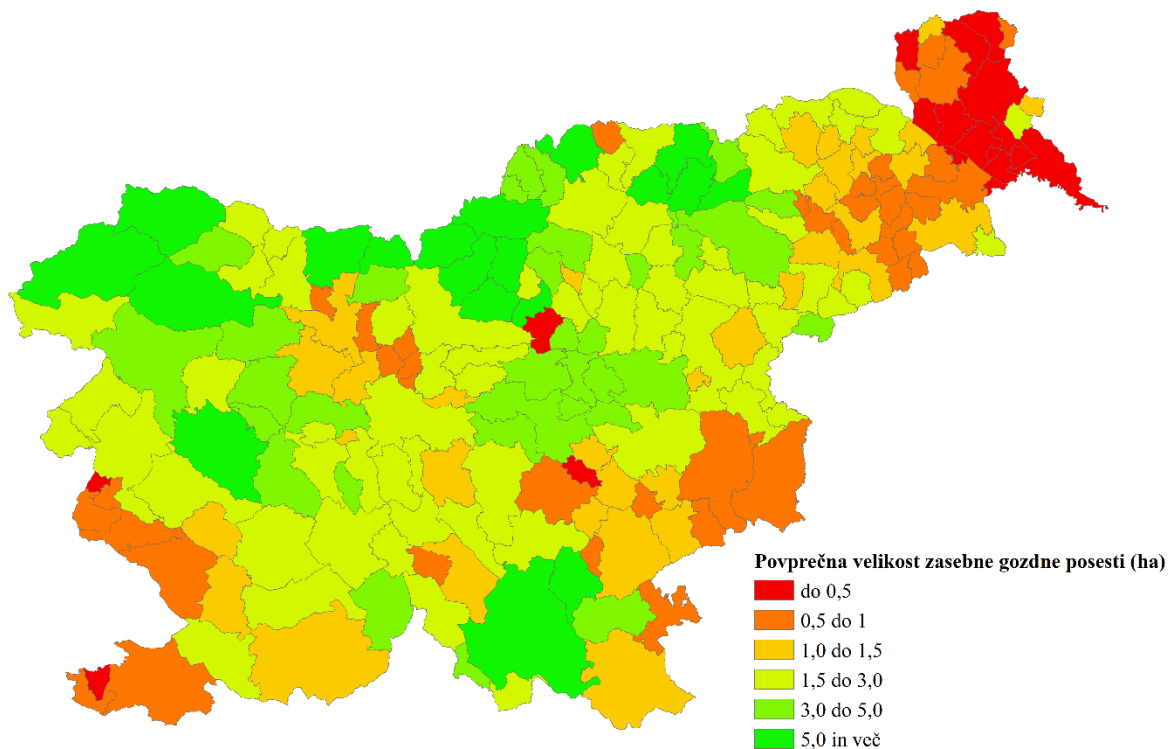
2. grude (bloki): nastale so v razgibanem hribovitem reliefu. So razkosane in nepravilnih oblik (parcelne meje so prilagojene naravnim razmeram). Deleži posamezne kmetije so enakomerno razmetani in pomešani brez reda.

3. delci: vezani so na ravninski svet. Gre za sistematično razdelitev na dolge in ozke posesti:

- ozki delci ali jermeni,
- široki delci.

4. proge: vsaki kmetiji pripada ena sama široka in dolga sklenjena proga, ki zajema njive, travnike in gozdove.

Regionalno specifične oblike zemljiške razdelitve vplivajo tudi na razdrobljenost gozdne posesti. Zaradi tega so zasebne posesti na Primorskem (tam prevladuje oblika grud) in v Prekmurju (ozki delci in prehodne oblike med grudami in delci) bolj razdrobljene kot drugod po Sloveniji (Slika 12 in Slika 13).

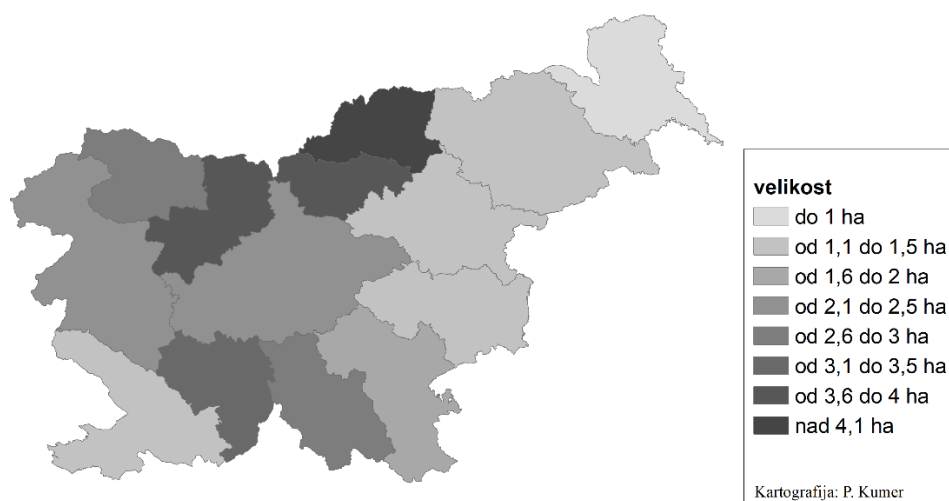
Slika 12: Povprečne velikosti zasebnih gozdnih posesti po občinah v Sloveniji.

Vir: Velikost zasebne gozdne posesti, 2011.

Območna enota ZGS	Povprečna velikost gozda na enega zasebnega lastnika (ha)*	Povprečna velikost zasebne gozdne posesti (ha)	Delež zasebnih posesti, manjših od 5 ha – glede na število posestnikov (%)	Delež zasebnih posesti, manjših od 5 ha – glede na gozdno površino (%)
Ljubljana	2,1	2,97	87,2	31,8
Tolmin	2,2	5,01	84,5	31,7
Postojna	3,1	4,69	75,3	25,3
Sežana	1,5	2,18	89,4	37,8
Bled	2,6	3,69	80,1	23,3
Kranj	3,7	5,3	80,0	16,0
Kočevje	2,8	4,22	68,1	21,8
Novo mesto	2,0	2,00	80,1	31,7
Brežice	1,4	2,12	88,5	46,0
Celje	1,3	2,02	87,9	42,6
Nazarje	3,9	7,58	77,0	9,8
Slovenj Gradec	4,7	6,56	70,5	8,7
Maribor	1,2	1,68	92,2	46,4
Murska Sobota	0,6	0,81	92,9	76,2

Preglednica 2: Značilnosti zasebnih gozdnih posesti po območnih enotah ZGS.

Vir: Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih območij (2011–2020), ZGS, 2016.

Slika 13: Povprečna velikost gozda v posameznih območnih enotah ZGS na enega zasebnega lastnika.

Vir: Zavod za gozdove Slovenije, 2016.

Pokrajinsko specifične oblike dednih praks

V nekaterih slovenskih pokrajinah se je praksa delitve ene posesti na manjše dele v procesu dedovanja nadaljevala vse od zemljiške odveze v 19. stoletju. Dandanes je za te pokrajine značilna nadpovprečna razkosanost zemljišč (Letno poročilo ZGS 2014; Quiroga in sod., 2015).

Družbeno-gospodarski procesi

Gospodarske krize, predvsem tiste iz začetka 20. stoletja, so vplivale na zadolževanje kmetov, zato jih je veliko del svoje posesti (pogosto je bil to gozd) prodalo.

Družbeni in gospodarski procesi (urbanizacija, beg s podeželja, staranje prebivalstva, zaposlovanje v neagrarnih dejavnostih, modernizacija družbe) so vplivali na prekinitev tradicije ohranjanja gozdov v lasti ene kmečke družine v vseh regijah. Posesti so se v procesu dedovanja po vsej Sloveniji začele stihijsko deliti med sorodnike, navadno enakomerno med spoloma.

Družbeni in gospodarski procesi so imeli še drug, posreden vpliv na drobljenje zasebne gozdne posesti. Po drugi svetovni vojni se je Slovenija intenzivno industrializirala, posledica pa je bila deagrarnizacija in opuščanje kmetijstva kot dejavnosti, vira zaslužka ter načina življenja (Cunder, 1999; Gabrovec *et al.* 1997). Opuščanje kmetijstva je imelo vidne posledice tudi v pokrajini, ki se je začela intenzivno zaraščati (v angl. *natural succession on abandoned farmland; old-field succession*). Posledično so skozi leta novi ljudje postajali lastniki gozda.

Gospodarska kriza, kot je bila tista, ki je nastopila z letom 2008, lahko vpliva na to, da se poseg v gozdu poveča. Po letu 2008 se je denimo povečala poraba lesa kot energenta za kurjavo (Koruza, 2016).

Agrarne reforme

Na zmanjšanje zasebne gozdne posesti so vplivale tudi agrarne reforme, ki so zasebnim lastnikom omejevale velikost posesti. Po zakonu o likvidaciji agrarne reforme iz 1931 so za razlastitev (nacionalizacijo) v poštev prišla veleposestva, ki so imela nad 1.000 hektarjev gozdne površine. Del te lastnine so prevzele občine, del pa je prišel pod začasno državno upravo (Blaznik, 1970; Remic, 1975).

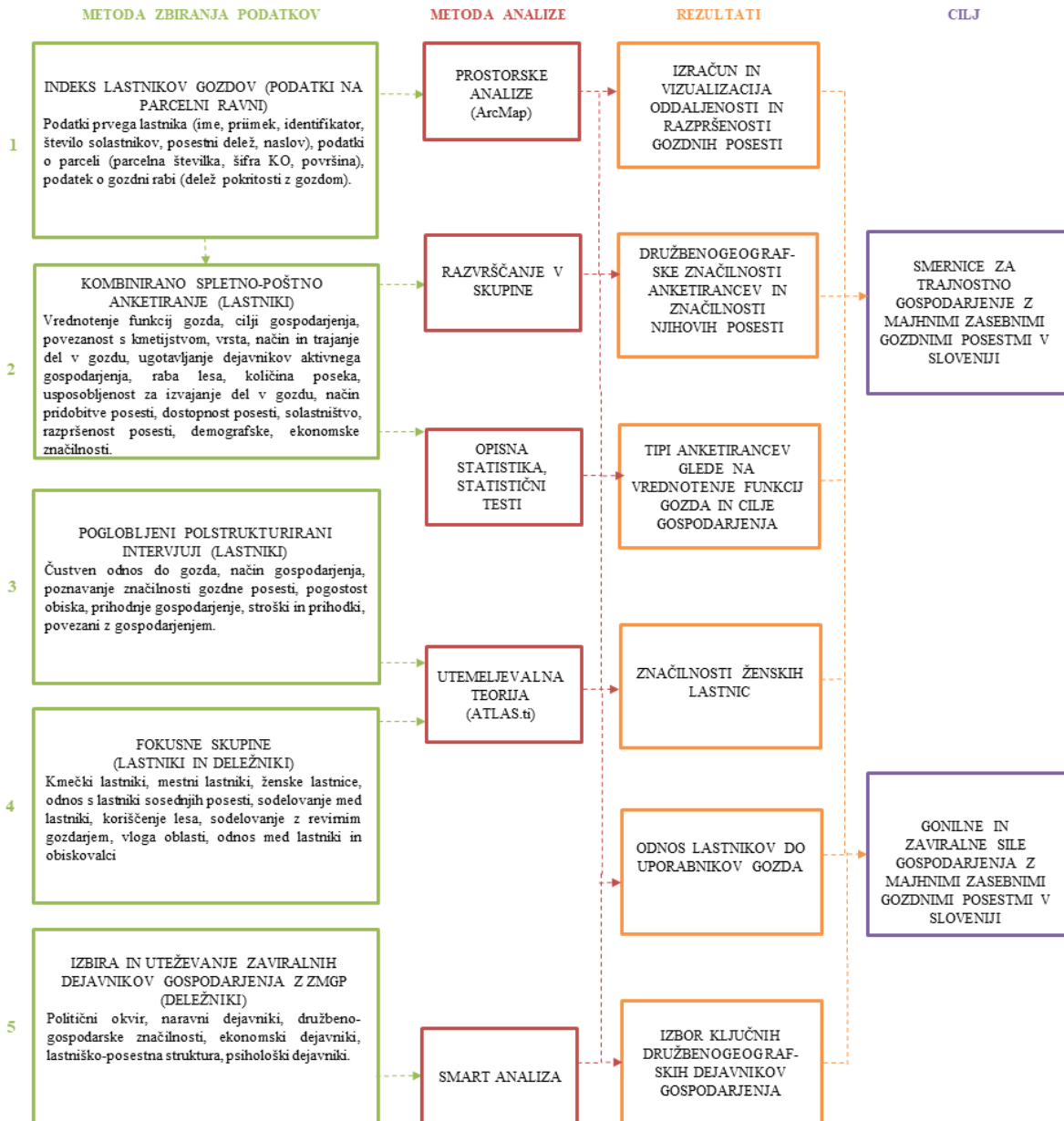
Po drugi svetovni vojni je bila veleposest ponovno razlaščena. Z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji (1945) je bilo 25 hektarjev največja možna površina gozda, ki si jo je lahko lastil kmet. Nekmetje so imeli lahko v lasti le pet hektarjev gozda. Strožji republiški Zakon o kmetijskih zemljiščih (1975) je nekmetom še dodatno omejil obseg gozda, tako da je bil največji obseg, ki so ga lahko imeli v lasti, le še 1,5 hektarja (Avsec 1988; Medved, 2013; Petek, 2005).

Denacionalizacija

Zasebna posest, ki je bila v socialistični Jugoslaviji podržavljena, se je začela vračati po osamosvojitvi Slovenije ter prehodu iz socialističnega v tržno gospodarstvo oziroma iz avtokratskega v demokratični politični sistem. Sprva je prevladovalo mnenje, da bo denacionalizacija sicer vplivala na povečanje števila lastnikov, vendar ne bo imela vplivov na drobljenje zemlje oz. na zmanjšanje povprečne velikosti zasebne posesti (Winkler 1994). Ta teza je temeljila na izračunih iz leta 1993, ki so predvidevali, da bo povprečna velikost vrnjene posesti 30 hektarjev, dedovali pa naj bi jo v povprečju trije dediči. V zakup namreč niso vzeli dejstva, da je bilo dedičev ene posesti navadno več.

2 Metode

V pričujočem poglavju predstavljamo potek zbiranja in analize podatkov. Uporabili smo kombinacijo kvantitativnega in kvalitativnega pristopa, kot ga predlaga Creswell (2014), Richie in Lewis (2003) pa menita, da pristop vodi v celovitejše razumevanje predmeta preučevanja. Pristop je uporaben pri razumevanju lastnikov gozdov, saj predvidevamo, da imajo slednji zelo raznolike socialne, ekonomske in demografske značilnosti, obenem pa na njihove odločitve, povezane z gospodarjenjem z MZGP, vplivajo številni in med seboj prepleteni dejavniki.

Slika 14: Štiristopenjski model zbiranja in obdelave raziskovalnih podatkov.

Osnovno podatkovno zbirko smo pridobili z »indeksom lastnikov gozdov« (podatkovna zbirka, ki vsebuje podatke o lastnikih, parcelnih številkah njihovih posesti in šifrah katastrskih občin ter podatke o površini in lokaciji gozdnih posesti, Pezdevšek Malovrh, 2010, str. 52) in anketnim vprašalnikom. Sledila je izvedba poglobljenih polstrukturiranih intervjujev z lastniki MZGP, nato pa še izvedba fokusnih skupin, na katere smo poleg lastnikov povabili še druge relevantne deležnike. Transkripcije obeh dogodkov smo analizirali po pravilih utemeljevalne teorije. Vpliv širšega institucionalnega okvira na gospodarjenje z MZGP smo osvetlili z vključitvijo institucij v raziskavo. Za vpogled v razumevanje dejavnikov, ki po njihovem mnenju vplivajo na gospodarjenje v MZGP, smo izvedli SMART analizo.

2.1 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v štirih korakih (Slika 14):

- kombinirano spletno-poštno anketiranje,
- poglobljeni polstrukturirani intervjuji,
- vključevanje deležnikov pri izbiri in uteževanju zaviralnih dejavnikov,
- fokusne skupine.

2.1.1 Kombinirano spletno-poštno anketiranje

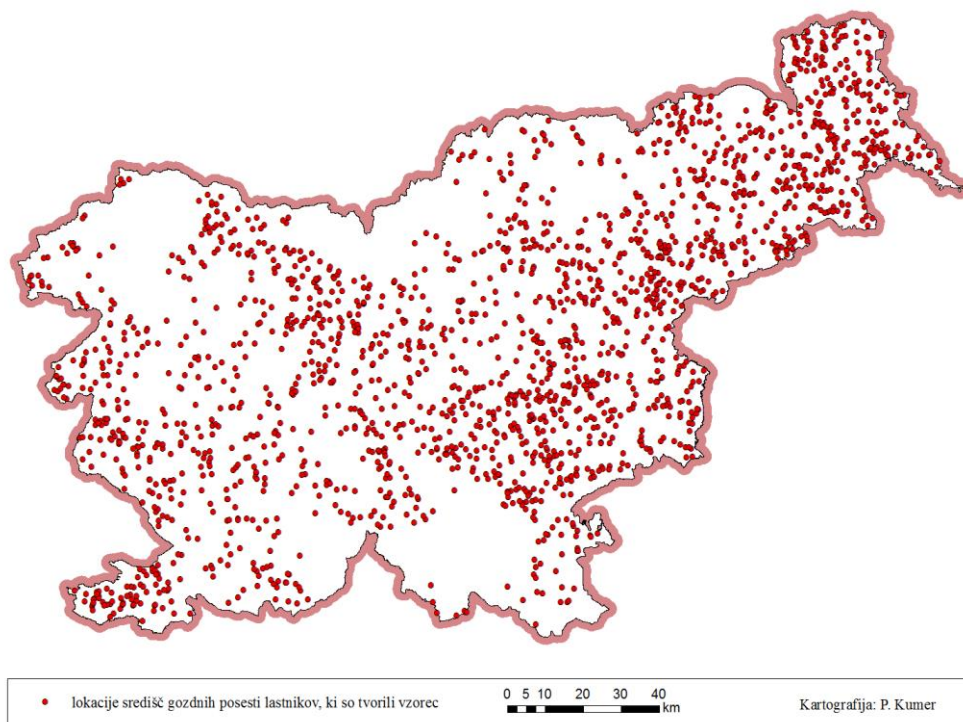
Anketiranje smo izvedli z namenom, da na objektivni in celovit način zberemo podatke o lastnikih MZGP. To raziskovalno orodje smo uporabili, da bi razumeli odnose lastnikov do gozda in način gospodarjenja ter preučili njihove socio-ekonomske in demografske značilnosti. Vprašalniki so z vsebinskega vidika sledili spoznanjem vprašalnikov iz predhodnih študij, ki so prav tako obravnavale zasebne lastnike gozdov (npr. Boon, Meilby, Thorsen 2004; Pezdevšek Malovrh 2006, 2010; Ziegenspeck, Hårdter, Schraml, 2004; Norlund, Westin, 2010; Ficko, Bončina, 2013). Ožji namen vprašalnika je bil zbrati informacije o vrednotenju funkcij gozda, ciljnih gospodarjenja, povezanosti s kmetijstvom, izvajanju del v gozdu (vrsta, način in trajanje), količini poseka, usposobljenosti za izvajanje del v gozdu, načinu pridobitve posesti, posestnih značilnostih (velikost, dostopnost, razpršenost) in socio-ekonomskih ter demografskih značilnostih (Preglednica 3). Pri tem smo upoštevali Dillmanove (2014) smernice za pripravo in izvedbo kombiniranega vprašalnika, da bi povečali odzivnost in zmanjšali pojav možnih napak (kot je na primer izključnost določenega segmenta preučevane populacije) med izvedbo anketiranja.

Spremenljivka	Opis spremenljivke
starost	v letih
izobrazba	1-osnovna šola ali manj, 2-poklicna šola (2- ali 3-letna strokovna šola), 3-4-letna srednja šola ali gimnazija, 4-višja ali visoka šola, univerzitetna izobrazba, 5-doktorska izobrazba
dohodek	ocenjena višina mesečnega dohodka v EUR (po odbitju davkov): 1-500, 2-700 ... 9-2100, 10-več kot 2100
dohodek od dela v gozdu	ocena višine dohodka, ki ga anketirani pridobi od gozda (v % od skupnega dohodka)
spol	0-moški, 1-ženski
upokojenec	1-upokojenec, 0-ni upokojenec
zaposlitev	1-nezaposlen, 0-zaposlen ali upokojenec
velikost gozda	velikost posesti (v ha)
solastništvo	število lastnikov
parcele	število parcel, ki sestavljajo posest
način pridobitve	1-podedovano, 0-drugače pridobljeno
delo v kmetijstvu	1-dela na kmetiji, 0-ne dela na kmetiji
povezanost s kmetijstvom	1-povezan s kmetijstvom preko družine, prijateljev ... 0-ni povezan
otročstvo in kmetijstvo	1-v otroštvu je živel na kmetiji, 0-v otroštvu ni živel na kmetiji
realizacija del	od 0-% (neaktiven pri vseh delih) do 100-% aktiven pri vseh delih
namera za aktivno gospodarjenje v prihodnosti	jakost izraženega namena za aktivno gospodarjenje v prihodnosti (1-da, popolnoma, 2-verjetno da, 3-niti da niti ne, 4-verjetno ne, 5-ne)

Preglednica 3: Opis spremenljivk, vključenih v anketiranje.

Preučevana populacija in vzorčenje

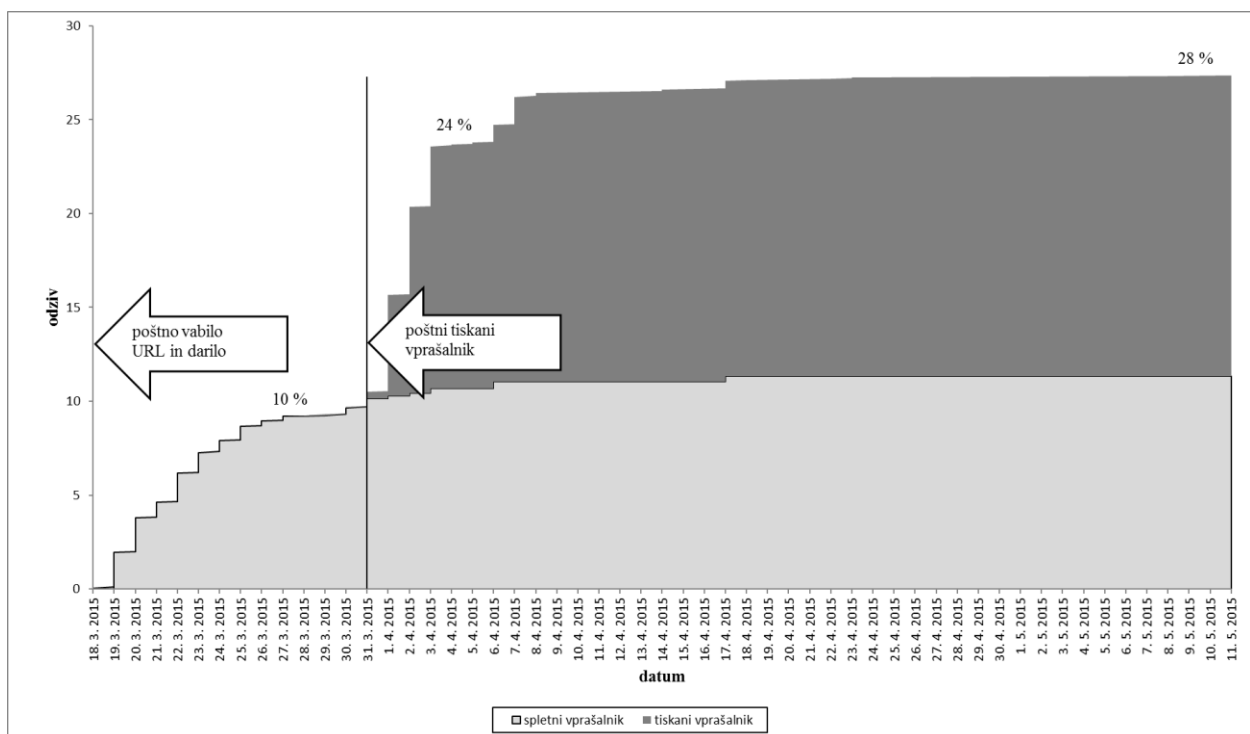
Seznam šestih milijonov parcel z navedenimi lastniškimi podatki (»indeks lastnikov gozdov«), ki ga je za leto 2013 hranila Geodetska uprava Republike Slovenije, smo s pomočjo Zemljiške knjige geolocirali, združili (glede na iste lastniške podatke) in ga povezali z gozdno rabo tal, da smo dobili lastnike gozdnih posesti v Sloveniji in lokacije teh posesti. Po odstranitvi vrstic z napakami smo dobili seznam 330.949 posesti z različnimi lastniki. V nadaljevanju smo izločili sledeče: lastnike državnih posesti, lastnike občinskih posesti, družbe (podjetja), pravne osebe (agrarne in vaške skupnosti, župnije, nadškofijo, samostane), lastnike, mlajše od 14 let, tiste brez gozda, lastnike z več kot petimi hektarji gozda, neurejeno lastništvo (lastnik je pogrešan, neznan, mrtev), tujce in lastnike z nepopolnimi podatki. S tem smo prišli do populacije (MZGP), primerne za našo raziskavo. Prečiščen seznam je vseboval 199.561 lastnikov. S podatki o kraju bivanja smo lahko pripravili preprost in naključno prostorsko razporejen vzorec 2.010 lastnikov gozdov (Slika 15). Za potrebe analize je vsak lastnik v vzorcu prejel edinstveno štirimestno kodo. Za lastnike, ki so bili del vzorca, smo poleg podatkov o lokaciji doma izračunali še razdaljo med domom in središčem gozdne posesti ter razpršenost gozdnih parcel (povprečna razdalja od središča posameznih parcel do središča gozdne posesti). Pri izvedbi tega koraka smo si pomagali s programsko opremo *ArcGIS Desktop*. Vse nadaljnje analize smo opravili na vzorcu.

Slika 15: Naključni prostorsko razporejeni raziskovalni vzorec. Zemljevid prikazuje lokacije središč gozdnih posesti lastnikov, zajetih v raziskavo.

Izvedba anketiranja

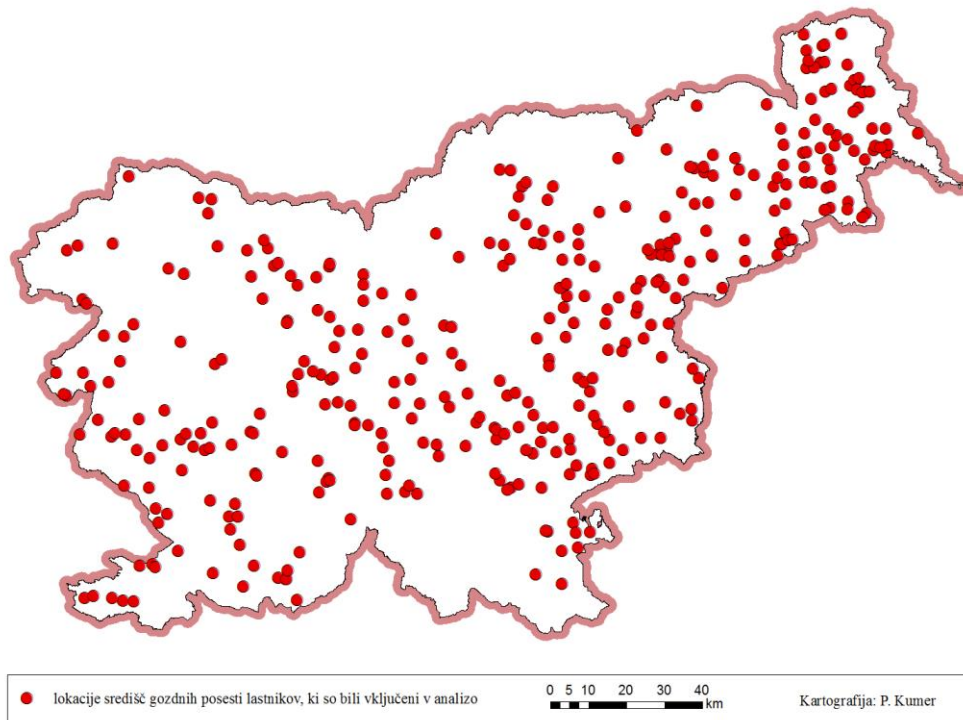
Vprašalnik je bil testiran februarja 2015. Anketiranje smo izvedli med februarjem in marcem 2015. Izvedba je potekala v dveh korakih. V prvem koraku smo na naslove vseh 2.010 lastnikov poslali vabilo k reševanju spletnega vprašalnika in priložili edinstveno štirimestno kodo (identifikator) ter praktično darilo (pisalo). Tiste, od katerih nismo prejeli odziva na vabilo, smo po dveh tednih ponovno povabili k izpolnjevanju vprašalnika. To smo storili tako, da smo jim na njihov naslov poslali tiskan vprašalnik s priloženo ovojnico in plačano poštnino. Izpolnjevanje spletnega vprašalnika je bilo še vedno omogočeno, saj je uporaba edinstvene štirimestne kode omogočala odkrivanje morebitnih podvojenih vnosov. Slika 16 prikazuje kumulativno vrednost števila prispelih vprašalnikov po datumih (glede na žig na poštni ovojnici ali datum na spletnem vprašalniku). Zadnji vprašalnik smo sprejeli maja 2015. Prispelo je 675 oziroma 33,6 % vprašalnikov, vendar je bilo izmed teh 5,7 % takšnih, ki so vključevali sporočila o zavrnitvi sodelovanja pri anketiranju iz različnih objektivnih in subjektivnih razlogov. Objektivni razlogi, ki jih gre pripisati napakam v »indeksu lastnikov gozdov«, so vključevali smrt in nepravi ali spremenjeni naslov zabeleženega lastnika. Subjektivni razlogi pa so vključevali nezanimanje zaradi premajhne gozdne posesti ali odsotnosti gospodarjenja ter visoko starost lastnika. Izmed nekaterih prispelih negativnih odzivov ni bilo mogoče razbrati razloga za nesodelovanje. Nekateri negativni odzivi s subjektivnimi razlogi so bili uporabljeni kot dodatna pojasnila v obliki citatov pri kvalitativni analizi.

Slika 16: Kumulativni prikaz stopnje odziva po dnevih in obliki anketiranja.

Predpriprava vzorca za statistično analizo

Izmed 561 uporabnih vprašalnikov (28 %) smo jih izločili še 174, ker niso bili popolnoma izpolnjeni, so bili napačno označeni kot lastniki majhnih gozdnih posesti ali pa je bil njihov gozd večji od petih hektarjev. Po končanem urejanju je ostalo 387 vprašalnikov, ki so bili vključeni v statistično analizo (Slika 17).

Slika 17: Lokacije središč gozdnih posesti lastnikov respondentov, vključenih v statistično analizo.

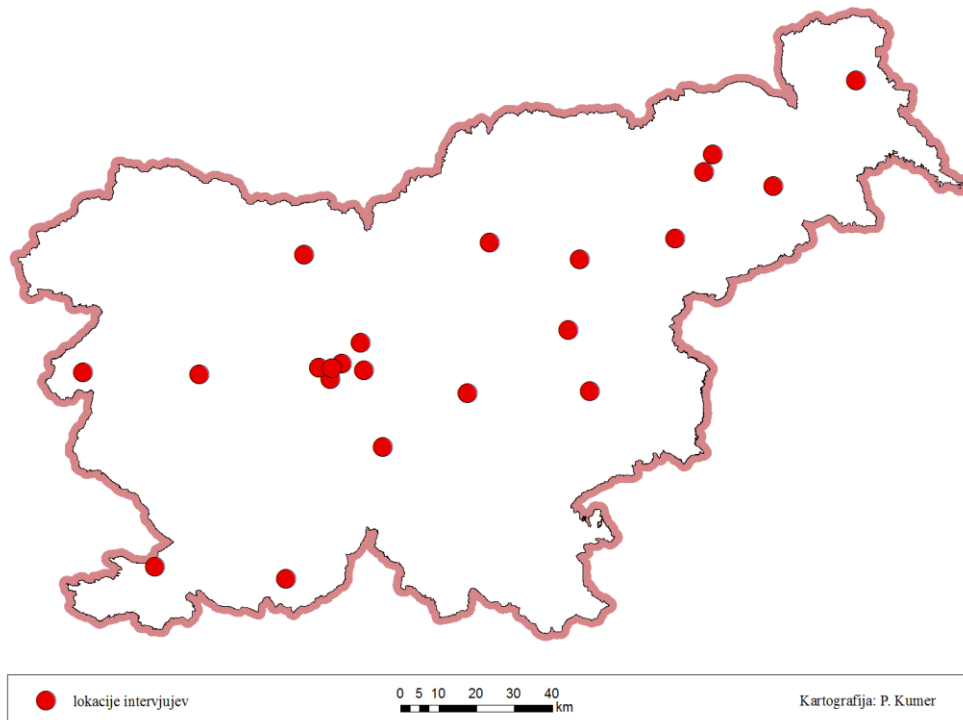
2.1.2 Poglobljeni polstrukturirani intervjuji

Z lastniki, ki so v anketi izrazili pripravljenost za sodelovanje v nadaljnjih korakih raziskave, smo izvedli poglobljen polstrukturirani intervju (Longhurst, 2010). Namen intervjuja je bil poiskati dejavnike, ki vplivajo na obliko gospodarjenja z MZGP. Gre za neposreden in poglobljen pogovor z osebo, od katere pričakujemo, da bo delila svoje izkušnje s področja preučevane tematike (Lofland, Lofland, 2006; Fontana, Frey 1994; Seidman 1997). Pri pripravi in izvedbi intervjuja smo upoštevali napotke Charmazove (2006), saj smo želeli čim bolj slediti korakom utemeljevalne teorije, ki predvideva raziskovalčev nadzor tako nad zbiranjem podatkov kot nad analizo in prehajanjem med obema korakoma (glej poglavje 2.2).

- Raziskovalec se je pri intervjuju prelevil v vlogo poslušalca, védel se je rahločutno in spodbujal intervjuvanca, da se je odzival na vprašanja. Svoje napore je usmeril v to, da je ustvaril prijetno okolje, v katerem se je intervjuvanec počutil sproščeno. Večino govorjenja je opravil intervjuvanec.
- Raziskovalec je postavil nekaj splošnih (odprtih) vprašanj (zato je bil intervju polstrukturirani). Odprta vprašanja, ki niso izražala osebnih pogledov, so izzvala nepričakovane izjave in zgodbe. Vprašanja se niso nanašala le na eno temo, temveč na več tem, ki so pozneje vodile v oblikovanje glavnih kategorij utemeljevalne teorije. Teme so bile naslednje: čustveni odnos do gozda, način gospodarjenja, poznavanje značilnosti gozda, prihodnje gospodarjenje in obdavčenje. Zasnovana vprašanja so bila zapisana v vodnikih za intervju, vendar jim raziskovalec ni povsem dosledno sledil (zaporedja vprašanj so si lahko sledila različno, včasih so bila podana podvprašanja ipd.), saj je želel, da je intervju čim bolj neformalen in sproščen.
- Ena izmed pogloblitnih značilnosti utemeljevalne teorije je izogibanje predhodnim domnevam (Strauss, Corbin, 1990). Raziskovalec se zato ni obremenjeval s tem, kaj na dano temo pravi literatura, namesto tega je prepustil intervjuvancu čim več svobode pri pripovedovanju in izpostavljanju posameznih vidikov.
- Udeleženci intervjujev pričakujejo, da raziskovalec postavi vprašanje, ki jih bo vabilo oz. vpeljalo k razmišljanju o temi (Charmaz, 2006). Da bi se izognil prikritemu vplivanju na njihove odgovore, je raziskovalec namesto prikimavanja intervjuvance raje spodbujal s prigovarjanjem: »To je zanimivo, povejte mi več o tem.« Pogovor je prekinil samo takrat, ko je potreboval natančnejše informacije ali podatke. Spodbujal je izražanje globokih misli in čustev. Intervjuvancem je poskušal vlivati občutek, da so dobri poznavalci teme, čeprav lastništvo majhnih gozdnih posesti ni bilo njihovo glavno opravilo oziroma to ni bila dejavnost, v kateri bi bili strokovno podkovani. Raziskovalec je skrbel, da se je pogovor držal rdeče niti.

Polstrukturirani intervjuji so bili izvedeni med oktobrom 2015 in marcem 2016. Del sogovornikov je bil vzeti iz skupine respondentov. Kontaktirali smo tiste respondente, ki so izrazili privolitev v sodelovanje pri nadaljnjih korakih raziskave. Ker so bile te osebe že v času anketiranja seznanjene z raziskavo, so lažje privolile v sodelovanje. Na ta način smo zajeli tudi dovolj raznovrstne odgovore. Kljub temu smo se poslužili še teoretičnega vzorčenja (glej poglavje 2.2.2) in v vzorec vključili še nekaj naključno izbranih sogovornikov (Preglednica 4). Osebe smo kontaktirali po telefonu, se z njimi dogovorili o času izvedbe intervjuja in jih obiskali na domu oziroma jih povabili na Geografski inštitut Antona Melika v Ljubljano ali pa se na njihovo željo sestali v nevtralnem okolju (npr. v izbrani kavarni). Glede na kraj bivanja je bil vzorec prostorsko razpršen po Sloveniji (Slika 18). Intervjuvanci so se strinjali s tem, da se pogovor snema, pri čemer je bila zagotovljena anonimnost.

Skupno je bilo izvedenih 22 intervjujev, kar je skladno s smernicami za kvalitativne raziskave, ki temeljijo na intervjujih (Guest, Bunce, Johnson, 2006). V povprečju so intervjuji trajali od 30 do 40 minut. Njihovi zvočni posnetki so bili transkribirani. 14 intervjuvancev je pripadalo skupini »vključenih« (angl. *Engaged*) lastnikov, osem pa skupini »nevljučenih« (angl. *Detached*) lastnikov.

Slika 18: Lokacije bivališč lastnikov, s katerimi je bil opravljen polstrukturirani intervju.

Na naslednji strani

Preglednica 4: Seznam in osnovni podatki intervjuvancev.

Osebe brez identifikatorja (oznaka »/«) so bile v vzorec vključene naknadno, kot to predvideva »teoretično vzorčenje«, in sicer s pomočjo metode »snežne kepe«.

*Tip je bil določen kvantitativno z razvrščanjem v skupine, podtip pa kvalitativno na podlagi utemeljevalne teorije (glej poglavje 2.2.2).

Z. št.	Št. dok.	Identifikator	Datum	Kraj bivanja	Starost	Spol	Velikost gozda (ha)	Podtip*
1	P2	4142	20. 10. 2015	Ljubljana-Šentvid	65	ženska	0,1	odsnost gospodarjenja
2	P17	4014	28. 10. 2015	Celje	48	moški	2,5	vključeno gospodarjenje
3	P20	2421	28. 10. 2015	Juršinci	65	moški	4,7	vključeno gospodarjenje z najeto delovno silo
4	P13	2120	28. 10. 2015	Radomlje	60	moški	4,0	vključeno oddaljeno gospodarjenje
5	P4	2332	2. 11. 2015	Dobrova	75	moški	5,0	vključeno gospodarjenje
6	P14	2408	5. 11. 2015	Ljubljana-Šiška	64	ženska	0,8	osnovna nega in sanitarni posek
7	P16	2139	23. 11. 2015	Vrhovci	61	ženska	0,6	vključeno gospodarjenje z najeto delovno silo
8	P15	2371	30. 11. 2015	Maribor	62	ženska	3,0	vključeno oddaljeno gospodarjenje
9	P19	2389	30. 11. 2015	Pretrež pri Slovenski Bistrici	82	ženska	3,0	gospodarjenje za vzdrževanje družinske zapuščine
10	P5	2593	2. 1. 2016	Goriče	53	moški	1,1	vključeno gospodarjenje
11	P8	4110	27. 1. 2016	Ilirska Bistrica	67	ženska	1,5	gospodarjenje za vzdrževanje družinske zapuščine
12	P7	4318	27. 1. 2016	Osp	76	moški	3,0	odsnost gospodarjenja
13	P1	2588	28. 1. 2016	Kamnik	55	moški	2,5	vključeno gospodarjenje
14	P9	/	25. 2. 2016	Spodnja Idrija	60	moški	5,0	vključeno gospodarjenje z najeto delovno silo
15	P10	2928	3. 3. 2016	Mozirje	51	moški	1,5	osnovna nega in sanitarni posek

16	<i>P6</i>	/	7. 3. 2016	Laško	54	moški	5,0	osnovna nega in sanitarni posek
17	<i>P26</i>	/	7. 3. 2016	Črnuče	70	moški	1,5	vključeno oddaljeno gospodarjenje
18	<i>P25</i>	/	12. 3. 2016	Brezovica	61	moški	5	vključeno gospodarjenje
19	<i>P12</i>	2932	15. 3. 2016	Miklavž na Dravskem polju	62	moški	0,8	gospodarjenje za vzdrževanje družinske zapuščine
20	<i>P21</i>	/	22. 3. 2016	Ljubljana-Hrušica	80	moški	0,1	gospodarjenje za vzdrževanje družinske zapuščine
21	<i>P11</i>	2505	16. 3. 2016	Moravske gorice	64	moški	2,0	vključeno gospodarjenje
22	<i>P23</i>	/	13. 8. 2014	Ljubljana-center	58	moški	5	vključeno gospodarjenje z najeto delovno silo

2.1.3 Vključevanje deležnikov pri izbiri in uteževanju zaviralnih dejavnikov

V naslednji fazi smo v analizo vključili mnenja deležnikov. Zanimalo nas je, kakšen je njihov pogled na zavirajoče dejavnike, ki vplivajo na gospodarjenje posameznega tipa lastnikov, prepoznano v prejšnjih fazah raziskovalnega dela (glej poglavje 3.2). Predpostavljali smo, da je oblika gospodarjenja z MZGP zaradi političnih in institucijskih sprememb, ki jih je bilo deležno gozdarstvo po osamosvojitvi, odvisna od osebnih odločitev lastnikov. Z vidika ciljev disertacije je razmišljanje deležnikov pomembno zaradi priprave priporočil gozdarske politike za spodbujanje gospodarjenja z MZGP. Pri izbiri deležnikov so imeli prednost tisti posamezniki, ki so imeli izkušnje z gospodarjenjem z MZGP ali pa so imeli ustrezen institucionalni vpliv. Najprej smo torej določili deležnike iz različnih institucij (ministrstvo, javna gozdarska služba, raziskovalne institucije, združenja zasebnih lastnikov gozdov; Preglednica 5) in jih povabili k predstavitvi njihovega lastnega razmišljanja glede zaviralnih dejavnikov, s čimer so prispevali k legitimnosti končne odločitve (Kangas in sod., 2010).

Institucija	Število
ministrstvo in inšpekcija	5
javna gozdarska služba	9
izobraževalno-raziskovalne ustanove	5
združenja	5
Skupaj	24

Preglednica 5: Število deležnikov glede na tip institucije

Deležniki so pripisovali ocene vnaprej določenim kategorijam in zavirajočim dejavnikom, ki so predstavljeni na Slika 19. Uteževanje kategorij in zavirajočih dejavnikov je potekalo s pomočjo tehnike SMART (angleška kratica za *Simple Multiple-Attribute Rating Techniques*), ki je preprosto in priročno orodje za ocenjevanje in razporejanje različnih spremenljivk (Edwards, Barron, 1994; Kangas in sod., 2015). Omenjena tehnika sodi v okvir večkriterijskih metod (model MCDA), ki vključuje podajanje intervalnih ocen in uteževanje (Weber, 1987; Mustajoki in sod., 2005). Tehnika temelji na podajanju razmernostnih ocen od 100 do 0 točk. Deležnik je najprej določil najpomembnejši dejavnik v posamezni kategoriji in mu pripisal 100 točk. Nato je poiskal naslednji dejavnik, ki mu je dodelil relativno oceno glede na najpomembnejši zaviralni dejavnik (s točkami od 10 do 100; intervalna lestvica z ekvidistanco 10 točk). Več spremenljivk je lahko imelo enako vrednost, če so bile po mnenju ocenjevalca enako vredne.

Enak postopek je ponovil z ostalimi dejavniki v posamezni kategoriji (Slika 19). Na koncu je ocenjevalec po enakem postopku ocenil še pomembnost posameznih kategorij. Ocenjevanje je potekalo glede na dva tipa lastnikov. Deležniki so najprej ocenjevali dejavnike v kategoriji PF (politični okvir, angl. *Policy Framework*), nato so nadaljevali s kategorijami FC (naravni dejavniki, angl. *Forest Characteristics*), S&D (družbeno-demografske značilnosti, angl. *Socio-demographic Characteristics*), EF (ekonomski dejavniki, angl. *Economic Factors*), O&P (lastniško-posestna struktura, angl. *Ownership and Property Characteristics*) in PSF (psihološki dejavniki, angl. *Psychological Factors*). Na koncu so morali utežiti še posamezne

kategorije. Ko so deležniki vrnili svoje ocene, smo izračunali povprečno oceno za vsak dejavnik in vsako kategorijo.

Lokalne vrednosti dejavnikov (pomembnost dejavnikov znotraj posamezne kategorije) smo izračunali po naslednji enačbi (Kangas in sod., 2015):

$$y_1 = \frac{x_1}{\sum x_n}$$

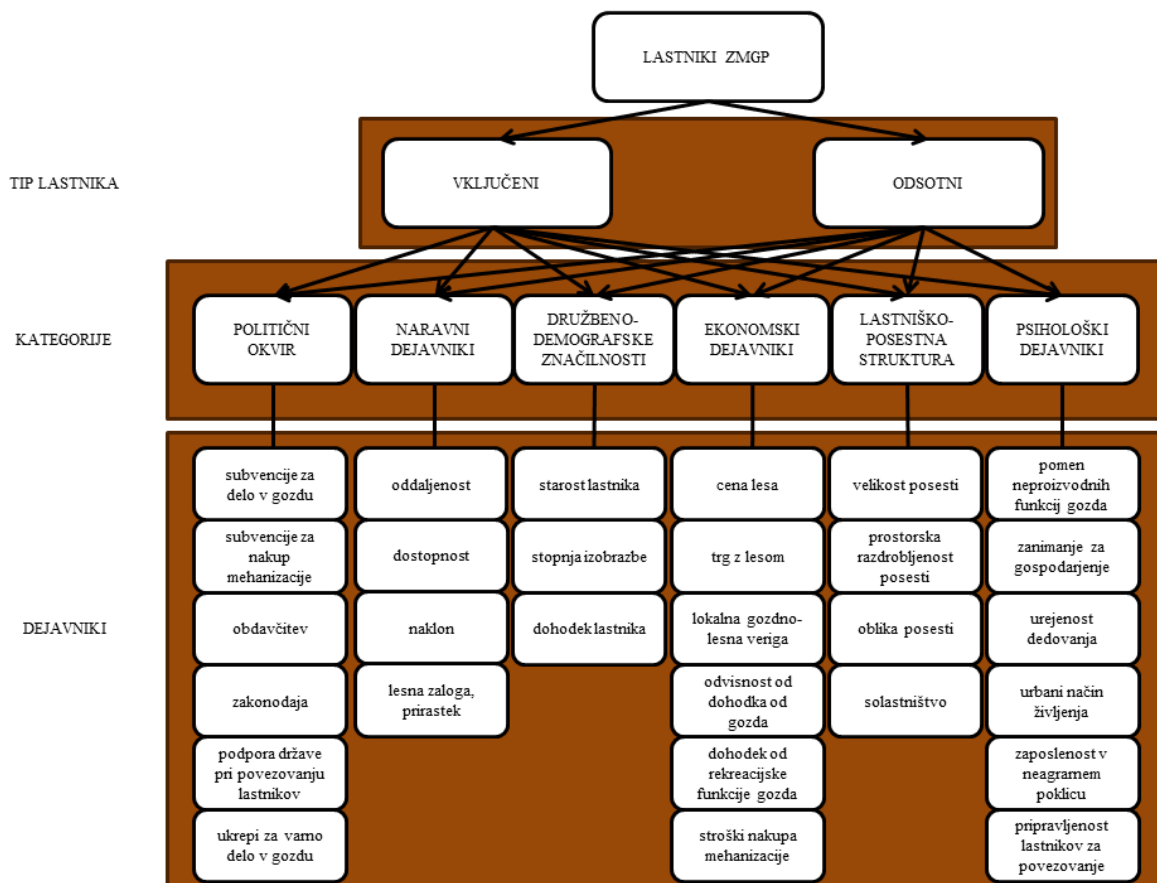
Pri tem je x_1 povprečna ocena prvega dejavnika, x_n pa vsota povprečnih ocen vseh dejavnikov v kategoriji. Na enak način smo posebej ocenili kategorije. Uteži znotraj kategorije (in znotraj skupine kategorij) so predstavljale vrednosti od 0 do 1.

Globalne vrednosti dejavnikov smo dobili tako, da smo lokalno vrednost dejavnika utežili z lokalno vrednostjo znotraj skupine kategorij. Normalizirana vsota ocen vseh dejavnikov je morala ustrezati vrednosti 1.

Globalno oceno posameznega dejavnika smo izračunali po formuli:

$$z_1 = y_1 k_1$$

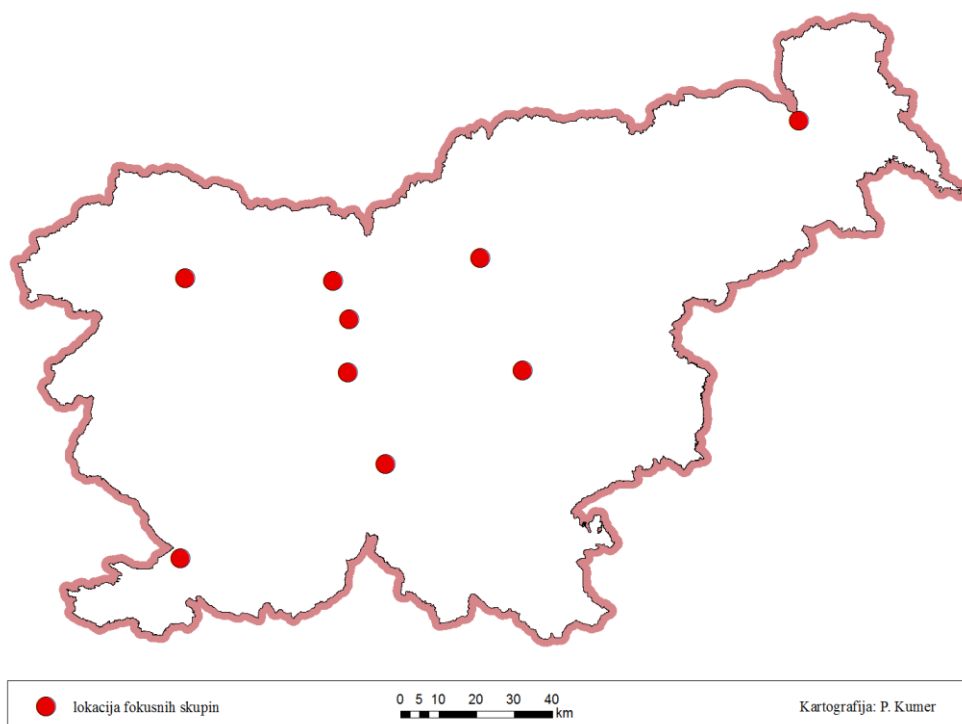
Pri tem je k_1 lokalna vrednost kategorije dejavnika y_1 .

Slika 19: Hierarhija kategorij dejavnikov in dejavnikov, navedenih v ocenjevalnih listih po metodi SMART.

2.1.4 Fokusne skupine

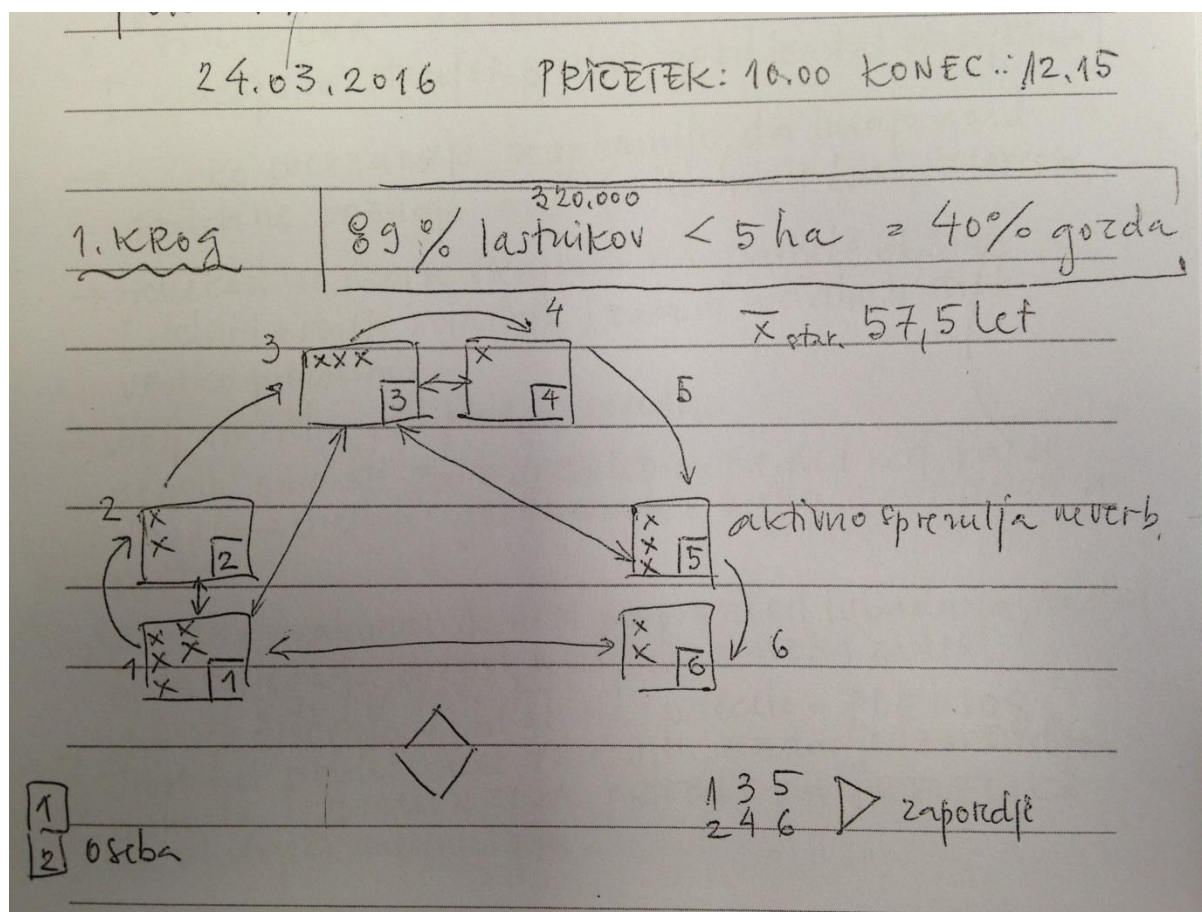
V naslednji fazi smo zbirali obsežnejše podatke, ki ne temeljijo zgolj na mnenjih lastnikov, ampak vključujejo tudi poglede drugih deležnikov. V ta namen smo uporabili metodo fokusne skupine. Metoda je izvrstno dopolnjevala predhodno metodo intervjujev. Ker smo sledili utemeljevalni teoriji (opisana v poglavju 2.2.2), smo s fokusnimi skupinami dopolnjevali bazo podatkov. Fokusne skupine sodijo med participativne (Cornwall, Jewkes, 1995) oziroma (po nekaterih virih) etnografske raziskovalne metode (Kawulich, 2005) in so zaradi svoje prilagodljivosti predmetu preučevanja primerne kot dopolnilo ostalim metodam (Longhurst, 2010). Med marcem 2016 in junijem 2016 je bilo opravljenih devet fokusnih skupin na lokalni ravni s skupinami različnih deležnikov: z lastniki majhnih zasebnih gozdnih posesti, revirnimi gozdarji, drugimi predstavniki javne gozdarske službe, predstavniki nevladne gozdarske stanovske organizacije, predstavniki društev lastnikov gozdov in predstavniki strojnih krožkov.

Slika 20: Fokusne skupine so bile izvedene na lokalni ravni. Zemljevid prikazuje lokacije fokusnih skupin.

Namen fokusnih skupin je bil zbrati različne deležnike in soočiti njihova pogosto nasprotujoča si mnenja o izbranih tematikah (Eriksson, 2012; Bjarstig, Kvastegard, 2016). V našem primeru smo raznovrstne deležnike vključili v vodeno razpravo, povezano z rezultati analiz, temelječih na vprašalnikih, intervjujih in strokovnem ocenjevanju (Kress, Shoffner, 2007). Prednost te metode je pridobivanje mnenj velikega števila ljudi v kratkem času in z malo stroški ter spoznavanje obsežnosti tematike (Longhurst, 2010). Tako so na primer revirni gozdarji pojasnili zakonodajni okvir gospodarjenja z MZGP, njegove prednosti in slabosti. Devet fokusnih skupin je bilo opravljenih na ravni krajevnih enot ZGS. Ključna oseba vsake fokusne skupine je bil revirni gozdar ali drug predstavnik krajevne enote ZGS, ki je zbral lastnike in druge deležnike ter jih spodbudil k sodelovanju. Fokusno skupino smo izvedli ob predpostavki, da vsi udeleženci fokusnih skupin veljajo za aktivno vključene in angažirane pri gospodarjenju z MZGP ter zaradi tega statistično ne predstavljajo ciljne populacije. Kljub temu so bile lokalne kontaktne osebe prepričane, da so zbrali najboljše deležnike s svojega območja. Fokusno

skupino je vodil moderator, ki je udeležence seznanil s tem, da je njihova udeležba prostovoljna, da se pogovor snema, vendar ne bo javno objavljen in bodo v rezultatih anonimizirani. Moderator ni delil pogledov lastnikov in se ni vključeval v diskusijo. Sledil je vnaprej pripravljenemu scenariju, ki je vključeval polstrukturirana vprašanja. Moderator je s scenarijem želel na strukturiran način pridobiti mnenja udeležencev in doseči sledenje rdeči niti (Krueger, 1998), vendar je dovoljeval, da je skupina obravnavala temo s tistih vidikov, ki so si jih zaželeli udeleženci (Longhurst, 2010). Cilj fokusne skupine je bil zbrati odzive in argumente udeležencev na že zbrane podatke iz faze zbiranja ter analize podatkov (Slika 14) in preučiti njihove interakcije. Poročilo je vsebovalo tudi grafični prikaz artikulacije in utemeljitve idej udeležencev (Purpose of the focus group ..., 2016). Prisotnost opazovalca in video snemanje pogovora sta bila raziskovalcu v pomoč pri analizi interakcij in neverbalne komunikacije (Kawulich, 2005, Slika 21). Uvodno fokusno skupino smo izvedli v idealnih pogojih (soba za skupinska srečanja, prijetno okolje, udobni sedeži, pogostitev, opazovalci so pogovor spremljali iz studia), ostale fokusne skupine pa smo prilagajali razmeram v posamezni izpostavi krajevne enote ZGS. Vsi udeleženci so v zahvalo za sodelovanje prejeli praktično darilo (dežnik ali vrečko za večkratno uporabo). Fokusne skupine so trajale približno 90 minut in v povprečju vključevale osem udeležencev.

Slika 21: Primer sheme interakcij in neverbalne komunikacije.

Izrisal jo je opazovalec fokusne skupine (24. 3. 2016), prikazuje pa razporeditev sedišč v prostoru (pravokotniki), število oglašanj (x), zaporedje sogovornikov (1–6) in komunikacijo med sogovorniki (puščice).

Z. št.	Št. dok.	Datum	Lokacija	Št. udel.	Tip udel.	Starost udel.	Razmerje med spoloma (ž/m)
1	<i>P27</i>	24. 3. 2016	Ljubljana	6	lastniki MZGP (2), predstavnik ZGS, predstavnik KGZS, predstavnik ZDLG, revirni gozdar	okoli 40	2/4
2	<i>P30</i>	12. 4. 2016	Bohinj	7	lastniki MZGP (3), predstavnik strojnega krožka, veleposestnik, lastnik žage, revirni gozdar	42–60	0/7
3	<i>P32</i>	13. 4. 2016	Bukovica pri Vodica	8	lastniki MZGP (7), revirna gozdarka	43–78	1/7
4	<i>P34</i>	18. 4. 2016	Počakovo pri Radečah	8	lastniki MZGP (6), revirni gozdar, predstavnik RRA	20–66	2/6
5	<i>P36</i>	20. 4. 2016	Velesovo	7	lastniki MZGP (6), revirna gozdarka	42–78	3/3
6	<i>P38</i>	17. 5. 2016	Tišina	13	lastniki MZGP (7), revirni gozdarji (4), vodja OE ZGS, predstavnik društva lastnikov gozdov	40–65	2/11
7	<i>P41</i>	1. 6. 2016	Kozina	8	lastniki MZGP (4), revirni gozdarji (2), vodja OE ZGS, predstavnik agrarne skupnosti	52–76	0/8
8	<i>P43</i>	14. 6. 2016	Velike Lašče	8	lastniki MZGP (4), veleposestnik, predstavnik KGZS Ribnica, revirni gozdar, vodja OE ZGS	51–76	0/8
9	<i>P45</i>	28. 6. 2016	Nazarje	7	lastniki MZGP (4), revirni gozdarji (2), vodja OE ZGS	47–69	2/5
10	<i>P47</i>	26. 4. 2016	Trebnje	1	intervju z revirnim gozdarjem	/	/

Preglednica 6: Seznam fokusnih skupin in njihove glavne značilnosti.

Slika 22: Utrinek iz fokusne skupine.
Fokusna skupina je bila izvedena v Kranju, in sicer 20. aprila 2016.

2.2 Analiza podatkov

2.2.1 Statistična analiza vprašalnika

Statistična analiza je bila opravljena v programskem okolju *SPSS* in programskem okolju *R*, pri čemer sta bila uporabljena vtičnik *fpc* za razvrščanje v skupine in *ggplot2* za vizualizacijo (glej Kumer, Štrumbelj, 2017). V raziskavi smo v okviru opisne statistike računali Pearsonov koeficient korelacije in Mann-Whitneyjev U-test.

Pristranskost zaradi neodgovora

Odločitev za odziv najverjetneje ni bila naključna, ampak odvisna od nekaterih lastnikovih lastnosti, ki lahko vplivajo tudi na gospodarjenje z gozdom (npr. obstaja večja verjetnost, da lastniki, ki ne opravljajo del v gozdu, niso odgovorili na anketo). V angleščini se ta pojav imenuje *non-response bias* in predstavlja oviro pri generalizaciji (sklepanja glede splošne populacije). Pristranskost zaradi neodgovora je neizogibna pri anketiranjih, kjer je udeležba prostovoljna, kot je veljalo v našem primeru. Lastniki so se namreč svobodno odločali, ali se bodo na anketo odzvali ali ne. Odziv je bil razmeroma nizek, kar lahko pripišemo razmeroma obsežni anketi in predpostavki, da lastniki niso bili strokovnjaki na področju gozdarstva oziroma to v glavnem ni bila njihova prvenstvena dejavnost, ki bi jih dodatno spodbudila k izpolnjevanju ankete. Zaradi nizkega odziva smo opravili analizo valov (angl. *wave analysis*), kjer smo primerjali odgovore iz prvega (spletni vprašalnik) in drugega vala (poštni vprašalnik). Različni metodi zbiranja podatkov (elektronska in tiskana) sta povzročili pristranskost (angl. *bias*) v starosti in izobrazbi (spletni vprašalnik so rešili mlajši in bolj izobraženi), kar smo sicer tudi pričakovali.

Ker pa je tudi v drugem valu (poštni vprašalnik) sodelovalo razmeroma majhno število anketirancev, predvidevamo, da je šlo za pristranskost zaradi neodgovora v razmerju med respondenti (vsi skupaj) in ostalo populacijo iz vzorca (tisti, ki se na vprašalnik niso odzvali), saj o populaciji, ki se ni odzvala, ne vemo veliko. Da bi čim bolj opisali celotno populacijo, ki smo jo zajeli v vzorcu, smo opravili analizo razvrščanja v skupine (angl. *cluster analysis*) za oba tipa skupaj in za vsakega posebej. Izkazalo se je, da je tako skupina »spletnih« respondentov kot skupina »poštnih« respondentov razdeljena na dve podskupini. Ugotovili smo, da enako velja za celoten vzorec skupaj (vključno s tistimi, ki se na vprašalnik niso odzvali). Ugotovili smo tudi, da obstaja razlika med skupinama. V skupini tistih lastnikov, ki so odgovorili elektronsko, je več takšnih posameznikov, ki sodijo med tip (angl. *cluster*) »odsotnih« lastnikov. V skupini tistih lastnikov, ki so odgovorili preko poštnega vprašalnika, pa je več takšnih, ki sodijo med tip »vključenih« lastnikov.

Da bi ocenili, koliko je članov posamezne skupine, smo upoštevali lastnosti, ki smo jih pridobili za celoten vzorec (razpršenost, razdalja): ker so bili podatki o oddaljenosti in razpršenosti dostopni za vse lastnike, tudi nerespondente, smo naredili analizo razvrščanja v skupine, in sicer najprej za 387 respondentov, nato za nerespondente in na koncu še za vse skupaj. Ugotovili smo, da med njimi ni razlik.

Analiza razvrščanja v skupine

Postopek analize razvrščanja v skupine (angl. *clustering*) je imel naslednje korake (Kosmelj 2006):

1. izbira enot (lastniki majhnih gozdnih posesti), izbira njihovih lastnosti,
2. standardizacija spremenljivk,
3. izbira ustrezne razdalje (različnosti) med enotami,
4. uporaba različnih metod razvrščanja in
5. analiza rezultatov.

Analiza razvrščanja v skupine je temeljila na sedmih spremenljivkah: treh vrednotenjih funkcij gozda in štirih vrednotenjih ciljev gospodarjenja. Vrednotenje funkcij je potekalo tako, da so respondenti s pomočjo Likertove lestvice od 1 do 5 (1-močno se ne strinjam, 5-močno se strinjam) ocenili strinjanje s posameznimi trditvami, ki so odsevale določeno funkcijo gozda (glej Preglednica 7). Pomembnost ciljev gospodarjenja (Preglednica 8) so respondenti vrednotili z 0 (ne nameravam izpolniti tega cilja) oziroma 1 (ta cilj nameravam izpolniti).

Funkcije gozda*	Trditve (povzetki)**	Vir
okoljska	ohranjanje naravne dediščine, ohranjanje življenjskega okolja divjadi, preprečevanje erozije, zadrževanje vode, blaženje klimatskih sprememb	De Groot, Wilson, Boumans, 2002; Kennedy, 1985
proizvodna	lov, zaraščanje, kurivo, les za prodajo, kmetijske površine naj prekriva gozd	Põllumäe, Korjus, Paluots, 2014
socialna	pokrajinska privlačnost, rekreacija, svež zrak, oddih, sprostitev, kakovostno bivalno okolje, zdravo bivalno okolje, izobraževanje, pomirjujoče okolje	Karppinen, 1998

Preglednica 7: Postopek vrednotenja funkcij gozda.

Povzetki trditev, prek katerih so respondenti s pomočjo Likertove lestvice izražali strinjanje/nestrinjanje in s tem vrednotili funkcije gozda. V prilogi 1 so navedene celotne trditve.

*Zakon o gozdovih opredeljuje naslednje funkcije gozda: ekološke/okoljske, socialne in proizvodne.

**Za polno formulirane trditve glej anketni list v prilogi 1.

Skupina ciljev gospodarjenja z MZGP	Cilj	Vir
proizvodnja	proizvodnja lesa za tehnični les, proizvodnja lesa za lastno porabo, lov na prostoživeče živali, nabiranje gozdnih sadežev (gobe, borovnice itd.)	Pöllumäe, Korjus, Paluots, 2014; Karppinen, 1998
ohranjevanje	ohranjanje živalske in rastlinske pestrosti, ohranjanje rastlinske pestrosti, varovanje prsti pred erozijo, varovanje čiste podtalnice, prenos posesti naslednikom v dobrem stanju	Wiersum, Elands, Hoogstra, 2005; Rozance, Rabotyagov, 2014
ekonomska učinkovitost	gozdna posest kot denarna naložba, občasni dohodki, redni dohodki	Karppinen et al. 1998; Rozance, Rabotyagov, 2014
privlačnost	negovanje družinske zapuščine, naravna privlačnost, sprostitev, rekreacija, svoboda pri upravljanju, prijetno okolje za bivanje, občutek zasebnosti	Karppinen, 1998; Rozance, Rabotyagov, 2014; Pöllumäe, Korjus, Paluots, 2014

Preglednica 8: Cilje, ki so jih ocenjevali anketiranci, smo razvrstili v štiri skupine. V prilogi 1 so cilji opisani obširneje.

Pri razvrščanju smo uporabili k-medoidni algoritem, ki je robustna verzija optimizacijske metode voditeljev (k-means) (Kosmelj, 2006). Vse spremenljivke smo normalizirali, število skupin je izbral računalnik, kriterij pa je bil povprečni *index silhouette*. Rezultat razvrščanja je bil prikazan na grafikonu v dveh dimenzijah z uporabo 1. in 2. glavne komponente pri uporabi standardne metode glavnih komponent (PCA), ki je temeljila na normaliziranih spremenljivkah. Skladnost dveh razvrščanj smo merili z Randovim koeficientom. Ugotovili smo, da je tipologija, temelječa na razvrščanju v skupine, robustna. Podali smo ocenjeno srednjo vrednost spremenljivk znotraj 95-% intervala zaupanja in *p*-vrednosti.

Najprej smo primerjali razporeditev spremenljivk »razdalja« in »razpršenost« za posamezni tip lastnika, nato pa še za nerespondente. Razporeditev smo primerjali vizualno in s pomočjo testa mediane (*bootstrapping*). Nerespondenti so bili vključeni v primerjavo, da bi poiskali morebitno pristranskost zaradi neodgovora in ocenili (ob predpostavki, da je tipologija robustna) delež predstavnikov posameznega tipa v preučevani populaciji.

2.2.2 Analiza podatkov, zbranih s kvalitativnimi metodami

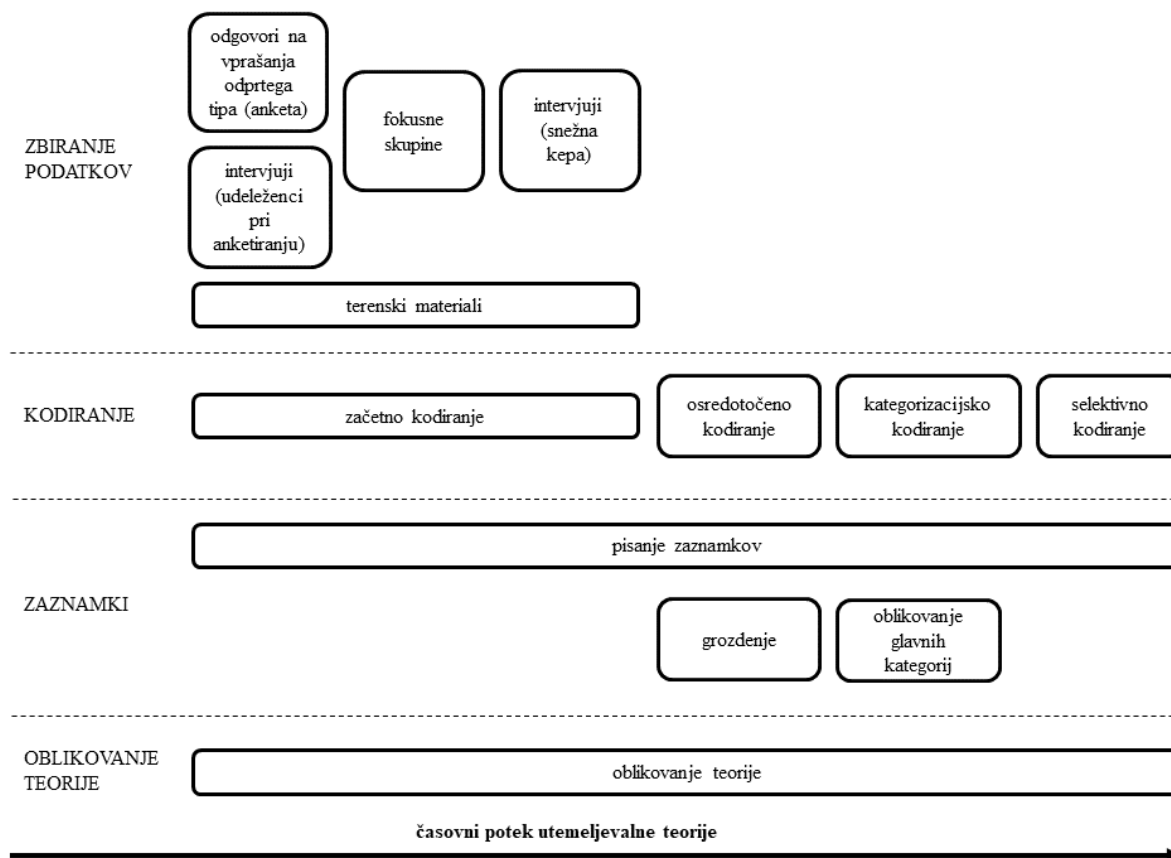
V kvalitativnem delu raziskave smo sledili pravilom **utemeljevalne teorije** (tudi utemeljena ali pritlehna teorija, kot jo iz angleškega termina *grounded theory* prevaja Mesec, 2004), ki sodi med induktivne znanstvene metode (izhodišče za analizo so surovi podatki, kar nakazuje angleški glagol *ground*). Indukcija pomeni, da razlogi za sprejetje nekega sklepa temeljijo na izkustvu (opazovanju) in ne na podlagi izpeljave sklepa iz prehodnih znanstvenih dognanj na konkretnih primerih. Teorija je eksplicitno pojavljajoča se oziroma nastajajoča (angleški pridevnik *emergent*; Glaser 1998), saj naj bi se »utrnila« raziskovalcu tekom zbiranja podatkov in analize (oba dela sta sicer potekala sočasno).

Utemeljevalno teorijo sta razvila Glaser in Strauss (1967), vendar sta se kasneje razšla v razmišljanju, zato je vsak izmed njiju ločeno razvil svojo različico teorije (Glaser, 1978; Strauss in Corbin, 1990; Glaser 1992; Strauss in Corbin 1997; Glaser 1998). Pomembnejše kritike, ki so sledile, gre pripisati naslednjim avtorjem: Clarke 2005, Charmaz 2006, Corbin 2008. Med slovenskimi deli velja izpostaviti članek Urbančeve (2008), in sicer predvsem zaradi njenega prispevka k slovenskim prevodom posameznih sestavin utemeljevalne teorije. Čeprav teorija v osnovi izhaja iz psihologije, je primerna tudi za uporabo v geografiji, saj omogoča raziskovanje kompleksnih fenomenov, kot je pokrajina, in sicer z nenehnim iskanjem in preučevanjem povezav med pojmi v podatkih (Urbanč, 2008). V doktorski disertaciji smo sledili Glaserju (1998) in Charmazovi (2006), ki po našem mnenju najboljše pojasnita posamezne korake v tvorjenju utemeljevalne teorije in njeno »pojavnjajočo se« naravo. Za orodje pri tvorjenju utemeljevalne teorije smo uporabili programsko okolje *atlas.ti* in pri tem sledili nasvetom Friesove (2016).

Koraki utemeljevalne teorije

1. Zbiranje podatkov

Zbrali smo veliko količino kvalitativnega terenskega materiala: transkripcije intervjujev, odgovore na vprašanja odprtega tipa pri anketi (angl. *open-ended questionnaire responses*), video zapise ter transkripcije fokusnih skupin in terenski material oziroma opažanja raziskovalca (itinerariji, korespondence, fotografije, zemljevidi, skice in zapiski). Podatke smo zbirali sistematično in zaporedoma ter ne v obliki enkratnega velikega začetnega vzorca. V našem primeru smo najprej zbrali tekstovne odzive lastnikov v anketi in tekstovne odzive vseh tistih, ki niso želeli sodelovati v nadaljnjih korakih raziskave (v nadaljevanju »nerespondenti«). Nato smo z izbranimi lastniki izvedli intervjuje. Ker se je izkazalo, da moramo lastnike postaviti v okolje, kjer so prisotni tudi drugi deležniki s področja gospodarjenja z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi, smo nazadnje izvedli še fokusne skupine. Ostali terenski materiali so služili predvsem kot pojasnilo o načinu zbiranja podatkov. Utemeljitelji teorije spodbujajo, da se podatke zbira s pomočjo različnih metod. Zbiranje podatkov in njihova analiza sta potekala sočasno: tekom analize smo v vzorec dodajali nove podatke. Ta proces imenujemo teoretično vzorčenje (angl. *theoretical sampling*) in poteka, dokler so kategorije dovršene (v angl. *Saturation*), t. j. takrat, ko zbiranje novih podatkov ne obogati nastajajoče teorije in ne razkrije novih lastnosti glavnih kategorij (več o kategorijah in glavnih kategorijah kasneje). Cilj teoretičnega vzorčenja torej ni bil tvorjenje reprezentativnega vzorca. Pri utemeljevalni teoriji namenoma ni mogoče najti jasne ločnice med zbiranjem podatkov in analitičnimi koraki, ki so prisotni v tradicionalnih znanstvenih metodah. Teorijo smo začeli oblikovati že v fazi zbiranja podatkov.

Slika 23: Shema korakov utemeljevalne teorije, prikrojena naši študiji. Koraki včasih sovpadajo ali pa se odvijajo tekom celotnega raziskovalnega procesa.

2. Kodiranje

Kodiranje je prvi korak v analizi. Gre za kratko poimenovanje dela podatkov (npr. poimenovanje zaključene misli v intervjujih). S kodiranjem določimo, »kaj se dogaja v podatkih«, predstavlja pa začetek razmišljanja o tem, »kaj nam to pomeni«. Končni cilj kodiranja je ustvarjanje kategorij (lahko si jih zamislimo kot skupine, teme ali spremenljivke) in njihovih lastnosti (lahko si jih predstavljamo kot podkategorije). Oblikujemo jih glede na to, kaj nam »povedo« podatki, in ne glede na to, kaj je na to temo že znanega oziroma raziskanega. Kategorije ne izhajajo iz postavljenih hipotez, saj se v postopku tvorjenja utemeljevalne teorije želimo izogniti vnaprej postavljenim domnevam.

V našem primeru smo kodirali tri vrste podatkov: transkripcije intervjujev, transkripcije fokusnih skupin in odgovore na vprašanja odprtega tipa pri anketi. Kodiranje in vse nadaljnje analize smo opravili v programskem okolju atlas.ti. Utemeljevalna teorija predvideva največ štiri korake v kodiranju (število korakov je odvisno od smeri v utemeljevalni teoriji):

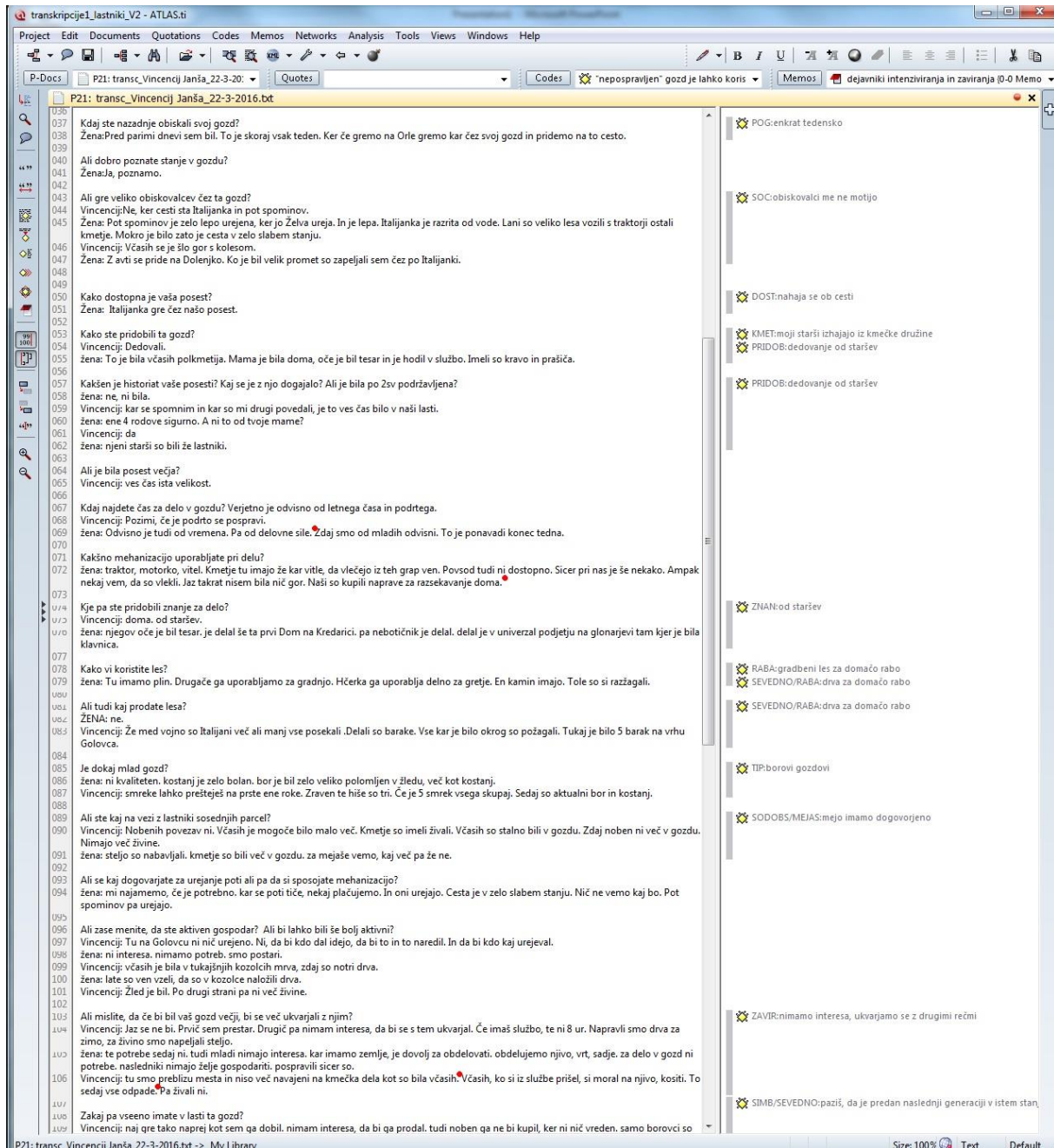
- začetno kodiranje (angl. *Initial coding*): natančno branje delov besedila, njihovo kodiranje »po občutku« in odprtost za pojav različnih teorij (Slika 24);
- osredotočeno kodiranje (angl. *Focused coding*): osredotočenost na najpomembnejše ali najpogostejše kode in poskus njihove združitve z drugimi kodami oziroma njihova reorganizacija (a in b lahko obravnavamo tudi skupaj pod imenom *open coding*);
- kategorizacijsko kodiranje (angl. *Categorising/Axial coding*, tudi *Aggregation*): razvrščanje kod v kategorije (Slika 25);

- selektivno kodiranje (angl. *Selective/Theoretical coding*): določanje odnosov med kategorijami.

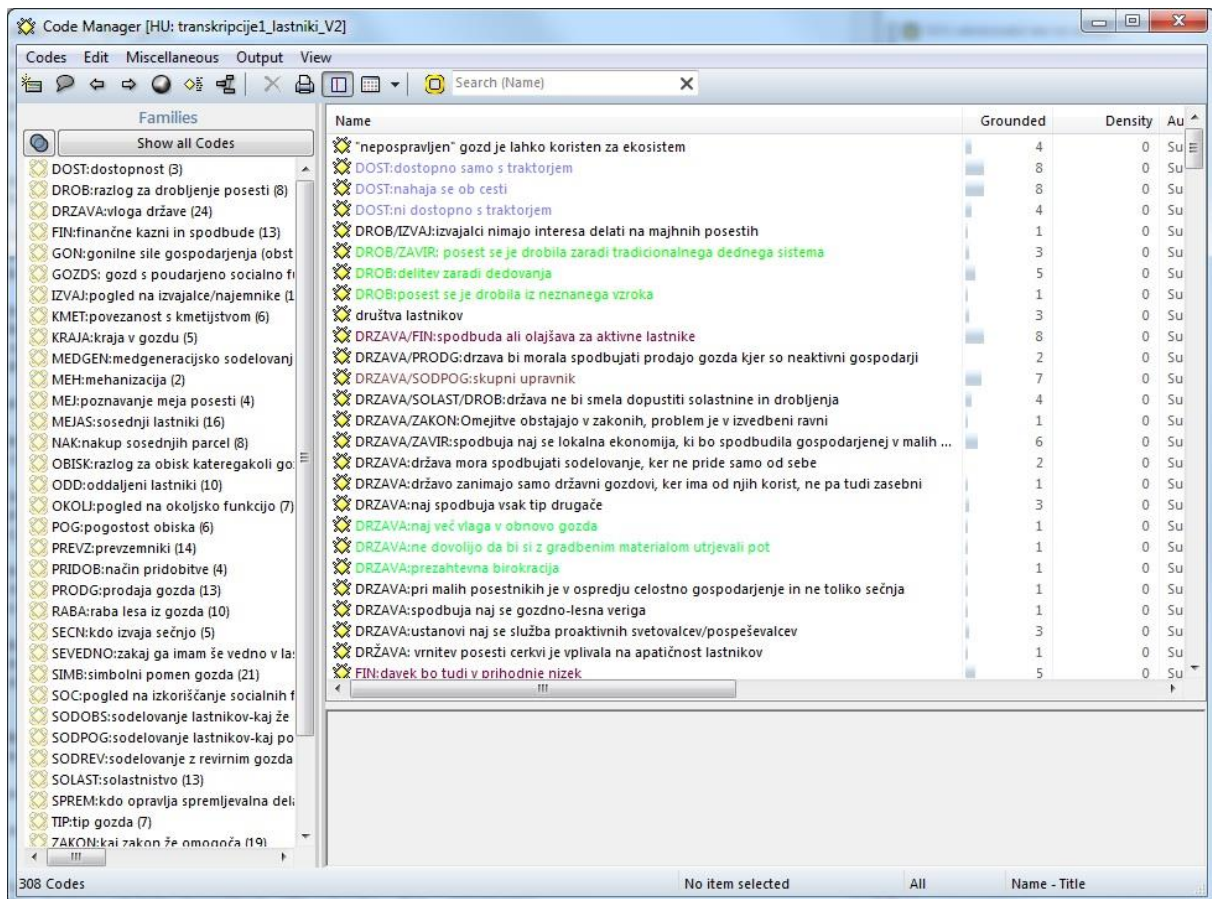
Kategorija	Kratka opredelitev kategorije	Dimenzija PPR
prostorska oddaljenost in razpršenost	Kako je velika prostorska oddaljenost od gozdne posesti povezana s pogostostjo obiska gozda in odsotnostjo gospodarjenja?	prostorska in časovna
čustvena oddaljenost	Ali je gozd pripadal družini skozi več generacij in ali lastnik goji ljubezen do podeželja in domačega kraja na podeželju, narave, miru in dreves?	časovna
družbeni odnosi	Odnos med solastniki in lastniki sosednjih posesti.	socialna
starost	Vpliv visoke starosti na intenzivnost gospodarjenja.	socialna
povezanost s kmetijstvom	Kako rahljanje povezav s kmetijsko dejavnostjo vpliva na lastnikov odnos do gozda?	prostorska, časovna in socialna
življenjski slog	Lastnikov način življenja, ki ga oblikuje okolje, v katerem biva, in njegova povezanost z obliko gospodarjenja.	prostorska, časovna in socialna
znanje za delo v gozdu	Kako so lastniki pridobili znanje za delo v gozdu in kako gospodarijo, če tega znanja nimajo?	objektivna
dostopnost gozdne posesti	Lastnikovi vidiki dostopnosti gozda in povezanost z intenzivnostjo gospodarjenja.	prostorska, časovna
pripravljenost za povezovanje	Razlogi za lastnikovo nenaklonjenost gospodarjenju.	socialna
ženske lastnice	Oblike gospodarjenja ženskih lastnic gozda.	socialna
konflikti med lastniki in drugimi uporabniki gozda	Odnos lastnikov do obiskovalcev, ki koristijo socialno funkcijo gozda.	objektivna

Preglednica 9: Kategorije utemeljevalne teorije in dimenzije PPR.

V fazi kodiranja spoznavamo, kaj se dogaja »v ozadju«, torej v življenju ljudi in zgodbah, ki jih pripovedujejo. Kode niso vnaprej predvidene in jih »po občutku« določi raziskovalec. V našem primeru smo kodirali zaključno misel, kar je približno ustrezalo enemu tekstovnemu odstavku. Pri kodiranju (in pri vseh nadaljnjih korakih analize) je bila uporabljena tehnika neprestanega primerjanja (angl. *constant comparative method*, Glaser, Strauss, 1967): najprej smo primerjali en podatek z drugim, da smo identificirali razlike in podobnosti, nato smo med seboj primerjali transkripcije intervjujev, transkripcije fokusnih skupin in odgovore na vprašanja odprtega tipa pri anketah.

Slika 24: Primer kodiranja segmenta teksta v programskem okolju ATLAS.ti 7.0.

Slika 25: Primer združevanja v kategorije.

3. Pisanje zaznamkov in oblikovanje glavne kategorije

Zaznamki (angl. *notes to yourself, theoretical memos*, Slika 26) nastajajo skozi celoten raziskovalni proces. Navezujejo se na podatke, kode in kategorije ali pa na povezave med njimi. Predstavljajo vmesni korak med zbiranjem podatkov in pisanjem poročila. Pisanje zaznamkov skozi celoten raziskovalni proces omogoča razmišljanje o podatkih, kodah in kategorijah. To omogoča, da je v tem procesu raziskovalec ves čas aktivno vključen. Zaznamke shranjujemo kronološko, da jim je lažje slediti in tako ugotoviti, kaj je sprožilo njihov nastanek oz. spremembe v razmišljanju raziskovalca. Kronološki prikaz nastanka zaznamkov je pomemben pri utemeljevanju sklepov raziskave (Flowerdew, Martin, 2005). Zaznamki služijo kot nastavki nastajajoče utemeljevalne teorije.

26.05.2016 09:35:44

Lastništvo je zelo kompleksno. Načini gospodarjenja so različni. Zanimiva je vloga spola: ženska redko sama opravlja sečnjo. Pri njej aktivnost pomeni, da menedžira delo. Aktivno gospodarjenje lahko pomeni tudi, da lastnik ni prisoten v gozdu. Važno je, da se zanima za gozd in si ga gre vsaj občasno ogledati.

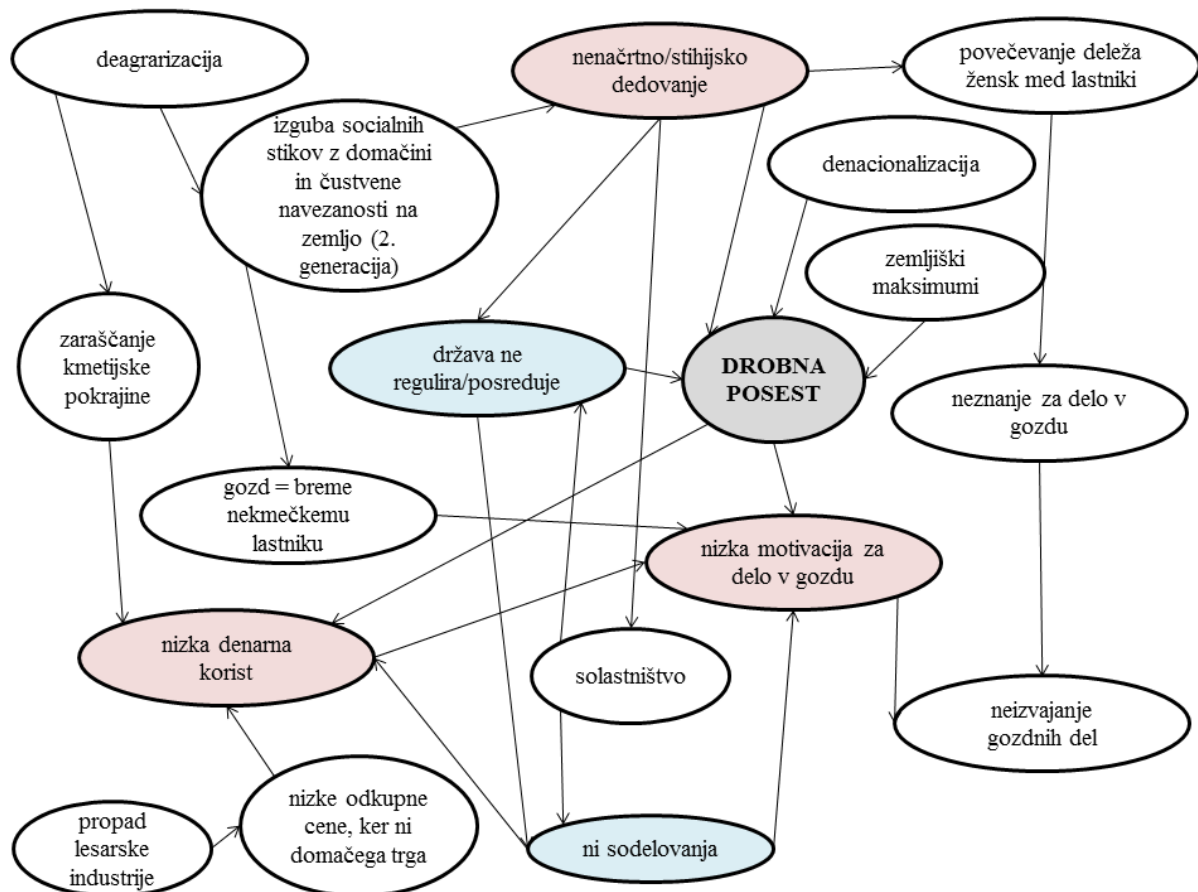
26.05.2016 09:38:21

Opredeliti aktivno in neaktivno lastniko je težko! En vidik so izvršena odkazila, drugi je prodan les, tretji je poznavanje posestnih značilnosti.

Slika 26: Primer zaznamka.

V postopku kodiranja, razvrščanja kod v kategorije in pisanja zaznamkov se izoblikuje glavna kategorija (angl. *core theoretical category*), okoli katere se razvije celotna »zgodba« utemeljevalne teorije. V doktorski disertaciji je bila glavna kategorija »drobna posest«.

Namen grozdenja (angl. *clustering*), kot ga vidi Rico (1983), je način organizacije opravljenega raziskovalnega dela. V postopku tvorjenja utemeljevalne teorije predstavlja grafično konceptualizacijo danega zaznamka. Cilj je pripraviti miselni vzorec svojega dela. V središču grozda je delovna glavna kategorija (ali več glavnih kategorij), od nje pa vodijo puščice k njenim lastnostim, pri čemer so vidni odnosi med njimi in njihova relativna pomembnost. V našem primeru je bilo grozdenje opravljeno v programskem okolju atlas.ti, in sicer s funkcijo Network Manager, rezultat pa je predstavljal sestavine posamezne glavne kategorije.

Slika 27: Primer miselnega vzorca, ki je nastal na podlagi »grozdenja« v raziskovalnem procesu. Rdeča barva predstavlja pet, modra barva pa štiri povezave.

4. Oblikovanje teorije in njen odnos do relevantne literature

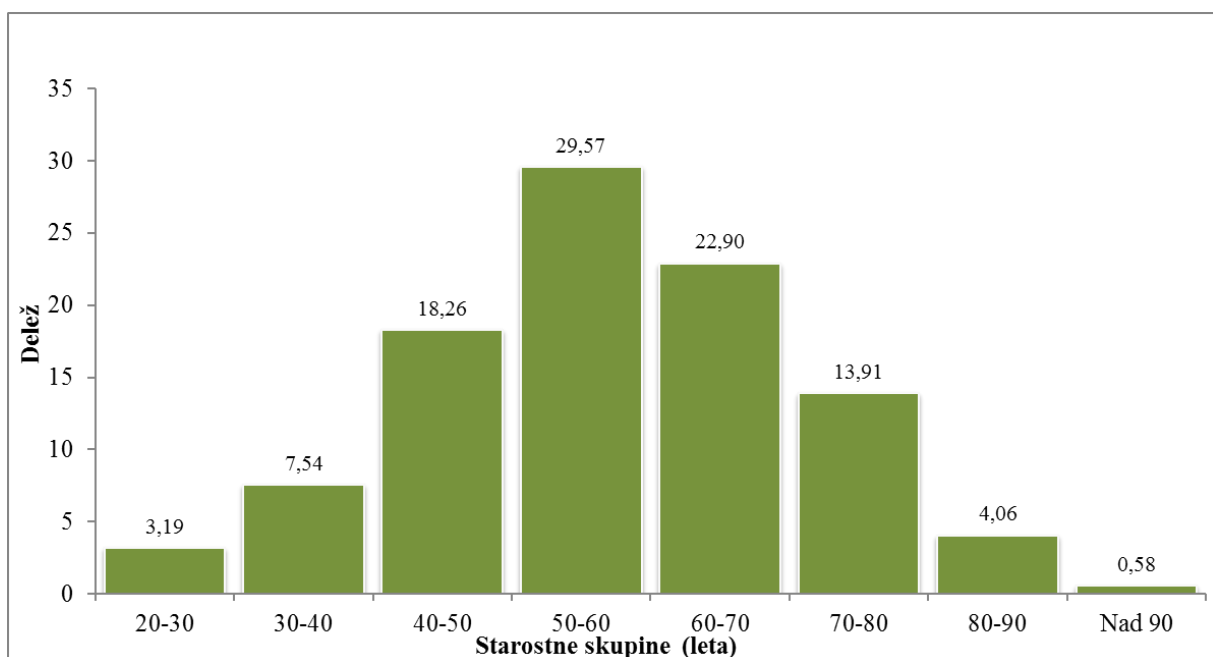
Utemeljevalna teorija (razumemo jo lahko kot razlago nekega pojava ali procesa) sloni na nekaj ključnih in dovršenih zaznamkih in njihovih povezavah z glavnimi kategorijami, drugimi kategorijami, njihovimi lastnostmi in kodami. **Nastala teorija je omogočila celovito razlago preučevanega pojava. V našem primeru smo jo razdelili na več tematik, ki so se oblikovale okoli glavnih kategorij.** Izhaja iz raziskovalnih podatkov in obstoječe literature, h kateri je raziskovalec posegel šele takrat, ko je ta zanj postala relevantna. Pregled literature (angl. *literature review*) je namreč zadnji in ločen korak v tvorjenju utemeljevalne teorije ter je neodvisen od analize.

3 Rezultati

3.1 Osnovne značilnosti lastnikov MZGP

Med 378 lastniki MZGP, ki smo jih vključili v statistično analizo (podrobnosti v poglavju 2.1.1), je bilo 63,6 % moških in 36,4 % žensk. V celotnem vzorcu je bilo 42,3 % žensk (za komentar glej poglavje 3.3.10). 43,6 % lastnikov MZGP je živel v podeželskem tipu naselja¹. Povprečna starost lastnikov MZGP je znašala 58 let (najmlajši lastnik je bil star 21, najstarejši pa 94 let).

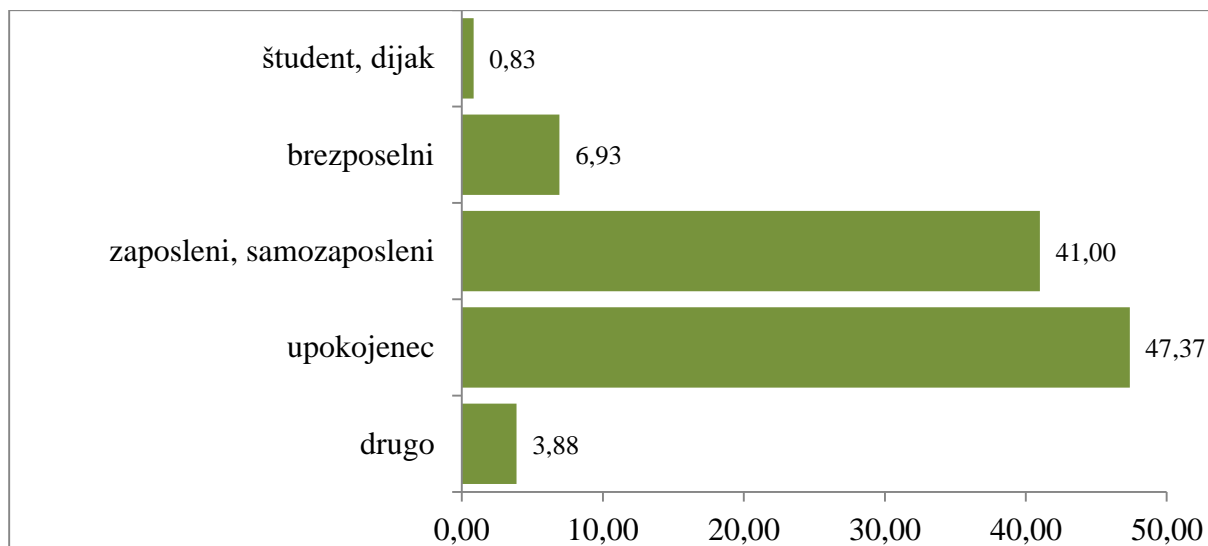
Lastnike smo razporedili po starostnih skupinah, ki so predstavljale razdobje desetih let. Starostna struktura lastnikov MZGP je prikazana na Slika 28. Z nje lahko razberemo, da je delež lastnikov, ki so bili mlajši od 40 let, le 10,7-%, v starostni skupini od 40 do 50 let pa je bil delež lastnikov 18,3-%. Največji delež lastnikov je pripadal starostni skupini od 50 do 70 let, in sicer je bil 52,5-%. Slabih 19 % lastnikov je bilo starejših od 70 let.

Slika 28: Starostna struktura anketiranih lastnikov MZGP.

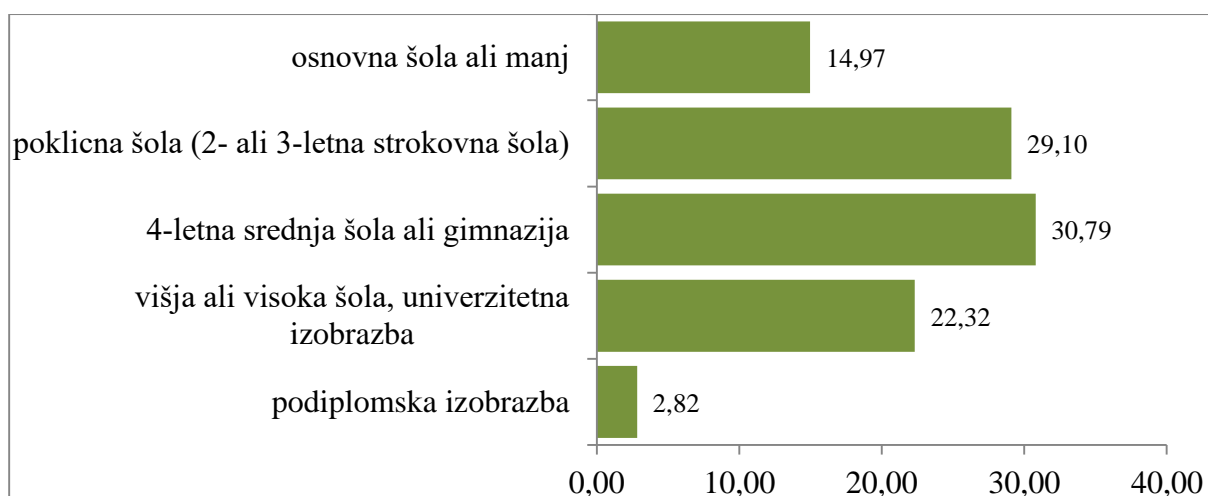
Kot je razvidno s Slika 29, je med lastniki MZGP največ takšnih, ki so po statusu upokojenci (47,4 %) oziroma zaposleni in samozaposleni (41,0 %). Najmanj je študentov in dijakov (0,8 %). 3,9 % je lastnikov z drugim statusom (nezavarovan kmet, vzdrževani član, gospodinja, brez pokojnine).

¹ Tipologija naselij (Ravbar, 1997; 2003; Cigale, 2005) opredeljuje šest tipov, ki se razlikujejo glede na stopnjo urbanizacije. Za lastne potrebe smo te tipe združili v dva glavna tipa: mestni (mesta, suburbanizirana obmestna naselja, urbanizirana obmestna naselja) in podeželski tip (močno urbanizirana podeželska naselja, urbanizirana podeželska naselja, ostala podeželska naselja).

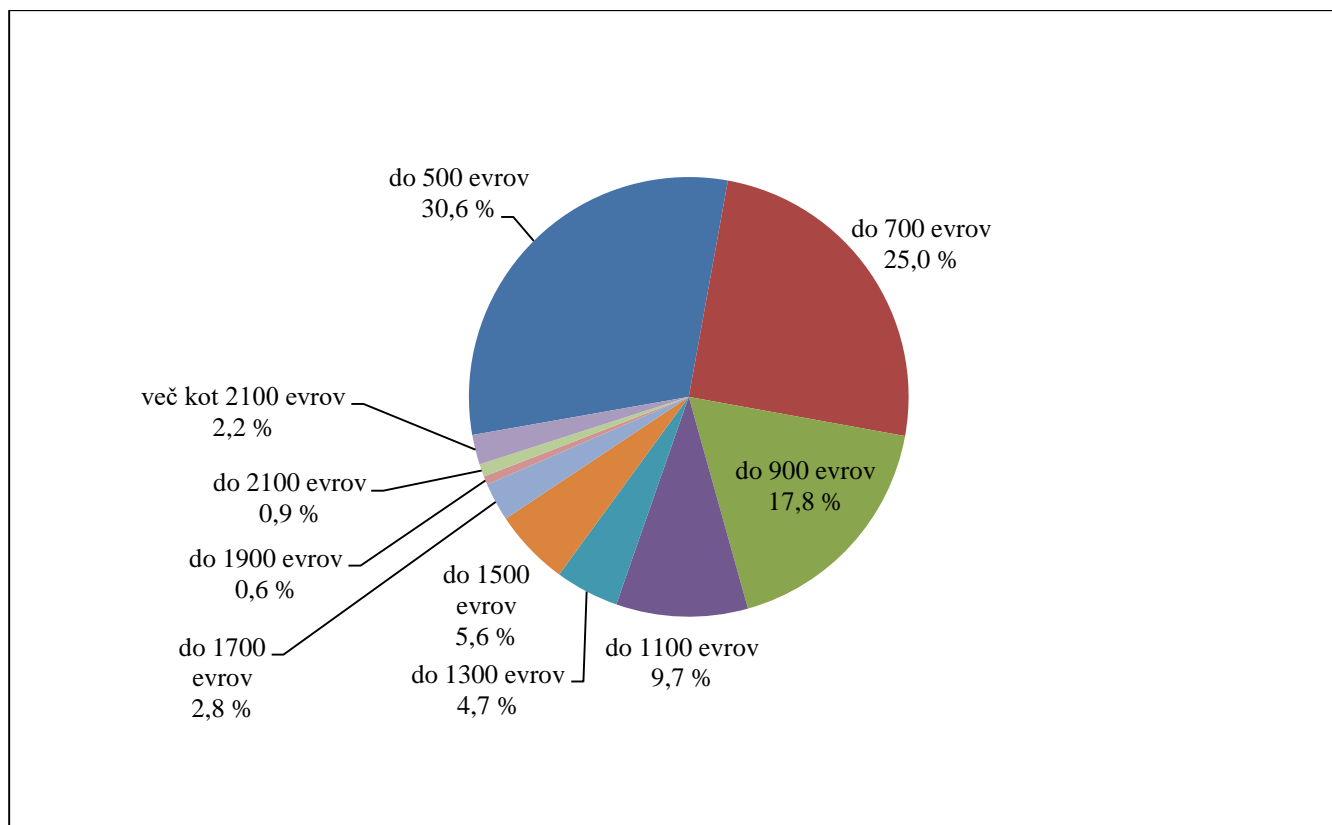
Slika 29: Statusna struktura lastnikov MZGP.

Izobrazbena struktura lastnikov MZGP je dobra, saj je imelo 22,3 % lastnikov visoko, višjo ali univerzitetno izobrazbo, 30,8 % srednjo šolo ali gimnazijo ter 29,1 % poklicno šolo. Lastnikov, ki so končali osnovno šolo ali manj, je bilo 15,0 %.

Slika 30: Izobrazbena struktura lastnikov MZGP.

Največ lastnikov MZGP (30,6 %) ima neto mesečni dohodek do 500 evrov. Sledijo lastniki z dohodkom do 700 evrov neto (25,0 %) in lastniki z do 900 evrov neto mesečnega dohodka (17,8 %).

Slika 31: Neto mesečni dohodek lastnikov MZGP.

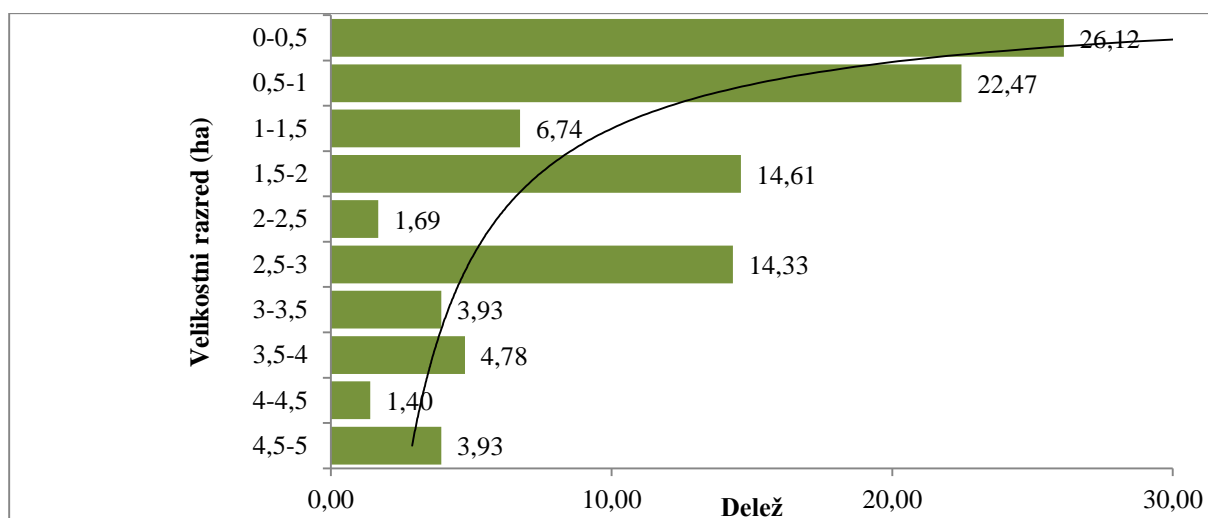
Med lastniki MZGP, ki so se rodili na kmetiji (65,2 %), jih je 46,7 % delalo na kmetiji, 33,3 jih je bilo povezanih s kmetijstvom (kmetije imajo v družini in med prijatelji ali pa so drugače povezani s kmetijstvom), le 18,7 % pa jih ni bilo povezanih s kmetijstvom.

Slika je bila ravno obratna pri tistih lastnikih MZGP, ki se niso rodili na kmetiji (34,8 %). V tej skupini jih je samo 15,7 % delalo na kmetiji, 35,4 % jih je bilo povezanih s kmetijstvom, 48,8 % pa jih ni bilo povezanih s kmetijstvom.

Ne glede na to, ali so bili lastniki rojeni na kmetiji ali ne, jih je bilo 34,7 % takšnih, ki so delali na kmetiji. Če prištejemo še tiste lastnike, ki so imeli kmetije v družini in med prijatelji ali pa so bili drugače povezani s kmetijstvom, je bilo s kmetijstvom skupaj povezanih 55,2 % lastnikov.

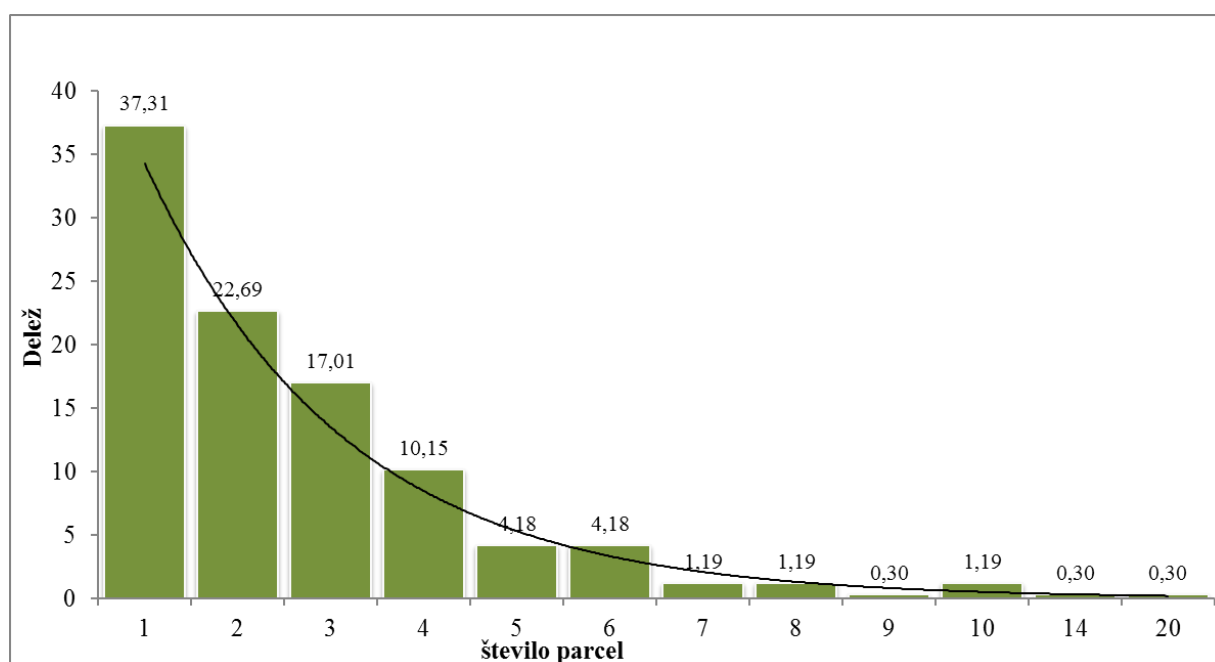
Posestna sestava lastnikov MZGP je prikazana na Slika 32. Povprečna velikost gozdne posesti med lastniki MZGP je znašala 1,66 hektarja. Najmanjša posest lastnika MZGP je znašala 0,02 hektarja.

Na podlagi dejanske velikosti gozdne posesti smo anketirance razvrstili v velikostne razrede. Največ lastnikov ima posest v velikostnem razredu od 0 do 0,5 hektarja (26,12 %). Kot nakazuje trendna črta, prikazana na Slika 32, se je delež lastnikov MZGP zmanjševal v skladu z velikostjo posesti.

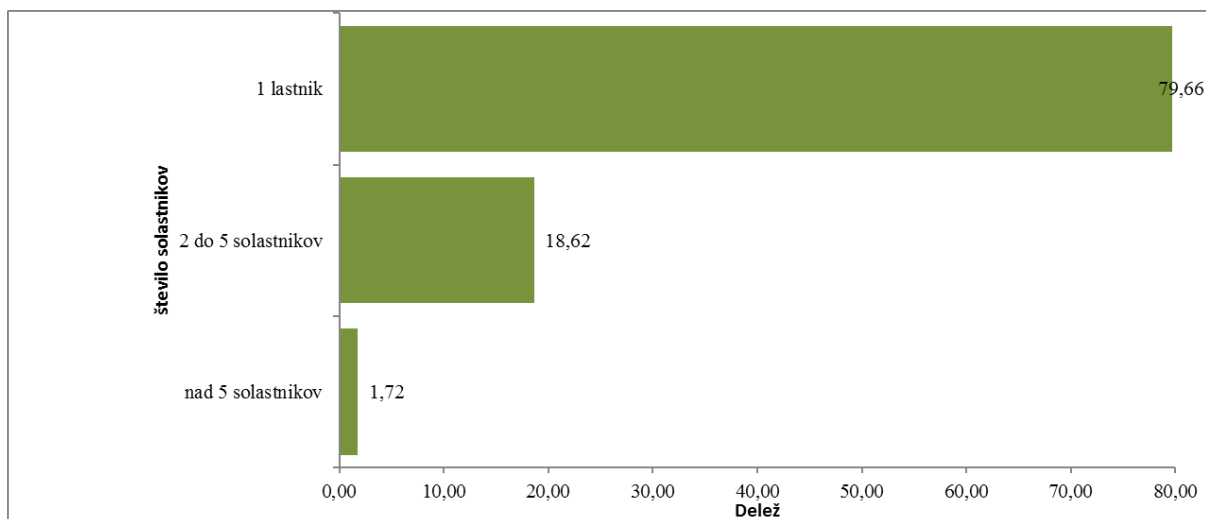
Slika 32: Posestna sestava lastnikov MZGP.

V povprečju imajo lastniki MZGP 2,61 parcele. Samo eno parcelo ima 37,3 % lastnikov MZGP. Največje število parcel je 20. Kot nakazuje trendna črta na Slika 33, je večje število parcel v lasti manjšega deleža lastnikov MZGP.

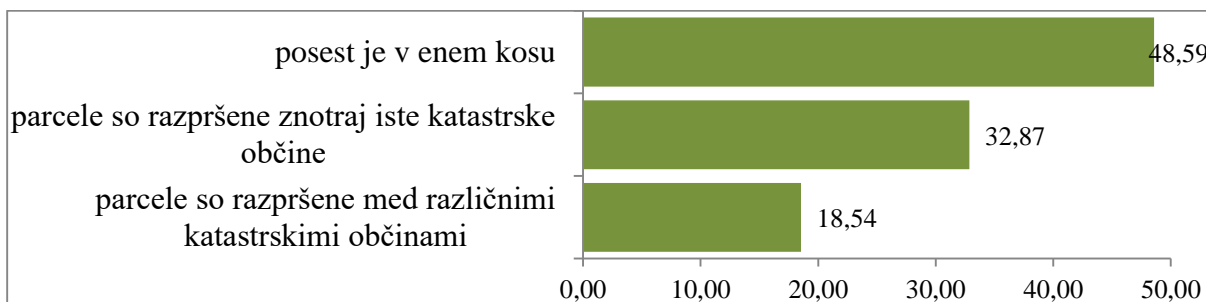
Slika 33: Število parcel lastnikov MZGP.

Zanimala so nas tudi solastniška razmerja lastnikov MZGP, ki so bili vključeni v našo statistično analizo. Ugotovili smo, da je bila v povprečju ena posest v lasti 1,43 solastnika, največje število solastnikov pa je bilo 27. 79,7 % lastnikov MZGP ni imelo nobenega solastnika.

Slika 34: Solastništvo MZGP.

Posest ima v enem kosu 48,59 % lastnikov MZGP. Kot je razvidno s Slika 35, ima razpršene posesti več kot polovica vseh lastnikov MZGP. V kolikor iz analize izvzamemo posesti z eno samo parcelo, ima kar 76,8 % lastnikov nestične posesti. Razpršenost smo ugotavljali tudi z izračunom povprečne zračne razdalje od središča posamezne parcele do središča celotne gozdne posesti. V povprečju (glede na vse lastnike MZGP) ta razdalja znaša 0,7 km. Največja povprečna razdalja znaša 31,3 km.

Slika 35: Razpršenost posesti lastnikov MZGP.

Zanimala nas je tudi razdalja domov lastnikov od gozdnih posesti. Ugotovili smo, da je bila povprečna zračna razdalja 9,57 km. V razponu največ 5 km zračne razdalje do središča gozdne posesti je živel 67 % lastnikov MZGP. Lastnik MZGP, ki je bil najdlje oddaljen od svoje posesti, je živel 163,9 km stran od središča svoje gozdne posesti.

3.2 Tipologija lastnikov MZGP

Tipologija lastnikov (razvrščanje lastnikov v skupine) je temeljila na mešanem kvantitativno-kvalitativnem pristopu. Anketiranje, ki je bilo del kvantitativnega raziskovanja, je bilo zasnovano tako, da je zagotavljalo anonimnost udeležencev, kljub temu, da je zaradi edinstvenih šifer (identifikatorjev), ki smo jih pripisali respondentom, omogočalo sledljivost. Slednja je razkrila podatek o tem, h kateremu tipu je uvrščen določen respondent. Začetnemu opisu tipov, ki ga je omogočilo anketiranje, je sledilo kvalitativno in bolj poglobljeno iskanje njihovih značilnosti, in sicer s pomočjo poglobljenih intervjujev.

Tipologija je temeljila na vrednotenju funkcij gozda in ciljev gospodarjenja (glej Preglednica 10). **Rezultat sta bila dva tipa lastnikov: vključeni in odsotni lastniki.** Postopek razvrščanja in primerjava obeh razvrščanj (razvrščanje celotne množice in razvrščanje posameznih množic, t. j. »spletnega« in »poštnega« vala) sta grafično predstavljena na Slika 36. Vizualizacija prikazuje, da je bilo ločeno razvrščanje po valovih anketiranja zelo podobno razvrščanju vseh lastnikov skupaj; razvrščanja sta si močno podobni. To potrjuje vrednost Randovega koeficienta, ki znaša 0,9 (vrednost 1,0 bi pomenila popolno podobnost). Podobnost razvrščanj pomeni, da so lastniki iz posameznih valov anketiranja podobni vsem respondentom skupaj.

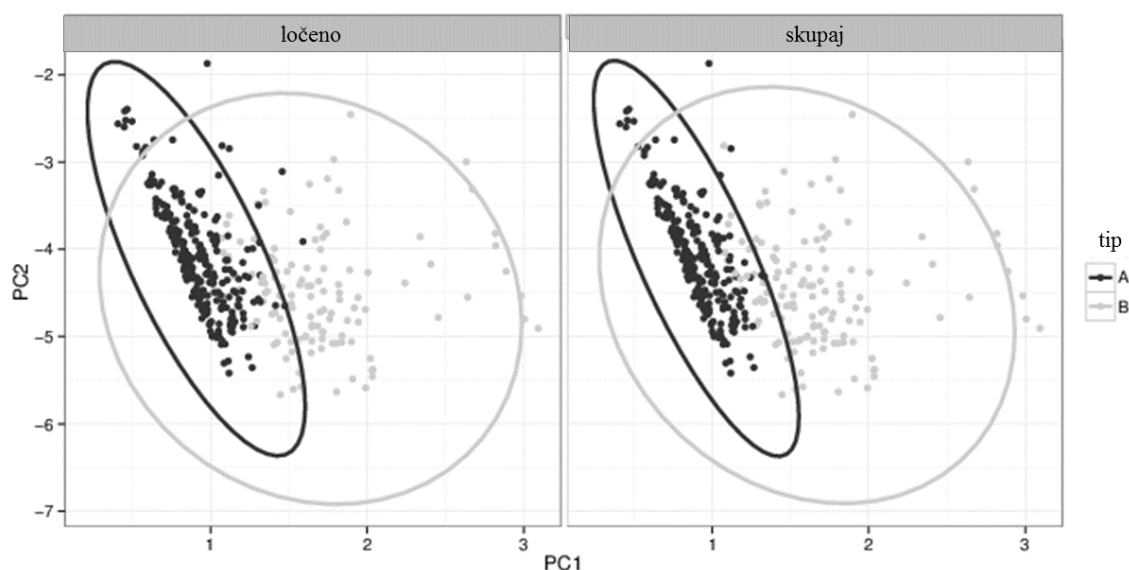
3.2.1 Primerjava med tipoma

Prve tri glavne komponente, ki pojasnijo večino variabilnosti spremenljivk, na katerih je temeljilo razvrščanje enot v skupine, so opisane v Preglednica 10. Nizka vrednost prve komponente (PC1) pomeni višje vrednotenje vseh ciljev gospodarjenja in višje vrednotenje proizvodne funkcije. Nizka vrednost prve komponente pomeni tudi manjšo vrednotenje okoljske in socialne funkcije. Nizka vrednost druge komponente pomeni visoko vrednotenje okoljske in socialne funkcije ter višje vrednotenje ciljev ohranjanja in privlačnosti. Nizka vrednost tretje komponente pa pomeni visoko vrednotenje proizvodne in socialne funkcije.

Skupina spremenljivk	Spremenljivka	PC1	PC2	PC3
vrednotenje funkcij gozda	okoljska funkcija	0,16	-0,63	-0,07
	proizvodna funkcija	-0,08	0,28	-0,91
	socialna funkcija	0,10	-0,62	-0,40
cilji gospodarjenja	proizvodnja,	-0,48	0,04	-0,09
	ohranjevanje,	-0,49	-0,26	0,07
	donosnost,	-0,47	0,10	0,00
	privlačnost	-0,51	-0,26	0,04
	standardna deviacija	1,61	1,19	1,00
	kumulativni delež	0,37	0,57	0,71

Preglednica 10: Tri najbolj relevantne glavne komponente sedmih spremenljivk.

Na njih je temeljilo razvrščanje v skupine. Preostale glavne komponente niso predstavljene, ker so bile njihove lastne vrednosti (eigenvalues) manjše od 1 in zato nepravilne (plod naključja).

Slika 36: Primerjava dveh razvrščaj v skupine.

Levo: razvrščanje elektronskega in poštnega vala (»ločeno«). Desno: razvrščanje vseh respondentov (»skupaj«). Razvrščanji sta si bili močno podobni in sta ustvarili dva tipa lastnikov: »vključeni« (tip A) in »odsotni« (tip B) lastniki. Za podrobnosti glede dveh glavnih komponent (PC1, PC2) glejte Preglednica 10.

Primerjava med tipoma lastnikov (Preglednica 11) potrjuje, kar je bilo že nakazano na Slika 36 in v Preglednica 10: tipični predstavnik »vključenih« lastnikov namerava v prihodnosti izpolniti vse štiri cilje gospodarjenja, tipični predstavnik »odsotnih« lastnikov pa je manj pripravljen izpolniti vse štiri cilje, še najmanj pa cilj proizvodnje in donosnosti. Rezultati primerjave vrednotenja funkcij gozda med obema tipoma kažejo podobno sliko: »vključeni« lastniki višje vrednotijo proizvodno funkcijo, medtem ko sta okoljska in socialna funkcija višje vrednoteni med predstavniki »odsotnih« lastnikov. Skladno s tem so lastniki »vključenega« tipa v povprečju bolj aktivni in za njih obstaja večja verjetnost, da bodo aktivno gospodarili tudi v prihodnosti. Lastniki v tem tipu so v večjem številu odraščali na kmetiji ali pa so (še vedno) aktivni kmetje.

Lastniki iz tipa »odsotnih« lastnikov so – v primerjavi z drugim tipom – v povprečju boljje izobraženi in imajo višje dohodke. V tem tipu je več žensk. Tipa se bistveno ne ločita po starosti, brezposelnosti, številu upokojencev, številu solastnikov, številu parcel, deležu dohodka, ki je povezan z gozdom, in načinu pridobitve posesti.

Na naslednji strani

Preglednica 11: Povprečne vrednosti izbranih spremenljivk po posameznem tipu lastnika, ocenjene razlike, 95-% intervali zaupanja in vrednosti *p*.

Spremenljivka	Povprečje »vključenih« lastnikov	Povprečje »odsotnih« lastnikov	Δ	$\Delta 0,025$	$\Delta 0,975$	<i>p</i>
okoljska f.	4,27	4,56	-0,29	-0,40	-0,18	0,00
proizvodna f.	3,50	3,21	0,29	0,13	0,45	0,00
socialna f.	3,87	4,05	-0,19	-0,30	-0,07	0,00
proizvodnja	0,88	0,39	0,50	0,45	0,55	0,00
ohranjevanje	0,99	0,85	0,14	0,09	0,19	0,00
donosnost	0,97	0,34	0,63	0,56	0,70	0,00
privlačnost	0,99	0,84	0,15	0,10	0,20	0,00
starost	58,16	56,87	1,29	-1,97	4,55	0,44
izobrazba	2,52	3,05	-0,53	-0,75	-0,30	0,00
dohodek	2,59	3,35	-0,75	-1,25	-0,26	0,00
dohodek (povezan z g.)	2,99	1,93	1,05	-1,40	3,50	0,40
ženska	0,32	0,45	-0,13	-0,24	-0,03	0,01
upokojenec	0,49	0,45	0,04	-0,07	0,14	0,50
nezaposleni	0,06	0,07	-0,01	-0,06	0,05	0,77
velikost posesti	1,78	1,41	0,37	0,09	0,65	0,01
solastniki	0,88	0,93	-0,05	-0,59	0,48	0,85
parcele	2,76	2,35	0,42	-0,08	0,91	0,10
podedovano	0,83	0,82	0,01	-0,08	0,09	0,90
delo na kmetiji	0,43	0,24	0,18	0,08	0,28	0,00
povezanost s kmet.	0,37	0,29	0,08	-0,02	0,18	0,11
rojen na kmetiji	0,71	0,56	0,14	0,04	0,25	0,01
realizacija del	77,04	64,00	13,04	4,84	21,23	0,00
namera za aktivno gospodarjenje v prihodnosti	2,39	2,93	-0,54	-0,85	-0,22	0,00

3.2.2 Poglobljene značilnosti tipov

V procesu kodiranja transkripcij intervjujev in fokusnih skupin smo prepoznali podtipe znotraj obeh tipov lastnikov (Slika 37). »Vključene« lastnike smo razdelili na tri podtipe.

1. Vključeni gospodarji. To so aktivni gozdarji, ki so tudi kmetje in živijo blizu gozda. Sečnjo znajo opraviti sami, les koristijo za lastne potrebe in ga tudi prodajajo. V gospodarjenje aktivno vključujejo naslednike. Na vprašanje, kaj mu pomeni gozd, je **lastnik I-21** (64 let), ki smo ga uvrstili v ta podtip, odgovoril:

»Mi imamo gozd, da smo samooskrbni z drvni, saj imamo peč na drva, in če potrebujemo gradbeni les. V zadnjem času doma niti nimamo dovolj borovega lesa za gradbeni les, zato ga v glavnem kupujemo. Sicer pa spomladi spravljamo drva, očistimo gozd, pobereemo suhe veje. Prav velikih materialnih koristi sicer od tega nimamo.«

2. Vključeni oddaljeni gospodarji. To so lastniki, ki živijo v mestu. Meje posesti poznajo vsaj približno. Dela v gozdu opravi pooblaščenec (znanec ali uradni izvajalec). Les prepustijo sekaču. Nasledniki niso vključeni v gospodarjenje. V tem podtipu je veliko ženskih lastnic. **Lastnica I-8** (62 let) iz središča Maribora, ki smo jo uvrstili v ta podtip, je takole opisala svoj način gospodarjenja.

»Ko sem bila otrok, pa mlada, pa doma, smo vsako leto čistili tisto podrast /.../in smo to posušili in imeli za steljo za živino /.../ Zdaj pa tega ne delam več in močno razmišljam, da vseeno moram. Saj letos ni mogoče več. Drugo leto, potem ko bo trava že toliko zrasla, da bo dovolj zrela, pa bomo tisto podrast malo počistili, da ne bo samo grm, da bodo rasla drevesa. Čutim, da moram to narediti, vendar ne znam sama. Moram nekoga vzeti, saj pravim, morala bi se dogovoriti z bratom pa z nečakom, da bi to nekako skupaj opravili. Jaz sem sposobna še kolikor toliko fizično delati. Potrudila se bom, da bomo to čim prej, torej drugo leto, počistili. Zaradi službe in obveznosti se temu nisem mogla dovolj posvečati, vem pa, da bi bilo prav, da bi se.«

Lastnik I-4 (60 let), ki prav tako sodi v ta podtip, živi v osrednjem delu Slovenije, njegov gozd pa leži blizu Sevnice. Njemu sečnjo in spravilo opravi najeti delavec.

»Poznam nekoga, ki se spozna na delo v gozdu, zato njega prosim, da pride in očisti moj gozd. Po žledolomu je zelo zaposlen, zato še vedno čakam, da pospravi tistih pet padlih bukev.«

3. Vključeni gospodarji z najeto delovno silo. Lastniki iz tega podtipa so nekmetje. Predstavniki prejšnje generacije so bili vključeni v kmetovanje. Sečnjo za njih opravi lokalni delavec. Lastniki opravijo vsaj spremljevalna dela v gozdu. Les koristijo za drva ali gradnjo. Otroci se zanimajo za gozd. Pogosto niso doma blizu posesti. **Lastnik I-3** (65 let), predstavnik tega podtipa, je tako opisal svoj način gospodarjenja.

»Našel sem nekoga, ki ima ustrezne stroje, da je posekal to, kar je logar odkazal, da je zanič. Zmenili smo se, da je posekal gozd in ga očistil. Stroškov je bilo za dve tretjini cene lesa. /.../ Nasledniki ne pustijo prodati, računajo za hude čase. /.../ Imam tri hčere in gozd bo najbrž dobila tista, ki živi najbližje.«

»Odsotne« lastnike smo razdelili na tri podtipe.

1. Gospodarji, ki vzdržujejo družinsko zapuščino. Ti lastniki meje posesti poznajo vsaj približno. Pogosto gre za starejše ženske lastnice. Kot otroci so ti lastniki sodelovali pri gospodarjenju v gozdu. Večinoma ne koristijo lesa. Delo v gozdu izvaja sorodnik ali lokalni

delavec. Otroci nameravajo gozd ohraniti takega, kot je sedaj. **Lastnica I-11** (67 let) je tako predstavila svoj pogled na gospodarjenje z gozdom:

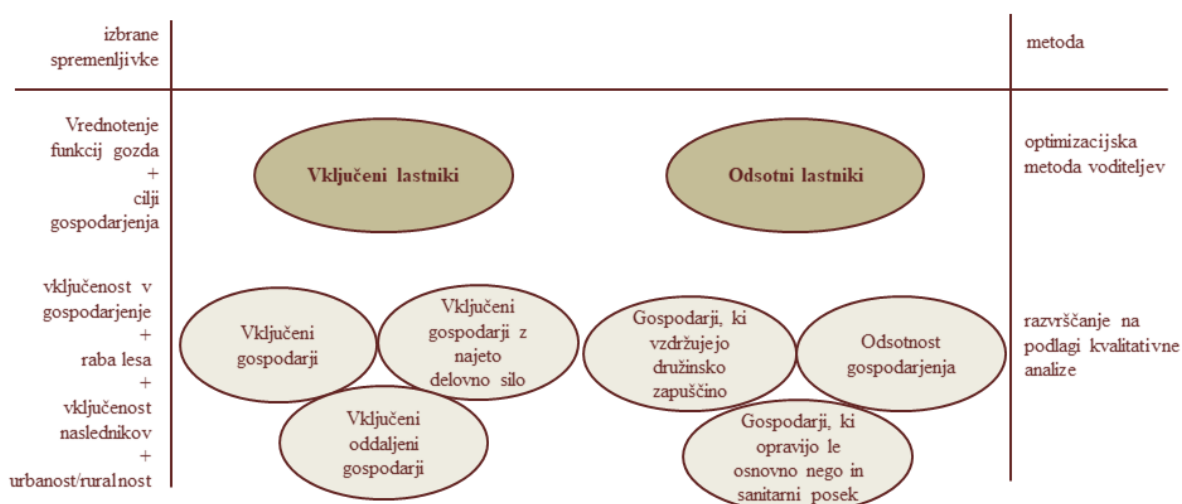
»Včasih smo spravljali les iz gozda, da smo ga imeli za kurivo, zdaj se ogrevamo na nafto./.../ Jaz sem praktično zrasla z gozdom. Ko je šel oče v gozd, sem šla z njim, da bi tekla na cesto, če bi se mu kaj zgodilo. Takrat sem imela komaj 7 let./.../ Lani sem na vasi vprašala, če kdo potrebuje kakšna drva, in povedala, da si lahko vzame zastonj in počisti. Eden se je javil, da si je napravil drva.«

2. Gospodarji, ki opravijo le osnovno nego in sanitarni posek. Gozd je del kmetije ali sekundarnega bivališča. Delo v gozdu je omejeno na nujno nego in sanitarni posek oz. se vanj poseže, če je potreben les za lastno porabo. Ti lastniki meje posesti poznajo vsaj približno. Dela v gozdu izvajajo lastniki sami ali s pomočjo sorodnikov oz. lokalnih kmečkih delavcev. Nasledniki se ne zanimajo za gospodarjenje. **Lastnica I-6** (64 let) živi v Ljubljani, gozd pa obdaja njen kupljeni vikend, ki je na Dolenjskem.

»Kar se tiče sečnje, to delo namesto mene opravi profesionalni gozdar, sekač v popolni opremi. To je siva ekonomija, ampak je za moj seniorski proračun zelo ugoden. /.../Enkrat se mi je že zgodilo, da so mi en hrast odpeljali iz gozda, pa nisem nič reagirala. /.../Jezila bi se samo, če bi mi kdo lepo drevo odpeljal. /.../Midva nimava otrok. Ne vem, komu bom to dala, podarila ali prodala. Želim, da gozd dobi nekdo, ki bo skrbel zanj. Otroci prijateljev so sami mestni ljudje in ne bi bili zainteresirani. Ne vem, kako bom to rešila.«

3. Odsotnost gospodarjenja. Oddaljen lastnik, ki redko obišče svojo posest, ne opravlja del in ne koristi lesa, nasledniki pa niso vključeni. Na Primorskem se ne gospodari, ker gre za gozd slabše kvalitete. **Lastnica I-1** (65 let) živi v Ljubljani in je podedovala gozd blizu Nove Gorice.

»To posest sem vzela, ker sem mislila, da bom lahko tam nekoč postavila hišico. Ta želja se je izkazala za neuresničljivo in zdaj zadeva pač stoji tam. /.../Če bi tam zrasla drevesa, ki bi jih bilo ekonomsko upravičeno posekati, bi posest nekomu podarila, saj se od mojih nihče ne ukvarja s tem. Nihče ne obvlada dela v gozdu, nima orodja in nič ...«

Slika 37: Razdelitev lastnikov majhnih gozdnih posesti na tipe in podtipe.

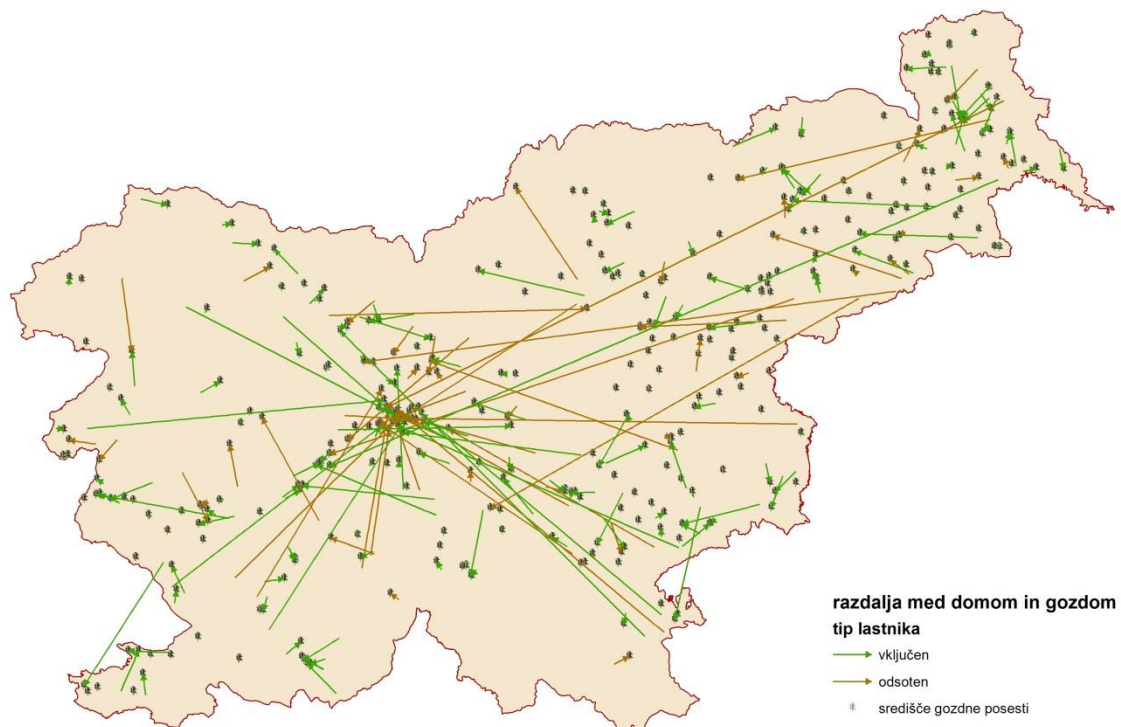
3.3 Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenja z MZGP

V pričujočem poglavju preučujemo odnos med družbenogeografskimi dejavniki in obliko gospodarjenja z ozirom na PPR.

3.3.1 Prostorska oddaljenost in razpršenost

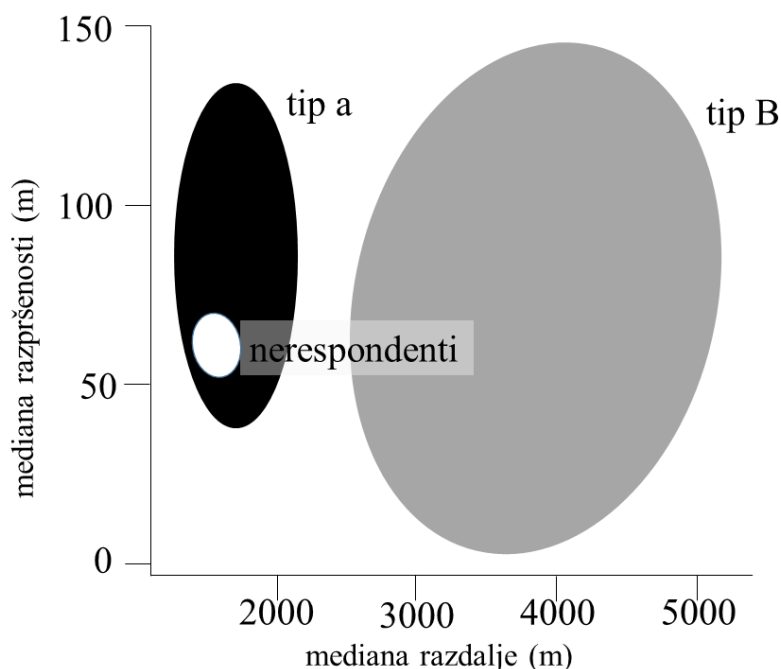
Oddaljenost in razpršenost smo obravnavali v okviru prostorske razsežnosti PPR. Oddaljenost gozda (gozdne posesti) je v našem primeru razdalja med bivališčem lastnika (podatek *HS_MID*) in središčem gozdne posesti. Razdalja je ravna črta (zračna razdalja), razpršenost pa označuje zračno razdaljo od središča posamezne parcele do središča celotne gozdne posesti. Oboje smo izračunali v programskem okolju *ArcGIS* na podlagi podatkov iz »indeksa lastnikov gozdov«.

Kot je razvidno s Slika 38, so gozdne posesti »vključenih« lastnikov MZGP bližje njihovu domu.ocene mediane razdalje do posesti in mediane razpršenosti parcel (Slika 39) razkrivajo, da so »vključeni« lastniki doma bližje svoji posesti. Preprosta analiza razdalj je razkrila, da je povprečna zračna razdalja od doma do gozda »vključenih« lastnikov 6,6 kilometrov, »odsotnih« pa 17 km.

Slika 38: Kartografska predstavitev oddaljenosti med lastnikovim krajem bivanja in gozdnimi posestmi. Posamezna puščica kaže zračno razdaljo od doma enega respondenta proti centroidu njegove gozdne posesti.

Ugotavljali smo tudi, komu so najbolj podobni nerespondenti (ugotavljali smo t. i. pristranskost zaradi neodgovora; več v poglavju Statistična analiza vprašalnika). Ugotovili smo, da so vsaj glede na oddaljenost in razpršenost bolj podobni »vključenim« lastnikom. Ta rezultat kaže na to, da je med respondenti verjetno več predstavnikov »odsotnih« lastnikov kot v celotni preučevani populaciji. To pomeni, da obstaja pristranskost zaradi neodgovora oziroma da so bili »vključeni« lastniki verjetno manj odzivni na poziv za reševanje ankete.

Slika 39: Razlika med tipoma A in B ter nerespondenti.

Elipse predstavljajo 90 % prostora zaupanja (večdimenzionalna generalizacija intervala zaupanja) skupne ocene mediane razdalje in mediane razpršenosti za tri različne tipe respondentov: »vključeni« lastniki (tip A), »odsotni« lastniki (tip B) in nerespondenti.

Nadalje nas je v analizah zanimalo, ali je oddaljenost povezana z izvedbo del v gozdu. Korelacijska analiza je pokazala, da obstaja statistično značilna povezanost med gospodarjenjem² in oddaljenostjo od posesti ($r_s = -0,167$, $p = 0,001$). Tisti lastniki MZGP, ki niso gospodarili, so imeli v povprečju posest oddaljeno 17,14 km, tisti, ki so gospodarili, pa 6,7 km.

Rezultate lahko dodatno podkrepimo z izjavami iz intervjujev. Med 22 intervjuvanci je bila polovica takšnih, ki so živeli daleč od svoje gozdne posesti (dolga prostorska razsežnost PPR). Ti lastniki so redko izvajali dela v gozdu. Nasprotno pa so tisti, ki so živeli blizu posesti, sami redno izvajali dela v gozdu in dobro poznali stanje v njem.

Lastnik I-19 (62 let) se za dela v gozdu ni odločil zaradi prevelike oddaljenosti in s tem povezanih stroškov:

»Nabavil sem motorno žago, ampak smo kar hitro ugotovili, da se s tem ne bomo ukvarjali. Ker potem moraš imeti prevoz. To je enih deset, 12 kilometrov od tu. Tako da že prevoz več pride, kot pa je vrednost kupljenih drv, ki ti jih dostavijo na dom.«

Tako je o prihodnjem gospodarjenju razmišljala **lastnica I-7** (61 let), ki živi v Ljubljani, njen gozd pa je na Dolenjskem:

»Veste kaj/.../Mi smo tako dislocirani/.../ Ne vem/.../težko, nikoli nisem pomislila na to in mož tudi ne, otroka se pa že zdaj bolj malo brigata za to. Hči je živilski tehnolog, sin je pa strojnik in ekonomist. /.../ Mislim, da bi bilo aktivnejše gospodarjenje za nas breme.«

² Gospodarjenje smo opredelili kot aktivno udeležnost lastnika ZMGP pri izvajanju del v gozdu (sečnja, spravilo, gojitvena in varstvena dela).

Po drugi strani je **lastnik I-21** (64 let), ki živi blizu svojega gozda, izkazoval dobro poznavanje stanja v svojem gozdu:

»Precej dobro poznam meje svoje posesti. Oče je lepo obnovil betonske mejnike in mi jih pokazal./.../ V glavnem pri nas rasteta topol in bor. Nekaj je jelše, nekaj akacije, nekaj hrasta, bukve ... Mešani gozd imamo. Zdaj smo podrli divje češnje, tam so bile na robu..., kostanj se najde, samo ta je pa zadnje čase bolan, pa dosti se je posušil, pa smo ga morali odstraniti.«

Pogostost obiska posesti je med lastniki različna in se giblje med enkrat tedensko do enkrat na nekaj let. Vključeni lastniki pogosteje obiščejo svojo posest, predvsem tisti, ki imajo doma kmetijo, najpogosteje zato, da iz njega dobijo les za kurjavo. Tisti, ki imajo daljšo prostorsko razsežnost PPR, gozda ne obiščejo preveč pogosto. Na vprašanje, kdaj so nazadnje obiskali posest, so odgovarjali z zadrego in slabo vestjo, saj so bili mnenja, da bi morali gozd obiskati pogosteje. **Lastnica I-6** (64 let) je na primer odgovorila takole:

»Nazadnje? Bil je žledolom in jaz še nisem uspela veliko pospraviti, sem pa seveda bila letos spomladi. Nazadnje sem si ga ogledala z enim sekačem, da tako rečem, gozdar sekač in jaz sva si ogledala, kaj bo treba še očistiti. Ampak potem nas je čas prehitel. Ko je listje, ne moreš delati. Tako da morda letos, če ne bomo pa spomladi očistili.«

Vključeni lastniki so odgovorili podobno kot **lastnik I-13** (55 let):

»Premalo. Sta dva vidika – sproščanja bi potreboval več, delal pa sem v zadnjih dveh letih v gozdu veliko. Prvo leto smo delali na sanaciji po žledu, drugo leto pa sanaciji po lubadarjih. Kar nekaj vikendov sem porabil za delo v gozdu.«

Izseljeni lastniki pogosto izgubijo vez z domačim krajem in posestjo, ki vključuje gozd. Z menjavo generacij se pogosto izgubi tudi vedenje, da ta posest sploh obstaja. Veliko pomurskih MZGP ima lastnike, ki živijo v tujini. Za revirne gozdarje to predstavlja veliko oviro predvsem pri organizaciji čiščenja gozda, ki ga je prizadela ujma ali bolezen (npr. jesenov ožig, lubadar). **Revirni gozdar F6-1** je v zvezi s tem povedal:

»Odločba v takšnem primeru lastnika ne doseže in potem nihče ne pospravi drevja.«

Revirna gozdarka F6-2 je dopolnila njegovo razmišljanje:

»Od teh lastnikov pogosto nimamo kontaktov. Težko jih je doseči. Poznam primer, kjer je lastnik v tujini pokojen, dediča pa ni. V takem primeru težko ukrepaš. Če imaš kontakt, potem ga poskušaš motivirati. Najboljši način za motivacijo je osebni ali telefonski pristop. Ampak kot revirna gozdarka raje več energije namenim tistim lastnikom, za katere vem, da bodo z veseljem šli v gozd.«

3.3.2 Čustvena oddaljenost

Čustveno oddaljenost lastnikov smo preučevali v okviru socialne razsežnosti PPR. Zanimala sta nas dva vidika v odnosu do gospodarjenja: ali je gozd pripadal družini skozi več generacij in ali lastnik goji ljubezen do podeželja in domačega kraja na podeželju, narave, miru ter dreves.

Lastnik I-17 (70 let), ki najema izvajalce za delo v svojem gozdu, je o svojih načrtih glede prodaje povedal naslednje:

»To je tako, prodam ne. Morda bodo naslednji rodovi sekali v gmajni, ko ne bo več teh drugih sredstev. Lahko, da bodo potrebovali za kurjavo.«

Čustveni interes po ohranitvi posesti, ki naj bi postala del premoženja po umrlem, je poudarjen, če je lastnik odraščal na posesti ali če so bili starši aktivni kmetje, ki so gospodarili z gozdom. Tak primer je **lastnica I-8** (62 let), ki je v otroštvu pomagala pri gozdnih delih:

»Zdaj ne morem obiskovati gozda, ker nisem v primernem zdravstvenem stanju. Drugače pa mi je gozd ogromno pomenil, ker smo se v njem kot otroci ogromno zadrževali. Jaz sem rasla na deželi, imeli smo tri gozdove. Eden izmed teh je zdaj moj. V njih smo zelo pogosto zbirali steljo in napravljali drva. Potem ko sem jaz šla v službo, smo v gozd hodili po gobe. Ogromno, res ogromno smo bili v gozdu. Ampak zdaj pa ne morem več, ker zdravstveno stanje ne dovoljuje, da bi hodila toliko po gozdovih in predvsem tam, kjer gre v hrib.«

Majhna razdalja socialne razsežnosti PPR, ki pozitivno vpliva na gospodarjenje, je bila prepoznana, ko je **lastnica I-11** (67 let) omenila, kako pomembna je bila posest za očeta, ki se je trudil, da bo gozd prenesen naslednikom v dobrem stanju:

»V najem pa ne dam. To bi moral biti pošten človek, ki bi mu lahko zaupala. Gozda ne bi vsakemu dala. Zato ker se spomnim na očeta. Zanj je bil gozd svetinja.«

Podobno je pri **lastnici F5-1** (61 let) vpliv družine pomagal zmanjšati miselno oddaljenost od gospodarjenja z gozdom:

»Moj oče je bil z dušo in telesom v gmajni. Tri hčere je imel pri hiši. Z nami si ni mogel kaj dosti pomagati. Po njegovi smrti smo najemale sekače.«

Lastnica I-6 (64 let) je sicer Ljubljankanka, vendar je ohranila poseben odnos do podeželja zaradi mame, ki je odraščala na veliki kmetiji:

»Moja mama izhaja iz kmečke družine. Imeli so ogromno posestvo na Dolenjskem. Tako da je povsem jasno, da imam željo in hrepenenje biti nekje v naravi.«

Kot sta ugotovila Hugosson in Ingemarson (2004), je lahko cilj lastnikov gozdne posesti vzdrževanje stika s krajem, kjer so preživeli otroštvo, ali z ljudmi iz domačega kraja. Ta stik omenja tudi **lastnica I-6** (64 let):

»Gozd mi pravzaprav pomeni izredno veliko. Živim v mestu, ampak sem že od majhnega hodila v gozd k mojim babicam, stricem in tetam, gozd pa je bil vedno prostor, kamor sem si želela iti.«

Močna čustvena navezanost na gozd vpliva na lastnikovo zavest glede gospodarjenja. To je izrazila tudi **lastnica I-8** (62 let) ob koncu intervjuja:

»Ko sem bila otrok, pa mlada, pa doma, smo vsako leto čistili tisto podrast. Tam je bila pravzaprav trava in ne toliko listja, ker so bile zaplate, kjer ni bilo nobenega drevesa. To smo posušili in imeli za steljo za živino, čisto vsako leto. Zdaj pa jaz tega ne delam, ampak močno razmišljam, da moram to narediti. Letos ni več mogoče. Mogoče drugo leto, potem ko bo trava že toliko zrasla in dovolj zrela, pa bomo tisto podrast počistili in napravili prostor za drevesa. Da ne bo samo gram. To moram narediti. Ampak sama tega ne zmorem in moram tudi nekoga vzeti s sabo. Saj pravim, morala bi se dogovoriti z bratom pa nečakom, da bi to nekako skupaj opravili. Saj jaz sem sposobna še toliko fizično delati, tako da si bom prizadevala, da bomo to do drugega leta počistili. Zaradi službe in obveznosti se gozdu nisem uspela posvečati na takšen način, kot bi se mu lahko. Vem pa, da bi bilo to prav.«

Zanimivo je, da ima pomembno vlogo pri navezanosti na gozd tudi čas, ki ga je lastnik v otroštvu porabil za igranje v gozdu. Takole je **lastnik I-15** (51 let) opisal, kaj mu pomeni gozd:

»Gozd mi na neki način pomeni svobodo. Ko sem odrasčal, smo se večinoma igrali v gozdu. Plezali smo, se lovili po drevesih ... Ko sem bil najstnik, sem v gozdu sprehajal psa. Veliko mladosti sem preživel tudi pri stricu, kjer mi je gozd pomenil gospodarsko dejavnost – pozimi smo napravljali fižolovke. Poznam vsa dela v gozdu, ker sem s tem odrasčal.«

Slika 40: Oče ene izmed intervjuvank med vlačanjem hlovov blizu Sviščakov (Snežniški gozdovi) leta 1987.
Vir: osebni arhiv intervjuvanke.

3.3.3 Družbeni odnosi

V tem sklopu, ki predstavlja socialno razsežnost PPR, smo preučevali solastnike in njihov način gospodarjenja v odvisnosti od sorodstvene razdalje. Zanimal nas je tudi odnos z lastniki sosednjih posesti ter odnos med lastniki in revirnimi gozdarji.

Solastništvo se je izkazalo za pomemben dejavnik, ki vpliva na gospodarjenje z MZGP. Problematično je zato, ker so med solastniki pogosti nesporazumi, kar otežuje gospodarjenje. Pogoj za uspešno gospodarjenje na posesti, ki je v solasti, so pogosti in redni stiki med lastniki. V tem oziru nas je zanimalo, koliko časa je bila posest v lasti posameznika oz. njegove družine. Več kot 80 % respondentov je svojo posest podedovalo, ostali pa so gozd večinoma kupili na trgu. Kljub dedovanju se je stik s posestjo v večji meri izgubil. Razlog za to gre iskati v dedovanju med daljnimi sorodniki in selitvi v bolj oddaljene kraje ali urbana naselja.

Rezultati anketiranja kažejo, da imata dva ali več solastnikov 20,3 % posesti (poglavje 3.1). Če je bila posest v solasti dveh partnerjev (npr. mož-žena) ali starša in otroka (npr. oče-sin), smo identificirali večjo povezanost med posameznikom in posestjo. Tudi Pezdevšek Malovrhova (2010), ki je ugotavljala pripravljenost lastnikov za povezovanje, je ugotovila podobno: »Lastniki, ki živijo s solastniki v istem gospodinjstvu, imajo 2,866-krat večji obet za »pripravljenost za povezovanje« kot lastniki, ki s solastniki ne živijo v istem gospodinjstvu.« (Pezdevšek Malovrh, 2010, str. 136) Naši sogovorniki so potrdili, da daljno sorodstvo med solastniki, manj stikov med njimi ali povečano število solastnikov vodi v zmanjšano gospodarjenje in neurejeno solastništvo. To je posledica stihijskega dedovanja. Skozi generacije se je stik med solastniki, ki so v vedno bolj oddaljenem sorodstvu, izgubil.

Revirni gozdar F6-1 nam je pojasnil negativne posledice solastništva:

»Pri solastništvu gospodarjenje poteka normalno, če lastniki prihajajo iz iste družine. Pri gospodarjenju nastopijo težave, ko gre za daljne sorodstvene vezi. Odvisno je od deleža solastnine, saj se sečnja lahko izvede, če soglasje poda večina. /.../ Obmurski gozdovi so bolj razdrobljeni kot drugod v Sloveniji. Več je solastnikov. /.../ Poznam parcelo, ki je velika 80 arov in ima 14 solastnikov. To je posledica migracij v Ameriko in Avstralijo in tako dalje. Gospodariti se ne da.«

Revirni gozdar F8-1 je prav tako opozoril na negativne učinke solastništva:

»Težava je, da gozdovi prehajajo v solastnino. Parcela je lahko velika en hektar in ima 10–12 solastnikov. To ne omogoča niti izvajanja nujnih del. Država ne bi smela dopustiti, da celotne gozdne in kmetijske površine prehajajo v solastniške odnose.«

Revirni gozdar F7-1 je izpostavil vpliv sorodstvenih razmerij med solastniki na gospodarjenje:

»Poznam primer, kjer je 2.263 solastnikov ene posesti. Med njimi je veliko nagajanja. Ko neaktiven lastnik umre, bodo posest podedovali vsi otroci. Lastniki, ki poskrbijo za oporoko, vplivajo na to, da en potomec dobi gozd. Če ni oporoke, je težje. Težko se je zmeniti.«

Urejeni osebni in poslovni odnosi med solastniki so pogoj za učinkovito gospodarjenje solastnine. Pri urejenem solastništvu se določi zastopnika (predstavnik) ali pa imajo sklenjen dogovor o skupnem gospodarjenju z gozdom, kar omogoča ZG. Do neurejenega lastništva pride, če so lastniki med seboj v sporu. **Revirni gozdar F2-1** nam je v zvezi s tem povedal:

»Problem je, ker solastniki nimajo zastopnika, čeprav jim zakon to omogoča, vendar ne zapoveduje. Revirni gozdar bi potem imel lažje delo. Tega ne storijo, ker so pogosto med seboj skregani /.../ Včasih je lahko solastnikov zelo veliko, tudi na primer 25. Zastopnik usklajuje gospodarjenje in pri sprejemanju odločitev po zakonu potrebuje le večinsko strinjanje. Gozd v solastništvu je poligon za povečevanje sporov in razlog za negospodarjenje. Inšpektor ne more izvrševati kazni, ker so roki, znotraj katerih so sposobni dobiti vse lastnike, prekratki.«

Spore kot posledico solastništva je izpostavil tudi **lastnik F8-1** (69 let), ki gospodari z gozdno posestjo, veliko 70 hektarjev. Opisal je, zakaj si je premislil glede nakupa majhne posesti:

»Bil je primer, ko sem se izognil nakupu, ker je bilo 16 lastnikov. Zdaj jih je verjetno že 32. Sem sosed tej parceli. Devet jih je bilo zainteresiranih. Rekel sem jim, naj postavijo ceno. Trije so rekli, da ne bodo podpisali, zato ni šlo skozi. Država preprosto ne bi smela dovoliti, da se deli parcela.«

Zanimalo nas je tudi, ali število solastnikov vpliva na gospodarjenje. S statistično analizo anketnih vprašalnikov smo ugotovili, da ne obstaja povezanost med gospodarjenjem in številom solastnikov ($\chi^2=2,983$, $p=0,225$).

Pomembno vlogo ima tudi odnos z lastniki sosednjih posesti. Kot ugotavlja Silverjeva (2015), se stik aktivnih lastnikov s sosedi navadno zgodi v času, ko lastnik želi opraviti sečnjo. To je trenutek zelo nizke socialne razsežnosti PPR.

Lastnik F1-1 (75 let) je stopil v kontakt s sosednjimi lastniki, predvsem zato, da bi se izognil konfliktom:

»Z vsakim mejašem sem se posebej dogovoril za skupen ogled meje. Skupaj smo jo očistili drevja, da ne bi prihajalo do nesoglasij.«

Lastniki so razseljeni po Sloveniji in svetu. Zelo pogosti so primeri, ko lastniki ne vedo, kdo so ostali solastniki iste gozdne posesti. **Lastnik I-12** (76 let) je tako odgovoril na vprašanje, ali pozna lastnike sosednjih parcel, ki mejijo na njegovo posest:

»Veliko jih je. Niti številke ne vem. Sicer sem jih poznal, vendar jih je veliko od teh pomrlo. Kdo jih je prevzel, pa ne vem. Zdaj ti mladi ne vedo, kje je parcela. Jaz vem za svojo posest. Od mladih pa jih polovica ne ve, kje ima parcelo. Starši jim tega niso povedali in tako gre to naprej.«

Mejni spori med lastniki sosednjih posesti so pogosti. Omenila jih je **lastnica I-8** (62 let):

»Sosed je začel podirati drevesa in označil tudi drevesa na moji parceli. Brat me je glede tega obvestil. Sosed je napravljaval drva in jih prodajal. Najprej sem se s tem sosedom poskušala pogovoriti. Šla sem do njega in mu povedala, da ne more podirati na drugem ozemlju. Ker se je sprenevedal, sem se odločila za izmero in dala postaviti mejnike.«

Revirni gozdar F6-1 je izrazil prepričanje, da je mejnih sporov v Prekmurju veliko:

»Mejnih sporov je veliko. Najpogosteje do njih pride, ko dedičem pokažejo napačne meje. Znan je tudi primer, ko si sosed lasti tujo posest.«

3.3.4 Starost

Povprečna starost lastnikov MZGP, vključenih v našo raziskavo, je bila 58 let. Visoka starost lastnikov MZGP je enaka raziskovalnim vzorcev raziskav, ki so bili izvedeni v primerljivih državah (Pulla in sod., 2013). V raziskavah ugotavljajo, da starost zmanjšuje pripravljenost za gospodarjenje z gozdom (Butler, Leatherberry, 2004). Rezultati analize našega anketiranja so to potrdili ($r_s = -0,156$, $p = 0,004$). Testirali smo, ali obstajajo statistično značilne razlike v povprečni starosti med tistimi, ki gospodarijo, in tistimi, ki ne gospodarijo. Mann-Whitneyjev test je pokazal, da obstajajo statistično značilne razlike v povprečni starosti tistih, ki gospodarijo, in tistih, ki ne gospodarijo ($U = 8173,5$, $z = -2,891$, $p = 0,04$). Tisti, ki ne gospodarijo, so v povprečju stari 61,53 let, tisti, ki gospodarijo, pa so stari 56,69 let.

To je potrdil tudi **revirni gozdar F4-1**:

»Za starejše lastnike je gozd zlata rezerva, ki je na voljo za hude čase. Če do tega ne pride, tisti gozd ostane bolj ali manj nedotaknjen.«

Zaradi nizkih pokojnin starejši lastniki niso naklonjeni zgodnejši predaji gozda svojim dedičem. MKGP v okviru skupne kmetijske politike zgodnejši prevzem spodbuja le na kmetijah z

velikimi površinami (pogoj so trije hektarji primerljivih kmetijskih površin, kar pomeni osem hektarjev gozda).

Lastnik F9-1 (69 let) je aktiven starejši kmetovalec, ki se je odločil, da v gozdu ne bo več izvajal sečnje in bo s tem pomagal gozdu, da si opomore:

»Zdaj itak nimam več dovolj za posek, tako da sem nehal in to »šparam«. Za vsak slučaj. Prodal bom sinu, da ne bom imel obveznosti, če bom pristal v domu [starejših; op. avtorja]. Tako daleč smo prišli. Ni več darilna pogodba, samo kupoprodajna. Davek pri prodaji bom jaz plačal in konec. Pri gozdu, če ni velikih naravnih pojavov, ki mu škodijo, ni inflacije. Bolje kot hranilna knjiga.«

Tudi po mnenju **lastnika I-14** (60 let) se v gozdu ne bi smelo izvajati pretirane sečnje in bi ga bilo treba prepustiti naravi. Večji poseg v gozdu je napravil takrat, ko so na kmetiji potrebovali gradbeni les:

»Vedno sekam le poruvana, odmrla ali suha drevesa. Nazadnje sem stoječe drevje sekal leta 1974 zaradi potreb na kmetiji. Narava sama odmerja drevje za posek. Če se ne čisti, nastane gospodarska škoda, ker se les izgubi. Narava sama poskrbi, da je gozd »čist«. V medijih ves čas namigujejo, da bi se moralo več sekati v slovenskih gozdovih. To je nesmiselno. Seka se dovolj. Gozd ima tudi druge funkcije.«

Revirni gozdar F10-1 se ni strinjal, da je gozd veliko vreden:

»Gozd je vedno pomenil banko. Zemlja je banka. Če ti ne gre zelo hudo, potem ne boš tega prodajal. Ni potrebe po prodaji. Lastniki ne vidijo razloga za prodajo. Navsezadnje ne gre za veliko denarja. 25–40 tisoč evrov za majhen gozd. Kmetje niso borzni posredniki in ne vedo, kako denar obračati, zato se ne podajo v tako prodajo. Davek je majhen: zato imeti v lasti gozd ne stane veliko.«

Lastnik F5-2 (46 let) se s tem, da lahko majhen gozd prinese velik dohodek, ni strinjal:

»Gozd je včasih pomenil banko kmetiji, ki ji je pripadal. To danes ne velja več. Lastnike za delo v gozdu ne motivira več denar. Lastniki lahko v gozdu delajo kot psi, pa zaslužijo malenkost.«

Lastnik N-6169 je bil mnenja, da se, če družina drži skupaj, ne mudi s predajo gozda dedičem:

»Jaz sem že star. Moj sin gospodari z gozdom. Na kmetiji sem živel vse od otroštva, ampak gozda mi ni bilo potrebno obiskati že več let.«

Lastnik F4-1 (50 let) je menil, da je njegov oče zgleden lastnik gozda in ga dobro uči glede dela v gozdu:

»Oče bo predal gozd, ko bo za to čas in bomo nasledniki to znali zgrabiti. Starost ni ovira. Gozd vseeno nima tolikšne perspektive, da bi moral biti prevzem takojšen, poleg tega mora vsaka stvar dorasti. Jaz tebi luč, ti meni ključ.«

Po naših ugotovitvah so otroci vse manj zainteresirani za lastništvo majhnih gozdov. **Lastnik I-12** (80 let) je povedal, da gozd sina ne zanima:

»Moj sin noče niti slišati za zemljo. Kdo bo od teh mladih vzel zemljo? Nihče. Zemlja je prenizko, boli hrbet.«

3.3.5 Povezanost s kmetijstvom

Po drugi svetovni vojni je s politiko hitre industrializacije nastopila nagla deagrarizacija. Delež kmečkega prebivalstva se je pospešeno zniževal. Z deagrarizacijo so nastopile tudi socialne in kulturne spremembe. Življenjske ravni, življenjske prakse in življenjski slog kmečkega prebivalstva so se približali vzorcem iz mest (Klemenčič, 2002; Lazarevič, 2011). Mladi so se pospešeno izseljevali v mesta, kjer so si ustvarili družine in se zaposlovali v neagrarnih poklicih. Skozi generacije se je stik s kmečkim življenjem izgubil.

Zanimalo nas je, ali obstaja statistično značilna povezanost med povezanostjo s kmetijstvom in odsotnostjo gospodarjenja. Rezultati Pearsonovega χ^2 testa so pokazali, da lastniki, ki niso bili nikoli povezani s kmetijstvom (na kmetiji niso odraščali ali tam živeli in delali), redkeje gospodarijo s svojim gozdom ($\chi^2=8,236$, $p=0,041$). Povezavo med ne vključenim gospodarjenjem in lastnikovo nepovezanostjo s kmetijstvom so nam potrdili tudi sogovorniki.

O tej povezanosti so največ vedeli povedati revirni gozdarji, ki imajo dober vpogled v družbenogospodarske značilnosti lastnikov.

Revirna gozdarka F3-1 je omenila, kako pomemben je stik s kmetijstvom pri odločitvi za gospodarjenje z gozdom:

»Problem je tudi, da ne gre več za lastnike, ki so od rojstva živeli na kmetiji in bili naučeni, da spoštujejo gozd, ki so ga tudi veliko obiskovali. Problem z »novimi« lastniki je ta, da se ne ve, kdo so, z njimi nimajo kontakta in nimajo pospravljenega gozda. Stik novih generacij z gozdom se je izgubil.«

To je potrdil tudi **revirni gozdar F4-1**:

»Tisti, ki niso »rasli z gozdom« oz. nimajo privzgojenega čuta za gospodarjenje z gozdovi, gozd pustijo nedotaknjen ... Kmetje, ki imajo v lasti gozd, so dobri gospodarji.«

Revirni gozdar F6-3 je bil mnenja, da kmetje vzorno gospodarijo z gozdom:

»Večina kmetov je aktivnih gozdarjev. Kmetje so bolj aktivni gospodarji in bolj navezani na gozd. Po mojih izkušnjah uspešni kmetovalci vedno iščejo tudi podporo gozdarske stroke, da zgledno gospodarijo tudi z gozdom.«

Da je povezava med kmetijstvom in vzornim gospodarjenjem močna, smo izvedeli tudi od lastnikov, na primer od **lastnika I-2** (48 let):

»V gozdu sem zagotovo enkrat na teden. Kmetijsko gospodarstvo sem prevzel pred tremi leti in začel kmetovati. Od takrat sem tudi zelo pogosto v gozdu. /.../ Gozd je dokaj pomemben del mojega kmetijskega gospodarstva. Na kmetiji sem registriral tudi dopolnilno dejavnost. Želim se ukvarjati s tradicionalnim tesarstvom.«

Gozd je tradicionalno sestavina kmetije, kot so pojasnili tudi naši sogovorniki.

Lastnik F7-1 (72 let):

»Če si kmet, imaš tudi gozd. Eno z drugim je povezano. Kot kmet imaš vsakega malo, nekaj travnika, nekaj njiv, nekaj gozda.«

Lastnik F8-2 (54 let):

»Vedno je bilo smatrano, da je gozd rezerva oziroma kmetova banka. Trdno sem prepričan, da bo še dolgo tako.«

Lastnik I-20 (80 let):

»Včasih so bili lastniki gozda bolj povezani. Kmetje so imeli živino in bili več v gozdu. Nabavljali so steljo. Zdaj nihče ni več v gozdu. Nimajo več živine.«

Na kmetiji gospodarjenje z gozdom običajno ne predstavlja glavne dejavnosti. Vseeno kmetje za gozd skrbijo, ker se zavedajo njegove koristi. **Lastnik I-16** (54 let), ki ima kmetijo, je glede gozda povedal naslednje:

»Jaz se ukvarjam z živinorejo, imam krave. Gozd je zame postranska zadeva. Pospravim podrta drevesa, če je potreba, več ne. Les koristim samo za kurjavo.«

Lastnik I-21 (64 let), ki je gospodar manjše kmetije, je povedal, da koristi les iz svojega gozda zgolj za kurjavo:

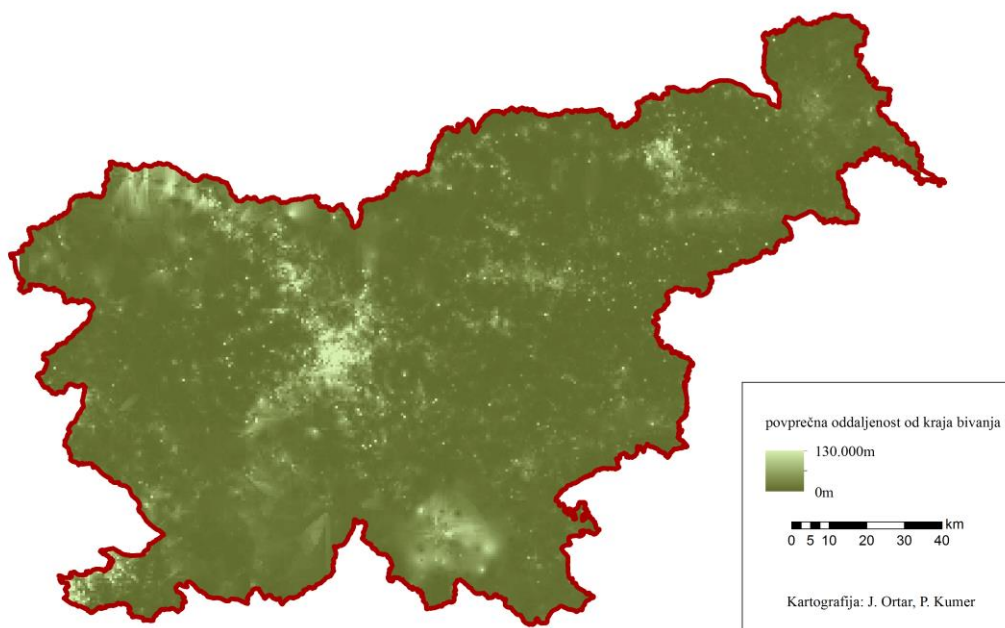
»Gozd nam predstavlja samooskrbo z drvni, ker imamo centralno peč na drva. Ne kupujemo več premoga, tako kot smo ga včasih. Včasih ga koristimo tudi za gradbeni les. Sicer niti nimamo več toliko bora, zato gradbeni les v glavnem kupimo. Spomladi pospravljamo drva in gozd očistimo. Poberemo suhljad. Kakšne velike materialne koristi od gozda nimamo.«

3.3.6 Življenjski slog

V okviru prostorske razsežnosti PPR smo ugotavljali tudi, ali so lastniki bolj urbani ali bolj podeželski in ali zaradi tega obstajajo razlike v življenjskem slogu ter s tem razlike v pripravljenosti za gospodarjenje.

Tipologija naselij v Sloveniji (Ravbar 1997; Ravbar, 2003; Cigale, 2005), ki temelji na socialnogeografskih, strukturnih, fiziognomskih, morfoloških in funkcijskih kriterijih, opredeljuje šest tipov, ki se razlikujejo glede na stopnjo urbanizacije. Za naše potrebe smo te tipe združili v dva tipa: mestni tip (mesta, suburbanizirana obmestna naselja, urbanizirana obmestna naselja) in podeželski tip (močno urbanizirana podeželska naselja, urbanizirana podeželska naselja, ostala podeželska naselja). Ugotovili smo, da je med »vključenimi« lastniki več takšnih, ki živijo v podeželskem tipu naselja (46 %), kot pa med »odsotnimi« lastniki (36 %). Velja tudi nasprotno: več »odsotnih« (63 %) kot »vključenih« lastnikov (53 %) je doma v mestnem tipu naselja.

V Preglednica 11 je predstavljena povezanost lastnikov s kmetijstvom. Ugotovili smo, da je razlika med »vključenimi« in »odsotnimi« lastniki ta, da je več vključenih lastnikov na kmetiji že od rojstva, da jih več dela na kmetiji in jih je več povezanih s kmetijstvom. Ugotovili smo tudi, da so, glede na izmerjeno zračno razdaljo med bivališčem in središčem gozdne posesti, najbolj oddaljeni lastniki doma v mestnih delih Slovenije (Ljubljana, Celje, Maribor, Postojna, Murska Sobota, Koprsko Primorje). Nekateri predeli, kot sta Kočevsko in Zgornja Savska dolina, izstopajo po oddaljenosti zaradi povprečno večjih gozdnih posesti (Slika 41).

Slika 41: Kartografski prikaz povprečne oddaljenosti lastnikov (glede na kraj bivanja) od posesti. Svetlejši odtenki prikazujejo lokacije bivališč tistih posestnikov, ki so najdlje oddaljeni od svojih posesti.

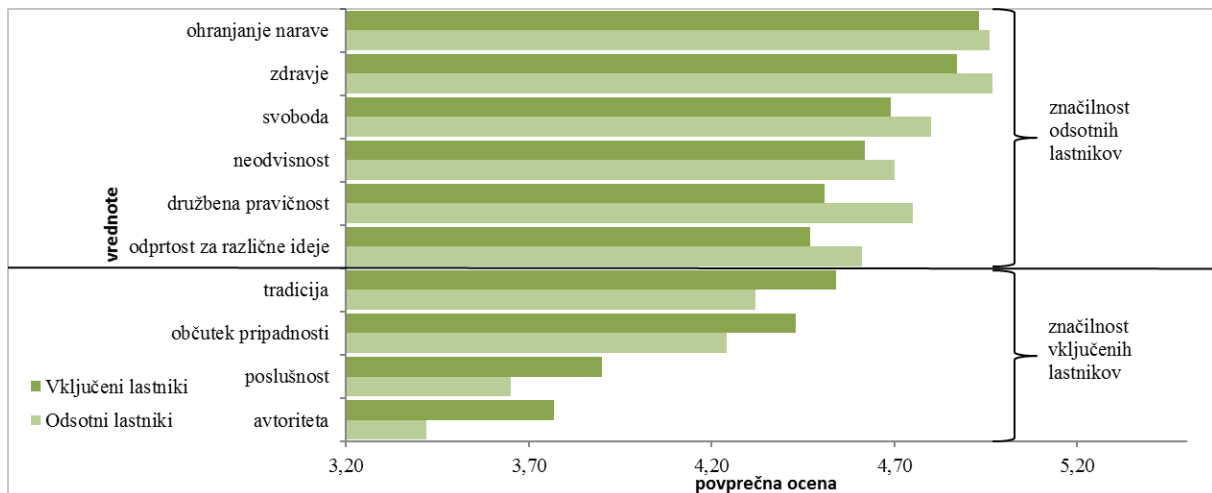
V anketi smo lastnike MZGP spraševali tudi, kako pomembne so za njih izbrane splošne vrednote. Ocene so podali posameznim spremenljivkam (Preglednica 12), in sicer na Likertovi lestvici od 1 (nepomembno) do 5 (pomembno). Povprečne ocene so glede na tip lastnika predstavljene na Slika 42. Ugotovili smo, da so vsem lastnikom MZGP najpomembnejše naslednje vrednote: ohranjanje narave (povprečna vrednost 4,95), zdravje (4,92), svoboda (4,75), neodvisnost (4,66) in družbena pravičnost (4,63).

Preveriti smo želeli, ali se tipa »vključenih« in »odsotnih« lastnikov razlikujeta glede na to, kako so njihovi predstavniki ocenjevali posamezne vrednote, ki po Georgu (1998) tvorijo življenjski slog. Posamezno vrednoto smo uvrstili bodisi v podeželski bodisi v urbani kontekst (Preglednica 12). Po Ziegenspecku, Hårdterju in Schramlu (2004) naj bi podeželski kontekst gradile tradicionalne vrednote, medtem ko naj bi urbani kontekst gradile vrednote, ki so se pojavile zaradi družbenih sprememb, ki so jih spremljali procesi, kot so modernizacija, birokratizacija, urbanizacija, demokratizacija itd. (glej npr. Zapf, 1994)

Vrednota	Spremenljivka	Značilnost mestnega življenjskega sloga	Značilnost podeželskega življenjskega sloga	Vir
skrb za ohranjanje narave	<i>ohranjanje narave</i>	večja	manjša	Berenguer, Corraliza in Martin 2005; Huddart-Kennedy in sod., 2009; Van Liere in Dunlap 1980; Nordlund in Westin 2011
povezanost med ljudmi	<i>občutek pripadnosti</i>	manjša	večja	Putnam, 2001, str. 88; Korte, Kerr 1975; House, Wolf 1978; Drozg 1999; Kovačič in sod., 2000; Scott, Gilbert, Gelan 2007; Černič Istenič 2009; Tittle 1989; Tittle, Grasmick 2001; Beggs, Haines, Hurlbert 1996; Tonnies, 1940
skrb za zdravo življenje	<i>zdravje</i>	večja	manjša	Fogelholm in sod., 2006
individualizem	<i>svoboda neodvisnost avtoriteta poslušnost</i>	večji	manjši	Thomas, Abts in Weyden 2014; Wirth, 1938; Tittle 1989; Tittle, Grasmick, 2001
strpnost in enakopravnost	<i>odprtost za različne ideje družbena pravičnost</i>	večja	manjša	Bell, Valentine 1995; Weston 1995; Stouffer 1955; Thomas, Abts, Weyden 2014; Wirth, 1938; Tittle 1989; Tittle, Grasmick 2001; Petkovič 2007; Boudet in sod., 2013
predanost tradiciji	<i>tradicija</i>	manjša	večja	Tonnies 1940
mir, zdravo in sproščeno okolje	/	manj prisoten	bolj prisoten	Fulton, Fuguitt, Gibson 1997

Preglednica 12: Vrednote, spremenljivke, s katerimi smo jih merili, ter njihova teoretična povezanost z življenjskim slogom.

Po primerjavi ocen, ki so jih dodeljevali »vključeni« in »odsotni« posameznim spremenljivkam, smo ugotovili, da se tipa razlikujeta glede na življenjski slog. »Vključeni« lastniki, ki so bolj podeželski, večje povprečne vrednosti od »odsotnih« pripisujejo tradiciji, občutku pripadnosti, poslušnosti in avtoriteti. »Odsotni« lastniki pa višje od »vključenih« vrednotijo ohranjanje narave, zdravje, svobodo, neodvisnost, družbeno pravičnost in odprtost za različne ideje. Za ugotavljanje statističnih razlik smo uporabili Mann-Whitneyjev test, ki je pokazal, da se »vključeni« in »odsotni« lastniki MZGP razlikujejo v vrednotenju družbene pravičnosti ($U=12497,500$, $Z=-2,305$, $p=0,021$, povp. ocena za »vključene« lastnike je 4,51, za »odsotne« pa 4,75) in svobode ($U=12869,000$, $Z=-2,205$, povp. ocena za »vključene« lastnike je 4,69, za »odsotne« pa 4,80).

Slika 42: Povprečne ocene pomembnosti izbranih splošnih vrednot glede na tip lastnika. »Vključeni« lastniki v večjem številu živijo na podeželju, »odsotni« lastniki pa v mestih.

Pogled meščanov in podeželanov na gozd se pogosto razlikuje, kar lahko vodi v konflikte. To je potrdil **revirni gozdar F8-2**:

»Ljubljčan ima drugačen odnos do gozda. Podal bom primer napada medvedov. Ljubljčanji so proti odstranitvi medveda. Ampak lokalce moti, ker pride medved na dvorišča hiš. Če se v Nemčiji lastnik odloči obnoviti gozd, postreli divjad na tistem območju, drugod ne. Ščasoma se pomlajevanje izvrši in gozd preide v zrelejšo fazo.«

Mnenje aktivnih lastnikov in revirnih gozdarjev glede mestnih lastnikov je bilo več ali manj enotno. **Revirni gozdar F6-3** je povedal:

»Veliko jih sploh ne ve za svojo »šumo«. Večina lastnikov, ki biva v mestu, ne ve za gozd, razen če ima zadostno površino in potrebuje dodaten vir dohodka. Drugače pa mestnega lastnika redkokdaj srečaš v gozdu.«

To nam je potrdil tudi dopis **lastnice N-2829** iz Ljubljane:

»Tega mojega gozda ni veliko in je v ilirskobistriškem okolju, zame je oddaljen. /.../ Lastnici sta še vedno moja sestra in sestrična, za ostale ne vem. Nikoli se nisem ukvarjala s tem, ne morem vam pomagati.«

Hčerka **lastnika I-18** (61 let) živi v mestu in je zaposlena v neagrarni dejavnosti, zato ne pričakuje, da bo naslednja generacija aktivno gospodarila z gozdom:

»Hčerka je že dostikrat rekla, da bodo toliko delali v gozdu, kolikor bo nujno. Brez problema bodo živeli brez tega. Če pa ne, pa bodo morali znati pripraviti drva.«

Podobno **lastnik I-5** (75 let) razmišlja o svojem sinu:

»Jaz sam gospodarim, sin se mi redko pridruži. Saj ne more, če hoče delati. Zdaj je tako. Cel dan je v svoji firmi. Zjutraj gre, ob šestih, sedmih neha delati. Takrat mi včasih pride pomagat.«

Kritičen pretres raziskave o življenjskem slogu

Razprava o življenjskem slogu je povezana z razpravo o urbanosti in ruralnosti. Kot ugotavljata Elands in Wiersum (2001), si raziskovalci niso enotni glede opredelitve enega in drugega pojma. Obstaja več pristopov k opredelitvi urbanega in ruralnega. Halfacree (1993) ugotavlja, da je socio-kulturni pristop, ki smo ga uporabili in zagovarja dva različna življenjska sloga, v literaturi doživel več kritik. Predvsem ga kritizirajo zagovorniki *urbano-ruralnega kontinuuma*. Koncept je v znanost najverjetneje vpeljal Redfield (1930; 1934; 1940; 1941; 1947), kasneje pa so se o njem razpisali še drugi tuji (Miner, 1952; Mintz, 1953; Dewey, 1960) in domači avtorji (Vrišer, 1974; Kokole, 1976). Ideja temelji na prepričanju, da se je jasno izražena meja med mestom in podeželjem spremenila v dolgo prehodno cono. Na območju postopnega prehoda se prepletajo podeželske in mestne funkcije. To naj bi bila predvsem posledica procesa selitve neagrarnih dejavnosti na podeželje, ki se je pri nas pojavil v obdobju po drugi svetovni vojni. To prepričanje vodi v sklep, da so prebivalci urbanega okolja skladno s procesom suburbanizacije na podeželje vnesli vzorce mestnega načina življenja. Nasprotno v raziskavi zagovarjamo idejo Brandthove in Haugrove (2011), ki menita, da je socialna identiteta spremenljiva – oblikuje in preoblikuje se v različnih okoliščinah in okoljih. Ljudje se skladno s tem razmišljanjem spreminjamo glede na prevladujoča pričakovanja drugih in interakcije z njimi. V politični geografiji je fenomen znan kot učinek sosedstva in temelji na domnevi, da na razmišljanje posameznika vpliva skupnost, ki ga obdaja (Agnew, 1987). Po tej teoriji je prebivalec mesta, ki je zaposlen v neagrarni dejavnosti in se druží z drugimi meščani, posvojil urbani način življenja. Ob koncu tedna, ko se vrne na podeželje, na njegovo obnašanje vplivajo tamkajšnja skupnost in tamkajšnji prevladujoči vzorci razmišljanja, ki so drugačni od tistih v mestu. V tem poglavju rezultati temeljijo na teoretičnem izhodišču, da so izbrane vrednote »bolj« značilnost enega ali drugega življenjskega sloga. Pri tem se zavedamo, da generaliziramo in da marsikateremu posamezniku, pripadniku tipa »vključenih« ali »odsotnih« lastnikov, nismo pripisali njemu ustreznega življenjskega sloga. Podobno je do generalizacije prišlo pri pripisovanju vrednot bodisi urbanemu bodisi podeželskemu okolju. Tako se denimo zavedamo, da skrb za ohranjanje narave s trajnostnimi kmetijskimi praksami obstaja tudi na podeželju, da novejša gibanja za poživitev mestnih sosesk prispevajo k zmanjšanemu odtujevanju mestnih prebivalcev, da se tudi ljudje na podeželju vse bolj poslužujejo oblik rekreacije in da je strpnost do drugačnih prisotna tudi ponekod na podeželju.

3.3.7 Znanje za delo v gozdu

Lastnikovo znanje za delo v gozdu smo ugotavljali preko strinjanja oziroma nestrinjanja s trditvijo, da imajo razpoložljiva sredstva in znanje, da vzorno gospodarijo s svojim gozdom.

Njihovo strinjanje/nestrinjanje smo merili na Likertovi lestvici, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »povsem se strinjam«. Rezultati kažejo, da so lastniki MZGP precej neodločeni glede strinjanja s to trditvijo (povprečna vrednost 3,42).

Zanimale so nas izjave sogovornikov, povezane z znanjem in samozavestjo za delo v gozdu. Obravnavali smo jih v okviru objektivne razsežnosti PPR. Zmožnost za delo v gozdu se je izkazala za pomemben dejavnik pri odločitvi za gospodarjenje z MZGP. **Lastnica I-7** (61 let) z daljšo objektivno razsežnostjo PPR je povedala, da se ji zdi pomembno, da opravlja dela v gozdu tisti, ki to res obvlada:

»O, ja, sin bi znal, ampak sem pa jaz tako panična pri tem, a veste. Naš gozd je v strmini in davnega leta 1969 so šli brat, mož in prijatelji podirati majhne smrekice za napušč. Takrat je brat moža z motorno žago porezal po nogi, a veste, in to ni lepa stvar. Od takrat ne pustim več, da bi se amaterji ukvarjali s podiranjem lesa. Ker tega ni tako veliko, da si ne bi mogli privoščiti nekoga, ki je več tega dela.«

Vključeni lastniki s kratko objektivno dimenzijo PPR so se dela v gozdu naučili od očeta, kar nam je povedal tudi **lastnik I-16** (54 let):

»Znanje za delo sem pridobil od prednikov, nekaj pa sam. Nekaj pa tudi s tečaji.«

Pomembno vlogo imajo tudi tečaji za delo v gozdu. **Lastnik I-2** (48 let) se jih je že posluževal:

»Udeležil sem se tečaja za varno delo v gozdu, čeprav moram še opraviti izpit za delo z motorno žago. Največ znanja sem sicer pridobil od očeta, veliko sem se naučil tudi s spletne strani Youtube.«

Tečaje je opravil tudi **lastnik I-10** (53 let):

»To znam že od majhnega. Rojen sem na kmetiji, poleg tega sem planinec. Narejena imam že dva tečaja za delo z motorno žago. Žago koristim tudi v planinstvu, ker sem markacist.«

Večina lastnikov si je pomoč poiskala pri delavcih, ki so usposobljeni za delo v gozdu. **Lastnik I-3** (65 let) dreves ni podiral sam, temveč se je vključil v spremljevalna dela:

»Imam lastno znanje, samo zdaj si niti ne upam več, ker sem že v letih, zdaj si dobim za podiranje osebo, ki je usposobljena za to delo. On tudi potegne les v dolino, potem pa si jaz v dolini les razžagam, ga naložim in pripeljem domov. Samouk sem, pa nisem imel še nobene nesreče, če še to lahko povem.«

Ženske so se pogosteje zatekle po pomoč k revirnemu gozdarju ali bližnjim družinskim članom. **Lastnica I-1** (68 let) je povedala, da ji pri delu v gozdu pomaga brat:

»Sečnjo opravi brat. Na njega se vedno lahko obrnem. Pri pospravljanju pa sodelujem.«

Revirni gozdar F7-2 je povedal, da si ženske lastnice poiščejo izvajalca in same ne opravljajo del v gozdu:

»Ženske gospodarijo tako, da si izberejo izvajalca, ne sekajo same. Ali pa prodajo les na panju.«

3.3.8 Dostopnost gozdne posesti

Dostopnost gozdne posesti je mogoče opredeliti s strokovnega, pravnega in osebnega vidika. Strokovni vidik je povezan s strokovnim terminom odprtosti gozdov, ki pomeni povprečno dolžino gozdnih prometnic (gozdne vlake, gozdne ceste) in drugih prometnic na hektar gozda (oz. posesti) ter oddaljenost od njih. Pravni vidik dostopnosti se navezuje na določilo, da je gozd prosto dostopen javnosti in so s tem omejene lastnikove pravice (poglavje 1.4).

V okviru anketiranja nas je zanimal osebni vidik dostopnosti, ki je izredno subjektiven. S posameznikovega osebnega vidika je dobro dostopen na primer tisti gozd, kjer vstopa vanj ne ovira reliefna stopnica, pas robide, vsepovsod ležeče podrto drevje, hiša ob gozdu ali ograja na robu gozda ipd. Gozdna posest je od najbližje poti lahko oddaljena tudi manj kot 100 metrov, pa je ob navedenih razmerah vendarle slabo dostopna. Za večino je gozd, ki sicer nima navedenih ovir za dostopanje, a je zelo oddaljen, vendarle slabo dostopen. Obratno pa je lahko gozd v bližini posameznikovega bivališča zaradi visoke obiskanosti, onesnaženosti, medsosedskih sporov, žitnega polja med potjo in njim ipd. nedostopen; gozd v bolj obljudenih turističnih krajih (na primer v Kranjski Gori) pa se lastniku lahko zdi dostopen, ker se do njega lahko svobodno pripelje, ob njem parkira in brez ovir vstopa vanj.

Lastniki MZGP so ocenjevali dostopnost do gozdne posesti na skali od 1 (zelo slaba) do 5 (zelo dobra). Rezultati so pokazali, da je v povprečju rezultat 3,09, kar pomeni, da so bili lastniki precej neodločeni glede dostopnosti posesti.

Primerjali smo tudi subjektivne ocene dostopnosti glede na tip lastnika, in sicer na podlagi T-testa (Preglednica 13). Zanimivo je, da so »odsotni« lastniki svoj gozd v povprečju ocenili kot bolj dostopen v primerjavi z vključenimi lastniki, kljub temu, da so od njega dokazano bolj oddaljeni (čeprav oddaljenost ni enaka dostopnosti). Razlog za takšno razliko v oceni je morda v tem, da so vključeni lastniki veliko bolj kritični pri oceni dostopnosti svojega gozda, saj bolje poznajo njegove značilnosti in ga obiščejo pogosteje. Posledično so bolj kritični do stanja gozdnih poti, zaraščenosti itd. Ker pri delu pogosteje koristijo mehanizacijo, je za njih urejena cesta ali vlaka pomembnejša. Po drugi strani se odsotni lastniki morda hitreje zadovoljijo s potjo, ki je dostopna samo peš.

	»Vključeni« lastniki	»Odsotni« lastniki	Vrednost <i>p</i>
subjektivna ocena dostopnosti (1-zelo slaba, 5-zelo dobra)	3,12	4,27	0,03

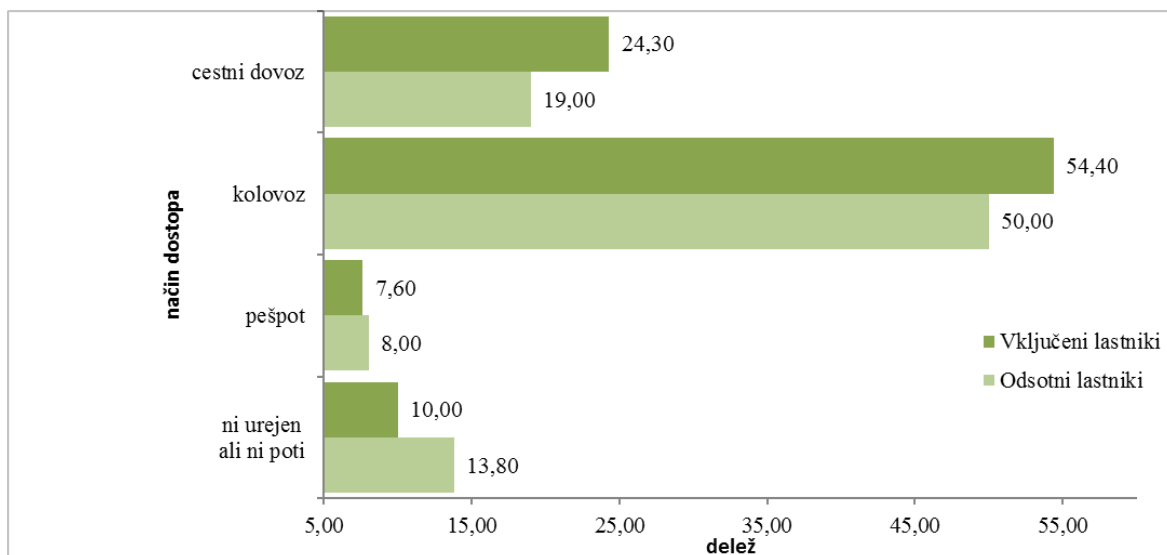
Preglednica 13: Subjektivna povprečna ocena dostopnosti do gozda respondentov

S pomočjo analize anketiranja smo ugotovili, da vsi lastniki MZGP v povprečju potrebujejo 11,13 minut vožnje z vozilom in 19,53 minut peš, da pridejo do svojega gozda.

Podobno kot pri oceni dostopnosti so »odsotni« lastniki ocenili, da za dostop do gozdne posesti v povprečju potrebujejo 11 minut (z vozilom) in 13 minut (peš). »Vključeni« lastniki pa potrebujejo za dostop 11 minut z vozilom in vsaj 21 minut peš. Da bi ugotovili, ali za to analizo obstajajo statistično značilne razlike, smo uporabili Mann-Whitneyjev test. Ugotovili smo, da ni statistično značilnih razlik (za poti z vozilom: $U=9998,000$, $Z=-1,476$, $p=0,140$, za poti opravljene peš: $U=9496,500$, $Z=-1,311$, $p=0,190$).

Ocena trajanja potovanja odstopa na enak način glede na tip lastnika kot prejšnja spremenljivka, razlogi pa bi lahko bili podobni.

Ugotavljali smo tudi razlike v načinu dostopa do gozdne posesti med »vključenimi« in »odstotnimi« lastniki (Slika 43). Največ vključenih lastnikov ima dostop do svojega gozda urejen po kolovozu (54,4 %), cestnem dovozu (24,3 %) in pešpoti (7,6 %). Poti niso urejene samo pri 10 % vključenih lastnikov. »Odsotni« lastniki v nekoliko manjšem deležu (50 %) dostopajo do gozda s kolovoza in cestnega dovoza (19 %). Gozd »odsotnih« lastnikov je zato v večji meri urejen po poteh nižje kategorije: pešpoti (8%), brezpotja oz. neurejene poti (13,8 %).

Slika 43: Razlika v načinu dostopa gozdne posesti med vključenimi in odsotnimi lastniki.

O dostopnosti smo spraševali tudi naše sogovornike. Na vprašanje, kako dostopen je njen gozd, je **lastnica I-6** (64 let), ki smo jo uvrstili med »odsotne« lastnike, odgovorila:

»Za mene osebno, ki gozd koristim samo za nabiranje suhljadi za drva, je dovolj dostopen. Drugače pa mislim, da je tista pot, ki predstavlja javno dobro, preozka. Teren ni utrjen in je neprimeren, da bi nekdo iz hoste vlekel drva. Na začetku gozda je mogoče 20 metrov dovolj širokih. Potem pa se to neha in je pot resnično zelo ozka, nekje okrog 170 centimetrov. Za traktor to ni dovolj. Delo je ročno. Moj mejaš tega gozda, sosed, je dolga leta s »šajtrgo«, torej s takšnim pletenim košem na štiri kolesa, šel v gozd, napravil drva in z njo vozil drva kar precej daleč do doma. Drugače niso mogli. Potem pa so oni nekako z glavne ceste z druge strani naredili pot, tako da se jim ni potrebno več tako mučiti in voziti mimo moje posesti.«

Lastnik I-21 (64 let), predstavnik tipa »vključenih« lastnikov, je kritično ocenil dostopnost do svoje posesti:

»Z dveh strani je kar dober dostop, z ene strani pa bolj otežen, ker se tam nahaja potok in je stran od glavne ceste. Tam je tudi bolj hribovit, razgiban teren, zato je bolj težko priti zraven.«

3.3.9 Pripravljenost za povezovanje

V nadaljevanju je naveden podrobnejši opis posameznih oblik povezovanja lastnikov v Sloveniji, ki smo jih uvrstili v skupine, navedene v poglavju 1.5.

1. Neformalno povezovanje

Združevanje za izvedbo gozdnih del v izrednih razmerah predstavlja obliko združevanja, kjer izvajalci del sami poiščejo lastnike na določenem območju. Sečnjo opravijo na več manjših parcelah naenkrat, da se jim investicija z vidika ekonomije obsega povrne. To obliko združevanja opisuje Novakova (2012). Takšna oblika združevanja se je pojavila predvsem po žledolomu leta 2014 in ob izbruhu lubadarja leta 2016, ko je bilo mogoče opraviti sečnjo na obširnih območjih. To delo lahko opravijo tudi lokalni lastniki gozda, ki imajo za takšno delo primerno znanje in opremo ter delo opravijo v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Sicer pa je takšen način združevanja najbolj primeren za oddaljene lastnike. **Revirni gozdar F7-1** je opisal, kako se oddaljeni lastniki združujejo na njihovem območju:

»V vasi je vedno nekdo, ki že ima izvajalca, tako da si te izkušnje izmenjajo. V eni vasi ponavadi delo opravi en izvajalec, ne glede na to, od kod prihajajo lastniki. Veliko lastnikov živi v Italiji. Včasih se javijo tudi takšni, ki živijo v Avstraliji. Žal pa je večina takšnih, ki jih ne briga, kaj se dogaja z gozdom.«

Oddelčno gospodarjenje pomeni, da se na zaključeni celoti, npr. gozdnem oddelku, izdela posestni načrt za vse parcele, ki so v lasti več lastnikov. Oblika načrta je podobna kot pri posestnem načrtu za večjega lastnika. To pomeni velik angažma načrtovalcev in revirnih gozdarjev, ki morajo opraviti veliko terenskega dela in se usklajevati z lastniki. Predvsem revirni gozdarji so v prednosti pri vzpostavitvi odnosov z lokalnimi skupnostmi, saj zaradi mrežne organiziranosti Zavoda za gozdove Slovenije delujejo v lokalnem okolju, od koder tudi prihajajo. Lastniki jih dobro poznajo. Zaenkrat model deluje le tam, kjer so revirni gozdarji nadpovprečno angažirani. Zakonodaja Zavodu za gozdove namreč ne nalaga, da mora delovati na področju povezovanja lastnikov.

Da je pristop izvedljiv, je pokazal poskusni projekt Društva lastnikov gozdov Mirnske doline in Krajevne enote Mokronog (Mori, 2003; Mori 2008). Združevanje pod taktirko načrtovalcev in revirnih gozdarjev naj bi ob ponujeni brezplačni strokovni pomoči državne službe vplival na to, da bi lastniki vzpostavili tudi povezovanje za delitev opreme ali finančno sodelovanje. Žledolom in izbruh lubadarja sta vplivala na to, da so se revirni gozdarji začeli ukvarjati z ugotavljanjem, kdo so lastniki majhnih posesti, nato pa so s slednjimi navezovali stike. Tak način združevanja je najprimernejši za oddaljene lastnike.

Revirna gozdarka F3-1 se je zaradi posledic žledoloma in izbruha lubadarja angažirala pri iskanju lastnikov, s tem pa je začela tudi odkrivati, kdo so ti lastniki:

»Zaradi žledoloma sem se intenzivno začela ukvarjati z ugotavljanjem, kdo so lastniki. Po zakonu je gospodarjenje z gozdom pravica in dolžnost lastnika. Vse je na plečih lastnika gozda. Le v primeru lubadarja lahko izvršimo posek. Če so podrta drevesa, ki niso smreke, mi ne moremo prisiliti lastnikov v to, da gozd počistijo. Vse ostalo je odvisno od želja lastnikov. Čiščenje po nastopu lubadarja je pri tako razdrobljeni posesti mogoče samo z združevanjem lastnikov, kar poskušam delati sama, to pa omogoča tudi odkrivanje, za kakšne lastnike gre. Gre več ali manj za meščane, ki so gozd podedovali ali dobili v zamenjavo po vojni. Ne vedo, kje je njihov gozd in kako je zamejen. Na Rašici je 186 parcel na površini 52 hektarjev. Vse so v lasti občine Vodice

in se vračajo v postopku denacionalizacije. Padla drevesa na teh parcelah po žledu ni nihče pospravil.»

2. Povezovanje za delitev opreme

Strojni krožek ali formalno združenje za medsosedsko pomoč je organizirana oblika sodelovanja med lastniki gozdov nekega dovolj velikega območja. Najbolj se je uveljavil na področju kmetijstva, počasi pa dobiva na pomenu na področju gozdarstva. Člani krožka drugim članom nudijo proste zmogljivosti strojev, ki jih sicer uporabljajo na svojih posestih. Uporaba se plača po predhodno dogovorjeni ceni, da se s tem pokrije stroške uporabe stroja. Postopoma se posamezni člani specializirajo za posamezne storitve, ki jih opravljajo kot dopolnilno dejavnost. Vodja krožka s povečanjem članstva in povečanim obsegom dela začne delo opravljati profesionalno. Sčasoma naj bi ta oblika presešla izposajo mehanizacije, prerasla strojni krožek in prešla na oblike sodelovanja s skupnim nastopom na trgu (Dolenšek, 2010).

3. Povezovanje za gospodarsko korist

Združevanje pod okriljem društva lastnikov gozdov, katerih osnovno poslanstvo predstavljata druženje in izmenjava informacij, povezanih z gospodarjenjem. Cilj društva so tudi izvedbe izobraževanj članov, skupna in cenejša nabava opreme in orodja ter povezovanje s sorodnimi društvi. Društvo naj bi prešlo v katero izmed oblik finančnega sodelovanja.

Agrarne skupnosti so rezultat oblikovanja skupnega dobrega, torej posesti, ki je ostala po zemljiški odvezi leta 1848 nerazdeljena. Pravica do uživanja tega solastniškega premoženja se je prenašala iz roda v rod. Večina je skozi čas prešla v zasebno lastnino, kljub temu pa so se nekatere agrarne skupnosti ohranile do danes, in sicer so knjižene v dveh oblikah: z navedbo lastninskih deležev (v solastništvu) in brez navedbe lastninskih deležev (kot skupna lastnina). Prednost članstva v agrarni skupnosti je v tem, da gre za večje območje, na katerem je zaradi ekonomije obsega bolj smotrno gospodarjenje, manjši začetni vložek na člana, možno pa je tudi doseči višjo odkupno ceno.

Zadruga ima značaj gospodarske družbe. Njen cilj je povezovanje lastnikov in drugih subjektov, da sta doseženi večja učinkovitost pri gozdnih delih in večja konkurenčnost na trgu.

Združevanje pod okriljem KGZS, ki je nevladna stanovska organizacija in zagovornik interesov lastnikov gozdov. V političnem procesu ima tudi svetovalno funkcijo, zato lahko lastnike združuje in jim svetuje izvajalca, ki bo opravil delo.

Skupine proizvajalcev so namenjene začetnemu povezovanju proizvajalcev gozdnih proizvodov s ciljem prilagajanja proizvodnje in obsega proizvodnje zahtevam trga s skupnim trženjem proizvodov.

Razlogi za lastnikovo nenaklonjenost povezovanju

Prevladujoč problem	Strnjena izjava
spori med lastniki sosednjih posesti	S sosednjim lastnikom nimava razrešenih parcelnih meja.
neaktivnost ali spori pri gospodarjenju z gozdom agrarne skupnosti	Člani agrarne skupnosti niso v dobrih odnosih.
pomanjkanje zaupanja	Sodelovanje ni mogoče, ker lastniki niso poštene in se z njimi ni mogoče ničesar dogovoriti.

Preglednica 14: Razlogi za nenaklonjenost lastnikov MZGP povezovanju.

Glavni razlog za nesodelovanje je pomanjkanje zaupanja med lastniki, kar naj bi bila kulturna posebnost na slovenskem ozemlju. **Lastnik F4-1** (50 let) pravi:

»Sodelovanje ni mogoče, ker se ne da dogovoriti. Težko bi se več lastnikov med seboj kar koli dogovorilo. Težko je dobiti soglasje za gradnjo poti, kaj šele glede tega, kdo bo upravljal s posestjo.«

Na vprašanje **revirne gozdarke F5-1**, ali bi podprli zadrugo, v katero bi se vsi lastniki povezali, izmed lastnikov izbrali upravitelja in skupaj določili pravila, je **lastnik F5-2** (46 let) odgovoril:

»Raven zaupanja je premajhna in to ne bi delovalo. Podobno je propadla Ljubljanska mlekarna, ki je bila zadruga.«

Revirna gozdarka jih je poskušala prepričati, da bi s tem postavili ceno oni in da ne bi bila že določena. Lastniki bi se lahko med seboj nadzirali.

Lastnik F5-4 (42 let) ji je odgovoril, da zaupanja ne bi bilo mogoče doseči, ker je preveč nevoščljivosti:

»Če bi ljudje delali pošteno, bi lahko bila žaga državna.«

Na vprašanje, kako bi se dalo povečati zaupanje, lastniki niso imeli odgovora.

K preseganju nezaupanja naj bi prispevali skupni interesi, kot sta urejanje skupnih poti in izposoja mehanizacije. **Revirni gozdar F4-1** pa je menil, da lahko nezaupanje preseže samo finančni interes:

»Do povezovanja pride, ko nastopi finančni interes. Če so zaradi povezovanja nižji stroški dela, se je lažje dogovoriti za sodelovanje. /.../ Finančni interes bo motiviral lastnike k povezovanju! Država povezovanje celo finančno spodbuja, pa ni večjega interesa. Do povezovanja zaradi kulturnih značilnosti Slovencev ne prihaja. Le ko se bodo pojavili določeni vzvodi in potreba, se bo začelo povezano gospodarjenje.«

Pogosti so spori (npr. mejni, poglavje 3.3.3). Lastniki se ne želijo vpletati v nove odnose, ki bi potencialno lahko sprožili nove spore. **Lastnik I-18** (61 let) je glede tega povedal:

»Saj dosti sodelujemo, to se pravi, meje so »pocahnane«, označene, potem pa najboljše, da po svoje delaš, za ostalo pa se ne zanimaš. Marsikdaj kdo reče, da naj se brigam zase.«

Agrarne skupnosti lahko pod taktirko upravnikov združujejo do 200 hektarjev gozda, ki je v solastništvu. V obeh oblikah agrarne skupnosti se pojavlja vrsta problemov, ki otežujejo

gospodarjenje, zlasti pa vlaganja in razpolaganje s temi gozdovi v primeru skupne lastnine. O tem, kdo bo opravil sečnjo in kako se bo razdelil dohodek, se je lažje dogovoriti pri tipu agrarne skupnosti, kjer ima vsak nedoločen del posesti (vsi so lastniki vsega), saj od vseh članov sprejemajo prijave za sekanje. Delež gozda, v katerem dobi posameznik pravico do sečnje in spravila, je odvisen od števila prijavljenih. Potem se izžreba, kateri delež bo posameznik dobil. Pri tipu, kjer je določeno, kateri del posesti pripada posameznemu članu, pogosteje prihaja do sporov. Tu je več nerešenih denacionalizacijskih in dednih postopkov. Ker nekateri nimajo znanja in opreme, se je težje dogovoriti glede razdelitve posesti za sečnjo in o tem, komu bo izplačan dohodek.

V Sloveniji je okoli 600 agrarnih skupnosti, a le okoli 200 je aktivnih. **Revirni gozdar F7-1** je tako opisal agrarne skupnosti v okolici:

»Agrarne skupnosti imajo pri nas največje posesti, ima jih skoraj vsaka vas. V njih se dobro gospodari ali pa se ne gospodari. Ponekod so v preteklosti dobro gospodarili, pa sedaj ne več, ponekod so popolnoma skregani, ponekod obstajajo samo na papirju.«

3.3.10 Ženske lastnice

Kot veleva tradicija, imajo moški prednost pri dedovanju posesti (vključno z gozdnimi), pri čemer ženske dedinje navadno prejmejo nadomestilo v denarju. Tak način dedovanja, ki se je uveljavil v širšem srednjeevropskem prostoru, omogoča, da tekom menjavanja generacij posest ostane v lasti iste družine. Po drugi strani pa je takšen način dedovanja diskriminatoren do ženskih naslednic in povzroča neenakost med spoloma.

Število dedičev se je povečalo zaradi dveh glavnih razlogov. Prvi razlog so pokrajinsko specifične oblike dednih praks, ki so se uveljavile v 19. stoletju (poglavje 1.7.2).

V Prekmurju se zaradi tradicije, ki izhaja iz ogrskega dednega prava, po smrti lastnika posest v obliki prog razdeli med vse njegove otroke. **Revirni gozdar F6-3** je opisal ogrsko dedno pravo:

»Iz madžarskega dednega prava izhaja, da je vsak dedič dobil svoj delež posesti. Velikost parcele je bila različna. V ravninskih delih je izhajala iz 1. in 2. agrarne reforme oz. iz vseh štirih dogodkov, ki so se izvajali v okviru agrarne reforme. Posesti so bile velike pol pluga, en plug, dva pluga. V gričevnatih delih, v Slovenskih goricah in na Goričkem, je bila velikost definirana glede na orografijo oziroma obliko terena. Meje so šle na primer po jarkih. Potem so se delile skozi dedovanje. Na ravninskem delu je bil katoliški sistem, na Goričkem evangeličanski sistem. Na Štajerskem so dediča imeli izbranega vnaprej, tam se posest ni delila.«

Revirni gozdar F1-1 je opisal dedne prakse v slovenskih pokrajinah:

V severnem delu Slovenije, za katerega so značilni celki, en potomec (navadno moški) dobi v last celotno kmetijsko posestvo. Za južni del Slovenije (Primorska, Dolenjska, Bela krajina, Kočevsko) so značilne grude, ki izhajajo iz italijanskega dednega prava. Tam so se posesti razdelile med vse otroke.

Drugi razlog so politični, gospodarski in družbeni procesi, ki so se odvijali v zadnjem stoletju in privedli do tega, da so se lastniki oddaljili od svojih posesti in jih zato pogosto zapustili brez oporoke. To je sprožilo množico pravnih postopkov za določanje dedičev. Zaradi tega se je tudi povečalo število dedičev, zmanjšala povprečna velikost posesti, povečal delež solastnikov in povečal delež ženskih lastnic. Vse več žensk je postalo lastnic gozda, vendar so se s tem znašle na področju, ki jim je nepoznano in je tradicionalno v domeni moških.

Tako je svoje lastništvo opisala **lastnica N-6372**:

»Jaz sem že stara. Posest sem podedovala od očeta. Ne vem točno, kje se nahajajo parcele. Tudi otroci nič ne vedo.«

Raziskave o gospodarjenju z gozdovi so se do nedavnega posvečale le moškim lastnikom. V zadnjem času pa je nastalo tudi kar nekaj raziskav, ki so se posvetile vlogi spola v gozdarstvu (npr. Brandth, 1998; Follo in sod., 2016; Lidestav, 2010). Te raziskave izpostavljajo vse večji delež ženskih lastnic in njihovo vse pomembnejšo vlogo pri gospodarjenju z gozdovi.

V Sloveniji je okoli 224.500 lastnic gozdov, kar predstavlja skoraj polovico (48,7 %) vseh lastnikov zasebnih posesti (Medved, Matijašič, Pisek, 2010; Krč in sod., 2015). V naši raziskavi lastnikov MZGP ženske predstavljajo 42,3 % vseh lastnikov v naključno izbranem vzorcu lastnikov majhnih gozdnih posesti. Ta delež je eden največjih v Evropi (Follo in sod., 2016). V Sloveniji imajo v lasti 38,4 % vseh gozdov, v povprečju manjše posesti kot moški (Medved, Matijašič, Pisek, 2010; Bogataj, 2010). Za primerjavo povejmo, da ženske predstavljajo 51 % vse slovenske populacije (SURS, 2016).

Medtem ko delež moških lastnikov na državni ravni upada, so na regionalni ravni razlike precej drugačne. To je odvisno od tradicije v dedovanju. Večji delež žensk je zato v Prekmurju in v južnem delu Slovenije, manjši pa v severnem delu in na Štajerskem.

Lastništvo pa ni razdeljeno le med brati in sestrami, ampak tudi med daljnimi sorodniki ali med ljudmi, ki niso v sorodu. Zato je lahko gospodarjenje podedovanih gozdnih posesti zapleteno in težavno, delež ženskih lastnic pa je lahko podoben deležu žensk v splošni populaciji. **Lastnica I-1** (65 let) opisuje, kako je prišla do gozdne posesti:

»Posest sem podedovala od strica, ki je bil brez otrok. Veliko dedičev je imel. Eni so se tudi odpovedali, ker so bile to majhne stvari. Že tako ali tako so pri nas majhne kmetije, tudi če se v celoti dedujejo, je od njih praktično nemogoče živeti. To je v tistem koncu, v okolici Deskel, od koder sem doma.«

Ženske se praviloma zavedno ne odločajo, da bi postale lastnice. Pogosto dobijo posest po možu kot vdove (Bogataj 2010). Kaj ženskam predstavlja podedovan gozd je na primeru opisala **lastnica I-9** (82 let):

»Moja dva sinova sta šla že z 21 leti v službo. Potem tako ni bilo več moža. Jaz bi lahko šla v gozd, vendar sem se bala. Ženska sem. Lahko bi kam zabredla.«

Povprečna starost moškega lastnika je 58, povprečna starost ženske lastnice pa 62 let (Medved, Matijašič, Pisek, 2010). To se sklada z osem let daljšo življenjsko dobo žensk v primerjavi z moškimi v splošni populaciji (ženske 80,9, moški 72,7; SURS 2014).

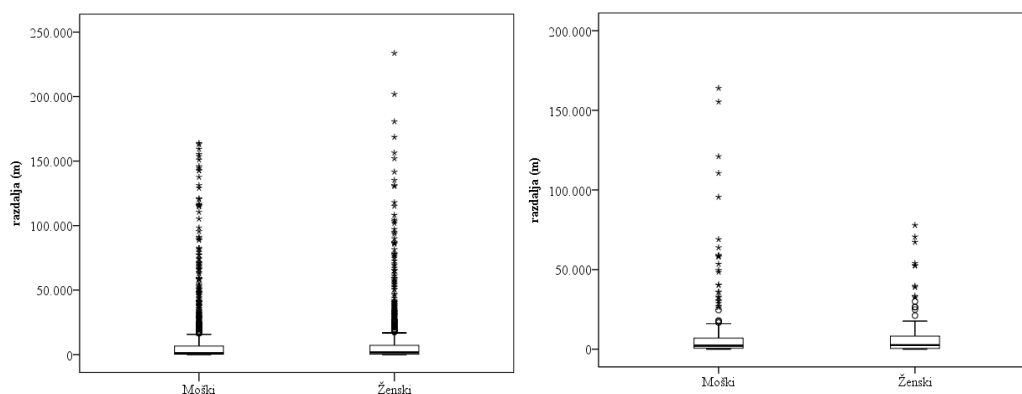
Delež žensk med respondenti v raziskavah o lastnikih gozdov je običajno manjši kot pri splošni populaciji. V raziskavi Ficka in Bončine (2015) je razmerje med moškimi in ženskami 1 : 2. V naši raziskavi ženske predstavljajo 36,4 % vseh respondentov (6,1 % manj kot v celotnem vzorcu). V 4 % primerov so na vprašalnik odgovorili moški namesto žensk, ki so formalno lastnice. Delež ženskih respondentov je bil glede na vzorec verjetno manjši zaradi naslednjih razlogov:

- ženske so menile, da nimajo dovolj znanja o delu v gozdu, ki je del »moškega sveta«, da bi lahko odgovarjale na vprašalnik ali
- ženske so le formalne lastnice, medtem ko so njihovi možje dejanski gospodarji.

Statistično zanimiv je tudi delež žensk znotraj obeh tipov lastnikov. Ženske predstavljajo 32 % »vključenih« lastnikov in skoraj polovico (45 %) »odsotnih« lastnikov. Večji delež žensk v tem tipu, ki je bolj okoljsko in socialno usmerjen, je v skladu z ugotovitvami prejšnjih študij, ki

trdijo, da so ženske bolj usmerjene k varovanju okolja. Zaradi njihove tradicionalne vloge v družbi tako tudi bolj kot moški poudarjajo socialne funkcije gozda (Bjärstig, Kvastegård, 2016; Karpinnen, Berghall 2015; Nordlund, Westin, 2011). Ob upoštevanju tega je razumljivo, da si ženske bolj kot moški prizadevajo za sonaravno gospodarjenje (Ficko, Bončina, 2013; Lidestav, 1998; Lidestav, Ekström, 2000; Nordlund, Westin, 2011).

Med tip »odsotnih« lastnikov spada več lastnikov, ki ne živijo na posesti. V celotnem vzorcu ženske živijo v povprečju dlje od svojega gozda (Slika 44: moški 9,4 km, ženske 10,4 km (mediana: moški 1,2 km, ženske 1,6 km).

Slika 44: Razdalja med domom in gozdom glede na spol.

Levo: celoten vzorec, desno: respondenti.

Med respondenti je razlika v povprečnih razdaljah manjša; ob upoštevanju mediane, ki ne upošteva ekstremnih vrednosti, pa vidimo, da ženske živijo precej dlje (Slika 44). Več ekstremnih vrednosti je v skupini moških, kar je skladno s tem, da je več moških med respondenti.

Druge tuje študije potrjujejo, da moški lastniki pogosteje gospodarijo z gozdom kot ženske (Follo in sod., 2016). Po drugi strani naj bi se ženske bolj kot moški posvečale ekonomski rentabilnosti in bolj skrbele, da je delo čim bolj finančno učinkovito (Ripatti, 1999; Ficko, Bončina, 2013).

Lastnica F6-1 (43 let) je vključena v gospodarjenje, vendar je povedala, da del v gozdu ne opravlja sama:

»Pri nas ni moške roke, ki bi odločala. Otroci pa so še premladi. Tako se odločam jaz. Tam, kjer ženska ne more opraviti dela, se je potrebno dobro organizirati. V 99 % tako nima druge možnosti in opravi delo, če ne drugače, z jezikom. Treba je »skomandirati« moške. Za težke stvari najamem ljudi, ki so usposobljeni za sečnjo, kar lahko, pa naredimo sami.«

Z gozdom gospodari vendar v njem ne opravlja del tudi **lastnica F9-1** (68 let):

»Sama ne grem v gozd, ker ne morem. Dela mož ali pa otroci.«

Enako je povedala **lastnica F9-2** (68 let):

»Sečnjo opravi brat. Na njega se vedno lahko obrnem. Pri tako imenovanem pospravljanju pa sodelujem.«

Ženske lastnice se bolj zanašajo na nasvete revirnih gozdarjev kot moški. **Revirni gozdar F2-1** iz Bohinja jih opisuje tako:

»Najpogosteje izberejo izvajalca, najdejo pa se tudi takšne, ki sekajo same. Ženske so natančne in se zanimajo za gozd, pazijo na časovne roke. Izkušnje z ženskimi lastnicami so dobre. Rekel bi, da delam z okoli 20 % žensk.«

Ženske sodijo med vključene oddaljene gospodarice, ki običajno nadaljujejo z gospodarjenjem zaradi čustvenih razlogov (Bogataj, 2010; poglavje Čustvena oddaljenost), vendar imajo manj znanja glede dela v gozdu. To je pojasnila tudi **lastnica F5-1** (61 let):

»Moj oče je bil z dušo in telesom v gmajni. Ker smo bile tri hčere, si z nami ni mogel kaj dosti pomagati. Po njegovi smrti smo najemale sekače. Gospodarjenje je pač odvisno od motivacije posamezne generacije.«

Karppinen (1998) je za Finsko ugotovil, da ženske lastnice v večjem deležu živijo na urbanih območjih in poudarjajo neproizvodne in doživljajske vidike gozda. Neproizvodne funkcije so pomembne tudi za **lastnico I-6** (64 let), ki je povedala naslednje:

»Gozd sem kupila skupaj s hišo. »Vzemi ali pusti« oziroma prejšnji lastniki so prav želeli nekoga, ki bo imel rad naravo, ki bo tam, ne vem, skrbel za to. Hiša se nahaja na posebnem prostoru, krasnem prostoru. Na samem je, gozd je v bližini, studenček je, potok mimo teče, gozdne živali so, ja, kaj hočeš lepšega. Res.«

Bogatajeva (2010) se je osredotočila na starejše lastnice gozda, ki živijo na kmetiji na podeželju. Ugotovila je, da imajo več ciljev za gospodarjenje, da gospodarijo sonaravno in posedujejo veliko znanja o gospodarjenju z gozdom, vendar pogosto niso slišane. Te ženske so zelo ponosne lastnice gozda.

3.4 Odnos lastnikov MZGP do obiskovalcev gozda

Lastniki gozdov v evropskih državah se pri interakciji s svojimi gozdovi soočajo z različnimi omejitvami, ki so zapisane v nacionalnih zakonodajah. To je posledica različnih zgodovinskih in kulturnih okoliščin posamezne države (Winkel in sod., 2009). Medtem ko imajo več svobode pri upravljanju in gospodarjenju z gozdovi lastniki v državah Zahodne Evrope, strožji javni nadzor nad zasebnimi posestmi prevladuje v tranzicijskih državah Vzhodne in Jugovzhodne Evrope. Glede na nedavno študijo (Nichiforel in sod., 2016) Slovenija sodi v skupino držav Jugovzhodne Evrope s širokim naborom omejitev pri gospodarjenju z gozdom (lastnik je dolžan gospodariti trajnostno in večnamensko, da se uresničujejo vse funkcije gozda) in visoko stopnjo dostopnosti javnosti na zasebno gozdno posest (Ustava RS, 1991 ZG, 1993).

S pravno-formalnega vidika so slovenski gozdovi kot naravno bogastvo prosto (načeloma peš) oziroma javno dostopni tako lastnikom gozdnih zemljišč kot obiskovalcem (ob pogoju, da gozd uporabljajo v skladu s predpisi). Zemljiškoknjižni imetnik lastninske pravice gozdnega zemljišča ima omejene pravice. Po 9. točki 3. člena ZG je raba gozdov skupni izraz za izkoriščanje funkcij gozdov, ki je po tem zakonu dovoljeno (v okviru omejitev) tudi nelastnikom gozdov (nabiranje gob, plodov gozdnega drevja in drugih rastlin, ki rastejo v gozdovih, nabiranje zelatih rastlin in njihovih delov, čebelarjenje, gibanje po gozdovih, rekreacija v gozdu ipd., ZG, 1993; Pravilnik o varstvu gozdov, 1993).

Prav široka dostopnost javnosti v gozdu, ki jo zagotavlja ZG (kljub ustavnemu zagotovitlu glede pravice do zasebne lastnine, pravice do gospodarskega koriščenja gozda in pravice do nadomestila, če gre za poseg v lastninsko pravico v javno korist), je pogosto trn v peti predvsem lastnikom gozdov, zaradi česar prihaja do različnih konfliktov (Preglednica 15).

Konflikt	Udeleženci (poleg lastnika MZGP)	Vzrok konflikta (strnjena izjava)	Predlagane rešitve s strani lastnikov MZGP in drugih deležnikov
1. Nespoštljiv odnos do zasebne lastnine in nespoštovanje predpisov.	Obiskovalci iz sosednjih držav.	V državah, od koder prihajajo obiskovalci, so strožji predpisi glede obiska zasebnih gozdov. Ob obisku naših gozdov ne upoštevajo slovenskih predpisov.	Poostren in pogostejši nadzor gozdarskih inšpektorjev v gozdnem prostoru in izvajanje učinkovitejšega nadzora v skladu z določbami ZG. Informiranje javnosti o pravicah in dolžnostih, ki jih nalaga zakonodaja ob obisku zasebnih gozdov. Lastnik naj ima pravico kazensko preganjati obiskovalce zasebnega gozda, ki so v prekršku.
2. Prekomerno nabiranje gozdnih plodov in nabiranje za osebno gospodarsko korist.	Nabiralci (borovnic, kostanja, gob ipd.).	Obiskovalci poberejo vse plodove in jih pogosto tudi prodajajo. Lastniku jih za lastne potrebe ne ostane nič.	Lastnik naj prejme odškodnino zaradi škode, ki jo povzroči divjad. Lastniku naj se podeli pravica, da odda zasebno posest za lovišče v komercialne namene.
3. Nezmožnost ustvarjanja dobička od rekreacije, nabiralništva in lovske dejavnosti.	Lovske družine, divjad (ki povzroča škodo), nabiralci (borovnic, kostanja, gob ipd.).	Lovske družine lahko brezplačno lovijo v zasebnih gozdovih. Divjad zasebnim lastnikom povzroča materialno in finančno škodo. Lovišča bi lahko bila zelo dobičkonosna dejavnost. Obiskovalci imajo pri obisku zasebnih gozdov preveliko svobodo.	Lastnik naj se podeli pravica, da odda zasebno posest za lovišče v komercialne namene.
4. Konflikt ob izvajanju del v gozdu in sočasni rekreaciji.	Obiskovalci, ki v gozdu izvajajo rekreacijo.	Dela v gozdu so lahko nevarna za obiskovalce. Ob izvajanju del obiskovalci pogosto zmerjajo lastnike. Obiskovalci pri izvajanju rekreacije pogosto uničujejo gozdno prst in vegetacijo.	Za vstop v gozdni prostor, kjer je povečan obisk, naj se uvede vstopnina, od katere naj imajo korist lastniki. Pravica obiskovalca do odškodnine v primeru poškodb v zasebnem gozdu naj se ukine.

Preglednica 15: Tipi konfliktov med lastniki MZGP in obiskovalci gozda. Določeno na podlagi analize intervjujev in fokusnih skupin.

1. Nespoštljiv odnos do zasebne lastnine.

Lastnik F6-2 (65 let) iz Prekmurja je bil kritičen do obiskovalcev iz Avstrije. Menil je, da v Avstriji obstajajo omejitve pri dostopu do zasebnega gozda, v Sloveniji pa so avstrijski obiskovalci prepričani, da lahko počnejo vse, kar jih je volja.

»Moti me, da pridejo na Goričko z avtobusi in nabirajo gobe. Če gre za par gob, ni problem. V Avstriji ti morajo dovoliti dostop do lastnine. Pri nas mislijo, da lahko počnejo vse.«

Revirni gozdar F7-2 je menil, da bi moral lastnik imeti večjo moč pri uveljavljanju pravil v svojem gozdu.

»V Italiji, na primer v Bazovici, se ne sme niti ustaviti niti parkirati vsepovsod in nabirati gob. K nam lahko pride vsakdo iz Italije in Avstrije ter dela, kar ga je volja. V Brdih je polno Italijanov. Oni se bodo pričkali in zatrjevali, da imajo pravico iti v gozd. Hodijo po njivah, spuščajo pse, tržejo rože, jahajo čez njive. Zakonsko je že dobro urejen nadzor, le izvaja se ne. Pri nas je inšpektorjev premalo. Italijani imajo gozdno policijo, ki odredi kazen. Na Slavniku so namesto travnika, ki je bil tam prej, same poti

in steze zaradi motorjev, koles in džipov. Pritožb je bilo ogromno, a pristojne službe ne delajo. Zakon določa, da ne smeš ustaviti avta več kot pet metrov od ceste, če tega ne dovoli lastnik. "Gozd ni trim steza." Italijani grejo po Slavniku z neregistriranimi motorji.«

Lastnik F1-1 (75 let) je razložil, kako se odraža neprimeren odnos lastnikov do zasebne lastnine, ki se sicer izboljšuje.

»Moti me ohol odnos obiskovalcev do zasebnih posesti, ki se kaže v neprimernem parkiranju. To bi moral urejati gozdni nadzor, ki sicer v zakonu obstaja, vendar se ne izvaja. Parkira se na vlakah in rampnih prostorih. Dvigniti je potrebno osveščenost ljudi. Ampak moram reči, da se je kultura pohodnikov v zadnjih letih izboljšala.«

2. Prekomerno nabiranje gozdnih plodov in nabiranje za osebno gospodarsko korist.

Lastnike moti, da obiskovalci poberejo vse gozdne plodove in da jih nič ne ostane lastniku.

Lastnik I-22 (58 let) je povedal, da bi morali biti na bolj obremenjenih območjih strožji predpisi.

»Pojavi se problem nabiranja gozdnih plodov. Na Rožniku je pobrana vsaka goba, od prve do zadnje, pobran je vsak kostanjček, od prvega do zadnjega. Pa veljajo iste omejitve, kot recimo za Pokljuko. Dva kilograma gob. Ampak če pride 1,7 milijona ljudi sem noter, ni dovolj plodov za vse. Tako da bi morali tu veljati neki drugačni principi.«

Prekomerno nabiranje je problematično tudi za **revirnega gozdarja F6-3**, ki je povedal naslednje:

»Lastnike moti, da pridejo v svoj gozd in pri svojem kostanju ne najdejo nobenega kostanja več. Moti jih razmišljanje družbe, da lastnik tako ali tako ne hodi po svoji »šumi«.

Lastnik F4-2 (31 let) je povedal, da bi lastniki morali imeti pravico kaznovati prekomerno izčrpavanje gozdnih plodov.

»Lastnik gozda po zakonu nima nobene pravice odgnati nekoga, ki se sprehaja po zasebni posesti. Problem je, da pride več nabiralcev, ki pobrane borovnice, kostanj in gobe tržijo za večje količine denarja. Ti delajo škodo in odlagajo smeti. Lastnik nima od tega nobenega dobička, pri čemer obiskovalci nič ne pripomorejo k gospodarjenju gozda. Ni problem nabiranje za lastne potrebe, problem je, ko to postane tržna dejavnost. Inšpektorjev je premalo, da bi lahko učinkovito ukrepali. Spoštovanje zasebne lastnine je prenizko. Morda bi moral lastnik imeti možnost, da kaznuje tiste, ki naberejo preveč plodov. V kolikor sprehajalci in nabiralci prosijo za dostop do gozda lastnika, v tem ni problem. Problem je, ko nabiralci delajo škodo po gozdu, tako da je bistvena miselnost oziroma odnos sprehajalcev.«

Predstavniki KGZS (**FI**) je povedal, da lastniku obstoječa zakonodaja ne omogoča, da ukrepa proti prekomernemu nabiranju plodov v svojem gozdu.

»Gre predvsem za tržni del, ki je problematičen. Problematično je intenzivno nabiranje na določenih območjih in tudi rekreacijsko nabiranje v Brkinih ali na Pokljuki, kjer že nimajo več kje parkirati. Določena območja so preveč intenzivno izkoriščena. Takrat lastniki tudi s traktorjem ne morejo v gozd, ker je vse zaparkirano. Take stvari morajo biti regulirane, obisk je potrebno omejiti tam, kjer ga je preveč, kjer pa je majhen, pa to ni težava. Lastniki zdaj ne morejo zaščititi svoje lastnine pred plenjenjem. Lastnik bi moral imeti pravico postaviti tablo s prepovedjo nabiranja. Predvsem je to moteče za

kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi, ki po zakonu ne smejo omejiti obiska. Pri zaračunavanju socialne funkcije je največ želje po zaračunavanju lova. Na odmaknjenih legah problemov s sprehajalci ni.»

3. Nezmožnost ustvarjanja dobička od rekreacije, nabiralništva in lovske dejavnosti.

Lastniki v splošnem ne podpirajo omejevanja prostega dostopa v gozd. To bi povzročilo probleme tudi njim. **Lastnik F3-1** (66 let) je povedal, da bi trženje gozdnih produktov lahko omogočili visokogorskim kmetijam, ki imajo v lasti večje površine gozda.

»Majhne parcele se tako ali tako ne da ograjevati, ker je premajhna. Visokogorski posestniki bi morali imeti pravico tržiti svoje gozdne produkte, ker so to revne kmetije in se od tega preživljajo.»

Nasprotno je bila **lastnica F5-3** (45 let) mnenja, da bi obiskovalce na bolj obremenjenih območjih discipliniralo le plačevanje vstopnine.

»Moti me, da ima nekdo več koristi od nabranih borovnic kot lastnik od poseka. Rekreativci imajo na zasebni lastnini preveliko svobodo in pogosto zmerjajo lastnika, če se ga odloči pregnati. Manjka ozaveščenost ljudi. Po Evropi je zasebna lastnina bolj zaščitena. V Italiji je ozaveščenost glede zasebne lastnine večja. Italijani pa pri nas obiskujejo gozdove in brezbrizno nabirajo plodove. Obiskovalci pogosto ilegalno sekajo božična drevesca. Lastniki imajo veliko spoštovanje do dreves, ker vedo, koliko časa rastejo, obiskovalci pa ne. Podprla bi poostren sistem, ki bi bil v korist lastnikom. Kjer je poudarjena določena funkcija, bi se moralo plačati. Nekaj od zbranega denarja bi šlo lastnikom, nekaj pa v vlake.»

Lastnik gozda mora glede na 5. člen ZG v svojem gozdu med drugim dopustiti čebelarjenje in lov. Po Zakonu o divjadi in lovstvu je divjad last države, lovske družine pa imajo koncesnino za lov. **Lastnik F8-1** (69 let), ki gospodari z gozdno posestjo, veliko 70 hektarjev, je bil mnenja, da bi moral biti lastnik upravičen do odškodnine iz naslova lova na divjad.

»En hektar gozda bi lastniku prinesel en kilogram mesa. KGZS bi lahko lastniku izplačala odškodnino za meso glede na to, koliko so ga lovci pridelali na določeni površini. Lovska družina lovi na zasebni posesti.»

Lastnik F8-3 (57 let) je bil mnenja, da je problem tudi škoda, ki jo dela divjad in je nihče ne povrne.

»Škode, ki jo povzroči divjad, nihče ne izplača. Moj gozd se spreminja iz smreke v javor. Pozimi divjad poje vršičke javorja. Spomladi je vse obrano, javor se ne more dvigniti. Smreka ima v tleh glivo. Divjad uničuje drevje, ki se ne more dvigniti. Lovska družina pravi, naj si posest ogradim s pastirjem.»

Lastnika F2-1 (53 let), ki ima v lasti večjo gozdno posest, je motilo, da zasebne posesti ni mogoče tržiti za komercialni lov na divjad.

»Lovec bi lahko lastniku plačal za dovoljenje. Pred drugo svetovno vojno je 300 hektarjev veliko lovišče stalo 5.000 dinarjev. Za primerjavo – 1.000 dinarjev je stala ena krava. Divjad opravi veliko škode. Na nadmorski višini od 700 do 1000 metrov, kjer se zadržuje divjad, mladega gozda ni mogoče gojiti pod nobenimi zaščitnimi pogoji.»

Nasprotno je bil **revirni gozdar F2-1** mnenja, da naj koriščenje socialnih funkcij ostane brezplačno:

»Prost dostop in rekreacija morata ostati, potrebno je le urediti gozdarjenje tako, da bo lastnik zaslužil s sekanjem.«

Z njim se je strinjala **revirna gozdarka F3-1**, ki je bila mnenja, da so zakonske podlage ustrezne.

»Izjeme so dovoljene in zakon omogoča omejitve vstopa v gozd v primeru, da se lastnik preživlja z lovom ali nabiralništvom. Obiskovalci, gobarji in borovničarji bi morali biti le bolj pazljivi, če vidijo, da se v gozdu opravlja sečnja. Dostopa do gozda ne bi smeli nikoli omejiti. Gozd je javno bogastvo in do njega morajo imeti vsi enak dostop. Če se to uresniči, potem se lahko poslovimo od »fabrk« in tudi »gmajne«. Potem bodo vse stolkli. Ob prostem dostopu javnost lahko spremlja stanje v zasebnem gozdu in obvesti pristojne o kršitvah. Z omejitvijo dostopa javnost ne bo mogla več delovati kot desna roka revirnega gozdarja.«

4. Konflikt ob sočasnem izvajanju del v gozdu in rekreacije.

Konflikti, ki nastanejo, ker se na istem prostoru izvajata rekreacijska in proizvodna funkcija, so najpogostejši v gozdovih, ki jih obišče več ljudi. Tak primer predstavljajo Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, ki imajo 1,7 milijona obiskovalcev letno (Smrekar, Šmid Hribar, Erhartič, 2016). **Lastnik I-22** je opisal primer takšnega konflikta:

»Ljudje, ki so uporabniki gozda, so si dobesedno vzeli pravico do te posesti v času, ko smo po žledu pospravljali gozd. Zanimivo bi bilo zbrati njihove komentarje. Imenovali so nas za tatove, da krademo drevje, da podiramo dobra drevesa, ki so padla (pa oni niso videli, da so padla), da naj nehamo prašiti in svinjati, ko oni hodijo mimo.«

Ob omejeni lastninski pravici imajo lastniki veliko odgovornosti. **Lastnik F3-2** (78 let) je govoril o neprimernem odnosu obiskovalcev do del v gozdu:

»Če se izvajata sečnja in rekreacija hkrati, mora sekač postaviti znak, da seka, in paziti, da koga ne poškoduje. Ampak tudi obiskovalci morajo biti previdni, ko zaslišijo žago. Tukajšnji gozdovi so predmestni gozdovi in sprehajalcev ter nabiralcev je veliko. Poti so množično obiskovane. Problem je, da prihajajo obiskovalci na nevarno območje, kjer se žaga. Sploh če so zraven majhni otroci.«

Revirni gozdar F6-1 je opozoril, da ima lastnik po zakonu preveč dolžnosti:

»Po trenutni zakonodaji je lastnik odgovoren za vse, tudi na primer, če se zgodi sprehajalcu to, kar se je prejšnji teden zgodilo na Dolenjskem. Veja mu je padla na glavo in sprehajalec lahko toži lastnika. Lastnik je odgovoren, če se komu kaj zgodi. Če že dovolimo prosto gibanje, torej socialne funkcije za nelastnike, potem lastniki ne morejo odgovarjati za to, kar v njem počnejo.«

Rekreacija, na primer kolesarjenje in vožnja s štirikolesniki, lahko negativno vpliva na gozdni ekosistem, če je preveč množična in ni omejena na manjših območjih. **Lastnica I-6** (64 let) se je zavzela za strožje omejitve:

»Tako bom rekla, da ni prav, da bi lastnik gozda zaščitil gozd pred ljudmi, da se ne bi smeli prosto sprehajati, to je ena stvar. Morale bi biti pa neke omejitve za ta t. i. gozdni vandalizem, da se vozijo z motorji po stezicah, da tako rečem, ali pa po poteh, tudi z avtomobili, ker s tem gozdu škodujejo. Gozd niso samo drevesa, ampak je tudi podrast in vse ob poteh. Če pogledaš dol, biologi to bolj poznajo, je vse prepredeno z nitkami in glivami ter vse hrani in vzdržuje gozd.«

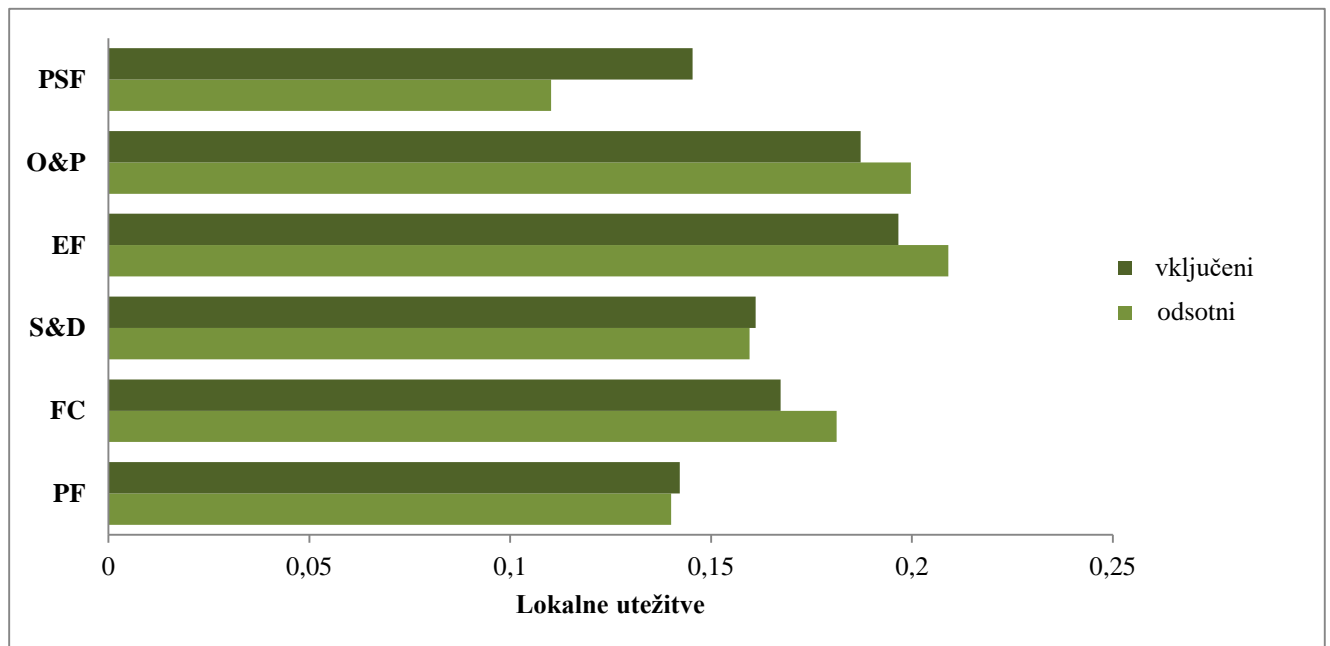
3.5 Ocene deležnikov glede zaviralnih dejavnikov gospodarjenja z MZGP

Deležniki so ocenjevali pomembnost posameznih dejavnikov znotraj šestih kategorij: politični okvir (PF), naravni dejavniki (FC), družbeno-demografske značilnosti (S&D), ekonomski dejavniki (EF), lastniško-posestna struktura (O&P) in psihološki dejavniki (PSF). Deležniki so ocene podajali glede na posamezni tip lastnika. Kategorije in pripadajoči dejavniki so prikazani na Slika 19 in opisani v poglavju 2.1.3.

Najpomembnejši kategoriji sta ekonomski dejavniki in lastniško-posestna struktura

V nadaljevanju navajamo rezultate uteževanj kategorij (Slika 45).

- Deležniki ne vidijo bistvene razlike med obema tipoma lastnikov glede pomembnosti kategorij dejavnikov.
- Kot najvplivnejše kategorije so deležniki ocenili kategorijo ekonomskih dejavnikov (EF) in kategorijo lastniško-posestne strukture (O&P), in sicer skoraj enakovredno za oba tipa.
- Le pri kategoriji psiholoških dejavnikov (PSF) so deležniki ocenili, da je pomembnejša pri »vključenih« kot pri »odsotnih« lastnikih.

Slika 45: Lokalne utežitve kategorij vključenega in odsotnega tipa lastnikov.

Uteževanje dejavnikov razkriva, da deležniki ne pripisujejo bistvenih razlik med tipoma

Deležniki so prepoznali le majhne razlike med tipoma lastnikov glede zaviralnih dejavnikov.

- Deležniki menijo, da na oba tipa najbolj vplivajo naslednji zaviralni dejavniki: relativno visoka starost lastnikov, razpršenost posesti, nizek dohodek od gospodarjenja z gozdom in solastništvo.
- Na vključene lastnike poleg zgoraj navedenih najbolj vplivata še naslednja zaviralna dejavnika: slaba dostopnost in majhna velikost posesti.

- Absolutno najpomembnejši dejavnik, ki so ga deležniki pripisali »vključenim« lastnikom, je starost, »odsotnim« lastnikom pa urbani način življenja.

Izstopajoči zaviralni dejavniki znotraj posameznih kategorij

Razlike v oceni dejavnikov znotraj posameznih kategorij so majhne.

- V PF kategoriji dejavnika zakonodaja in podpora sodelovanju zavzemata najpomembnejšo vlogo pri vključenih lastnikih. V isti kategoriji so najpomembnejši dejavniki za »odsotne« lastnike davki in zakonodaja. Deležniki se strinjajo, da politični okvir ne omogoča ustrezne podpore zasebnega gospodarjenja z gozdom zaradi neustreznih političnih ukrepov in da bi inovativnost ter sodelovanje lastnikov lahko povečala aktivnost v zasebnih gozdovih.
- V FC kategoriji je najpomembnejši zaviralni dejavnik za oba tipa dostopnost do gozda. Temu pri »vključenih« lastnikih sledi oddaljenost, pri »odsotnih« pa naklon.
- V kategoriji S&D so ocenjevalci »vključenim« lastnikom kot najpomembnejši zaviralni dejavnik določili visoko starost. Za »odsotne« lastnike velja ravno obratno.
- V kategoriji EF so deležniki ocenili, da ni razlik v zaviralnih dejavnikih med tipi lastnikov. Najpomembnejši zaviralni dejavnik predstavljata odkupna cena lesa in trg z lesom v Sloveniji.
- V kategoriji O&P so deležniki prepoznali, da sta – ne glede na tip lastnika – najpomembnejša zaviralna dejavnika razdrobljeno lastništvo gozda in solastništvo.
- V PSF kategoriji so opazne razlike med ocenami glede na tip lastnika. Deležniki so »vključenim« lastnikom pripisali najpomembnejši zaviralni dejavnik, tj. njihovo pomanjkanje interesa za gospodarjenje v prihodnosti, sledi pa mu dedovanje (»po naključju« podedovana posest kot zaviralni dejavnik). Za »odsotne« lastnike so deležniki določili, da je najpomembnejši zaviralni dejavnik urbani način življenja, ki mu je sledila zaposlitev v neagrarnem sektorju.

4 Smernice za trajnostno gospodarjenje z MZGP

4.1 Analitični okvir za pripravo smernic

V pričujočem poglavju predstavljamo smernice za spremembe na področju formalne urejenosti gospodarjenja z MZGP. S spremembami želimo doseči trajnostno gospodarjenje z MZGP, in sicer predvsem tako, da se poveča vključenost lastnikov majhnih posesti v gospodarjenje. S spremembami želimo doseči tudi trajno doseganje ciljev ReNGP in učinkovitejše delovanje gozdno-lesne verige.

Smernice temeljijo na hevrističnih načelih priprave boljših predpisov (PBP, angl. *smart regulation principles*) (Van Gossum, Arts, Verheyen, 2012). Med njihovo pripravo smo se spopadali s številnimi izzivi. Glavni izziv je predstavljala izbira kombinacije smernic, ki bodo primerne za lastnike z različnimi značilnostmi. Načela PBP smo izbrali kot analitični okvir, saj narekujejo izogibanje omejitvam, kaznovanju in oblikovanju konfliktov med različnimi deležniki (Grabosky, 1995). Seznam načel PBP smo prepoznali kot praktični vodnik pri pripravi smernic (Gunningham, Grabosky, 1999). Na seznamu je osem načel.

1. Izogiba naj se smernicam, ki imajo negativne vplive na druga (sorodna) področja ali druge deležnike.
2. Smernice naj bodo številne in raznolike.
3. Kombinacija številnih smernic naj vključuje širok nabor deležnikov.
4. Smernice naj vodijo v nova priporočila, če obstoječa ureditev ni učinkovita.
5. Poudarek naj bo na motivacijskih in informacijskih instrumentih.
6. Izbrani naj bodo čim manj agresivni instrumenti, vendar naj se dosegajo želeni cilji.
7. Izbrani instrumenti naj se med seboj dopolnjujejo.
8. Zelene spremembe naj bodo v korist čim širšemu krogu deležnikov.

Analitični okvir za smernice upošteva oba tipa lastnikov (»vključeni« in »odsotni« lastniki), ki smo jih prepoznali v naši študiji. Kot predlagata Janota in Broussard (2008), smo smernice razdelili glede na tip instrumenta gozdarske politike: *regulatorne*, *ekonomske* in *informacijske*. Smernice smo nato razdelili še glede na ciljno skupino: *splošne smernice* (namenjene vsem lastnikom, ne glede na njihove značilnosti oziroma tip), *smernice, oblikovane v skladu s potrebami vključenih lastnikov*, in *smernice, oblikovane v skladu s potrebami odsotnih lastnikov* (Preglednica 16: Splošna in tipsko usmerjena priporočila gozdarske politike. Preglednica 16).

	Vključeni lastniki	Odsotni lastniki
Splošna priporočila	<p>(1) Kadrovska okrepitev gozdarske svetovalne službe. R</p> <p>(2) Obvezni predstavnik večlastniške majhne gozdne posesti. R</p> <p>(3) Prepoved delitve gozdne posesti, manjše od petih hektarjev. R</p> <p>(4) Obvezno in aktivno članstvo lastnikov majhnih gozdnih posesti v društvu lastnikov gozdov ali drugih oblikah formalnega povezovanja. R</p> <p>(5) Informiranje glede možnosti koriščenja subvencij, davčnih olajšav itd. I</p> <p>(6) Finančni ukrepi za podporo lokalni gozdno-lesni verigi. E</p> <p>(15) Izobraževanje obiskovalcev o »kulturi v gozdu«. I</p> <p>(16) Sistematičen popis lastnikov gozdov v Sloveniji. R I</p>	
TIPSKO USMERJENA PRIPOROČILA	<p>(7) Prednostna pravica pri gospodarjenju sosednjih državnih gozdnih posesti. R</p> <p>(8) Informiranje glede prednosti zgodnejšega prevzema posesti. I</p> <p>(9) Uvedba dodatnih spodbud za lastnike, ki v gozdu opravljajo redno sečnjo ter sanitarna in negovalna dela. E</p>	<p>(10) Denarne spodbude za izmenjavo informacij, znanja in izkušenj pa tudi delovne sile in strojev med lastniki. E</p> <p>(11) Alternativni načini informiranja odsotnih lastnikov glede javnih programov spodbujanja gospodarjenja z gozdom, oddaljenega gospodarjenja, možnosti koriščenja socialnih funkcij gozda in informiranja o pomenu gospodarjenja z gozdom. I R</p> <p>(12) Izvedba delavnic in izdelava promocijskega gradiva za spodbujanje vključevanja ženskih lastnic v gospodarjenje z gozdnimi posestmi. I</p> <p>(13) Informiranje lastnikov glede možnosti prodaje gozdne posesti ali oddaje v najem. I</p> <p>(14) Izdelava seznama izvajalcev del v gozdu s strani neodvisne organizacije (gozdarska svetovalna služba). I</p>

Tip instrumenta gozdarske politike:

Regulatorni

Ekonomski

Informacijski

Preglednica 16: Splošna in tipsko usmerjena priporočila gozdarske politike.

Zavod za gozdove, ki opravlja javno gozdarsko službo in ga financira država, ima omejeno svetovalno vlogo. Revirni gozdarji lastnikom ne smejo svetovati izvajalca gozdnih del ali se na račun lastnika kakor koli okoristiti.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6, 8

Komunikacijo med revirnimi gozdarji in lastniki ovira večje število lastnikov iste gozdne posesti. Lastniki so med seboj pogosto sprti ali pa se celo ne poznajo.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 6, 8

ZG (47. člen) preprečuje delitev gozdne parcele, manjše od petih hektarjev, vendar dovoljuje veliko izjem.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 8

Pomanjkanje sodelovanja med lastniki velja za ključni problem pri gospodarjenju z MZGP. Lastniki MZGP izkazujejo nizko raven medsebojnega zaupanja. Obvezno članstvo v eni izmed oblik povezovanja (KGZS) trenutno ne zavezuje lastnikov MZGP.

(1) Kadrovska okrepitev gozdarske svetovalne službe. KGZS je nevladna organizacija, ki opravlja tudi delo gozdarske svetovalne službe, kot to narekuje ZKGZ, se ciljno posveča posameznim tipom lastnikov. Prvenstvena naloga takšne službe sta razširitev in prenos strokovnega znanja in informacij (kot to predvideva PRP 2014–2020) ter svetovanje pri izbiri izvajalcev del v gozdovih. Svetovalna služba naj se kadrovsko okrepi in s terenskim svetovalcem, specializiranim za gozd, tudi prevzame določene naloge revirnega gozdarja pri komunikaciji z lastniki, česar slednji zaradi preobremenjenosti ne morejo izvajati.

(2) Obvezni predstavnik večlastniške majhne gozdne posesti. Po vzoru zastopnikov (predstavnikov) v večlastniških stavbah (to področje ureja ZUP) naj se lastnikom majhne posesti s tremi ali več lastniki določi, da morajo obvezno imenovati enega predstavnika, da bi zastopal solastnike pri uradnih postopkih. Revirni gozdar bi tako imel manjše število sogovornikov, kar bi občutno izboljšalo komunikacijo med javno gozdarsko službo ter lastnikom in vodilo v lažjo izvedbo in organizacijo dela.

(3) Prepoved delitve gozdne posesti, manjše od petih hektarjev. Ta prepoved (zapisana v ZG) naj postane splošna (za vso zasebno gozdno posest) in strožja, izjeme naj se ukinejo. Prepove naj se tako fizična delitev posesti kot tudi večlastništvo. Nove majhne posesti (pridobljene ob dedovanju po smrti, dedovanju denacionalizirane posesti, pridobitvi ob poroki) naj ne pridejo v roke več kot ene osebe.

(4) Obvezno in aktivno članstvo lastnikov MZGP v enem izmed društev lastnikov gozdov ali v drugih oblikah formalnega povezovanja. Združevanje oziroma sodelovanje lastnikov je pomembno predvsem zato, ker več lastnikov, ki imajo v lasti večjo površino gozda, lažje doseže ugodnejši položaj na trgu oziroma višjo odkupno ceno. S tem koristijo moč ekonomije obsega. Odsotnost takšne oblike sodelovanja vpliva na to, da so majhni lastniki prisiljeni sprejeti ceno, ki jo določijo večji industrijski kupci.

Model, ki ga je raziskal Kittredge (2005) na podlagi dobrih praks iz različnih držav, naj bi predvidoma v začetku spodbudil združevanje večjih lastnikov, ki se že ukvarjajo s prodajo lesa. Majhni lastniki, nevešči nastopanja na trgu z lesom in nezaupljivi, naj bi se sprva priključili organizaciji kot nečlani in jim prodajali les ter koristili njihov vpliv na trgu. Organizacije bi nudile izobraževalne tečaje za svoje člane in izmenjavo informacij. Prednost ekonomije obsega bi na primer koristili za nakup materialov in semen ter jih prodajali članom po nižani ceni. Pridruževale bi se tudi majhne lokalne organizacije, kot se je to zgodilo na Švedskem.

	V zadnjem koraku naj bi se organizacije nadgradile in se ne bi posvečale le doseganju večjih odkupnih cen, pač pa bi tudi ustanovljale svoje žage (primer Švedska, Japonska) in nudile storitve (na primer izvajanje sečnje), kar pa bi privabilo tudi »odsotne« lastnike. Aktivnost članov bi se izkazovala z doseganjem minimalnih standardov, kot je na primer udeležba na izobraževanjih.
Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6	Model, ki sledi temu vzoru, je Gozdarska zadruga lastnikov gozdov Pohorje-Kozjak (GZLG, 2016).
Lastniki majhnih gozdnih posesti izkazujejo nizko raven poznavanja ukrepov za spodbujanje gospodarjenja v gozdovih.	(5) Informiranje glede možnosti koriščenja subvencij, davčnih olajšav itd. Lastniki, ki so že koristili takšne spodbude, bi morali biti vključeni v informacijske kampanje in deliti svoje izkušnje. Povečanje informiranosti lastnikov naj bi spodbudilo koriščenje tovrstnih spodbud. S tem naj bi se tudi povečale aktivnosti na majhnih gozdnih posestih (ali aktivnosti v smeri povezovanja, če so do sredstev upravičeni le lastniki večjih posesti).
Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6	
Lastniki izkazujejo nizko pripravljenost za gospodarjenje, ker ni vzpostavljen lokalni trg za les in lesne proizvode.	(6) Finančni ukrepi za podporo lokalni gozdno-lesni verigi. Davčne olajšave in ugodni krediti bi lahko pomenili spodbudo za majhna lokalna in zagonska podjetja s področja predelave lesa. Vključenost podjetja Slovenski gozdovi v spodbujanje tovrstnega podjetništva (npr. z ustanavljanjem žag za zasebne lastnike, odkupom in prodajo lesa) bi prav tako lahko obrodilo sadove. Prebuditev členov lokalne gozdno-lesne verige bi spodbudila lastnike k gospodarjenju in prinesla nova delovna mesta v lokalnem okolju.
Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 6, 8	
Vključeni lastniki vidijo velik problem v majhni posesti, ki zaradi ekonomije obsega ne omogoča večjega dohodka od posekanega lesa.	(7) Prednostna pravica pri gospodarjenju sosednjih državnih gozdnih posesti. To bi omogočilo lastnikom, da bi povečali območje gospodarjenja in s tem koristili prednosti ekonomije obsega. Ta ukrep bi sčasoma lahko prinesel nova delovna mesta, spodbudil podjetništvo in povečal konkurenčnost lokalne gozdno-lesne verige.
Upoštevano načelo PBP: 1, 6, 8	
Vključeni lastniki znajo opravljati delo v gozdu, vendar se od svoje posesti zaradi tradicije, čustvene navezanosti in prepričanja, da gozd predstavlja »banko«, težko ločijo. Povprečna starost lastnikov je visoka.	(8) Informiranje glede prednosti zgodnejšega prevzema posesti. Starejši lastniki bi prej predali svojo posest zainteresiranemu nasledniku, če bi jim to prinašalo finančne ugodnosti. To bi spodbudilo gospodarjenje v gozdovih in oživilo medgeneracijsko sodelovanje pri gospodarjenju.
Upoštevano načelo PBP: 1, 5, 6	
Vključeni lastniki imajo občutek, da jih država ne nagradi za dobro opravljeno delo v gozdu.	(9) Uvedba dodatnih spodbud za lastnike, ki v gozdu opravljajo redno sečnjo ter sanitarna in negovalna dela. Dodatne spodbude naj temeljijo na izpolnjevanju gozdnogospodarskih načrtov. Spodbude naj bodo davčne (možnost uveljavljanja dodatnih davčnih olajšav), subvencijske (npr. dodatne točke pri ocenjevanju prijav na razpise za investicije, če je lastnik MZGP vključen v katerega izmed društev lastnikov gozdov) in nagradne

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6, 8

(npr. priznanja ZGS, namenjena izključno zglednim gospodarjem MZGP).

Vključeni lastniki so pogosto dovolj podkovani in opremljeni za delo v gozdu ter dovolj samozavestni, da gospodarijo sami oz. nimajo želje po skupinskem gospodarjenju. Svoje znanje in izkušnje bi lahko delili z drugimi.

(10) Denarne spodbude za izmenjavo informacij, znanja in izkušenj pa tudi delovne sile in strojev med lastniki. Spodbude bi se morale osredotočiti na spodbujanje sodelovanja in ne na nakup nove mehanizacije. Večjo pripravljenost na povezovanje bodo tako izkazovali tisti, ki nimajo v lasti mehanizacije in bi v združenju videli priložnost, da mehanizacijo najamejo po nizki ceni ali pa da najamejo tudi usposobljeno delovno silo.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6, 8

»Odsotni« lastniki pogosto niso pripravljeni vlagati veliko časa in denarja v gospodarjenje svoje gozdne posesti. Ker živijo v mestih in so oddaljeni od svojih posesti, niso dovolj vključeni v lokalno skupnost in ne poznajo lokalnih razmer na področju gozdarstva. Ti lastniki tudi ne poznajo vseh mehanizmov, ki se jih lahko poslužujejo, če želijo gospodariti s svojo posestjo. Ti lastniki višje cenijo okoljske in socialne funkcije gozda kot pa proizvodne.

(11) Alternativni načini informiranja »odsotnih« lastnikov glede javnih programov spodbujanja gospodarjenja z gozdom, oddaljenega gospodarjenja, možnosti koriščenja socialnih funkcij gozda in pomena gospodarjenja z gozdom. Glede na to, da so ti lastniki mlajši in je njihov življenjski slog mestnega značaja, bi se lahko posluževali socialnih omrežij in na sploh internetnega načina komuniciranja. Dobrodošle bi bile tudi različne spletne aplikacije za oddaljeno gospodarjenje. Promocija oddaljenega gospodarjenja (na primer oddelčno gospodarjenje) bi morala potekati pod nadzorom revirnega gozdarja, ki bi svoje napore usmeril v navezovanje stikov z lastniki in tvorjenje medsebojnega zaupanja. Povečanje proaktivne vloge revirnega gozdarja pri spodbujanju gospodarjenja je ključni del tega ukrepa. Revirne gozdarje naj se zato podučijo o družbenogospodarskih značilnostih lastnikov. Revirni gozdar naj bo več v stikih z lastniki in naj jih vključi v proces izdelave gozdnogospodarskih načrtov. Ker bi lahko oddaljeno gospodarjenje potekalo tudi v okviru zadruga ali agrarne skupnosti (neaktivni lastniki bi »oddajali« svojo posest agrarni skupnosti), bi to proaktivno vlogo lahko prevzeli tudi predstavniki teh dveh oblik povezovanja. Ob tem bi morale biti pristojnosti vseh vključenih jasno opredeljene.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6, 8

Ženskih lastnic je zaradi stihijskega dedovanja in denacionalizacije vse več. Ker je gozdarstvo tradicionalno »moška« panoga, so ženske manj usposobljene za delo v gozdovih. Ženske lastnice v primerjavi z moškimi bolj cenijo okoljsko in socialno funkcijo gozda ter bolj sledijo nasvetom revirnih gozdarjev.

(12) Izvedba delavnic in izdelava promocijskega gradiva za spodbujanje vključevanja ženskih lastnic v gospodarjenje z gozdnimi posestmi. Pozornost bi bila posvečena oddaljenemu gospodarjenju ter možnostim gospodarskega izkoriščanja socialnih funkcij gozda. Poseben poudarek bi bil na pomenu gospodarjenja za zadovoljevanje okoljske funkcije gozda.

Upoštevano načelo PBP: 1, 2, 4, 5, 6

Številni »odsotni« lastniki dojemajo svoj gozd kot breme. Kljub temu ga imajo še vedno v lasti, saj menijo, da ni nihče zainteresiran za nakup.

(13) Informiranje lastnikov glede možnosti prodaje gozdne posesti ali oddaje v najem. Pri tem naj vodilno vlogo prevzamejo država (podjetje Slovenski državni gozdovi, Sklad kmetijskih in gozdnih zemljišč, Zavod za gozdove) in občine, ki imajo predkupno pravico. Takšen ukrep bi lahko vplival na zaokroževanje in povečevanje

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 5, 6, 8

Zaradi številnih slabih izkušenj lastnikov z izvajalci (neplačilo, povzročanje škode), prikazanih v medijih, so lastniki vse manj zaupljivi do izvajalcev gozdnih del. Lastniki tudi ne želijo, da se na račun njihovega gozda nekdo okoristi. Lastniki ne vedo, kje lahko dobijo informacije o kvalitetnih izvajalcih gozdnih del.

gozdnih posesti vključenih lastnikov ter povečano mobilizacijo lesa iz gozda.

(14) Izdelava seznama izvajalcev del v gozdu s strani neodvisne organizacije (gozdarska svetovalna služba). Seznam bi vključeval bonitetne ocene izvajalcev del v gozdovih in temeljil na izpolnjevanju s strani države določenih pogojev (na primer plačevanje davkov) ter na podlagi zadovoljstva strank. Seznam bi pripravila gozdarska svetovalna služba, ki bi delovala kot neodvisna strokovna organizacija.

Upoštevano načelo PBP: 1, 3, 4, 5, 6, 8

Prebivalci urbanih predelov v Sloveniji vse bolj izkoriščajo socialne funkcije gozda. V nekaterih gozdnih prihaja do pretiranega obiska in prekomernega nabiranja gozdnih plodov. S tem se povzroča neravnovesje v gozdnem ekosistemu. Prekomerno nabiranje pa povzroča tudi konflikte med lastniki in obiskovalci. Lastniki se pritožujejo, da ne morejo koristiti plodov v svojih gozdovih, da obiskovalci povzročajo škodo in so odgovorni, če se obiskovalcu v zasebnem gozdu pripeti nesreča.

(15) Izobraževanje obiskovalcev o »kulturi v gozdu«. Medijska kampanja in serija izobraževanj v organizaciji ZGS bi promovirali »vzorno« vedenje obiskovalcev v gozdu (tako zasebnem kot javnem) ter predstavili delo gozdnih inšpektorjev. Cilj akcije bi predstavljala promocija preživljanja prostega časa v zdravem okolju gozda ob upoštevanju veljavnih predpisov. Kampanja bi predstavljala tudi nadgradnjo preteklih akcij (npr. »Skrbno z gozdom«), le da bi nagovorila čim večji krog ljudi (gostovanja v osnovnih in srednjih šolah, vodenje brezplačnih strokovnih ekskurzij, časopisni in TV oglasi).

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 6, 8

Dosedanje raziskave o lastnikih so bile izvedene na izbranih segmentih te populacije in še to le v danem časovnem obdobju. Sistematičnih podatkov o lastnikih skozi čas ne zbira nihče.

(16) Sistematični popis lastnikov gozdov v Sloveniji. Popis, ki bi ga na vsakih nekaj let izvajali v Sloveniji na izbranem vzorcu lastnikov, bi predstavljal sistematično spremljanje lastnikovih družbenih in demografskih značilnosti (starost, spol, lokacija bivanja) ter oblik gospodarjenja po vzoru popisa kmetijstva (Kmetijska gospodarstva in popis kmetijstva, 2017). Podoben sistem so uvedli na Finskem (Karppinen, Hänninen, 2006), Švedskem (Berg-Lejon in sod., 2011) in v nemški deželi Baden-Württemberg (Brandl in sod., 1999). Podatke uporabljajo za spremljanje razvoja posameznih tipov lastnikov, čemur nato ustrezno prilagajajo ukrepe (na primer zakonodajne). Izpolnjevanje ankete bi sodilo med obveznosti lastnikov.

Upoštevano načelo PBP: 1, 4, 6, 8

Preglednica 17: Podrobnejši opis smernic z izhodišči in upoštevanimi načeli PBP.

5 Razprava

5.1 Razprava o pridobljenih rezultatih

Značilnosti lastnikov MZGP

Kdo so lastniki MZGP?

Po podatkih Medveda, Matijašiča in Piska (2010) je kar 89 % vseh zasebnih lastnikov gozda v Sloveniji (več kot 461.000) takšnih, ki imajo manj kot pet hektarjev. Premajhen skupni obseg izvedenih gozdnogojitvenih del v slovenskih gozdovih strokovnjaki pripisujejo prav lastnikom majhnih gozdnih posesti, ki ne posvečajo dovolj pozornosti gospodarjenju z gozdom (ReNGP, 2007).

Glede na svoje demografske značilnosti so lastniki MZGP precej podobni splošni populaciji Slovenije. V celotnem vzorcu je bilo zajetih 42,3 % žensk, med vsemi lastniki pa jih je 48,7 % (Medved, Matijašič, Pisek, 2010; Krč in sod., 2015). Med prebivalci Slovenije je 51 % žensk (SURS, 2016). To razmerje med spoloma je zanimivo zato, ker je bilo lastništvo gozda tradicionalno v domeni moških. Pri večjih posestih je večji delež moških lastnikov, poleg tega pa so ti lastniki starejši (Medved, Matijašič, Pisek, 2010). Ta podatek nam v primerjavi z demografskimi značilnostmi lastnikov MZGP pove, da je dedovanje, kjer po smrti lastnika gozd preide v last vseh otrok oziroma obeh spolov, bolj prisotno pri majhnih kot velikih gozdnih posestih. Iz tega lahko sklepamo, da je nenačrtno oziroma stihijsko dedovanje še posebej problem pri majhnih posestih in da lahko v prihodnje pričakujemo še več lastnikov MZGP, kot jih je danes.

Povprečna starost lastnikov MZGP, ki so izpolnili vprašalnik, je 58 let (vzorec je vseboval lastnike, starejše od 14 let), kar je podobno kot v raziskavi Pezdevšek Malovrhove (54 let) ter Ficka in Bončine (56 let). Povprečna starost prebivalcev Slovenije, starejših od 14 let, je bila v letu, ko je bilo izvedeno anketiranje (2015), 49 let. Največ lastnikov MZGP iz naše raziskave pripada starostni skupini 50 in več let (52,5 %), po statusu pa jih je največ upokojencev (47,4 %). Ti podatki nakazujejo na dejstvo, da lastniki pogosto vse do smrti ne predajo svoje posesti.

Lastniki MZGP so v primerjavi z vsemi zasebnimi lastniki gozda v Sloveniji (za primerjavo smo se oprli na študijo Ficka in Bončine iz leta 2013) bolj izobraženi, med njimi je manj aktivnih kmetov in so bolj oddaljeni od svojih posesti. V analizi smo ugotovili tudi to, da večina lastnikov MZGP živi v urbanem tipu naselja in da so v povprečju oddaljeni od svojih posesti 9,57 kilometrov (razdalja med domom in središčem gozdne posesti). Večini lastnikov MZGP (72 %) gozd predstavlja ničelni dohodek na letni ravni, ker dohodek prejmejo drugje in ker je ekonomičnost sečnje na majhni posesti neznatna. Na majhni gozdni posesti namreč ni mogoče trajno pridobivati omembe vrednega dohodka (Mori 2008), kar je povezano z ekonomijo obsega (Hatcher 2014).

V povprečju imajo lastniki MZGP 2,61 parcele. Naša analiza je razkrila, da ima eno posest v solasti v povprečju 1,43 solastnika, kar je manj kot med vsemi zasebnimi lastniki. Opozarjamo, da podatka nista primerljiva, saj smo zaradi lažje priprave vzorca lastnikov MZGP iz »indeksa lastnikov gozdov« izločevali posesti, kjer je bilo več lastnikov.

Ugotavljamo, da smo v raziskavi uspeli zajeti le manjše število lastnikov MZGP, ki so neaktivni pri gospodarjenju z gozdom. Zato smo se glede njihovih značilnosti zanašali predvsem na mnenja aktivnih lastnikov in drugih deležnikov ter na analize besedil, ki so nam jih poslali neaktivni lastniki (na primer navedba razlogov, zakaj menijo, da niso primerni za to raziskavo).

Tipologija lastnikov MZGP

V katere tipe bi lahko uvrstili lastnike MZGP?

V doktorski disertaciji smo z metodo razvrščanja v skupine ugotovili, da obstajata dva tipa lastnikov, »vključeni« in »odsotni«. Oba tipa sta dohodkovno relativno neodvisna od gozda zaradi majhnosti posesti (ekonomija obsega). V naši raziskavi je bilo več »vključenih« kot »odsotnih« lastnikov. Razlog pripisujemo manjši odzivnosti lastnikov, ki niso vključeni v gospodarjenje gozdov, ker so presodili, da ne bodo znali podati pravih odgovorov oziroma da niso primerni za to raziskavo.

Prebivam blizu posesti.	DA	NE	NE	DA	DA	NE
Odraščal sem na kmetiji.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Sem kmetovalec.	DA	NE	NE	NE	NE	NE
Posest sem podedoval od staršev.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Oče je aktivno gospodaril.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Nasledniki se zanimajo za delo v gozdu.	DA	NE	DA	DA	NE	NE
Ko pomislim na svoj gozd, se spomnim na domači kraj.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Kot otrok sem pomagal pri delih v gozdu.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Posest je bila nacionalizirana in vrnjena z denacionalizacijo.	NE	NE	NE	NE	NE	DA
Imam solastnike.	NE	DA	NE	NE	NE	DA
Solastniki so ožji družinski člani.	N/A	DA	N/A	N/A	N/A	NE
S solastniki sem v dobrih odnosih.	N/A	DA	N/A	N/A	N/A	NE
S sosednjim lastnikom sem v sporu.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Značilne so ženske lastnice.	NE	DA	NE	DA	DA	NE
Star sem manj kot 65 let.	DA	DA	DA	NE	DA	NE
Zaposlen sem v kmetijskem poklicu.	DA	NE	NE	NE	NE	NE
Prebivam v mestnem okolju.	NE	DA	DA	NE	NE	DA
Sečnjo opravi sam.	DA	NE	NE	NE	NE	NE
Oče me je naučil delati v gozdu.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Les iz gozda koristim za lastne potrebe.	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Les iz gozda prodajam.	DA	DA	DA	NE	NE	NE
Mislím, da je gozd dobro dostopen.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Posest je dostopna preko vozne poti.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Mislím, da je posest dovolj velika, da imam od nje koristi.	DA	DA	DA	NE	NE	NE
Posest je v enem kosu.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
Posest je neugodne oblike.	NE	NE	NE	NE	DA	DA
Posest se nahaja na vzpetem in/ali neprehodnem terenu.	NE	NE	NE	DA	DA	DA
Pripravljen sem na sodelovanje z drugimi lastniki.	NE	NE	DA	NE	DA	NE
Sodelujem z revirnim gozdarjem.	DA	DA	DA	NE	DA	NE
	VKLJUČENI LASTNIKI			ODSOTNI LASTNIKI		
	Vključeno gospodarjenje	Vključeno oddaljeno gospodarjenje	Vključeno gospodarjenje z najeto delovno silo	Gospodarjenje za vzdrževanje družinske zapuščine	Osnovna nega in sanitarni posek	Odsotnost gospodarjenja

N/A = izbrana značilnost ne zadeva podtipa lastnikov

Slika 46: Poenostavljena matrična predstavitev značilnosti tipičnih predstavnikov posameznih podtipov lastnikov.

Cilji gospodarjenja »vključenih« lastnikov niso več povezani zgolj s proizvodnjo lesa, ampak so raznoliki in vključujejo gospodarjenje za vzdrževanje naravnih lepot, ustvarjanje prostora miru in počitka ter za vzdrževanje raznolikega gozdnega ekosistema. »Odsotni« lastniki so v prihodnosti manj pripravljeni izpolnjevati cilje gospodarjenja, še najmanj pa cilje, povezane z gospodarjenjem. »Vključeni« lastniki višje vrednotijo proizvodno funkcijo, medtem ko sta okoljska in socialna funkcija višje vrednotena med predstavniki »odsotnih« lastnikov.

»Odsotni« lastniki so v primerjavi z »vključenimi« bolj izobraženi in z višjimi dohodki, med njimi je več žensk, manj jih je tudi povezanih s kmetijstvom. To nakazuje, da imajo »odsotni« lastniki manj koristi od gospodarjenja z gozdom (ne samo dohodkovnih) kot »vključeni« lastniki. Odsotni lastniki so podobni »novim lastnikom gozda« (Hogl, Pregernig, Weiss, 2005), ki so se pojavili zaradi sodobnih procesov na podeželju.

Z utemeljevalno teorijo, ki nam je bila v pomoč pri analizi intervjujev in fokusnih skupin, smo vsak tip razdelili še na tri podtipe. Njihove značilnosti so predstavljene na Slika 46.

Družbenogeografske značilnosti MZGP

Poskušali smo ugotoviti, ali imajo družbenogeografski dejavniki zaviralno ali gonilno moč. Zato smo jih uvrstili v ustrezno razsežnost PPR (prostorska, socialna, časovna, objektivna). Preučevali smo jih v odnosu z aktivnim gospodarjenjem, ki smo ga opredelili kot aktivno udeležnost lastnika MZGP pri izvajanju del v gozdu (sečnja, spravilo, gojitvena in varstvena dela).

Kako prostorska razsežnost PPR vpliva na gospodarjenje?

Prostorsko razsežnost PPR smo preučevali v okviru razdalje med lastnikovim domom in gozdno posestjo, razpršenostjo, velikostjo posesti in osebnim vidikom dostopnosti.

Ugotovili smo, da lastniki, pri katerih je razdalja med krajem bivanja in gozdno posestjo velika, manj aktivno gospodarijo v svojem gozdu. To je v skladu z ugotovitvami Folla in sod. (2016), ki pravijo, da so lastniki, ki bivajo bližje posesti, bolj aktivni gospodarji. Velika razdalja je povezana z ekonomsko-socialno dinamiko, pri čemer mislimo na migracije lastnikov (ali njihovih staršev) s podeželja v mesta, zaposlitev lastnikov v neagrarni dejavnosti in njihovo posvojitve načina življenja, drugačnega od tistega, ki je značilen za podeželje. Tudi tip »vključenih« lastnikov v povprečju prebiva bližje svoji posesti kot tip »odsotnih« lastnikov. Najbolj oddaljeni lastniki so tisti, ki so se izselili v tujino. Po podatkih Medveda, Matijašiča in Piska (2010) je med vsemi zasebnimi lastniki največ takšnih, ki živijo v Sloveniji (88,1 %). Izmed preostalih 11,9 % je največ takšnih s stalnim prebivališčem v tujini (5,1 %). Sledijo pogrešani (4,4 %) in pokojni (2,3 %). Njihov visok delež je rezultat neurejene zemljiške knjige in/ali dolgotrajnih ter zapletenih zapuščinskih postopkov.

Po drugi strani se tipa ne razlikujeta po razpršenosti posesti oziroma je razpršenost (več parcel, ki med seboj niso stične) problem vseh lastnikov MZGP.

Tudi velikost posesti vpliva na gospodarjenje lastnikov MZGP. »Odsotni« lastniki imajo v povprečju manjše posesti kot »vključeni«. Majhnost posesti je eden najočitnejših problemov lastnikov MZGP. Izmed lastnikov MZGP, vključenih v raziskavo, je imel najmanjšo posest lastnik z 0,02 hektarja. Lastniki, vključeni v anketni vzorec, ki so imeli manj kot 0,5 hektarja gozda, so pogosto zavrnili sodelovanje ali pa se sploh niso odzvali. Te osebe sebe ne vidijo kot lastnike gozda ali pa so menile, da imajo premajhno posest, da bi bile primerne za raziskavo, in da z gozdom ne gospodarijo. Korelacija med velikostjo posesti in intenzivnostjo gozdnih del je

bila ugotovljena že v številnih študijah (Cleaves, Bennett, 1995; Conway in sod., 2003). Zaradi majhne velikosti posesti lastnikov MZGP (1,66 hektarja) je tudi relativno majhno povprečno število parcel, ki sestavljajo posest (2,61 v primerjavi s 7,0 v raziskavi Ficka in Bončine, 2013).

Rezultati ocen dostopnosti so pokazali, da so lastniki precej neodločeni glede tega, ali je njihova posest dobro ali slabo dostopna (povprečna ocena 3,09 na skali od 1 do 5). Primerjali smo ocene med »vključenimi« in »odsotnimi« lastniki ter ugotovili, da so odsotni lastniki v povprečju ocenili svoj gozd kot bolj dostopen v primerjavi z vključenimi lastniki. Razlog za takšno razliko v oceni je morda v tem, da so vključeni lastniki veliko bolj kritični pri oceni dostopnosti svojega gozda, saj bolje poznajo njegove značilnosti in ga obiščejo pogosteje. Posledično so bolj kritični do stanja gozdnih poti, zaraščenosti itd. Ker pri delu pogosteje koristijo mehanizacijo, je za njih urejena cesta ali vlaka pomembnejša. Po drugi strani se odsotni lastniki morda hitreje zadovoljijo s potjo, ki je dostopna samo peš. Podobno so »vključeni« lastniki ocenili, da za dostop do gozdne posesti potrebujejo več časa kot »odsotni« lastniki, čeprav so v povprečju od nje manj oddaljeni. Primerjali smo tudi način dostopa in ugotovili, da imajo »odsotni« lastniki slabše urejen dostop do svojih gozdnih posesti od »vključenih« lastnikov.

Kako časovna razsežnost PPR vpliva na gospodarjenje?

Časovno razsežnost PPR smo ugotavljali v okviru časa, ko je bila posest v lasti posameznika oziroma družine, in pogostosti obiska gozda.

Večina lastnikov MZGP je gozd pridobila preko dedovanja. Za mnoge intervjuvane lastnike je gozd predstavljal povezavo med generacijami. Lönnstedt (1997), Törnqvist (1995), Hugosson in Ingemarson (2004) ter Hujala in Tikkanen (2008) omenjajo gozd kot podedovano lastnino in poudarjajo željo lastnikov, da bi jo ohranili za naslednje generacije. Podobno so lastniki, ki so podedovali gozd od staršev, ki so z gozdom aktivno gospodarili in so v gospodarjenje vključevali tudi njih, čutili močno zavest po negovanju družinske zapuščine. Ta kratka časovna razsežnost PPR se je zrcalila v čustveni navezanosti na gozd zaradi spomina na starše, otroštvo in domači kraj. Nekateri predstavniki »vključenega« tipa lastnikov so omenjali gozd v povezavi z naravo in mirom. Po drugi strani so lastniki, ki niso imeli opisanih izkušenj, čutili manjšo potrebo po negovanju gozda.

Kako socialna razsežnost PPR vpliva na gospodarjenje?

V okviru socialne razsežnosti smo so posvetili MZGP v solastniških razmerjih, sorodstvenim razmerjem solastnikov, vključevanju otrok v gospodarjenje, medgeneracijskemu sodelovanju in starosti lastnikov pa tudi statusu, izobrazbi in spolu.

Pomembno so na gospodarjenje vplivali tudi odnosi med solastniki (če je šlo za solastninsko posest) in odnosi med lastniki sosednjih posesti. Spoznali smo, da je lahko večje število solastnikov poligon za spore in lahko negativno vpliva na gospodarjenje. V splošnem ugotavljamo, da je gospodarjenje v solastniški posesti, kjer so solastniki v bližnjem sorodstvenem razmerju, uspešnejše kot v solastniški posesti, kjer se solastniki med seboj ne poznajo.

Ugotavljamo tudi, da so spori med lastniki sosednjih posesti izjemno pogosti. Nezaupanje smo identificirali med lastniki, med lastniki in revirnimi gozdarji ter med lastniki in izvajalci del. Spori in nezaupanje na samo intenzivnost gospodarjenja ne vplivajo, so pa negativno povezani s pripravljenostjo za povezovanje.

Lastniki, ki so nam povedali, da otroci niso pripravljeni gospodariti z gozdom ali pa ne izkazujejo želje po tem, da bi ga dedovali, so bili tudi sami manj vključeni v gospodarjenje.

Follo in sod. (2016) ugotavljajo, da starost lastnikov vpliva tudi na manjši obseg gospodarjenja v gozdu. V našem primeru ugotavljamo, da je starost lastnikov tesno povezana z

medgeneracijskim sodelovanjem. Ugotovili smo, da visoka starost pri odsotnih lastnikih vpliva na odsotnost posegov v gozd. V skupini vključenih lastnikov pa visoka starost nima vpliva na gospodarjenje. Tam je namreč prisotno medgeneracijsko sodelovanje in gospodarijo otroci, kljub temu, da je lastništvo pisano na starše. Zanimivo je, da se pri gospodarjenju z majhnimi posestmi zrcali vprašanje medgeneracijskega sobivanja in skrbi mlajše generacije za starejšo. Pogosto so zaradi tega lastniki majhnih posesti starejši, ki do smrti ne predajo svoje posesti, ker jim ta predstavlja varnost, ki jim jo nasledniki ne nudijo. Pravzaprav se je izkazalo, da se s starostjo lastnika in povezanostjo s kmetijstvom povečuje vrednotenje gozda kot potencialnega vira prihodka in oblike ekonomske varnosti. Med raziskovanjem vpliva starosti na gospodarjenje z MZGP smo pogosto slišali stari slovenski rek »Ti meni luč, jaz tebi ključ,« ki pravi, da naj se posestvo prepíše na naslednika šele ob smrti gospodarja.

Lastniki, ki niso bili zaposleni v kmetijstvu ali pa so bili bolj izobraženi, so bili manj vključeni v gospodarjenje. Kakršna koli povezanost s kmetijsko dejavnostjo korelira z večjo aktivnostjo del v gozdu, kar je skladno z ugotovitvami Folla in sod. (2016). To je povezano s prej omenjeno prostorsko in časovno razsežnostjo PPR. Kmetije večinoma vključujejo gozd, saj izhajajo iz obdobja samooskrbnega kmetijstva. Obsegajo posest, ki je ostala v družinski lasti skozi več generacij. Kmečki lastniki večinoma vidijo svoj gozd kot naložbo oziroma banko.

Življenjski slog naj bi po Agnewovi (1987) teoriji oblikovalo socialno okolje, v katerem posameznik preživi največ časa. Ob predpostavki, da obstaja ruralno-urbana prostorska dihotomija in s tem ruralno-urbana dihotomija v življenjskem slogu, smo preučevali življenjski slog lastnikov. Ugotovili smo, da naj bi bil z odsotnimi lastniki povezan »bolj« urbani in z vključenimi »bolj« podeželski življenjski slog. To je povezano z dejavnikom prostorske in čustvene oddaljenosti (izselitev s kmetije je večinoma pomenila selitev s podeželja v mesta) ter povezanosti s kmetijstvom (lastniki, ki živijo v mestu, so se bolje izobrazili in zaposlili v neagrarnih dejavnostih). »Vključeni« lastniki s pretežno podeželskim življenjskim slogom v večji meri vrednotijo proizvodno funkcijo gozda kot »odsotni«, za katere sta pomembnejši socialna in okoljska funkcija.

Zanimiva je tudi vloga spola. Delo v gozdu tradicionalno velja za moško opravilo, vendar je z naraščajočim stihijskim dedovanjem in povečanjem številom lastnikov vse več lastnic žensk. Ugotavljamo, da ženske niso manj vključene v gospodarjenje od moških, temveč se le poslužujejo drugačnih oblik gospodarjenja. Veliko pogosteje gospodarijo z najeto delovno silo, poleg tega pa veliko bolj od proizvodnih cenijo socialne in okoljske funkcije gozda.

Kako objektivna razsežnost vpliva na gospodarjenje?

V okviru objektivne razsežnosti smo obravnavali pripravljenost za povezovanje, gospodarske koristi, konflikte med različnimi uporabniki prostora, znanje za delo v gozdu in vpliv zakonodaje.

Preučevali smo tudi, kako na aktivnost del v gozdu vpliva pripravljenost lastnikov za povezovanje. Presenetljiva je ugotovitev, da so povezovanju najbolj naklonjeni »odsotni« lastniki. Podobno je tudi Pezdevšek Malovrhova (2010) ugotovila, da izkazujejo večjo pripravljenost za povezovanje mlajši lastniki, ki so bolj izobraženi in z višjimi dohodki in imajo manjšo posest, ki je blizu doma. Ti lastniki izhajajo z nekmetijske posesti in so brez solastnikov. Vključeni lastniki zaradi nezaupanja in sporov raje gospodarijo sami. S tem gospodarjenje ni tako učinkovito, kot bi bilo pri povezovanju. Nezaupanje posameznikov pri poslovnem sodelovanju naj bi bilo po nekaterih virih zapuščina nekdanje socialistične ureditve (Mishler in sod., 1997; Hacek in sod., 2013).

»Vključeni« lastniki menijo, da finančnih koristi od gospodarjenja z majhno posestjo nimajo. Večinoma les iz gozda koristijo za drva in gradnjo. Finančna motivacija je bila pri vseh lastnikih MZGP nizka.

Preučevali smo tudi odnos lastnikov do socialnih funkcij gozda. Slovenska ustava in ZG določajo, da gozd ni absolutna zasebna lastnina in da lahko socialne funkcije (omenjajo se predvsem v okviru »prostega dostopa«) koristijo tudi nelastniki. Ugotavljamo, da lastnike večinoma moti neprimeren odnos obiskovalcev do zasebnih posesti in da si želijo, da državne institucije (vključno z inšpekcijsko službo) to področje bolje uredijo. Večinoma jih ne moti določilo o prostem dostopu. Menimo, da bi morebitne večje finančne obveznosti lastnika lahko vplivale na njihov spremenjen odnos do tega določila oziroma bi lahko bile zahteve lastnikov do omejevanja prostega dostopa v gozd vse večje.

Nivo znanja za delo v gozdu je povezan s prostorsko, časovno in socialno razsežnostjo. Najpogosteje lastniki z nizko PPR vseh treh razsežnosti niso večši znanja za delo v gozdu, kar posledično vpliva na odsotnost del v njihovih gozdovih. Nasprotno lahko že kratka socialna razsežnost PPR vpliva na to, da se tudi lastnik, ki je nevešč dela v gozdu, vključuje v gospodarjenje, in sicer najpogosteje s tujo pomočjo.

Z zakonodajnega vidika ima zelo pomembno vlogo denacionalizacija, ki je posredno vplivala na to, da se je povprečna velikost posesti zmanjšala, da so posesti prešle v roke več solastnikov, pogosto izseljenih ali živečih neznanu kje, in da so lastniki pogosto postale osebe, ki ne vedo, kaj morajo početi z lastništvom. Dlje kot traja denacionalizacijski postopek, bolj zapletena lastniška razmerja nastajajo.

Vključevanje deležnikov pri določanju zaviralnih dejavnikov gospodarjenja z MZGP

Kateri dejavniki po mnenju deležnikov zavirajo gospodarjenje z MZGP?

V raziskavo smo vključili tudi različne deležnike, ocenjujoče dejavnike, ki zavirajo gospodarjenje »vključenih« in »odsotnih« lastnikov. Na podlagi ocen, ki so jih podali glede zaviralnih dejavnikov, smo ugotovili, da deležniki ne pripisujejo bistvenih razlik med tipoma. Le kategorijo psiholoških dejavnikov so ocenili za pomembnejšo pri »vključenih« kot »odsotnih« lastnikih. Za najvplivnejšo kategorijo pri obeh tipih so ocenili kategorijo ekonomskih dejavnikov. Zaviralni dejavniki, ki so jih izpostavili za obe skupini, so visoka starost lastnikov, razpršenost posesti, nizek finančni prihodek od gospodarjenja z gozdom in solastništvo. Absolutno najpomembnejši dejavnik, ki so ga deležniki pripisali »vključenim« lastnikom, je starost, »odsotnim« lastnikom pa urbani način življenja.

Smernice za trajnostno gospodarjenje z MZGP

Kateri ukrepi bi spodbudili trajnostno gospodarjenje z MZGP?

Smernice za trajnostno gospodarjenje smo pripravili v skladu z načeli boljše priprave predpisov. Razdelili smo jih v dve skupini (glede na to, ali obravnavajo vse lastnike MZGP ali posamezni tip lastnikov) in tri tipe (glede na tip instrumenta gozdarske politike). Največ smernic je povezanih z informacijskimi (8) in regulatornimi (7) instrumenti. Smernic, povezanih z ekonomskimi instrumenti, je najmanj (3). Pri regulatornih instrumentih je poudarek na kadrovske okrepitvah, spodbujanju sodelovanja in ukrepah za povečevanje ter zaokroževanje posesti. Cilj informacijskih instrumentov je povečati aktivnost lastnikov v gozdu. Cilj ekonomskih instrumentov je spodbujanje gospodarjenja. Z vidika predlaganih smernic naj negospodarjenje postane breme, doseganje načrtovanih gozdnih del pa naj prinese gospodarske

ugodnosti. Predlagamo, da naj pri spodbujanju gospodarjenja z MZGP vodilno vlogo prevzameta gozdna svetovalna služba ter revirni gozdar, katerega prednostna naloga z vidika teh smernic naj postane komunikacija z lastniki. Predlagani instrumenti naj bi tudi okrepili prepotrebno zaupanje med lastniki MZGP ter med lastniki in revirnimi gozdarji. Ocenjujemo tudi, da je potrebno spodbujati vključevanje v obstoječe oblike skupnega gospodarjenja in ne ustvarjati novih. S smernicami želimo doseči tudi, da se lastništvo gozda ne dojema le kot dobrina, pač pa kot odgovornost. Glavni cilj smernic je dolgoročna zaustavitev drobljenja posesti.

Preverjanje zastavljene hipoteze

Ali drži, da imajo največji vpliv na vedenje lastnika notranji (psihološki) dejavniki, ki so neodvisni od zunanjih dejavnikov?

Ugotavljamo, da imajo lastniki MZGP zelo raznolike socialne, ekonomske in demografske značilnosti, obenem pa na njihove odločitve, povezane z gospodarjenjem, vplivajo številni in med seboj prepleteni notranji ter zunanji dejavniki. S tem smo ovrgli hipotezo, ki pravi, da imajo notranji dejavniki največjo moč.

5.2 Razprava o uporabljenih metodah

V disertaciji smo se zavzeli za komplementarno uporabo kvantitativnih in kvalitativnih metod, kar je v skladu s sodobnimi raziskovalnimi pristopi v gozdarstvu (Silver, 2015, str. 17). Vsaka izmed njih je služila drugemu namenu. S kvantitativnim raziskovanjem, ki temelji na znanstvenem pozitivizmu, smo pridobili osnovni uvid v lastnike majhnih gozdnih posesti (razvrstitev v skupine), predvsem pa smo jih s tem pristopom zajeli na kar se da objektivni način (naključno vzorčenje). Zajeti vzorec smo po našem izvirnem postopku uporabili tudi v kasnejših korakih, ki so temeljili na kvalitativnih principih. Šele s kvalitativnim raziskovanjem, ki temelji na interpretativni paradigmi (Vogrinc, 2008), smo dobili potrebno poglobljeno razumevanje hotenj, ciljev, motivacij ipd. preučevane skupine lastnikov. Prednost kvalitativnega raziskovanja je bila tudi v tem, da smo ohranili perspektivo lastnikov, zato so bili rezultati in iz njih izhajajoče rešitve bolj izvedljive (poglavje 3.3).

Raba tako kvantitativnih kot kvalitativnih metod se je torej izkazala za koristno, saj je bilo s tem pristopom lažje na celovit način opisati kulturno, socio-ekonomsko in demografsko raznolike skupine lastnikov, ki imajo z gozdom povezane različne cilje, vrednote in motivacijo.

Pri tem želimo poudariti, da nismo oklevali pri uporabi ene ali druge metode; naš napor smo raje usmerili v način, kako bomo pristopili k uporabi ene ali druge oziroma, kako jih bomo prilagodili našemu raziskovanju.

S tem smo sledili filozofskemu pragmatizmu, ki ga zanima neposredno raziskovalno vprašanje in ne tehtanje, katera metoda naj se uporabi. »Resnico« ustvarjajo subjektivni nazori, ki jih oblikujejo posameznikova izkustva in so rezultat trenutnih družbenih, zgodovinskih in političnih razmer. Iz filozofskega nazora sledi, da doživetij posameznikov ni mogoče objektivno analizirati, saj že opazovanje in opazovalec lahko vplivata na opaženo resnico. Uporaba obeh skupin metod je zatorej prispevala k zmanjševanju te napake.

V tem oziru lahko geografi in predstavniki drugih disciplin poglavje o metodah uporabijo kot priročnik za omenjeni metodični pristop.

V nadaljevanju smo kritično pretresli posamezno uporabljeno metodo. Ocenjujemo, da smo z vprašalnikom zajeli najpomembnejše značilnosti lastnikov gozdov. Z Dillmanovo kombinirano metodo smo dosegli zadovoljiv odstotek respondentov, kar je koristilo tudi pri kasnejših korakih. Še večjo odzivnost bi morda dosegli, če bi bil vprašalnik krajši in če bi bila vprašanja preprostejša.

Metoda SMART se je izkazala za ustrezen pristop zbiranja mnenj večjega števila strokovnjakov, saj je potekala preko elektronske pošte. S tem smo znižali stroške izvedbe, poleg tega pa bi bilo ob vsesplošnem pomanjkanju časa izredno težavno izvesti metodo, ki bi zahtevala fizično prisotnost strokovnjakov. Metoda je na kvantitativen način zbrala odzive ocenjevalcev, vendar je bila omejena na nabor dejavnikov, ki jih je določil raziskovalec. Morebitni drugi dejavniki so bili upoštevani, če so ocenjevalci izpolnjenemu ocenjevalnemu listu priložili komentar.

Intervjuji so bili izvedeni na domu intervjuvancev ali na njim udobni lokaciji. Ustvarjanju sproščenega vzdušja je bilo posvečeno največ napora, saj smo potrebovali daljše in poglobljene odgovore na naša vprašanja. Vzorec smo dopolnjevali preko teoretičnega vzorčenja; kljub temu bi ob razpoložljivosti časa in denarja veljalo opraviti še nekaj deset intervjujev.

Posebno pozornost v kvalitativnem delu raziskave smo namenili izvedbi fokusnih skupin in njihovi priredbi za naše raziskovanje. Divergentni odgovori na nekatera vprašanja so izražali lokalne posebnosti na področju gospodarjenja z gozdovi. Odločitev za izbor revirnih gozdarjev kot ključnih oseb, ki so na lokalnem nivoju zbrali lastnike, s katerimi smo nato izvedli metodo, se je izkazala za zelo posrečeno. Po drugi strani je prisotnost revirnih gozdarjev predstavljala velik izziv za moderatorja, ki je skušal preprečiti, da bi prisotni lastniki podajali odgovore, ki bi ugajali revirnim gozdarjem, ne pa tudi odražali dejanskega razmišljanja. Srečanja so se udeležili le angažirani lastniki, ne pa tudi odsotni lastniki, ki so zanimiva skupina ljudi z vidika našega raziskovanja. Zagotovo bi bilo na lokalnem nivoju vredno izvesti več fokusnih skupin, vendar bi to zahtevalo več časa, razpoložljivih financ in večje število angažiranih revirnih gozdarjev. Fokusne skupine bi lahko zaradi splošne koristnosti (povezovanje lastnikov z različnimi »akterji« na področju gospodarjenja z gozdovi, soočenje različnih vidikov, seznanjanje s splošnim stanjem v gozdu in na področju aktualne zakonodaje) postale stalna oblika srečevanja lastnikov gozdov.

Analitični metodi razvrščanja v skupine in indukcijske utemeljevalne teorije sta že bili uporabljeni v podobnih raziskavah; izkazali sta se kot primerni za izpolnjevanje ciljev, ki smo si jih zastavili. Obe metodi nista enoznačni, prilagodili smo ju našemu raziskovanju.

5.3 Priporočilo za nadaljnje raziskovalno delo

Disertacija odpira nove možnosti za raziskovanje na področju vedenja lastnikov. Nadaljnje raziskovanje naj temelji na uporabi mešanih kvalitativno-kvantitativnih metod, saj te po naših izkušnjah predstavljajo najboljši pristop pri raziskovanju te družbene skupine. Primanjkujejo predvsem raziskave o vedenju lastnikov v različnih časovnih obdobjih. Zato menimo, da bi bilo potrebno redno izvajati popis zasebnih lastnikov gozdnih posesti, s katerim bi sistematično (na nekaj let) zbirali podatke o vedenju lastnikov gozdov. Poglobljene podatke o gospodarjenju z zasebnimi gozdnimi posestmi pa je mogoče pridobiti zgolj s kvalitativnimi pristopi, kot so intervjuji in fokusne skupine. Pri analizi podatkov izpostavljam teorijo PPR, ki predstavlja novo paradigmo pri razumevanju dejavnikov, ki vplivajo na odločitve lastnikov, povezane z gospodarjenjem. Fokusne skupine, predstavljene v naši raziskavi, bi se lahko razvile v redna letna srečanja, kjer bi se srečevali lastniki in revirni gozdarji.

6 Sklepi

1. Ugotavljamo, da so lastniki zelo raznoliki in po svojih družbenogospodarskih in demografskih značilnostih podobni splošni populaciji Slovenije. V primerjavi z vsemi zasebnimi lastniki gozdov v Sloveniji so bolj izobraženi, med njimi je manj aktivnih kmetov in več žensk ter so bolj oddaljeni od svojih posesti oziroma jih več živi v urbanih delih Slovenije. Na splošno so manj vključeni v gospodarjenje z gozdom. Gozd lastnikom MZGP predstavlja neznamenat osebni dohodek.
2. Na podlagi anketnih odgovorov smo izvedli metodo razvrščanja v skupine. Prepoznali smo dva tipa lastnikov, »vključene« in »odsotne«. Predstavnikov »odsotnih« lastnikov je manj kot »vključenih«, ker so se v kvantitativnem delu raziskave sami izločili, v kvalitativnem pa jih je bilo težko doseči. Cilji gospodarjenja »vključenih« lastnikov niso več povezani zgolj s proizvodnjo lesa, ampak so raznoliki in vključujejo gospodarjenje za vzdrževanje naravnih lepot, ustvarjanje prostora miru in počitka ter vzdrževanje raznolikega gozdnega ekosistema. »Odsotni« lastniki so v prihodnosti manj pripravljeni izpolnjevati cilje gospodarjenja, še najmanj pa cilje, povezane s proizvodnjo lesa. »Vključeni« lastniki višje vrednotijo proizvodno funkcijo, medtem ko sta okoljska in socialna funkcija višje vrednoteni med predstavniki »odsotnih« lastnikov. »Odsotni« lastniki so v primerjavi z »vključenimi« bolj izobraženi in z višjimi dohodki, med njimi je več žensk, manj pa jih je tudi povezanih s kmetijstvom.
3. V raziskavi smo ugotavljali notranje in zunanje družbenogeografske dejavnike, ki vplivajo na gospodarjenje z MZGP. Zanimalo nas je, ali imajo dejavniki gonilno ali zaviralno moč. Ugotovili smo, da so dejavniki številni in prepleteni. Njihov vpliv na lastnike se razlikuje glede na socialne, ekonomske in demografske značilnosti lastnikov.
4. Lastniki, ki živijo dlje od svojih posesti, so manj vključeni v gospodarjenje z gozdom. Oddaljenost je povezana s procesi na podeželju, ko so lastniki zapuščali kmetije na podeželju, se selili v urbana naselja, se zaposlovali v neagrarnih poklicih in s tem postopoma (lahko skozi več generacij) izgubljali stik z domačim krajem ter gozdno posestjo.
5. Ugotovili smo, da gozd kot del družinske zapuščine lastnikom predstavlja pomembno čustveno vrednost (lastnike spominja na starše in otroštvo, domači kraj). Zato je izredno pomembno, da se ohrani medgeneracijski stik in prenos znanja glede posesti ter dela v gozdu s starejše na mlajšo generacijo.
6. Ugotavljamo, da je uporaba mešanih kvalitativno-kvantitativnih metod najkoristnejša za preučevanje tako raznolike družbene skupine, kot so lastniki MZGP.
7. Vse večje število ženskih lastnic, ki so posledica stihijskega gospodarjenja, predstavlja izziv gospodarjenju z MZGP. Lastnice višje vrednotijo socialno in okoljsko funkcijo gozda. Z gozdom aktivno gospodarijo, vendar same ne izvajajo gozdnih del.
8. Deležniki ocenjujejo, da so glavni dejavniki, ki zavirajo intenzivnejše gospodarjenje z MZGP, visoka starost lastnikov, razpršenost posesti, nizek finančni dohodek od gospodarjenja z gozdom in solastništvo. Pri tem bistveno ne razlikujejo med ugotovljenima tipoma lastnikov oziroma med lastnikovimi družbenogospodarskimi in demografskimi značilnostmi.
9. Smernice za trajnostno gospodarjenje z MZGP, ki smo jih pripravili v skladu z načeli boljše priprave predpisov, so povezane s spremembo zakonodaje (regulatorni instrumenti), povečanim pretokom informacij (informacijski instrumenti) in gospodarskimi ukrepi (ekonomski instrumenti). Pri regulatornih instrumentih je poudarek na kadrovske okrepitvah, spodbujanju sodelovanja in ukrepah za povečevanje ter zaokroževanje posesti. Cilj informacijskih instrumentov je povečati aktivnost lastnikov v gozdu. Cilj ekonomskih instrumentov je spodbujanje gospodarjenja.

10. Razdrobljenost posesti v Sloveniji ni le problem v gozdu, ampak tudi v drugih okoljih (npr. v mestnih stanovanjskih soseskah, na podeželskih kmetijskih zemljiščih; Foški, 2017), izhaja pa iz kulturnih in tradicionalnih nagibov oziroma neustreznih administrativnih (političnih) ukrepov (Borštnar, Foški, 2008). Za dosego tega cilja nas čaka še dolga pot, zato menimo, da bi bila najboljša začasna rešitev spodbujanje sodelovanja med lastniki.

11. Prepoznali smo pozitivne vidike drobnega lastništva. Različne oblike gospodarjenja majhnih lastnikov, od odsotnega gospodarjenja in različnih individualnih oblik gospodarjenja do oblike gospodarjenja, ki je v skladu s sodobnimi gozdarskimi usmeritvami, ustvarjajo raznolik gozdni ekosistem in privlačno gozdno pokrajino. Gozd v okviru majhnega lastništva ostaja v družinski lasti. Majhne posesti težje odkupijo velike korporacije, kar vpliva na to, da naravni viri (poleg gozda na primer tudi voda in prst) niso podvrženi velikim finančnim apetitom in špekulacijam.

7 Literatura

- Agnew, J., 1987. Place and politics. The geographical mediation of state and society. Boston, Routledge, 287 str.
- Appelstrand, M., 2007. Miljömålet i skogsbruket-styrning och frivillighet. Lund, Rättsociologiska institutionen, 323 str.
- Augutaviciene, V., 2001. Women in Lithuanian forestry – present day and opportunities. V: Women in Forestry – strategies to increase women's participation in the forestry sector in Europe and North America. Seminar proceedings. Viseu, Direcção-Geral das Florestas, str. 79–85.
- Avsec F., 1988. Zemljiški maksimum kot omejitve lastninske pravice. Raziskave in študije, 69, str. 7–23.
- Bachmann, P., 2003. Spremembe v gospodarjenju z gozdovi ter gozdarskem načrtovanju v Švici. V: Območni gozdno-gospodarski načrti in razvojne perspektive slovenskega gozdarstva. Zbornik izvlečkov. Ljubljana, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, str. 53–64.
- Becker, G., Borchers, J. Mutz, R., 2000. Die Motive der Privatwaldbesitzer in NRW (Eigentumsverbunden und nutzungsorientiert – den meisten ist Wald mehr als Holz). Allgemeine Forst- und Jagdzeitung, 22, str. 1180–1183.
- Beggs, J. J., Haines, V. A., Hurlbert, J. S., 1996. Revisiting the Rural-Urban Contrast: Personal Networks in Nonmetropolitan and Metropolitan Settings. Rural sociology, 61, 2, str. 306–325.
- Bell, D., Valentine, G., 1995. Queer country: Rural lesbian and gay lives. Journal of Rural Studies, 11, 2, str. 113–122.
- Benet, F., 1963. Sociology uncertain: the ideology of the rural-urban continuum. Comparative Studies in Society and History, 6, 1, str. 1–23.
- Berenguer, J., Corraliza, J. A., Martín, R., 2005. Rural-Urban Differences in Environmental Concern, Attitudes, and Actions. European Journal of Psychological Assessment, 21, 2, str. 128–138.
- Berg Lejon, S., Holmgren, L., Lidestav, G., 2011. A Swedish data base for forest owner analysis. Small-scale Forestry, 10, str. 199–210.
- Biolley, H. E., 1920. L'aménagement des forêts par la méthode expérimentale et spécialement la méthode du contrôle. Avec und lettre-préface de Roger Ducamp. Pariz, Paris Attinger frères, 90 str.
- Bjärstig, T., Kvastegård, E., 2016. Forest social values in a Swedish rural context: The private forest owners' perspective. Forest Policy and Economics, 65, str. 17–24.
- Blaznik, P., 1970. Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog. I. zvezek. Ljubljana, DZS, 650 str.
- Blennow, K., Persson, E., Lindner, M., Faias, S. P., Hanewinkel, M., 2014. Forest owner motivations and attitudes towards supplying biomass for energy in Europe. Biomass and Bioenergy, 67, str. 223–230.
- Bogataj, N., 2010. Lastnice gozda kot prezrt zgled. Prispevek k celovitejšemu razumevanju starih ljudi v Sloveniji. Kakovostna starost, 13, 1, str. 38–49.
- Bogataj, N., 2011. Can the Invisible Become a Model? A Case of Slovenian Female Forest Owners. Andragoške študije, 2, str. 117–129.
- Bolkesjø, T. F., Baardsen, S., 2002. Roundwood supply in Norway. Micro-level analysis of self-employed forest owners. Forest Policy and Economics, 4, 1, str. 55–64.
- Bončina, A., 2011. Conceptual approaches to integrate nature conservation into forest management: a Central European perspective. International Forestry Review, 13, 1, str. 13–22.
- Bončina, A., 2011. History, current status and future prospects of uneven-aged forest management in the Dinaric region: an overview. Forestry, 84, 5, str. 467–478.
- Bončina, A., Čavlović, J., 2009. Perspectives of forest management planning: Slovenian and Croatian experience. Croatian Journal of Forest Engineering, 30, 1, str. 77–87.
- Boon, T. E., Meilby, H., Thorsen, B. J., 2004. An empirically based typology of private forest owners in Denmark: improving communication between authorities and owners. Scandinavian Journal of Forest Research, 19, S4, str. 45–55.
- Boon, T.E., Meilby, H., 2007. Describing management attitudes to guide forest policy implementation. Small-scale Forestry, 6, str. 79–92.
- Borštnar, A., Foški, M., 2008. Analiza primerov pogodbene komasacije za namen gradnje. Geodetski vestnik, 52, 4, str. 773–794.
- Boudet, A. M. M., Petesch, P., Turk, C., 2013. On norms and agency: Conversations about gender equality with women and men in 20 countries. Washington DC, World Bank Publications, 207 str.

- Bourke, L., Luloff, A. E., 1994. Attitudes toward the management of nonindustrial private forest land. *Society and Natural Resources*, 7, 5, str. 445–457.
- Brandl, H., 2007. The small-scale forestry group 1986–2006: an overview on the group activities during the last 20 years. *Small-scale forestry*, 6, 1, str. 1–18.
- Brandth, B., Haugen, M. S., 1998. Breaking into a masculine discourse. Women and farm forestry. *Sociologia Ruralis*, 38, 3, str. 427–442.
- Brandth, B., Haugen, M. S., 2011. Farm diversification into tourism—implications for social identity? *Journal of rural studies*, 27, 1, str. 35–44.
- Broderick, S. H., Snyder, L., Tyson, B., 1996. Selling stewardship within the community: A social marketing approach. V: Baughman, M. J. (ur.). *Symposium on Nonindustrial Private Forests: Learning from the Past, Prospects for the Future*. Washington DC, Society of American Forestry, str. 266–274.
- Butler, B. J., Leatherberry, E. C., 2004. America's family forest owners. *Journal of Forestry*, 102, 7, str. 4–14.
- Butler, B., 2017. History Findings, and Future Directions of Forest Landowner Research. V: Liebhold, A. (ur.). *IUFRO. Interconnecting Forests, Science and People*. Freiburg, IUFRO, str. 11.
- Cai, Z., Narine, L. L., D'Amato, A., Aguilar, F. X., 2016. Attitudinal and revenue effects on non-industrial private forest owners' willingness-to-harvest timber and woody biomass. *Forest Policy and Economics*, 63, str. 52–61.
- Carlén, O., 1990. Private non-industrial forest owners' management behaviour. An economic analysis based on empirical data. Umea, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för skogsekonomi, 92 str.
- Charmaz, K., 2006. *Constructing grounded theory*. Rohnert Park, Sage, 416 str.
- Chaseling, J., 2001. Effective research for identifying Discrimination. V: Lidestav, G. (ur.). *Women and forestry: How can gender research contribute to a more sustainable forest management*. Proceedings of the XXI IUFRO World Congress. Kuala Lumpur, Institutionen för skogsskötsel, str. 22–37.
- Cigale, D., 2005. Posodobitev Ravbarjeve tipizacije naselij z vidika stopnje urbaniziranosti na podlagi RPE 2002. Ocena ponudbe in povpraševanja po zemljiščih za gradnjo na nivoju regije in države. Priprava vhodnih podatkov in izvedba ankete. 1. fazno poročilo (neobjavljeni vir, 1. 2. 2016). Ljubljana.
- Cimperšek, M., 1995. Sonaravnost je kultivirana ekologija. *Gozdarski vestnik*, 53, 4, str. 166–186.
- Cimperšek, M., 2011. Paradigma sonaravnosti je pot do trajnostnih gozdov. *Gozdarski vestnik*, 69, 3, str. 178–185.
- Cimperšek, M., 2016. Lastništvo gozdov v zgodovinski perspektivi in škodljive posledice drobljenja zemljiške posesti. *Gozdarski vestnik*, 74, 3, str. 142–152.
- Cornwall, A., Jewkes, R., 1995. What is participatory research? *Social science and medicine*, 41, 12, str. 1667–1676.
- Cotta, H., 1804. *Systematische Anleitung zur Taxation der Waldungen*. Berlin, Johann Daniel Gander, 192 str.
- Cotta, H., 1856. *Anweisung zum Waldbau*. Leipzig, Arnold, 397 str.
- Coulson, R. N., Stephen, F. M., 2008. Impacts of insects in forest landscapes: implications for forest health management. V: Paine, T.D. (ur.). *Invasive forest insects, introduced forest trees, and altered ecosystems*. Amsterdam, Springer, str. 101–125.
- Creswell, J. W., 2014. *A concise introduction to mixed methods research*. London, Sage, 152 str.
- Crowther, T. W., Glick, H. B., Covey, K. R., Bettigole, C., Maynard, D. S., Thomas, S. M., ... Tuanmu, M. N., 2015. Mapping tree density at a global scale. *Nature*, 525, 7568, str. 201–205.
- Cabbage, F. W., 1996. Public and private forest policies to increase forest area and timber growth: programs, accomplishments and efficiency. V: Sampson, R. N., Hair, D. (ur.). *Forest Management Opportunities for Mitigating Carbon Emissions*. Washington, DC, American Forests, str. 379.
- Cunder, T., 1999. Zaraščanje kmetijskih zemljišč v slovenskem alpskem svetu. *Dela*, 13, str. 165–175.
- Dayer, A. A., Allred, S. B., Stedman, R. C., 2014. Developing tools to encourage private forest landowners to participate in early successional forest habitat management. *Human Dimensions of Wildlife*, 19, 4, str. 355–370.
- De Groot, R. S., Wilson, M. A., Boumans, R. M., 2002. A typology for the classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services. *Ecological economics*, 41, 3, str. 393–408.
- Dernulc, S., Iljaš, U., Kutin, B., Orešnik, I., Cunder, T., Golež, M., Juvančič, L., 2002. *Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000*. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 256 str.
- Dewey, R., 1960. The rural-urban continuum: Real but relatively unimportant. *American Journal of Sociology*, 66, 1, str. 60–66.
- Diaci, J., 1996. Nega gozdov in kakovost v prihodnosti. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 51, str. 112–131.

- Diaci, J., McConnell, S., 1996. Sonaravno gospodarjenje z gozdovi in gospodarjenje z ekosistemi. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 49, str. 105–127.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D., Christian, L. M., 2014. Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: the tailored design method. Seattle, Wiley, 528 str.
- Direktiva 2009/28/ES Evropskega parlamenta in sveta o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov. 2009. Uradni list Evropske unije, L140, str. 16–62.
- Dolenšek, M., 2010. Strojni krožki. Novo mesto, Kmetijsko-gozdarska zveza Slovenije, 3 str.
- Dolinšek, H., 1993. Forty years of close-to-nature silviculture in Slovenia. V: Proceedings of the first European Congress of Pro Silva. Besançon, Por Silva, str. 83–94.
- Drozg, V., 1999. Nekatere značilnosti fizične strukture slovenskih mest. Dela, 14, str. 195–207.
- Drozg, V., 1999. Opredelitev naselij, upravičenih do statusa mesto. Ljubljana, Služba vlade RS za lokalno samoupravo RS, 48 str.
- Edwards, W., Barron, F. H., 1994. SMARTS and SMARTER: Improved simple methods for multiattribute utility measurement. Organizational behavior and human decision processes, 60, 3, str. 306–325.
- Egan, A. F., 1997. From timber to forests and people: a view of nonindustrial private forest research. Northern Journal of Applied Forestry, 14, 4, str. 189–193.
- Eggers, J., Lämås, T., Lind, T., Öhman, K., 2014. Factors influencing the choice of management strategy among small-scale private forest owners in Sweden. Forests, 5, 7, str. 1695–1716.
- Elands, B. H., Wiersum, K. F., 2001. Forestry and rural development in Europe: an exploration of socio-political discourses. Forest policy and economics, 3, 1, str. 5–16.
- Emtage, N., Herbohn, J., Harrison, S., 2007. Landholder profiling and typologies for natural resource–management policy and program support: potential and constraints. Environmental Management, 40, 3, str. 481–492.
- FAO. 2006. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2006. Time for action. Changing the gender situation in forestry: report of the UNECE/FAO team of specialists on gender and forestry. Rim, FAO, 186 str.
- FAO. 2010. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2010. Global forest resources assessment 2010: main report. Rim, FAO, 340 str.
- Ficko, A., Boncina, A., 2015. Forest owner representation of forest management and perception of resource efficiency: a structural equation modeling study. Ecology and Society, 20, 1, str. 1–14.
- Ficko, A., Bončina, A., 2013. Probabilistic typology of management decision making in private forest properties. Forest Policy and Economics, 27, str. 34–43.
- Fischer, A. P., Bliss, J., Ingemarson, F., Lidestav, G., Lönnstedt, L., 2010. From the small woodland problem to ecosocial systems: the evolution of social research on small-scale forestry in Sweden and the USA. Scandinavian Journal of Forest Research, 25, 4, str. 390–398.
- Flowerdew, R., Martin, D., 2005. Methods in human geography: a guide for students doing a research project. London, Routledge, 392 str.
- Fogelholm, M., Valve, R., Absetz, P., Heinonen, H., Uutela, A., Patja, K., ..., Jallinoja, P., 2006. Rural—urban differences in health and health behaviour: a baseline description of a community health-promotion programme for the elderly. Scandinavian Journal of Social Medicine, 34, 6, str. 632–640.
- Follo, G., Lidestav, G., Ludvig, A., Vilkryste, L., Hujala, T., Karppinen, H., ..., Mizaraite, D., 2017. Gender in European forest ownership and management: reflections on women as “New forest owners”. Scandinavian Journal of Forest Research, 32, 2, str. 174–184.
- Foški, M., 2017. Določanje parcelnih vzorcev in analiza njihovega spreminjanja v slovenskem podeželskem prostoru. Doktorsko delo. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Oddelek za geodezijo, 240 str.
- Friese, S., 2016. CAQDAS and grounded theory analysis. MMG Working Paper 16-07. Göttingen, Max Planck Institute, 32 str.
- Fujita, K., Henderson, M. D., Eng, J., Trope, Y., Liberman, N., 2006. Spatial distance and mental construal of social events. Psychological Science, 17, 4, str. 278–282.
- Fulton, J. A., Fuguitt, G. V., Gibson, R. M., 1997. Recent Changes in Metropolitan-Nonmetropolitan Migration Streams. Rural Sociology, 62, 3, str. 363–384.
- Gabrovec, M., Kladnik, D., 1997. Some New Aspects of Land Use in Slovenia. Geografski zbornik, 37, str. 7–57.
- Gabrovec, M., Kumer, P., 2017. Land-use changes in Slovenia from Franciscan Cadastre until today. Acta Geographica Slovenica (v tisku).
- Gayer, K., 1882. Der Waldbau. Berlin, Verlag von Paul Parey, 592 str.

- Geografski terminološki slovar. 2005. Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Založba ZRC, 448 str.
- Georg, W., 1998. Soziale Lage und Lebensstil: eine Typologie. Opladen, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 256 str.
- Gestrin, F., Melik, V., 1966. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do 1918. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 200 str.
- Glaser, B., Strauss, A., 1967. The discovery of grounded theory. London, Weidenfeld & Nicolson, str. 1–19.
- Glück, P., 1998. The role of forestry in rural development. V: Koch, N. E., Rasmussen, J. N. (ur.). Forestry in the context of Rural Development: Final Report of COST Action E3. Horsholm, Danish Forest and Landscape Research Institute, str. 7–20.
- Gozdarska strategija EU. 1998. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/forest/1998-strategy-2006-action-plan/stategy_en (Citirano 1. 5. 2017).
- Grabosky, P. N., 1995. Regulation by reward: On the use of incentives as regulatory instruments. Law and Policy, 17, str. 257–282.
- Grotevent, J. H., 2009. Human Geography: Interrelations of the Human Being with the Three-Dimensional Environment. Kaleidoscope, 3, 1, str. 58–71.
- Gunningham, N., Grabosky, P., 1999. Smart regulation: Designing environmental policy. Journal of Environmental Assessment Policy and Management, 1, 3, str. 389–390.
- GZLG. Gozdarska zadruga lastnikov gozdov Pohorje-Kozjak. URL: <http://www.gzlg.si/> (Citirano 1. 5. 2017).
- Haček, M., Kukovič, S., Brezovšek, M., 2013. Problems of corruption and distrust in political and administrative institutions in Slovenia. Communist and Post-Communist Studies, 46, 2, str. 255–261.
- Halfacree, K., 1993. Locality and social representation: Space, discourse and alternative definitions of the rural. Journal of Rural Studies, 9, 1, str. 23–37.
- Halfacree, K., 2006. Rural space - constructing a three-fold architecture. V: Cloke, P., Marsden, T. U., Mooney, P. (ur.). The Handbook of Rural Studies. London, Thousand Oaks, str. 44–62.
- Hartig, G. L., 1795. Anweisung Zur Taxation Der Forste Oder Zur Bestimmung Des Holzertrags Der Wälder. Ein Beytrag Zur Hoheren Forstwissenschaft. Nebst einer illuminirten Forst-Charte und mehreren Tabellen. Gießen, Nabu Press, 258 str.
- Hatcher, J., 2014. Socioeconomic Indicators of Family Forest Owner Use Of Federal Income Tax Provisions. Doktorsko delo. Clemson, Clemson University, 344 str.
- Hetemäki, L., Muys, B., Pelkonen, P., Pettenella, D., 2014. Forest bioenergy in Europe. Reassessment needed. URL: http://www.efi.int/files/attachments/thinkforest/thinkforest_brief_forest_bioenergy.pdf (Citirano 1. 1. 2017).
- Hogl, K., Pregernig, M., Weiss, G., 2005. What is new about new forest owners? A typology of private forest ownership in Austria. Small-Scale Forestry, 4, 3, str. 325–342.
- House, J. S., Wolf, S., 1978. Effects of urban residence on interpersonal trust and helping behavior. Journal of Personality and Social psychology, 36, 9, str. 1029–1043.
- Huddart-Kennedy, E., Beckley, T. M., McFarlane, B. L., Nadeau, S., 2009. Rural-urban differences in environmental concern in Canada. Rural sociology, 74, 3, str. 309–329.
- Hufnagl, L., 1892. Wirtschaftsplan der Betriebsklasse 1. Göttenitzer Gebirge. Gottsche, 228 str.
- Hugosson, M., Ingemarson, F., 2004. Objectives and motivations of small-scale forest owners; theoretical modelling and qualitative assessment. Silva Fennica, 38, 2, str. 217–231.
- Huigen, P., Paul, L., Volkers, K., 1992. The Changing Function and Position of Rural Areas in Europe. Utrecht, Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap, 184 str.
- Hujala, T., Tikkanen, J., 2008. Boosters of and barriers to smooth communication in family forest owners' decision making. Scandinavian Journal of Forest Research, 23, 5, str. 466–477.
- Humanistic Geography: Problems and Prospects. 1980. Ley, D., Samuels, M. S. (ur.). Chicago, Maaroufa Press, 337 str.
- Ilešič, S., 1950. Sistemi poljske razdelitve na Slovenskem. Dela (SAZU), 2, str. 1–119.
- Ingemarson, F., 2004. Small-scale forestry in Sweden: Owners' objectives, silvicultural practices and management plans. Doktorsko delo. Uppsala, Swedish University of Agricultural Sciences, 118 str.
- Ingemarson, F., Lindhagen, A., Eriksson, L., 2006. A typology of small-scale private forest owners in Sweden. Scandinavian Journal of Forest Research, 21, 3, str. 249–259.
- Istenič, M., 2009. Differences in Fertility Behaviour among the Farm, Rural and Urban Populations in Slovenia. Eastern European Countryside, 15, str. 61–74.

- Jeršič, M., 1982. Večfunkcionalni pomen našega podeželja. V: Peterle, L. (ur.). Geografske značilnosti preobrazbe slovenskega podeželja. Gradivo za posvetovanje geografov ob 60-letnici Geografskega društva Slovenije. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 142–150.
- Johann, E., 2007. Traditional forest management under the influence of science and industry: the story of the alpine cultural landscapes. *Forest Ecology and Management*, 249, str. 54–62.
- Johansson, E., 2001. Modernisation and masculinity in everyday life of 19th century Swedish. V: Proceedings of the XXI IUFRO World Congress. Kuala Lumpur, IUFRO, str. 12–21.
- Judeich, F., 1871. Die Forsteinrichtung. Dresden, Schönfelds Verlagbuchhandlung, 388 str.
- Kangas, A., Kangas, J., Kurttila, M., 2015. Decision Support for Forest Management: Managing Forest Ecosystems. New Delhi, Springer, 224 str.
- Kangas, A., Saarinen, N., Saarikoski, H., Leskinen, L. A., Hujala, T., Tikkanen, J., 2010. Stakeholder perspectives about proper participation for Regional Forest Programmes in Finland. *Forest Policy and Economics*, 12, 3, str. 213–222.
- Karppinen, H., 1998. Values and Objectives of Non-industrial Private Forest Owners in Finland. *Silva Fennica*, 32, 1, str. 43–59.
- Karppinen, H., Berghäll, S., 2015. Forest owners' stand improvement decisions: Applying the Theory of Planned Behavior. *Forest Policy and Economics*, 50, str. 275–284.
- Kawulich, B. B., 2005. Participant observation as a data collection method. V: Bergman, M. M., Eberle, T. S. (ur.). Forum: Qualitative Social Research. Berlin, Freie Universität, str. 1–28.
- Kennedy, J. J., 1985. Conceiving forest management as providing for current and future social value. *Forest ecology and management*, 13, 1–2, str. 121–132.
- Key methods in geography. 2016. Clifford, N., Cope, M., Gillespie, T., French, S. (ur.). London, Sage, 752 str.
- Kingsley, N. P., Finley, J. C., 1975. The forest-land owners of Delaware. USDA Forest Service Research Bulletin. Upper Darby, Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Forest Experiment Station, 19 str.
- Kittredge, D. B., 2005. The cooperation of private forest owners on scales larger than one individual property: international examples and potential application in the United States. *Forest Policy and Economics*, 7, 4, str. 671–688.
- Kladnik, D., 1982. Slabosti zemljiške strukture kot pomemben zaviralec posodabljanja kmetijstva in skladnejše preobrazbe podeželja. V: Peterle, L. (ur.). Geografske značilnosti preobrazbe slovenskega podeželja. Gradivo za posvetovanje geografov ob 60-letnici Geografskega društva Slovenije. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 59–67.
- Kladnik, D., 1999. Leksikon geografije podeželja. Ljubljana, Inštitut za geografijo, 318 str.
- Kladnik, D., Ravbar, M., 2003. Členitev slovenskega podeželja: Prispevek k usmerjanju skladnega regionalnega razvoja. Ljubljana, Založba ZRC, 196 str.
- Klemenčič, V., 1971. Prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti prebivalstva. *Acta Geographica*, 12, str. 137–219.
- Klemenčič, V., 2002. Procesi deagrarnizacije in urbanizacije slovenskega podeželja. *Dela*, 17, str. 7–21.
- Kline, D., Alig, J., Johnson, L., 2000. Fostering the production of nontimber services among forest owners with heterogeneous objectives. *Forest Science*, 46, 2, str. 302–311.
- Kmetijska gospodarstva in popis kmetijstva. 2017. URL: <http://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/58> (Citirano 1. 5. 2017).
- Kokole, V., 1976. Prispevek k identifikaciji ruralno-urbanega kontinuuma. *Geografski vestnik*, 48, str. 93–109.
- Korte, C., Kerr, N., 1975. Response to altruistic opportunities in urban and nonurban settings. *The Journal of Social Psychology*, 95, 2, str. 183–184.
- Koruza, J., 2016. Trendi pri pojavu megle v Ljubljanski kotlini v obdobju 1970–2015. Ljubljana, Oddelek za geografijo Univerze v Ljubljani, 46 str.
- Kotnik, A., 2003. Izobraževalne potrebe in zasnova sistema izobraževanja lastnikov gozdov na gozdnogospodarskem območju Novo mesto. Magistrsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 253 str.
- Kotnik, A., Medved, M., 1988. Evidentiranje nezgod pri delu v slovenskih zasebnih gozdovih. *Gozdarski vestnik*, 56, 9, str. 426–428.
- Kovačič, M., Gosar, L., Fabijan, R., Perpar, A., Gabrovec, M., Jakoš, A., 2000. Razvojno-tipološka členitev podeželja v Republiki Sloveniji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko, 129 str.

- Krč, J., Malovrh, Š. P., Ficko, A., Šinko, M., Premrl, T., Bogataj, N., Udovč, A., 2015. Forest Land Ownership Change in Slovenia. Ljubljana, Biotechnical Faculty, 46 str.
- Kress, V. E., Shoffner, M. F., 2007. Focus groups. A practical and applied research approach for counselors. *Journal of Counseling and Development*, 85, 2, 189 str.
- Kumer, P., Štrumbelj, E., 2017. Clustering-based typology and analysis of private small-scale forest owners in Slovenia. *Forest Policy and Economics*, 80, str. 116–124.
- Kurtz, W. B., Irland, L. C., 1987. Federal policy for educating private woodland owners: a suggested new focus. *National Woodlands*, 10, 3, str. 8–44.
- Kurtz, W. B., Lewis, B. J., 1981. Decision-making framework for nonindustrial private forest owners: an application in the Missouri Ozarks. *Journal of Forestry*, 79, 5, str. 285–288.
- Kuuluvainen, J., Karppinen, H., Ovaskainen, V., 1996. Landowner objectives and nonindustrial private timber supply. *Forest Science*, 42, 3, str. 300–309.
- Lawrence, A., Hujala, T., Weiss, G., Lidestav, G., Feliciano, D., Živojinović, I., 2016. The dynamic landscape of forest ownership in Europe. V: Živojinović, I., Lidestav, G., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Weiss, G. (ur.). *Concepts, methods and findings in forest ownership research in Europe. Mid-term proceedings of the COST Action FP1201*. Vienna, European Forestry Institute, str. 19–22.
- Lazarevič, Ž. 2011. Dvestoletne poti slovenskega kmetijstva. URL: http://www.tms.si/fck_files/image/Dogodki11/TE/kmetijstvo.pdf (Citirano: 15. 6. 2016).
- Lazarevič, Ž., 1994. Kmečki dolgovi na Slovenskem: socialno-ekonomski vidik zadolženosti slovenskih kmetov 1848–1948. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče, 171 str.
- Leibundgut, H., 1986. Ziele und Wege der naturnahen Waldwirtschaft. *Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen*, 137, str. 245–250.
- Lidestav, G., 1998. Women as non-industrial private forest landowners in Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 13, 1–4, str. 66–73.
- Lidestav, G., 2010. In competition with a brother: Women's inheritance positions in contemporary Swedish family forestry. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 25, S9, str. 14–24.
- Lidestav, G., Ekström, M., 2000. Introducing gender in studies on management behaviour among non-industrial private forest owners. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 15, 3, str. 378–386.
- Lidestav, G., Ní Dhubháin, A. N., Karppinen, H., 2015. Forest Owner Types in Europe: Diversity and Trends. V: Živojinović, I., Lidestav, G., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Weiss, G. (ur.). *Concepts, methods and findings in forest ownership research in Europe. Mid-term proceedings of the COST Action FP1201*. Vienna, European Forestry Institute, str. 19–22.
- Lidestav, G., Ní Dhubháin, A., Karppinen, H., Živojinović, I., Westin, K., Ficko, A., 2016. European non-industrial private forest owners: the art of typology creation and their use. V: Weiss, G., Dobsinska, Z., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Lidestav, G., Sarvasova, Z., Živojinović, I. (ur.). *Forest ownership changes in Europe. Trends, issues and needs for action. Zbornik simpozija COST Action FP1201 FACEMAP*. Vienna, European Forestry Institute, str. 30–32.
- Lidestav, G., Nordfjell, T., 2005. A conceptual model for understanding social practices in family forestry. *Small-scale Forestry*, 4, 4, str. 391–408.
- Lisberg Jensen, E., 2002. Som man ropar i skogen: Modernitet, makt och mångfald i kampen om Njakafjäll och i den svenska skogsbruksdebatten 1970–2000. Lund, Lund University, 285 str.
- Lofland, J., Snow, D., Anderson, L., Lofland, L. H., 2006. *Analyzing social settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*. Belmont, Wadsworth Publishing Company, 304 str.
- Longhurst, R., 2010. Semi-structured interviews and focus groups. V: Clifford, N., French, S., Valentine, G. (ur.). *Key methods in Geography*. London, SAGE, str. 103–115.
- Lönnstedt, L., 1989. Goals and cutting decisions of private small forest owners. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 4, 1–4, str. 259–265.
- Lönnstedt, L., 1997. Non-industrial private forest owners' decision process: A qualitative study about goals, time perspective, opportunities and alternatives. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 12, 3, str. 302–310.
- Marty, T. D., Kurtz, W. B., Gramann, J. H., 1988. PNIF owner attitudes in the Midwest: a case study in Missouri and Wisconsin. *Northern Journal of Applied Forestry*, 5, 3, str. 194–197.
- Mather, A. S., 2004. Forest transition theory and the reforestation of Scotland. *The Scottish Geographical Magazine*, 120, 1–2, str. 83–98.
- Mather, A., 1998. The changing role of forests. V: Ilbery, B. (ur.). *The geography of rural change*. London, Routledge, str. 106–127.
- Mavsar, R., 2005. *Ekonomsko vrednotenje vlog gozdovalcev*. Magistrsko delo. Maribor, Ekonomsko-poslovna fakulteta, 168 str.

- MCPFE. 1993. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. General declaration of the second ministerial conference on the protection of forests in Europe. Helsinki, MCPFE, 4 str.
- Mesec, B., 2004. Prilehne teorije v kvalitativnem raziskovanju v socialnem delu. *Socialno delo*, 43, 4, str. 215–222.
- Medved, M., 1992. Forest owners and forest work. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 39, str. 83–100.
- Medved, M., 1991. Vključevanje lastnikov gozdov v gozdno proizvodnjo. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 358 str.
- Medved, M., 2000. Gozdnogospodarske posledice posebne sestave slovenskih zasebnih gozdov. Doktorsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 228 str.
- Medved, M., 2006. Vloga Zavoda za gozdove Slovenije pri povezovanju lastnikov na lokalnem nivoju. *Gozdarski vestnik*, 64, 10, str. 462–475.
- Medved, M., 2010. Pridobivanje lesa na družinskih kmetijah v Sloveniji. *Gozdarski vestnik*, 67, 2, str. 83–94.
- Medved, M., 2013. Gospodarjenje z gozdom za lastnike gozdov. Ljubljana, Kmečki glas, 311 str.
- Medved, M., Malovrh Š., 2006. Associating of small-scale forest owners in Slovenia V: Wall S. (ur.). *Small-scale forestry and rural development*. Galway, Galway-Mayo Institute of technology, str. 282–288.
- Medved, M., Matijašič, D., Pisek, R., 2010. Private property conditions of Slovenian forests. Preliminary results from 2010. V: Medved, M. (ur.). *IUFRO conference proceedings small-scale forestry in a changing worlds. Opportunities and challenges and the role of extension and technology transfer*. Ljubljana, Slovenian Forestry Institute, str. 457–472.
- Mehmood, S. R., Zhang, D., 2001. Forest parcelization in the United States: a study of contributing factors. *Journal of Forestry*, 99, 4, str. 30–34.
- Mihelič, D., 2008. Usoda gozdov na Slovenskem do 16. stoletja. *Ekonomska i ekohistorija*, 4, 4, str. 27–51.
- Miner, H., 1952. The folk-urban continuum. *American Sociological Review*, 17, 5, str. 529–537.
- Mintz, S. W., 1953. The folk-urban continuum and the rural proletarian community. *American Journal of Sociology*, 59, 2, str. 136–143.
- Mishler, W., Rose, R., 1997. Trust, distrust and skepticism: Popular evaluations of civil and political institutions in post-communist societies. *The Journal of Politics*, 59, 2, str. 418–451.
- Mizaraite, D., Mizaras, S., 2005. The formation of small-scale forestry in countries with economies in transition: observations from Lithuania. *Small-scale Forest Economics, Management and Policy*, 4, 4, str. 437–450.
- Mladenoff, D.J., Pastor, J., 1993. Sustainable forest ecosystem in the northern hardwood and conifer forest region: concepts and management. V: Aplet, G. H., Johnson, N., Olson, J. T., Sample, V. A. (ur.). *Defining sustainable forestry*. Washington D.C., Island Press, str. 145–180.
- Mlinšek, D. 1968. Sproščena tehnika gojenja gozdov na osnovi nege. Ljubljana, Poslovno združenje gozdnogospodarskih organizacij, 117 str.
- Mlinšek, D., 1991. Die naturnahe Waldwirtschaft. Ein Gebot und eine Herausforderung zugleich. *Der Dauerwald*, 4, str. 2–11.
- Mlinšek, D., 1994. Der Naturnahe Waldbau. Sein kognitiver Weg: eine Herausforderung. *Der Dauerwald*, 10, str. 35–43.
- Mobilisation and efficient use of wood and wood residues for energy generation. 2008. Standing Forestry Committee ad hoc Working Group II on mobilisation and efficient use of wood and wood residues for energy generation, European Commission Agriculture and Rural Development, 57 str. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/fore/publi/sfc_wgii_final_report_072008_en.pdf (Citirano 1. 5. 2017).
- Möller, A., 1922. *Der Dauerwaldgedanke: sein Sinn und seine Bedeutung*. Berlin, Springer, 200 str.
- Morgan, D. L., 1998. *Focus Groups as Qualitative Research*. Newbury Park, Sage, 887 str.
- Mori, J., 2003. Connecting forest owners - the basis for more effective forest management in Slovenia. FAO/ECE/ILO Workshop on forest operation improvements in farm forest. Logarska dolina, FAO, 13 str.
- Mori, J., 2008. Načrtovanje možnega poseka in njegova izvedba v zasebnih gozdovih. *Gozdarski vestnik* 66, 1, str. 65–74.
- Müllner, A., 1902. *Das Waldwesen in Krain nach arhivalischen Quellen*. Ljubljana, Verlag des Forstvereines für Krain und Küstenland, 164 str.
- Murty, D., McMurtrie, R. E., Ryan, M. G., 1996. Declining forest productivity in aging forest stands: a modeling analysis of alternative hypotheses. *Tree Physiology*, 16, 1, str. 187–200.

- Mustajoki, J., Raimo, P., Salo, A., 2005. Decision Support by Interval SMART/SWING-Incorporating Imprecision in the SMART and SWING Methods. *Decision Sciences*, 36, 2, str. 317–339.
- Ní Dhubháin, Á., Cobanova, R., Karppinen, H., Mizaraite, D., Ritter, E., Slee, B., Wall, S., 2007. The values and objectives of private forest owners and their influence on forestry behaviour: the implications for entrepreneurship. *Small-scale Forestry*, 6, 4, str. 347–357.
- Nichiforel, L., Bouriaud, L., Deuffic, P., Keary, K., Weiss, G., Avdibegović, M., Stoyanov, N., Rondeux, J., Krajter Ostoić, S., Jarsky, V., Hrib, M., Teder, M., Hujala, T., Stojanovski, V., Stojanovska, M., Jager, L., Vennesland, B., Jodlowski, K., Sarvasova, Z., Dobsinska, Z., Pezdevšek Malovrh, Š., Sinko, M., Nedeljković, J., Nonić, D., Gorriz, E., Wilkes-Allemand, J., Wilhelmsson, E., Lawrence, A., Gatto, P., Lukmine, D., Silingiene, R., Vilkryste, L., Feliciano, D., 2016. Degree of freedom in private forestry. A property rights analysis across 26 European countries. V: Weiss, G., Dobsinska, Z., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Lidestav, G., Sarvasova, Z., Živojinović, I. (ur.). *Forest ownership changes in Europe. Trends, issues and needs for action. Zbornik simpozija COST Action FP1201 FACEMAP*. Vienna, European Forestry Institute, str. 19–22.
- Nordlund, A., Westin, K., 2011. Forest values and forest management attitudes among private forest owners in Sweden. *Forests*, 2, 1, str. 30–50.
- Nova gozdarska strategija EU. 2013. URL: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2013\)0659_/com_com\(2013\)0659_sl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2013)0659_/com_com(2013)0659_sl.pdf) (Citirano 1. 5. 2017).
- Novak, M., 2012. Izvedba gozdnih del v izrednih razmerah z vidika zasebnih lastnikov gozdov na območju KE Žalec. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 38 str.
- Olson, D. D., 1979. Realities of Nonindustrial Private Forest Ownership in Northern Michigan: An Extension Forester's Opinion. *Journal of Forestry*, 77, 1, str. 17–18.
- Parker, G. R., 1993. Limitations on ecosystem management in the central hardwood region. V: Aplet, G. H., Johnson, N., Olson, J. T., Sample, V. A. (ur.). *Defining sustainable forestry*. Washington D.C., Island Press, str. 202–216.
- Perko, D., 2010. Bitenjsko polje v progah. DEDI - digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem. URL: <http://www.dedi.si/dediscina/201-bitenjsko-polje-v-progah> (Citirano 1. 5. 2017).
- Petek, F., 2005. Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu. Ljubljana, Založba ZRC, 216 str.
- Petković, J., 2007. Traditional values and modernization challenges in forming urban and rural culture. *Facta universitatis. Series Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 1, str. 23–39.
- Pezdevšek Malovrh, Š., Nonić, D., Glavonjić, P., Nedeljković, J., Avdibegović, M., Krč, J., 2015. Private forest owner typologies in Slovenia and Serbia: targeting private forest owner groups for policy implementation. *Small-scale forestry*, 14, 4, str. 423–440.
- Pezdevšek Malovrh, Š., 2010. Vpliv institucij in oblik povezovanja lastnikov gozdov na gospodarjenje z zasebnimi gozdovi. Doktorsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 224 str.
- Pezdevšek Malovrh, Š., Hodges, D. G., Marić, B., Avdibegović, M., 2011. Private Forest Owner Expectations of Interest Associations: Comparative Analysis between Slovenia and Bosnia-Herzegovina. *Šumarski list*, 135, 11–12, str. 557–565.
- Pezdevšek Malovrh, Š., Kumer, P., Glavonjić, P., Nonić, D., Nedeljković, J., Kisin, B., Avdibegović, M., 2017. Different Organizational Models of Private Forest Owners as a Possibility to Increase Wood Mobilization in Slovenia and Serbia. *Croatian Journal of Forest Engineering*, 38, 1, str. 127–140.
- Pezdevšek Malovrh, Š., Zadnik Stirn, L., Krč, J., 2010. Influence of property and ownership conditions on willingness to cooperate. *Šumarski list*, 134, 3–4, str. 139–149.
- Planinšek, Š., 2010. Skladnost izbranih funkcij gozdov v Sloveniji z mednarodnimi obveznostmi za doseganje ciljev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 248 str.
- Pojbič, J., 2015. »Lastniki gozdov so drugorazredni državljani«. Delo, 21. 7. 2015.
- Poje, A., Pezdevšek Malovrh, Š., Krč, J., 2016. Factors Affecting Harvesting Intensity in Small-Scale Private Forests in Slovenia. *Small-scale forestry*, 15, 1, str. 73–91.
- Põllumäe, P., Korjus, H., Paluots, T., 2014. Management motives of Estonian private forest owners. *Forest Policy and Economics*, 42, str. 8–14.
- Poročilo o izvajanju ReNGP do leta 2014. 2016. Ljubljana, MKGP, 97 str.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2013. 2014. Ljubljana, ZGS, 131 str.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2014. 2015. Ljubljana, ZGS, 132 str.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2015. 2016. Ljubljana, ZGS, 129 str.

- Posvet Gozd – naše skupno dobro. Zapisnik razprave. URL: <http://www.ds-rs.si/?q=novice/gozd-nase-skupno-dobro> (Citirano 1. 5. 2017).
- Potočnik Slavič, I., 2010. Endogeni razvojni potenciali slovenskega podeželja. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 132 str.
- Pravilnik o varstvu gozdov. 1993. Uradni list RS, št. 114/09 in 31/16.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji. 1996. Uradni list RS, št. 14/96.
- PRP 2014–2020. Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020. 2016. URL: https://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_pode%C5%BEelja/1_sprememba_PRP_2014-2020_potrjen_23.3.2016/PRP_2014-2020_1.SPOMEMBA_POTRJENA_S_STRANI_EK.pdf (Citirano 1. 5. 2017).
- Pulla, P., Schuck, A., Verkerk, P. J., Lasserre, B., Marchetti, M., Green, T., 2013. Mapping the distribution of forest ownership in Europe. Hyvinkää, European Forest Institute, 91 str.
- Purpose of the focus group interview, 2016. Medmrežje: <http://blablawriting.com/purpose-of-the-focus-group-interview-essay>
- Putnam, R. D., 2001. Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York, Simon and Schuster, 544 str.
- Quiroga, S., Suraz, C., Sarvasova, Z., Schraml, U., Hujala, T. 2015. Policy and forest ownership: mutual relations. V: Živojinović, I., Lidestav, G., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Weiss, G. (ur.). Concepts, methods and findings in forest ownership research in Europe. Mid-term proceedings of the COST Action FP1201. Dunaj, Evropski gozdarski inštitut, str. 17–22.
- Rauch, P., Gronalt, M., 2005. Evaluating organisational designs in the forestry wood supply chain to support Forest Owners' Cooperations. Small-scale Forestry, 4,1, str. 53–68.
- Ravbar, M., 1997. Slovene Cities and Suburbs in Transformation. Acta Geographica, 37, str. 65–109.
- Redfield, R., 1930. Tepoztlan. A Mexican village. A study of folk life. Chicago, University of Chicago Press, 247 str.
- Redfield, R., 1940. The folk society and culture. American Journal of Sociology, 45, 5, str. 731–742.
- Redfield, R., 1941. The folk culture of Yucatan. Chicago, University of Chicago Press, 416 str.
- Redfield, R., 1947. The folk society. American Journal of sociology, 52, 4, str. 293–308.
- Redfield, R., Rojas, V., 1934. Chan Kom. A Maya Village. Washington, Carnegie Institution, 387 str.
- Remic, C., 1975. Gozdovi na Slovenskem. Ljubljana, Založba Borec, 309 str.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP). 2007. Uradni list RS, 111, str. 15252–153223.
- Richter, K. J., 2005. Using attitudes and motivations to segment the landowner audience: a typology of family forest owners in the Missouri Ozarks and description of management and information behaviors, Doktorsko delo. Columbia, University of Missouri, 132 str.
- Rickenbach, M. G., Gobster, P. H., 2003. Stakeholders' perceptions of parcelization in Wisconsin's northwoods. Journal of Forestry, 101, 6, str. 18–23.
- Ripatti, P., 1996. Factors affecting partitioning of private forest holdings in Finland. Acta Forestalia Fennica, 252, str. 1–84.
- Ripatti, P., 1999. Profile on Finnish female forest owners and their timber sales behaviour. V: Lohmander, P. (ur.), Proceedings of the Biennial Meeting of the Scandinavian Society of Forest Economics. Umeå, Scandinavian Forest Economics, 37, str. 1–17.
- Rozance, M. A., Rabotyagov, S. S., 2014. Washington State small forest landowners: Who intends to develop their forestlands and when. Journal of Forestry, 112, 6, str. 572–580.
- Ruppert, K., 1984. The concept of social geography. GeoJournal, 9, 3, str. 255–260.
- Ruzzier, M., 2010. Ekonomsko vrednotenje ekosistemskih storitev na varovanih območjih narave. Ljubljana, Zavod RS za varstvo narave, 62 str.
- Salamon, S., Lockhart, V., 1980. Land ownership and the position of elderly in farm families. Human Organization, 39, 4, str. 324–331.
- Schmithüsen, F., Hirsch, F., 2010. Private forest ownership in Europe. Geneva, United Nations Economic Commission for Europe, 120 str.
- Schollmayer, H., 1906. Direktiven für die Bestandesaufnahme und die Betriebseinrichtung auf der FC Herrschaft Schneeberg. Ljubljana, Kleinmayr, 30 str.
- Schütz, J. P., 1986. Charakterisierung des naturnahen Waldbaus und Bedarf an wissenschaftlichen Grundlagen. Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen, 137, str. 747–760.
- Schütz, J. P., 1989. Zum Problem der Konkurrenz in Mischbeständen. Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen, 140, 12, str. 1069–1083.

- Schütz, V. J. P., 1996. Rationalisierung im Forstbetrieb. Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen, 147, 5, str. 315–349.
- Scott, A., Gilbert, A., Gelan, A., 2007. The Urban-Rural Divide: Myth or Reality? Aberdeen, Macaulay Institute, 27 str.
- Selter, A., Hartebrodt, C., Brandl, H., Herbohn, J., 2009. A critical comparison of typologies of small-scale forestry in Baden-Württemberg derived using single and multiple criteria. Small-scale Forestry, 8, 1, str. 25–42.
- Silver, E. J., 2015. Understanding private woodland owner forest management. Qualitative and quantitative applications. Doktorsko delo. Ann Arbor, The University of Maine, 166 str.
- Sirotković, J. (ur.), 1987. Enciklopedija Jugoslavije. Zagreb, Jugoslovanski leksikografski zavod Miroslava Krleža, 772 str.
- Skok, R. A., Gregersen, H. M., 1975. Motivating private forestry: An overview. Journal of Forestry, 73, str. 202–205.
- Smrekar, A., Šmid Hribar, M. Š., Erhartič, B., 2016. Stakeholder conflicts in the Tivoli, Rožnik Hill, and Šiška Hill Protected Landscape Area. Acta geographica Slovenica, 56, 2, str. 306–319.
- Stampfer, K., Durrstein, H., Moser, A., 2001. Small-scale forestry challenges in Austria. V: Niskanen, A., Väyrynen, J. (ur.). EFI Proceedings 36. Joensuu, European Forest Institute, str. 177–184.
- Statopis. Statistični pregled Slovenije 2015. 2015. Bajželj, M. (ur.). Ljubljana, Statistični urad RS, 94 str.
- Stern, T., Weiss, G., Bostrom, C., Huber, W., Koch, S., Schwarzbauer, P., 2013. Identifying measures for wood mobilisation from fragmented forest ownerships based on case studies from eight European Regions. Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft für Agrarökonomie, 22, 1, str. 19–28.
- Stouffer, S. A., 1955. Communism, conformity, and civil liberties: A cross-section of the nation speaks its mind. New York, Transaction Publishers, 278 str.
- Strategija »Les je lep«. 2012. Akcijski načrt za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020. URL: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/3_Les_je_lep_naslovnica_kazalo_nov_o_pdf.pdf (Citirano 1. 5. 2017).
- Stvarnopravni zakonik (SPZ). 2002. Uradni list RS, št. 87/02 in 91/13.
- Subjin, A., Muth, A. B., Sagor, E. S., Strong, N., Walkingstick, T. L., Network, W. O. W., 2013. Growing your peer learning network: tools and tips from the Women Owning Woodlands Network. Corvallis, Extension Service, Oregon State University, 78 str.
- Suda M., Warkotsch W., 2002. Neue Wege in der Forstpolitikforschung. Expertenrunden und Workshops. Mit den forstwirtschaftlichen Zusammenschlüssen ins 21. Jahrhundert. Der Wald, 1, str. 6–9.
- SURS. 2016. URL: <http://www.stat.si/> (Citirano 1. 5. 2017).
- Thomas, T. D., Abts, K., Vander Weyden, P., 2014. Measurement Invariance, Response Styles, and Rural–Urban Measurement Comparability. Journal of Cross-Cultural Psychology, 45, 7, str. 1011–1027.
- Thomas, T. D., Abts, K., Vander Weyden, P., 2014. Response Styles and the Rural–Urban Divide. Educational and Psychological Measurement, 74, 1, str. 97–115.
- Tittle, C. R., 1989. Urbanness and unconventional behavior: A partial test of Claude Fischer's subcultural theory. Criminology, 27, 2, str. 273–306.
- Tittle, C. R., Grasmick, H. G., 2001. Urbanity: Influences of urbanness, structure, and culture. Social Science Research, 30, 2, str. 313–335.
- Tonnies, F., 1940. Fundamental Concepts in Sociology. New York, American Book Company.
- Törnqvist, T., 1995. Inheritors of the woodlands. A sociological study of private, non-industrial forest ownership. Uppsala, Sveriges Lantbruksuniversitet, 442 str.
- Towell, W. E., 1982. Managing Private Nonindustrial Forestlands: A Perennial Issue. Forest and Conservation History, 26, 4, str. 192–197.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Kolehmainen, O., 2003. Ecological and aesthetic values in urban forest management. Urban Forestry & Urban Greening, 1, 3, str. 135–149.
- U-I-51/95. 1999. URL: <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US19377> (Citirano 1. 5. 2017).
- UN-ECE/FAO. 1992. The Forest Resources of the Temperate Zones. Forest Resource Information of Some Newly Constituted Countries. The UN-ECE/FAO 1990 Forest Resource Assessment, 1. New York, United Nations, 45 str.
- Urbanc, M., 2002. Kulturne pokrajine v Sloveniji. Ljubljana, Založba ZRC, 224 str.
- Urbanc, M., 2008. Raba utemeljevalne teorije in programa atlas.ti v geografiji. Geografski vestnik, 80, 1, str. 127–137.

- Urbanc, M., 2008. Stories about real and imagined landscapes: the case of Slovenian Istria. *Acta geographica Slovenica*, 48, 2, str. 305–330.
- Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 –UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13–UZ148 in 47/13 – UZ90, 97, 99.
- Van Gossum, P., Arts, B., Verheyen, K., 2012. Smart regulation: Can policy instrument design solve forest policy aims of expansion and sustainability in Flanders and the Netherlands? *Forest policy and economics*, 16, str. 23–34.
- Van Liere, K., Dunlap, R., 1980. A review of studies that measured environmental attitudes and behaviors. *Environment and Behavior*, 11, 1, str. 22–38.
- Velikost zasebne gozdne posesti, 2011. URL: http://www.zgs.si/slo/delovna_podrocja/lesna_biomasa/potenciali_po_obcinah/velikost_zasebne_posesti/index.html (Citirano 1. 1. 2016).
- Volz, K. R., Bieling, A., 1998. Zur Soziologie des Kleinprivatwaldes. *Forst und Holz*, 53, str. 67–71.
- Vrišer, I., 1974. Mesto in podeželje–eden od aspektov socialnega razlikovanja. *Geographica Slovenica*, 3, str. 108–119.
- Weber, M., 1987. Decision making with incomplete information. *European Journal of Operational Research*, 28, str. 44–57.
- Westholm, E., 1992. Modern land reforms in Dalarna, Sweden. *Geografiska Regionstudier* 25. Uppsala, Uppsala University, 226 str.
- Weston, K., 1995. Get thee to a big city: Sexual imaginary and the great gay migration. *A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 2, 3, str. 253–277.
- Wiersum, K. F., Elands, B. H., Hoogstra, M. A., 2005. Small-scale forest ownership across Europe. Characteristics and future potential. *Small-scale Forestry*, 4, 1, str. 1–19.
- Winkel, G., Kaphengst, T., Herbert, S., Robaey, Z., Rosenkranz, L., Sotirov, M., 2009. EU policy options for the protection of European forests against harmful impacts. Freiburg, Albert-Ludwigs University, 146 str.
- Winkler, I., 1976. Sedanje stanje in temeljni problemi gospodarjenja z zasebnimi gozdovi v SR Sloveniji. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 14, 2, str. 123–154.
- Winkler, I., 1989. Nastanek in razvoj kmečke gozdne posesti v Sloveniji. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 33, str. 153–184.
- Winkler, I., 1992. Družbeni in ekonomski vidiki mnogonamenskega gospodarjenja z gozdovi. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 40, str. 99–122.
- Winkler, I., 1995. Značilnosti in posebnosti lastnine gozdov. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 47, str. 181–210.
- Winkler, I., Medved, M., 1994. Spremembe lastninske strukture gozdov zaradi denacionalizacije in njihove gozdnogospodarske posledice. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 44, str. 215–246.
- Wirth, L., 1938. Urbanism as a Way of Life. *American journal of sociology*, 44, 1, str. 1–24.
- Zakon o davku na nepremičnine (ZDavNepr). 2013.
- Zakon o delovanju kmetijskih gospodarstev (ZDKG). 1995. Uradni list RS, št. 70/95, 54/99 – odl. US in 30/13.
- Zakon o denacionalizaciji (ZDen). 1991. Uradni list RS, št. 27/91-I, 56/92 – odl. US, 13/93 – odl. US, 31/93, 24/95 – odl. US, 20/97 – odl. US, 23/97 – odl. US, 65/98, 76/98 – odl. US, 66/00, 66/00 – ORZDen27, 11/01 – odl. US, 54/04 – ZDoh-1 in 18/05 – odl. US.
- Zakon o gozdovih (ZG). 1993. Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16.
- Zakon o ohranjanju narave (ZON). 1999. Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14. Uradni list RS, št. 101/13 in 22/14 – odl. US.
- Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (ZPVAS). 1994. Uradni list RS, št. 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 56/99, 72/00, 87/11, 14/15 – ZUJFO in 74/15 – ZAgrS.
- Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). 1999. Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (ZG-B). 2007. Uradni list RS, št. 110/07.
- Zapf, W., 1994. Modernisierung, Wohlfahrtsentwicklung und Transformation: soziologische Aufsätze 1987 bis 1994. Berlin, Ed. Sigma, 212 str.

- Zapisnik uvodnega sestanka s posvetovalnim odborom raziskovalnega projekta »Priprava strokovnih izhodišč za turistično in rekreacijsko rabo gozdov« ciljnega raziskovalnega programa »Zagotovimo si hrano za jutri«. 2017. URL: <https://sites.google.com/site/crpturrek/izdelki> (Citirano 1. 5. 2017).
- Zemljišča in raba zemljišč 2010. Statistični urad Republike Slovenije. URL: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Kmetijstvo_2010/03_zemljisca_raba/02_15P21_stat_regije/02_15P21_stat_regije.asp (Citirano 1. 1. 2017).
- Zhang, Y., Liao, X., Butler, B. J., Schelhas, J., 2009. The increasing importance of small-scale forestry: evidence from family forest ownership patterns in the United States. *Small-Scale Forestry*, 8, 1, str. 1–14.
- Ziegenspeck, S., Härdter, U., Schraml, U., 2004. Lifestyles of private forest owners as an indication of social change. *Forest Policy and Economics*, 6, 5, str. 447–458.
- Živojinović, I., Lidestav, G., Feliciano, D., Hujala, T., Lawrence, A., Weiss, G., 2015. Concepts, methods and findings in forest ownership research in Europe: Mid-term proceedings of the COST Action FP1201 Forest land ownership changes in Europe: significance for management and policy FACESMAP. Vienna, University of Natural Resources and Life Sciences, 120 str.
- Živojinović, I., Weiss, G., Lidestav, G., Feliciano, D., Hujala, T., Dobšinská, Z., ... Schraml, U., 2015. Forest Land Ownership Change in Europe. COST Action FP1201 FACESMAP Country Reports, Joint Volume. EFICEEC-EFISEE Research Report. Vienna, European Forest Institute, 693 str.

8 Priloge

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

<http://gozd.zrc-sazu.si/>

VAŠA ŠIFRA:

2000

Spoštovani,

sem Peter Kumer, mladi raziskovalec in doktorski študent geografije. V svoji doktorski nalogi preučujem **oblike gospodarjenja z majhnimi gozdnimi posestmi v Sloveniji**.

Pred tednom dni sem vam poslal pismo, v katerem sem vas povabil k izpolnjevanju elektronskega vprašalnika. Ker vašega odziva še nisem prejel in ker se zavedam, da je elektronsko izpolnjevanje lahko zahtevno, vam pošiljam še natisnjeno anketo.

Vljudno vas prosim, če lahko izpolnite **obojestranski** vprašalnik, ga vstavite v priložno ovojnico (poština je že plačana) ter ga oddate na pošto ali v poštni nabiralnik najpozneje **do 3. aprila 2015**.

Ste del manjšega vzorca gozdnih posestnikov v Sloveniji, zato so vaši odgovori še posebej dragoceni.

Zagotavljam vam, da bom vaše podatke **skrbno varoval** in jih uporabil **zgolj v raziskovalne namene**.

Iskreno se vam zahvaljujem za vaš čas in sodelovanje!

Peter Kumer
Geografski inštitut Antona Melika
Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti
Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana
stran: <http://giam.zrc-sazu.si/kumer>
e-mail: peter.kumer@zrc-sazu.si
telefon: 01 4706 370

1. Kolikšen je **skupen obseg gozdne posesti**, kjer ste **lastnik** ali **solastnik**?

ha

2. Ali ste **povezani s kmetijstvom** in kako? (Obkrožite samo eno številko.)

	delam na kmetiji	ne delam na kmetiji, kmetje so v družini in med prijatelji	ne delam na kmetiji, sem drugače povezan s kmetijstvom	nisem povezan s kmetijstvom	ne vem
a. rodil sem se na kmetiji	1	2	3	4	99
b. nisem se rodil na kmetiji	1	2	3	4	99

3. Navedite koliko dni letno preživite v svojem gozdu za naslednje dejavnosti.

	Povprečno število dni letno:
a. lov na divjad	
b. rekreacija	
c. nabiranje gozdnih sadežev	
d. gojivna dela	
e. varstvena dela	
f. sečnja in spravilo	
g. drugo _____	

4. Za vsako od naslednjih trditev opredelite (obkrožite ustrezno številko), kako močno se z njo strinjate.

	močno se ne strinjam	ne strinjam se	ni se ne strinjam niti se strinjam	strinjam se	močno se strinjam	ne vem
a. Pragozdovi naj ostanejo območja, ki so pred posegi strogo zaščitena z ustreznimi predpisi.	1	2	3	4	5	99
b. Lovcem naj se dovoli večji odstrel prostoživečih živali in s tem zmanjša škodo, ki jo divjad povzroča človeku (napadi, škoda na posevkih, nevarno bivalno okolje).	1	2	3	4	5	99
c. Pomembno je, da se omeji širjenje gozda, saj imamo vse več zaraščajočih se površin in posledično izgubljammo obdelovalne površine.	1	2	3	4	5	99
d. Gozd je življenjsko okolje rastlin in živali, zato ga mora človek ohranjati in varovati.	1	2	3	4	5	99
e. Gozd predstavlja estetsko privlačno naravno okolje.	1	2	3	4	5	99
f. Gozdovi so prostor, kjer se človek lahko odpočije, naužije svežega zraka in ga koristi za rekreacijo.	1	2	3	4	5	99
g. Gozdovi naj bodo bolj dostopni za obiskovalce.	1	2	3	4	5	99
h. V gozdovih naj bo več urejenih poti za sprehajalce.	1	2	3	4	5	99
i. Bližina gozda je pomemben dejavnik pri izbiri bodočega bivališča.	1	2	3	4	5	99

5. Prosim opredelite vaše strinjanje še z naslednjimi trditvami.

	močno se ne strinjam	ne strinjam se	ni se ne strinjam niti se strinjam	ne strinjam se	močno se strinjam	ne vem
a. V gozdu je zaloga biomase, zato naj se poveča njegovo izkoriščanje.	1	2	3	4	5	99
b. Poveča naj se izkoriščanje lesa iz gozdov za potrebe lesno-predelovalne industrije.	1	2	3	4	5	99
c. Prostor, ki ga pokriva gozd, bi lahko koristilo kmetijstvu, ki je ekonomsko donosnejše od gozdarstva.	1	2	3	4	5	99
d. Bližina gozda prispeva h kakovostnemu in zdravemu bivalnemu okolju.	1	2	3	4	5	99
e. Pomembno je, da se ohranja zdajšnji obseg gozda oz. se omogoča njegovo širjenje, saj gozd preprečuje erozijo, ščiti infrastrukturo, zadržuje vodo in blaži klimatske spremembe.	1	2	3	4	5	99
f. Gozd je okolje za učenje, zato naj se v njem poveča število učnih objektov (gozdnih učnih poti, rezervatov ...)	1	2	3	4	5	99

	močno se ne strinjam	ne strinjam se	niti se ne strinjam niti se strinjam	ne strinjam se	močno se strinjam	ne vem
g. Gozd je okolje, ki s svojo lepoto pomiri oko in duha.	1	2	3	4	5	99

6. Ali pričakujete, da boste z gospodarjenjem v svojem gozdu v prihodnosti zadovoljili svoje potrebe? (Obkrožite ustrezne številke.)

	popolnoma nezadovoljil	neznatno	niti da niti ne	deloma	popolnoma zadovoljil	ne vem	NI MOJA POTREBA	
proizvodnja	a. proizvodnja lesa za tehnični les	1	2	3	4	5	99	100
	b. proizvodnja lesa za lastno porabo	1	2	3	4	5	99	100
	c. lov na prostoživeče živali	1	2	3	4	5	99	100
	d. nabiranje gozdnih sadežev (gobe, borovnice ...)	1	2	3	4	5	99	100
	e. ohranjanje živalske in rastlinske pestrosti	1	2	3	4	5	99	100
ohranjevanje	f. ohranjanje pokrajinske pestrosti	1	2	3	4	5	99	100
	g. varovanje prsti pred erozijo	1	2	3	4	5	99	100
	h. varovanje čiste podtalnice	1	2	3	4	5	99	100
	i. predaja naslednikom, kot sem ga sam prejel	1	2	3	4	5	99	100
ekonomska učinkovitost	j. gozdna posest kot denarna naložba	1	2	3	4	5	99	100
	k. občasni dohodki	1	2	3	4	5	99	100
	l. redni dohodki	1	2	3	4	5	99	100
privlačnost	m. negovanje družinske zapuščine	1	2	3	4	5	99	100
	n. naravna lepota	1	2	3	4	5	99	100
	o. sprostitev	1	2	3	4	5	99	100
	p. rekreacija	1	2	3	4	5	99	100
	q. svoboda pri upravljanju	1	2	3	4	5	99	100
	r. prijetno okolje za bivanje	1	2	3	4	5	99	100
	s. občutek zasebnosti	1	2	3	4	5	99	100
	t. drugo: _____	1	2	3	4	5	99	100

7. Kdo vpliva na vaše gospodarjenje z gozdom? (Obkrožite ustrezne številke.)

	ne vpliva	neznatno	srednje	deloma	popolnoma	ne vem
a. bližnji družinski član (oče, mama, brat, sestra)	1	2	3	4	5	99
b. član širše družine (dedek, stric, teta ...)	1	2	3	4	5	99
c. sosed, znanec, prijatelj	1	2	3	4	5	99
d. mediji	1	2	3	4	5	99
e. drugi lastniki	1	2	3	4	5	99
f. javna gozdarska služba (Zavod za gozdove g. Slovenije)	1	2	3	4	5	99
g. društvo lastnikov gozdov	1	2	3	4	5	99
h. drugo: _____	1	2	3	4	5	99

8. Opreделите, kako pomembne so za vas naslednje splošne vrednote.

	nepomembno	zelo malo pomembno	niti ni pomembno niti nepomembno	delno pomembno	pomembno	ne vem
a. ohranjanje narave	1	2	3	4	5	99
b. družbena pravičnost	1	2	3	4	5	99
c. pomoč drugim ljudem	1	2	3	4	5	99
d. zvestoba	1	2	3	4	5	99
e. zdravje	1	2	3	4	5	99
f. uspeh	1	2	3	4	5	99
g. dobro socialno stanje	1	2	3	4	5	99
h. avtoriteta	1	2	3	4	5	99
i. vpliv	1	2	3	4	5	99
j. bogastvo	1	2	3	4	5	99
k. svoboda	1	2	3	4	5	99
l. modrost	1	2	3	4	5	99
m. pestro življenje	1	2	3	4	5	99
n. neodvisnost	1	2	3	4	5	99
o. ustvarjalnost	1	2	3	4	5	99
p. vljudnost	1	2	3	4	5	99
q. občutek pripadnosti	1	2	3	4	5	99
r. strpnost, odprtost za različne ideje	1	2	3	4	5	99
s. vedoželjnost	1	2	3	4	5	99
t. samodisciplina	1	2	3	4	5	99
u. družina	1	2	3	4	5	99
v. tradicija	1	2	3	4	5	99
w. zabava	1	2	3	4	5	99
x. poslušnost	1	2	3	4	5	99

9. Posckan les koristim za (izberite odgovor):

- 1 domačo rabo 2 domačo rabo in prodajo 3 samo za prodajo 4 drugo (kaj? _____)

10. Če posekan les koristite za domačo rabo – za kaj ga potrebujete?

- 1 kurivo 2 izdelava izdelkov iz lesa 3 tehnična poraba
- 4 drugo

11. Kako usposobljeni ste za delo pri sečnji?

- 1 sam ne znam podreti drevesa 2 drevo podiram na način, kot sem se ga priučil 3 drevo podiram po pravilih varne tehnike dela

12. Bi bili pripravljeni svojo posest dati v najem ali zakup izvajalcu, ki bi v gozdu opravljal sečnjo?

- 1 da 2 ne

13. Kako realizirate različna dela v svojem gozdu? (vrednosti v % - vsota deležev v vsaki vrstici je 100 %)

Delo opravi:	sami in/ali družinski člani	izvajalska podjetja	strojni krožek (medsosesedska pomoč)	sosjedje, znanci, prijatelji	skupaj	tega dela ne opravljamo
1. sečnja					100 %	☐
2. spravilo					100 %	☐
3. prevoz					100 %	☐
4. gojitvena dela					100 %	☐
5. varstvena dela					100 %	☐

14. Aktivneje bi gospodaril v gozdu, če (obkrožite lahko več odgovorov)...

- a. bi država financirala izdelavo načrta za mojo gozdno posest
- b. bi bil bolj povezan z ostalimi lastniki
- c. bi bila lokalna gozdno-lesna veriga učinkovitejša
- d. bi država aktivnemu gospodarjenju namenila dodatne finančne vzpodbude
- e. bi bil obisk rekreativcev (tekačev, pohodnikov, nabiralcev gob ...) plačljiv
- f. v nobenem primeru ne bi aktivneje gospodaril
- g. bi čutil to potrebo
- h. drugo (kaj? _____)

15. Imam razpoložljiva sredstva in znanje, da vzorno upravljam s svojim gozdom.

- 1. sploh se ne strinjam
- 2. se ne strinjam
- 3. niti niti
- 4. se strinjam
- 5. povsem se strinjam
- 99. ne vem

16. V prihodnjem letu dni bom aktivno gospodaril v svojem gozdu.

- 1. ne
- 2. verjetno ne
- 3. niti niti
- 4. verjetno da
- 5. da, popolnoma
- 99. ne vem

17. Opredelite kako pomembni so naslednji dejavniki pri vaši odločitvi za izvajanje sečnje.

	nepomembno	zelo malo pomembno	niti ni pomembno niti nepomembno	delno pomembno	pomembno	ne vem
a. stroški	1	2	3	4	5	99
b. strokovno znanje	1	2	3	4	5	99
c. strokovna pomoč s strani javne gozdarske službe (ZGS)	1	2	3	4	5	99
d. finančne spodbude	1	2	3	4	5	99
e. skrb za okolje	1	2	3	4	5	99
f. izvedba najnujnih varstvenih del (npr. sanitarno sečnjo)	1	2	3	4	5	99
g. pridobivanje lesa za kurjavo	1	2	3	4	5	99
h. škoda zaradi naravne nesreče (žled, lubadar idr.)	1	2	3	4	5	99

	nepomembno	zelo malo pomembno	niti ni pomembno niti nepomembno	delno pomembno	pomembno	ne vem
i. pridobivanje tehničnega lesa za lastno porabo	1	2	3	4	5	99
j. zanesljivost preživetja dreves in njihove rasti	1	2	3	4	5	99
k. dodatni vir dohodka od prodaje lesa	1	2	3	4	5	99
l. skrb za čisto podtalnico	1	2	3	4	5	99
m. preprečevanje erozije prsti	1	2	3	4	5	99
n. drugo (kaj? _____)	1	2	3	4	5	99

18. Na kakšen način ste pridobili gozdno posest?

- 1 z dedovanjem 2 z nakupom od partnerja / partnerice, sorodnikov ali prijateljev 3 z nakupom na trgu 4 drugo _____

19. Kaj nameravate storiti s svojo gozdno posestvijo v prihodnosti?

1. gozdno posest bom prodal
 2. gozdno posest bom obdržal – jo imam namen ohraniti za prihodnje rodove
 3. gozdno posest bom razširil / dokupil
 4. gozdno posest bom dal v upravljanje, zakup
 99. ne vem

20. Kakšna je vaša ocena letnih stroškov z gospodarjenjem vaših gozdnih parcel?

1. €
 99. ne vem

21. Koliko lesa v povprečju posekate v svojem gozdu?

1. m³/leto (vpišite povprečje za zadnjih deset let)
 99. ne vem

22. Kolikšen delež vašega letnega dohodka prihaja iz vašega gozda?

1. %
 99. ne vem

23. Kako ocenjujete dostopnost do vaše gozdne posesti?

zelo slaba 1	slaba 2	niti dobra niti slaba 3	dobra 4	zelo dobra 5	ne vem 99
-----------------	------------	----------------------------	------------	-----------------	--------------

24. Dostop do vaše gozdne posesti je urejen po:

- 1 cestnem dovozu 2 kolovozu 3 pešpoti 4 ni urejen, ni poti

25. Koliko časa potrebujete za dostop do vaših gozdnih parcel od najbližje kategorizirane ceste (ceste, ki ni gozdna)?

- minut (z vozilom), minut (peš)

26. Koliko je solastnikov vaše gozdne posesti?

solastnikov

27. Koliko parcel šteje vaša gozdna posest?

parcel

28. Kako zgoščene ali razpršene so vaše gozdne parcele?

1 posest je v enem kosu 2 parcele so razpršene znotraj iste katastrske občine 3 parcele so razpršene med različnimi katastrskimi občinami

29. Ali mislite, da je mobilizacija lesa (sečnja in prodaja) iz vašega gozda na primernem nivoju?

1. da
2. ne

30. V kolikor je odgovor **NE**, prosim, da poveste, kaj je razlog za to?

	Da	Ne
a gozd kot rezerva za bodoče generacije	1	2
b slabe cene na trgu	1	2
c nizki nivo znanja o gospodarjenju	1	2
d drugo:	1	2

31. Kaj vas ovira pri intenziviranju gospodarjenja z vašim gozdom? (Možnih je več odgovorov.)

a zakonodaja	1
b gozdnogospodarski načrti	1
c nezadovoljiva oprema za delo v gozdu	1
d visoki stroški nabave delovnih sredstev	1
e poudarjene ekološke funkcije gozda (biodiverziteta, zaščitna funkcija)	1
f poudarjene socialne funkcije gozda (rekreacija, turizem, lov)	1
g ni ovir	1

32. Kakšen vpliv imajo naslednji razlogi na povečanje mobilizacije lesa iz vašega gozda?

	Zelo velik	Velik	Ne vem	Majhen	Brez vpliva
a večja aktivnost države preko subvencij	1	2	3	4	5
b povezovanje lastnikov gozdov	1	2	3	4	5
c intenzivnejša svetovalna služba	1	2	3	4	5
d večja intenzivnost zaposlenih na ZGS	1	2	3	4	5
e izobraževanje	1	2	3	4	5
f boljša logistika in infrastruktura	1	2	3	4	5
g sodelovanje na trgu in marketing	1	2	3	4	5
h koriščenje lesa za biomaso	1	2	3	4	5
i drugo	1	2	3	4	5

33. Spol:

1. moški
2. ženski

21.2 Kraj bivanja:

34. Vaša starost:

35. Kako bi opisali vaš trenutni status? Ali ste:

1. dijak
2. študent
3. zaposleni, samozaposleni
4. brezposelni
5. upokojenec

36. Kakšna je vaša najvišja dosežena izobrazba?

1. Osnovna šola ali manj
2. Poklicna šola (2- ali 3-letna strokovna šola)
3. 4-letna srednja šola ali gimnazija
4. Višja ali visoka šola, univerzitetna izobrazba
5. Podiplomska izobrazba

V kolikor bi bili pripravljeni tudi v prihodnje sodelovati v tej raziskavi (npr. v obliki fokusne skupine), vas prosim, da spodaj zapišete svoje kontaktne podatke.

e-mail	telefonska številka

6. drugo: _____

37. Kolikšen je vaš mesečni dohodek (po odbitju davkov)?

1. do 500 evrov
2. do 700 evrov
3. do 900 evrov
4. do 1100 evrov
5. do 1300 evrov
6. do 1500 evrov
7. do 1700 evrov
8. do 1900 evrov
9. do 2100 evrov
10. nad 2100 evrov

PRILOGA 2: POGLOBLJENI INTERVJUJI (OKVIRNA VPRAŠANJA)

Kaj vam pomeni gozd?

Ali se v gozdu veliko zadržujete in kaj v njem počnete?

Ali vam obisk gozda predstavlja tudi rekreacijo?

Ali je gozd povezan z vašim otroštvom?

Ali ste v otroštvu živeli na kmetiji?

Kje se nahaja vaša posest? Kolikšen je njen obseg?

Kako dobro poznate meje svoje posesti?

V kakšnem stanju je vaš gozd, ali je dobro negovan?

Ali vam kdo pomaga pri izvajanju del v gozdu?

Katere drevesne vrste najdete v svojem gozdu?

Kako koristite les iz svojega gozda?

Kako pogosto obiščete svojo posest? Kdaj ste bili nazadnje na njej?

Kako ste pridobili svoj gozd, ste ga podedovali ali kupili?

Če ste gozd podedovali, ali ste edini dedič?

Ali razmišljate, da bi dokupili gozdne površine?

Ali je bila vaša gozdna posest ves čas v družinski lasti? Kaj se je z njo zgodilo po drugi svetovni vojni?

Kako dostopen je vaš gozd?

Ali pri delu v gozdu uporabljate kakšno mehanizacijo?

Kje ste pridobili znanje za delo v gozdu?

Kako poteka vaše sodelovanje z revirnim gozdarjem?

Ali pri gospodarjenju z gozdom sodelujete z lastniki sosednjih posesti?

Ali ste vključeni v kakšno obliko povezovanja lastnikov gozdov?

Ali vam gozd predstavlja ekonomsko varnost?

Ali želite, da z gozdom dalje gospodarijo vaši otroci? Ali se zanimajo za gospodarjenje z njim?

Kako visoke prispevke morate plačevati, ker imate v lasti gozd? Ali menite, da so prispevki visoki? Ali bi še imeli v lasti gozd, če bi se prispevki povišali?

Ali je vaš gozd vključen v kakšno varstveno območje in kako to vpliva na vaše gospodarjenje z gozdom?

Ali vas motijo obiskovalci, ki prečkajo vaš gozd? Ali bi dovolili, da preko vaše posesti poteka gozdna učna pot?

PRILOGA 3: FOKUSNE SKUPINE (OKVIRNA VPRAŠANJA)

Kdo je za vas aktiven lastnik gozda?

Ali je med aktivnimi lastniki veliko kmetov? Kako gospodarijo kmetje? Kdo so tisti aktivni lastniki, ki niso kmetje?

V intervjujih so lastniki navajali, da bi bili bolj aktivni lastniki, če bi bili mlajši in bolj pri močeh. Zakaj menite, da lastniki prej ne predajo gozdne posesti svojim otrokom?

Ali se vam zdi, da je pri mladih premalo interesa, da bi prevzeli gozdno posest, in zakaj?

Ali so ženske lahko vzorne lastnice? Ali ženske drugače gospodarijo, ali morajo imeti revirni gozdarji do njih drugačen pristop?

Kako gospodarijo sosedje vaših gozdnih posesti? Ali jih poznate? V kakšnih odnosih ste z njimi?

Ali dela v gozdu opravite sami ali koga najamete?

Ali les porabite zase ali ga prodate? Koliko lesa posekate? Komu odkupujete les in kako najdete odkupovalca? Ali prodate hlodovino ali žagan les?

Ali je aktiven lastnik lahko nekdo, ki za gozd skrbi na daljavo? Kako pri vas gospodarijo mestni lastniki? Kako bi lahko njihovo gospodarjenje spodbudili?

Ali je vzpostavljena medsosedska pomoč pri delu v gozdu?

Ali bi podprli sistem upravnika, ki bi bdel nad vsemi majhnimi posestmi in izbiral izvajalca, odkupovalca? Upravnik bi bil eden izmed lastnikov. Lastniki bi bili povezani v zadrugo in bi lahko vplivali na ceno odkupa.

Kako sodelujete z revirnim gozdarjem in kdaj? Kaj naj revirni gozdar počne in česa ne?

Ali bi bili pripravljeni dokupiti sosednje parcele, če bi bilo to mogoče, da bi povečali svojo posest?

Ali bi finančne kazni zaradi neizvajanja sanitarne sečnje (npr. po žledu in lubadarju) ali večji davki vplivali na to, da bi se aktivnost lastnikov v gozdovih povečala?

Če bi bil davek visok, ali bi razmišljali o prodaji svoje posesti?

Ali bi bilo državno podjetje za upravljanje z gozdovi lahko spodbudno tudi za majhne lastnike?

Ali vas moti vstop sprehajalcev in nabiralcev v vaš gozd? Ali vam povzročajo škodo? Ali bi si želeli tržiti »vstopnino« v gozd, lovske pravice, nabiralništvo (gobe, kostanj, borovnice)?

Ali je za vas pomembno, kakšen odnos imajo obiskovalci do vašega gozda?

Kako vidite vlogo oblasti pri spodbujanju gospodarjenja? Kaj bi morala zakonodajna veja spremeniti, da bi bilo gospodarjenje majhnih gozdnih lastnikov bolj intenzivno?

PRILOGA 4: OCENJEVALNI LIST ZA IZVEDBO SMART METODE

1) Vključeni tip lastnika*	
* opis tega tipa lastnika najdete v priloženih navodilih	
Prosim ocenite pomembnost zaviralnih dejavnikov , ki temu tipu lastnika preprečujejo , da bi aktivneje gospodaril s svojim gozdom.	
100 točk dodelite najbolj pomembnemu zaviralnemu dejavniku v posamezni kategoriji in potem relativno, glede na najbolj pomemben zaviralni dejavnik, ocenite (s točkami od 10 do 100; intervalna lestvica z ekvidistanco 10 točk) vse druge dejavnike v kategoriji.	
KATEGORIJA 1 - Politični okvir	Število točk
DEJAVNIK 1.1 - subvencije za delo v gozdu	
DEJAVNIK 1.2 - subvencije za nakup mehanizacije	
DEJAVNIK 1.3 - instrumenti davčne politike (obdavčitev)	
DEJAVNIK 1.4 - zakonodaja	
DEJAVNIK 1.5 - nivo državne podpore povezovanju lastnikov gozdov	
DEJAVNIK 1.6 - sistemski ukrepi za varno delo v gozdu	
KATEGORIJA 2 - Naravni dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 2.1 - oddaljenost kraja bivanja od gozda	
DEJAVNIK 2.2 - dostopnost gozda	
DEJAVNIK 2.3 - naklon terena	
DEJAVNIK 2.4 - stanje gozda (lesna zaloga, prirastek)	
KATEGORIJA 3 - Demografske značilnosti	Število točk
DEJAVNIK 3.1 - starost lastnika	
DEJAVNIK 3.2 - stopnja izobrazbe	
DEJAVNIK 3.3 - dohodek lastnika	
KATEGORIJA 4 - Ekonomski dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 4.1 - cena lesa	
DEJAVNIK 4.2 - trg z lesom v Sloveniji	
DEJAVNIK 4.3 - lokalne gozdno-lesne verige	
DEJAVNIK 4.4 - odvisnost od dohodka od gozda	
DEJAVNIK 4.5 - nezmožnost ekskluzivnega pridobivanja dohodka iz nabiranja plodov gozdnih sadežev, rekreacije, lova	
DEJAVNIK 4.6 - stroški nakupa mehanizacije za delo v gozdu	
KATEGORIJA 5 - Lastniško-posesna struktura	Število točk
DEJAVNIK 5.1 - velikost posesti	
DEJAVNIK 5.2 - prostorska razdrobljenost posesti	
DEJAVNIK 5.3 - oblika posesti	
DEJAVNIK 5.4 - solastništvo	
KATEGORIJA 6 - Psihološki dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 6.1 - pomen ostalih funkcij gozda (vse funkcije brez lesno-pridelovalne)	
DEJAVNIK 6.2 - zainteresiranost za gospodarjenje v prihodnosti	
DEJAVNIK 6.3 - urejenost dedovanja kmetijskih in gozdnih površin	
DEJAVNIK 6.4 - urbani način življenja	
DEJAVNIK 6.5 - zaposlenost v neagrarnem poklicu	
DEJAVNIK 6.6 - pripravljenost lastnikov za povezovanje	

Prosim ocenite pomembnost kategorij zaviralnih dejavnikov, ki temu tipu lastnika preprečujejo , da bi aktivneje gospodaril v svojem gozdu.	
Po enakem postopku kot zgoraj 100 točk dodelite najbolj pomembni kategoriji v skupini in relativno, glede na najbolj pomembno kategorijo, ocenite vse druge kategorije v skupini.	
SKUPINA KATEGORIJ	Število točk
KATEGORIJA 1 - Politični okvir	
KATEGORIJA 2 - Naravni dejavniki	
KATEGORIJA 3 - Demografske značilnosti	
KATEGORIJA 4 - Ekonomski dejavniki	
KATEGORIJA 5 - Lastniško-posesna struktura	
KATEGORIJA 6 - Psihološki dejavniki	

Nadaljujte z drugim ocenjevalnim listom 2) Urbani tip lastnika

2) Odsotni tip lastnika*

* opis tega tipa lastnika najdete v priloženih navodilih

Prosim ocenite pomembnost **zaviralnih dejavnikov**, ki temu tipu lastnika **preprečujejo**,
da bi aktivneje gospodaril v svojem gozdu.

100 točk dodelite **najbolj pomembnemu zaviralnemu dejavniku v posamezni kategoriji** in potem relativno, glede na najbolj pomemben zaviralni dejavnik, ocenite (s točkami od 10 do 100; intervalna lestvica z ekvidistanco 10 točk) vse druge dejavnike v kategoriji.

KATEGORIJA 1 - Politični okvir	Število točk
DEJAVNIK 1.1 - subvencije za delo v gozdu	
DEJAVNIK 1.2 - subvencije za nakup mehanizacije	
DEJAVNIK 1.3 - instrumenti davčne politike (obdavčitev)	
DEJAVNIK 1.4 - zakonodaja	
DEJAVNIK 1.5 - nivo državne podpore povezovanju lastnikov gozdov	
DEJAVNIK 1.6 - sistemski ukrepi za varno delo v gozdu	
KATEGORIJA 2 - Naravni dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 2.1 - oddaljenost kraja bivanja od gozda	
DEJAVNIK 2.2 - dostopnost gozda	
DEJAVNIK 2.3 - naklon terena	
DEJAVNIK 2.4 - stanje gozda (lesna zaloga, prirastek)	
KATEGORIJA 3 - Demografske značilnosti	Število točk
DEJAVNIK 3.1 - starost lastnika	
DEJAVNIK 3.2 - stopnja izobrazbe	
DEJAVNIK 3.3 - dohodek lastnika	
KATEGORIJA 4 - Ekonomski dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 4.1 - cena lesa	
DEJAVNIK 4.2 - trg z lesom v Sloveniji	
DEJAVNIK 4.3 - lokalne gozdno-lesne verige	
DEJAVNIK 4.4 - odvisnost od dohodka od gozda	
DEJAVNIK 4.5 - nezmožnost ekskluzivnega pridobivanja dohodka iz nabiranja plodov gozdnih sadežev, rekreacije, lova	
DEJAVNIK 4.6 - stroški nakupa mehanizacije za delo v gozdu	
KATEGORIJA 5 - Lastniško-posesna struktura	Število točk
DEJAVNIK 5.1 - velikost posesti	
DEJAVNIK 5.2 - prostorska razdrobljenost posesti	
DEJAVNIK 5.3 - oblika posesti	
DEJAVNIK 5.4 - solastništvo	
KATEGORIJA 6 - Psihološki dejavniki	Število točk
DEJAVNIK 6.1 - pomen ostalih funkcij gozda (vse funkcije brez lesno-pridelovalne)	
DEJAVNIK 6.2 - zainteresiranost za gospodarjenje v prihodnosti	
DEJAVNIK 6.3 - urejenost dedovanja kmetijskih in gozdnih površin	
DEJAVNIK 6.4 - urbani način življenja	
DEJAVNIK 6.5 - zaposlenost v neagrarnem poklicu	
DEJAVNIK 6.6 - pripravljenost lastnikov za povezovanje	

Prosim ocenite pomembnost **kategorij** zaviralnih dejavnikov, ki temu tipu lastnika preprečujejo, da bi aktivneje gospodaril s svojim gozdom.

Po enakem postopku kot zgoraj 100 točk dodelite najbolj pomembni kategoriji v skupini in relativno, glede na najbolj pomembno kategorijo, ocenite vse druge kategorije v skupini.

SKUPINA KATEGORIJ	Število točk
KATEGORIJA 1 - Politični okvir	
KATEGORIJA 2 - Naravni dejavniki	
KATEGORIJA 3 - Demografske značilnosti	
KATEGORIJA 4 - Ekonomski dejavniki	
KATEGORIJA 5 - Lastniško-posesna struktura	
KATEGORIJA 6 - Psihološki dejavniki	

**IZJAVA O AVTORSTVU
DOKTORSKE DISERTACIJE**

Podpisani **PETER KUMER**, z vpisno številko **18139003**, rojen **10. JANUARJA 1988** v kraju **IDRIJA**, sem avtor doktorske disertacije z naslovom: **VPLIV DRUŽBENOGEOGRAFSKIH DEJAVNIKOV NA GOSPODARJENJE Z MAJHNIMI ZASEBNIMI GOZDNIMI POSESTMI**.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena doktorska disertacija izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena v seznamu virov in so v delu citirana v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo v RS na področju avtorskih in sorodnih pravic;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko doktorske disertacije;
- **SOGLAŠAM** z objavo doktorske disertacije na spletnih straneh Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

V Ljubljani, **21. SEPTEMBRA 2017**

Podpis avtorja: _____